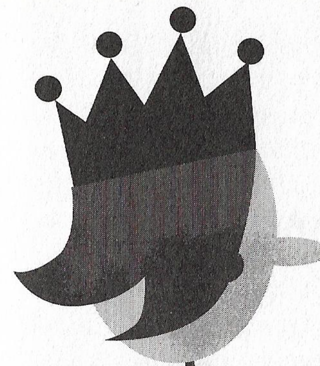

HETKEN HALLITSIJAT

ANU KANTOLA (TOIM.)

JULKINEN ELÄMÄ NOTKEASSA YHTEISKUNNASSA

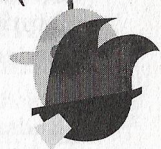
GAUDEAMUS

HETKEN HALLITSIJAT

ANU KANTOLA (TOIM.)

JULKINEN ELÄMÄ NOTKEASSA YHTEISKUNNASSA

GAUDEAMUS
HELSINKI UNIVERSITY PRESS
HELSINKI • 2011

Gaudeamus Helsinki University Press
Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä

www.gaudeamus.fi

KL: 32, 07+, K
UDK: 32, 07

ISBN 978-952-495-207-1

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoda 2011

SAATTEEKSI

2000-luvulla julkinen elämä tuntuu olevan yllätyksiä täynnä. Viimeistellessämme tätä kirjaa muun muassa Yleisradion iltauutisissa kerrottiin, että Saudi-Arabian kuningas oli tarjoutunut ostamaan verkkopalvelu Facebookin 150 miljardilla dollarilla. Epäiltiin, että näin hän yritti estää protestiliikkeiden leviämisen muista arabimaista omaan maahansa. Uutinen osoittautui ankaksi, mutta keväällä 2011 se kuulosti mahdolliselta. Arabimaiden pitkäaikaiset valtiaat kokivat olonsa tukalaksi, kun heitä uhkasi verkon kautta mobilisoituva kansanliike.

Uutisankka kuvaa myös sitä, että Ylen kaltaiset vakiintuneet mediat ovat muutosten keskellä. Monien länsimaisten laatulehtien levikit ovat olleet syöksykierteessä etenkin vuodesta 2008 lähtien. Verkkoon on syntynyt uusia julkisen elämän muotoja, jotka haastavat kansallisen ja kunnioitetun laatujulkisuuden. Kilpailu katsojista, lukijoista ja klikkauksista on kiihtynyt niin, että kaikkien on yritettävä iskeä nopeasti samoihin meheviin juttuaiheisiin. Usein myös laatujournalismi tarttuu tietoihin, jotka eivät pidä paikkaansa.

Tämä teos kuvaa 2000-luvulla kiihtyneitä julkisen elämän muutoksia ja sijoittaa ne laajempaan yhteyteen. Teos pohjautuu projektiin, jonka tarkoitus oli tutkia vuonna 2008 alkanutta vaalirahaskandaalia. Miksi siitä tuli itsenäisen Suomen suurin ja pitkäkestoisin julkinen skandaali? Pian projektin käynnistyttyä kävi selväksi, että skandaalin ymmärtämiseksi oli muodostettava käsitys myös laajemmasta historiallisesta taustasta. Päädyimme tutkimaan yhteiskunnan eliittejä koskevia skandaaleja 1970-luvulta 2000-luvulle.

2000-luvun muutosten taustalla on 1970-luvulla alkanut julkisen elämän muutos, joka heijastaa yhteiskunnan syvempiä rakenteellisia murroksia. Yhteiskunnat ovat vapautuneet, keskiluokkaistuneet ja moniarvoistuneet. Vakaat rakenteet ja instituutiot ovat notkistuneet: tuotantorakenne, ammatit, poliittiset aatteet, perhemuodot, identiteetit ja kulttuuri ovat jatkuvassa liikkeessä. Tämä on näkynyt yhteiskunnan yhteisessä julkisessa elämässä: monet julkiset auktoriteetit ja instituutiot on kyseenalaistettu, yhteiskunnan eliittien elämä on käynyt entistä arvaamattomammaksi ja kansalaisten merkitys on kasvanut. Poliitikot joutuvat kamppailemaan näkyvyydestä uusin keinoin ja metsästämään liukkaiksi käyneitä liikkuvia äänestäjiä. Journalistit taistelevat katsojien, lukijoiden ja verkonkäyttäjien huomiosta. Kansalaiset, äänestäjät, osakkeenomistajat ja kuluttajat vaativat vallankäyttäjiltä entistä suurempaa läpinäkyvyyttä.

Haastattelimme kirjaa varten 53 poliitikkoa ja journalistia sekä teimme kaksi laajaa mielipidekyselyä kansalaisille. Kuvaamme aineistoista välittyvää kokemusta elämästä ja yhteiskunnasta sekä itse kunkin paikasta siinä. Miten poliitikot, journalistit ja kansalaiset kokevat yhteiskunnan ympärillään? Entä miten he näkevät itsensä ja oman roolinsa siinä?

Tutkimusprojektia rahoitti Helsingin Sanomain Säätiö, jolle lämpimät kiitokset. Olemme kiitollisia myös haastateltaville, jotka antoivat meille aikaansa ja jakoivat näkemyksiään. Kiitokset tutkimuksessa haastatelluille poliitikoille ja journalisteille. Kiitämme erityisesti Tuomo Pietiläistä ja Jarkko Rahkosta yhteistyöstä.

Kiitämme myös käsikirjoitusta kommentoineita Risto Heiskalaa, Juha Herkmania ja Risto Kuneliusta sekä kustantajamme Gaudeamuksen nimetöntä refereetä. Saimme monia arvokkaita näkökulmia, joiden ansiosta teos parani kvanttiloikalla loppusuoralla. Gaudeamuksen Tuomas Seppä paneutui tekstiin parantaen sitä hyvillä huomioillaan huomattavasti. Sanni Tengvall teki mainiota jälkeä asiantuntevana ja kärsivällisenä kustannustoimittajana.

Projektilla oli kaksi kotisoitetta: Helsingin yliopiston Viestinnän tutkimuskeskus CRC sekä Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikkö. Kiitokset kaikille työtovereille! On hauska tehdä töitä tutkimuskeskusten innostavassa ja ennakkoluulottomassa ilmapiirissä.

Helsingin Pesulassa ja Tampereen Virrassa 20.4.2011

Anu Kantola, Salli Hakala, Juho Vesa & Jari Väliverronen

SISÄLLYS

JOHDANTO: NOTKISTUVA JULKINEN ELÄMÄ

> Aika, jolloin koko perhe kokoontui yhdessä tv-uutisten ääreen, on väistämättä ohitse. [Sosiaalinen media] yksinkertaisesti ajoi tuon ajan ohi. Nyt ihmiset naputtavat koneillaan heidän omissa universumeissaan lähettääkseen ja vaihtaakseen muiden kanssa ajatuksia, uutisia ja mielipiteitä.[1]

Näin tiivistettiin julkisen elämän muutos kansainvälisen viestintätoimiston Euro RSCG:n haastattelututkimuksessa, jossa tutkittiin noin kolmentuhannen länsimaisen nuoren elämää. Muutos on selvä, mutta miten se pitäisi tulkita? Jos tuollainen muutos on tosiaan tapahtunut, mitä se tarkoittaa?

Yhteiskuntatieteilijöiltä saa luultavasti kahdenlaisia vastauksia. Pessimistit katsovat, että yhteiskunnan julkinen elämä on rapautunut ja ihmiset ovat vetäytyneet omiin yksityisiin tiloihinsa. Optimistit ajattelevat, että julkisuus on avautunut: kaikki voivat osallistua siihen entistä aktiivisemmin ja tasavertaisemmin.

Monet tärkeät julkisuuden tutkijat ja teoreetikot ovat arvelleet, että julkinen elämä on tavalla tai toisella rappioitumassa. Saksalainen julkisuuden historian tutkija Jürgen Habermas esitti 1960-luvulla, että julkinen elämä on kaupallistunut ja hallinto on jyrännyt sen niin, ettei siellä enää ole tilaa järkevälle ja vapaalle keskustelulle.[2] Amerikkalaisen julkisuuden historiaa tutkinut Richard Sennett suri julkisen keskustelun kuolemaa 1970-luvulla, kun julkisuudessa alettiin puida yksityisiä asioita.[3] Yhdysvaltalainen journalismin tutkija Michael Schudson väitti, että julkisen elämän laatu on heikentynyt,

koska kansalaiset eivät enää välitä osallistua siihen aktiivisesti.[4] Julkisen elämän on ajateltu trivialisoituvan, kaupallistuvan ja hajautuvan ja sitä on syytetty todellisuudelle vieraiden spektaakkelien luomisesta ja apatiaan tuudittamisesta.[5]

Toisaalta monet ovat ottaneet optimistisemman kannan. Julkisuus on modernin demokratian tila, joka tarjoaa mahdollisuuden kansalaisyhteiskunnalle.[6] Siellä ei edes tarvita selkeää ja rationaalista järjestystä, vaan se voi olla karnevalistinen paikka, jossa valtarakenteet käännetään ylösalaisin.[7] Monet myös muistuttavat, ettei julkisuuden kuulukaan olla yksi ja yhteinen tila. Yhteiskunnissa syntyvät erilaiset julkisuudet voivat olla vapauttavia, valtaistavia, tasa-arvoistavia ja valtajulkisuudelle vaihtoehtoisia tai sitä aktiivisesti vastustavia vastajulkisuuksia.[8]

Viime aikoina erityisesti verkko on muuttanut julkisuutta. Verkosta on toivottu demokratian vahvistajaa[9] ja toisaalta sen mahdollisuuksia on epäilty.[10] Verkossa on lyhyessä ajassa syntynyt uusia julkisuuksia, uutta aktiivista kansalaisuutta ja julkista toimintaa, joka ei kunnioita kansallisia rajoja ja instituutioita.[11] Toisaalta verkko on myös luonut tiloja, joissa kukoistaa vihapuhe ja nimettömyyden taakse piiloutuva rähinöinti.

Michael Schudson[12] onkin ehdottanut, että julkisuutta voi tarkastella monenlaisten linssien läpi. Julkisuutta voi ajatella rationaalisena paikkana, jossa tulisi järkevästi ratkaista yhteisen elämän tärkeimpiä kysymyksiä. Tästä näkökulmasta julkisuus on tila, jossa järjen rauhaa rikkovat jatkuvasti erilaiset pienet ja suuret häiriöt, ja järkiperäinen keskustelu joko hukkuu epäolennaiseen hälinään tai muuttuu hallinnolliseksi jaaritteluksi. Toisaalta Schudson huomauttaa, että julkisuuden voi ymmärtää kulttuurisena tilana, jossa on anarkiaa ja yllätyksiä ja jossa näkyvät yhteiskunnan muutokset. Tässä kallistumme jälkimmäiselle kannalle.

Julkisuus ei ole aina modernien ihanteiden mukainen järkevän keskustelun paikka, ja joskus on hyväkin, ettei se ole. Sen huomaa, jos seuraa vaikkapa Yleisradion 1970-luvulla lähettämiä poliittisia televisiokeskusteluja, joissa puheenvuoroja mitattiin tasapuolisuuden nimissä sekuntikellolla. Tupakka palaa ja pitkän pöydän

ääressä puhutaan pitkään ja perusteellisesti mutta kuitenkin nykykatsojalle melko käsittämättömästi.

Tarkastelemme tässä julkisuutta sellaisena kuin se on: yhteiskunnan ja kulttuurin peili- ja pelisalina. Julkisuus heijastaa yhteiskunnan ja kulttuurin murroksia. Meitä kiinnostaa erityisesti nykytilanne, jossa monet vakiintuneet instituutiot, kuten kansallisvaltio, luokkapuolueet, yleisradioyhtiöt, televisiokanavat, sanomalehdet ja laatujournalismi, tutisevat ja tärisevät.

MODERNIN MONET KASVOT

1800-luvulla syntyivät ensimmäiset varsinaiset modernit yhteiskunnat, kaupungistuneet teollisuusyhteiskunnat, joissa korostettiin poliittisten oikeuksien merkitystä ja joissa uusi tekniikka mullisti tuotantojärjestelmiä ja samalla elämäntapaa ja kulttuuria.[13] Tässä teoksessa tarkastelemme kuitenkin ennen muuta toisen maailmansodan jälkeistä modernia yhteiskuntaa ja sen kehitystä. Sodan jälkeiset jälleenrakentamisen vuosikymmenet ovat modernin ajan huipentuma, jota kutsumme tässä korkeaksi moderniksi. Kansallisvaltiot olivat vahvoja ja niitä hallitsi suunnittelu-usko, joka näkyi niin politiikassa, liike-elämässä kuin kulttuurielämässäkin. Korkean modernin aikana luotettiin raskaisiin järjestelmiin: vahvaan valtioon, suunnittelijaan ja teolliseen tuotantoketjuun. Kylmä sota toi yhteiskuntiin terävän särmän, kun politiikka jähmettyi kapitalismin ja kommunismin vastakkainasetteluksi, joka ulottui myös maiden sisäpolitiikkaan.

Kansallisvaltioiden hallitsema moderni yhteiskunta alkoi notkistua 1960-luvun lopulla suurten ikäluokkien aikuistuessa. Puhumme puolalaissosiologi Zygmunt Baumania seuraten notkeasta modernista,[14] mutta yhtä hyvin voisimme puhua vaikkapa toisesta modernista,[15] refleksiivisestä modernista[16] tai myöhäis- tai postmodernista.[17] Notkistuvassa modernissa yhteiskunnassa vakiintuneet instituutiot ja auktoriteetit menettivät asemiaan. Identiteetit muuttuivat joustavammiksi ja epävakaammiksi. Yhdysvaltalainen yhteiskuntatieteilijä Richard Florida kutsuu identiteeteiltään notkistuneita ihmisiä oraviksi:[18] yksilöllistyneet ja koulutetut keskiluokkaiset

ihmiset kiipeilevät ketterästi sinne tänne, eivät asetu paikoilleen eivätkä enää suorita uraansa ulkoisen menestyksen merkkien mukaisesti. Sen sijaan he etsivät elämästä elämyksiä ja pyrkivät tekemään siitä itsensä näköisen projektin.

Tarkastelemme modernin notkistumista erityisesti julkisen elämän muutoksina. Medioita on enemmän ja ne ovat entistä ärhäkämpiä. Julkiset kohut heittelevät niin poliitikkoja kuin talouselämän päättäjiäkin. Kansallinen yhtenäiskulttuuri rakoilee, ja yhden suuren julkisuuden sijasta on syntynyt paljon pieniä julkisuuksia, joissa sattuu ja tapahtuu.

Millaista on julkinen elämä yhteiskunnassa, jossa auktoriteetit eivät enää ole entisellään, monet instituutiot horjuvat ja ihmiset valitsevat entistä vapaammin ja yksilöllisemmin oman elämäntapansa?

Tarjolla on kahdenlaisia vastauksia. Floridan kuva uudesta yhteiskunnasta on rohkaiseva. Hän uskoo, että olemme tulleet aikaan, joka korostaa itseilmaisua, erilaisuuden hyväksymistä, suvaitsevaisuutta ja ennakkoluulottomuutta. Ihmiset eivät enää kulje instituutioiden talutushihnassa vaan sallivat itselleen ja toisilleen omat elämänvalinnat.[19] Tämä näkyy myös julkisessa elämässä, jossa vakiintuneet ja rutinoituneet instituutiot eivät enää hallitse median käyttöä. Sosiaalinen media on luonteva paikka itseilmaisulle, elämäntyylien etsinnälle ja omien yhteisöjen muodostamiselle.

Bauman taas nostaa usein esiin muutoksen ongelmat. Yhteiskuntien julkinen elämä ei enää kokoa yhteisiä intressejä ja politisoi yhteisiä huolenaiheita vaan pirstoutuu yksityisiksi ongelmiksi, joiden kanssa itse kukin on voimaton. Julkisessa elämässä rakenteiden murentuminen näkyy esimerkiksi journalismina, joka jahtaa salaliittoja, kehittelee moraalisia paniikkeja ja etsii syntipukkeja.[20]

Florida korostaa muutosten hyviä puolia, Bauman taas sen haittoja. Me yritämme pitää mielessä kolikon molemmat puolet. Notkean modernin voi nähdä byrokratioita ja hierarkioita uhmaavana tilana, joka rohkaisee rajojen rikkomiseen ja asettuu kansan puolelle vallanpitäjiä vastaan välillä karnevalisoiden valtajärjestelmää. Notkea moderni voi tarkoittaa myös järkevän poliittisen julkisuuden rapautumista ja julkisen elämän trivialisoitumista.

SUOMALAINEN MUUTOS

Suomessa yhteiskunta ja julkinen elämä ovat muuttuneet notkeammiksi erityisesti 1980-luvun alusta lähtien. Kansallisvaltion asema on heikentynyt. Kansallinen julkisuus ei ole enää yksi ja yhteinen. Yleisradio on menettänyt monopolinsa ja saanut rinnalleen yksityiset mediat ja 2000-luvulla sosiaalisen median. Politiikassa puolueet ovat heikentyneet, ja ne joutuvat myymään itseään liikkuville äänestäjille.

Suomessa on käyty vilkasta keskustelua julkisen elämän tilasta jo pitkään. Julkisuuden tutkimuksessa on pohdittu erityisesti populaarin julkisuuden merkitystä toisen maailmansodan jälkeisenä aikana.[21] Politiikan julkisuuden tutkijat ovat kantaneet huolta julkisen elämän ongelmista: mediavallan lisääntymisestä politiikassa,[22] politiikan välineellisestä suhteesta julkisuuteen,[23] poliitikkojen imagonrakennuksesta ja mediapeleistä,[24] journalismin viihteellistymisestä[25] ja markkinaistumisesta[26] sekä journalistien kiireestä ja työpaineesta.[27]

Tarkastelemme näitä muutoksia luoden kokonaiskuvaa siitä, miten suomalaisen yhteiskunnan yhteinen julkinen elämä on kehittynyt 1970-luvulta lähtien. Osoitamme, miten muutokset liittyvät modernin yhteiskunnan notkistumiseen laajemmin.

Valaisevan näkökulman julkisen elämän muutoksiin tarjoavat yhteiskunnan eliittejä koskevat skandaalit, julkiset kohut, joissa paljastetaan jotakin aiemmin piilossa ollutta ja salattua. Vaikka skandaaleja on nähty julkisuudessa 1700-luvulta lähtien, erityisesti 1970-luvun jälkeen niiden määrä on lisääntynyt eri puolilla maailmaa,[28] myös Suomessa. Keskitymme erityisesti vuonna 2008 alkaneeseen vaalirahaskandaaliin, joka on ehkä Suomen poliittisen historian pitkäaikaisin ja laajin julkinen skandaali. Kohu on selvästi osa laajempaa suomalaisen julkisen elämän muutosta.

Toisen maailmansodan jälkeen Suomessa julkista elämää hallitsi optimistisen jälleenrakennuksen henki. Journalistit olivat mukana kansallisessa projektissa ja ajattelivat "vastuullisesti" kansakunnan etua. Julkisessa elämässä oli vähän yhteiskunnallisiin eliitteihin kohdistuneita skandaaleja, ja usein niiden lopputulos vahvisti vallanpitäjien asemaa. 1980-luvulla suomalainen julkinen elämä

alkoi muuttua. Yhteiskunnan näkyvillä paikoilla olevat poliitikot, virkamiehet ja yritysjohtajat ovat joutuneet julkiseen läpivalaisuun. Seurauksena on ollut julkisia kohuja, joiden vaikutukset ovat myös vakavoituneet. Skandaalien määrän kasvu ei ole sattuma. Monet auktoriteetit, instituutiot ja vallankäyttäjät on kyseenalaistettu: titaanit on pantu tutisemaan. Skandaalit ovat usein olleet tämän muutoksen konkreettisia tihentymiä.

* * *

Tämän teoksen ensimmäisessä luvussa kuvaamme, miten julkinen elämä on muuttunut sodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Toisessa luvussa tarkastelemme suomalaisen julkisuuden muutoksia 1970-luvulta 2000-luvulle eliitteihin kohdistuneiden skandaalien näkökulmasta. Kolmannessa luvussa kuvaamme vuosien 2008–2011 vaalirahaskandaalin avulla, millaista julkinen elämä on 2000-luvulla. Neljännessä luvussa kuvaamme poliitikkojen käsitystä julkisen elämän muutoksista, ja viidennessä luvussa tarkastelemme samaa muutosta journalistien silmin. Kuudennessa luvussa katsomme, mihin suuntaan kansalaisuus on mennyt notkistuvassa yhteiskunnassa. Seitsemännessä luvussa kokoamme yhteen teoksen keskeiset tulokset ja pohdimme, miten julkisen elämän muutoksia pitäisi tulkita.

Tervetuloa notkeaan julkisuuteen!

1. MODERNIN JULKISUUDEN TEORIA JA KÄYTÄNNÖT

Moderni julkinen elämä muotoutui ennen muuta 1800-luvulla, kun yhteiskuntien tasa-arvoistuminen ja vanhojen hierarkioiden kyseenalaistaminen synnytti ajatuksen yhteisestä elämästä kaikkien jakamassa julkisessa tilassa.[1] Feodaaliyhteiskunnissa tällainen julkinen tila oli tarpeeton. Esimodernissa "tölkinkansivaltiossa" suurin osa väestöstä oli kiinni maataloustuotannossa, ja valtio pyrki hallitsemaan ja hillitsemään kansaa eli pitämään tölkin kantta kiinni.[2] 1500-luvun renessanssin aikana tilanne alkoi vähitellen muuttua, kun Euroopassa syntyi ryhmittymiä kirkon valtaa ja korruptoitunutta byrokraattisuutta vastaan. Kirjapainotaidon ansiosta kirjat, lehdet ja pamfletit levisivät ympäri Eurooppaa ja puhuttelivat ihmisiä uudella tavalla.

Modernin julkisen elämän perusihanteet kehkeytyivät valistuksen ajan teksteissä 1700-luvulla. Saksalainen valistusfilosofi Immanuel Kant kertoi vuonna 1784, mitä hänen mielestään on valistus:

> Valistukseen ei vaadita mitään muuta kuin vapautta; ja vieläpä vaarattominta kaikesta siitä, mitä vapaus voi merkitä, nimittäin sitä, että kukin käyttää järkeään kaikilta osin *julkisesti!*[3]

Kantin julistus on täynnä toivoa ja optimismia. Hänen ihanteensa on vapaa ihminen, joka ilman erityisintressejä ajattelee kaikkien etua ja pyrkii omaa järkeänsä käyttäen kaikkien kannalta parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. Tämä ihminen toimii julkisuudessa,

vapaassa yhteisessä tilassa, jossa ihmiset kohtaavat toisensa vapaina eivätkä jonkin erityisen yksityisen intressin edustajina.

Kantin ajatukset alkoivat tulla todeksi yhteiskunnissa 1700-luvulla, kun porvaristo loi omia julkisuuksiaan seurustelemalla salongeissa ja kahviloissa sekä perustamalla lehtiä.[4] 1800-luvulla eurooppalaiset yhteiskunnat teollistuivat ja kaupungistuivat. Yhä suuremmat väestönosat alkoivat vaatia oikeuksiaan. Poliittisen vallan käyttö demokratisoitui ja perustuslakeihin kirjattiin vapausoikeudet: sananvapaus, kokoontumisvapaus ja oikeus ilmaista mielipiteensä.[5] Samalla syntyi ajatus julkisuudesta yhteiskuntien yhteisenä tilana. Se oli varsin kummallinen paikka, kuten filosofi ja aatehistorioitsija Charles Taylor kuvaa:

> Mukana olevat ihmiset eivät ole koskaan tavanneet toisiaan, mutta he ajattelevat silti olevansa yhteydessä toisiinsa ja mukana keskustelemassa samassa tilassa median välityksellä – 1700-luvulla painettujen lehtien ja pamflettien välityksellä.[6]

1900-luvulla julkisuudesta tuli tärkeä välittävä tila kansallisvaltioiden edustuksellisissa demokratioissa. 1900-luvulla moderni julkisuus rakentui nimenomaan kansallisvaltiossa, jonka kuvitteellista yhteistä elämää ylläpitivät painettujen viestimien lisäksi erityisesti sähköiset viestimet. Samalla julkisuus sai roolin vallan vahtikoirana, yksilön sanavapauden takaajana ja valtion vastavoimana.[7]

Moderniin julkiseen elämään on kuitenkin liittynyt myös monenlaista ristiriitaisuutta ja yllättävyyttä. Julkisuus ei ole koskaan toiminut niin kuin Kant sen kauniisti muotoili. Modernien valtioiden vallankäyttö ei ole koskaan ollut pelkästään läpinäkyvää ja avointa, eikä julkinen keskustelu ole koskaan edennyt vain parhaan argumentin varassa. Kuten ranskalainen sosiologi Bruno Latour[8] on huomauttanut, emme ole koskaan olleet täysin moderneja. Emme ole koskaan olleet modernien ihanteiden mukaisia ihmisiä, eivätkä yhteiskuntamme ole olleet modernin järjen ohjaamia, läpinäkyviä ja edistykseen pyrkiviä.

Moderni ei myöskään ole aina ollut sama, vaan sen ilmenemismuodot ovat vaihdelleet historiallisesti ja maantieteellisesti. Termiä "moderni" onkin ehkä viisainta käyttää löyhästi kuvaamaan

teollistuneita yhteiskuntia, joiden modernius on ollut erilaista eri aikoina ja eri paikoissa.[9]

Toisen maailmansodan jälkeisen teollisen yhteiskunnan perustana olivat raskaat järjestelmät: kansallisvaltio, liukuhihnan varassa toimiva tehdas ja järjestelmällisille säännöille rakentuva byrokratia ja suunnitelmallisuus. Poliittisena perusyksikkönä oli kansallisvaltio ja siinä kansalaisuus, joka sitoi ihmisen tiettyyn paikkaan ja takasi hänelle siellä tietyt perusoikeudet.[10] Valtion tehtävänä oli tuoda järjestystä kaaokseen: organisoida elämää ja rakentaa järjen voimalla järjestelmiä, jotka pystyivät toteuttamaan niille ennalta määrätyn työn.

Yhteiskunnissa uskottiin valistuksen hengen mukaisesti edistykseen, tieteeseen ja tutkimukseen sekä yhteiskuntien jatkuvaan kehitykseen. Yhdysvaltalainen antropologi James C. Scott pitää 1900-luvun tärkeänä piirteenä uskoa valtiojohtoiseen sosiaaliseen suunnitteluun (*social engineering*) ja asiantuntijoiden valtaan. Siitä tuli tärkeä väline yhteiskuntien vallankäyttäjille, valtionpäämiehille ja korkeille virkamiehille. Suunnittelu-usko rikkoi oikeiston ja vasemmiston rajalinjan. Valtiojohtoista suunnittelua toteutettiin sekä kommunistisissa että kapitalistisissa maissa. Erityisesti toisen maailmansodan jälkeen monet yhteiskunnat ottivat nopeita kehitysaskeleita, elintaso parani ja elämänlaatu koheni monin tavoin. Järkiperäinen ja kokonaisvaltainen suunnitelmallisuus sekä valtion että yritysten toiminnassa näytti johtavan hyviin tuloksiin.[11]

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä yhteiskuntien elämä muistutti valtiojohtoista puutarhanhoitoa: se eteni tarkan suunnitelman mukaan. Järjen voimalla yhteiskunnasta kitkettiin rikkaruohoja ja hävitettiin tuholaisia. Samalla kohennettiin yhteiskunnan jäsenten elinoloja ja kasvun mahdollisuuksia. Aikaan liittyi myös kylmän sodan vastakkainasettelu: kaikki olivat selvillä siitä, ketkä olivat "omia" ja ketkä "vihollisia". Saksalainen sosiologi Tilman Schiel vertaa aikaa hallinnutta maailmankuvaa kilpa-autoiluun:

> Saatoimme luottaa kommunisteihin, koska tunsimme heidät hyvin. Vihollinen kilpaili kanssamme tullakseen yhtä moderniksi kuin me, tai tullakseen, käyttäen rationaalis-tieteellistä

ylivoimaansa, vielä modernimmaksi kuin me. Suhdettamme viholliseemme voi verrata Formula 1 -kisaan, jossa moderni ruumiillistuu. Molemmat kilpailijat käyttivät samaa automallia. Molemmat noudattivat samoja sääntöjä. Molemmat halusivat ylittää maaliviivan ensimmäisenä. Molemmat halusivat ylittää *saman* maaliviivan. Molemmat jatkoivat tappiosta huolimatta, koska toivoivat voittavansa seuraavan – toivottavasti lopullisen – kisan parantamalla teknologiaa ja treenaamalla ja motivoimalla kisan ajajia.[12]

Suljetulla radalla käyty tarkkaan säännelty kilpailu kuvaa hyvin sitä korkean modernin henkeä, joka leimasi länsimaita ja teollistuneita sosialistisia maita sodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Molemmin puolin seurattiin henkeä pidättäen kilpailun kulkua, olipa se sitten ydinkärkien kehittelyä tai avaruuden valloitusta.

Sitten korkea moderni alkoi murtua. Sen taittumisesta on keskusteltu yhteiskuntatieteissä 1960-luvun lopulta lähtien. Vuosisadan loppua väritti keskustelu modernin muuttumisesta postmoderniksi, myöhäismoderniksi, toiseksi moderniksi tai notkeaksi moderniksi.

Yksi tärkeä taitekohta oli 1960-luvun loppu, jolloin sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat aikuistuivat ja kyseenalaistivat yhteiskunnan ja sen auktoriteetit. Tämän jälkeen monet perinteiset auktoriteetit, tavat ja kulttuurit on asetettu kyseenalaiseksi. Identiteetit ovat yksilöllistyneet, ja erilaiset alakulttuurit hipeistä hipstereihin ovat tuoneet auktoriteettien vastustamisen tärkeäksi osaksi kulttuurin valtavirtaa.[13]

1970-luvulla yhteiskunnan muutos kiihtyi, kun valtio ajautui ongelmiin. Länsimaissa hyvinvointivaltion ylläpito nieli rahaa ja tuotti jäykkää byrokratiaa. Itäblokissa valtio ajautui puolueiden nomenklatuuran käsiin. Kolmannessa maailmassa hallituksia pidettiin pystyssä idän tai lännen rahoittamilla armeijoilla. Tämä valtiokritiikki tuli esille monin tavoin 1980-luvulla. Länsimaiden uudet oikeistohallitukset kyseenalaistivat sodan jälkeen rakennetun hyvinvointivaltion ja vapauttivat pääomia ja yritysten toimintaa kansallisesta sääntelystä. Itäblokin valtiot, Latinalaisen Amerikan

sotilasdiktatuurit ja Etelä-Afrikan apartheid kaatuivat. Kylmän sodan osapuolet vetäytyivät kolmannen maailman maista.

Valtioiden kriisi vahvisti talouselämän ja yritysten asemaa yhteiskunnissa. Kun talouden valtiollinen sääntely purettiin, pääomat ja yritykset pääsivät liikkumaan kansallisten rajojen yli. Pörssit kansainvälistyivät, ja uusien tekniikoiden ansiosta syntyivät reaaliaikaiset globaalit sijoitusmarkkinat, jotka aiheuttivat myös ongelmia. Monet kansantaloudet ajautuivat velkakriiseihin, kun maahan virranneet pääomat pumppasivat talouden kuplaksi, joka sitten puhkesi vakavin seurauksin. 1980-luvulta lähtien monissa maissa on koettu liikkuvien pääomien aiheuttamia talouskriisejä, jotka uhkaavat yhteiskunnan perusrakenteita.[14]

Korkean modernin raskas teollinen tuotantotapa alkoi väistyä 1970-luvulla. Uudet teknologiat, erityisesti tietoteknologiat, muuttivat teollisuustuotantoa. Raskaiden kansallisten teollisuudenalojen ja niiden liukuhihnojen tilalle tuli kansainvälistyvä yritystoiminta, johon kuuluivat asiakkaan tarpeisiin räätälöity joustava tuotanto ja verkostomaiset yritysrakenteet. Kun raskaan teollisuuden investoinnit vaativat pitkäaikaisia sijoituksia ja pitkän aikavälin organisointia, nykyisessä tietoteollisuudessa globaalilla suuryrityksellä ei välttämättä ole tietoa siitä, mikä sen tärkein tuote on parin vuoden päästä. Uusi joustava teollinen tuotantotapa on kiihdyttänyt elämää: yritysten rakenteet, tuotantotavat ja tuotteet ovat jatkuvassa muutoksessa. Työsuhteet, urat ja ammatit eivät ole enää pysyviä ja vakaita, vaan työelämää hallitsee jatkuva muutos ja epävarmuus.[15]

Sama muutos näkyy myös politiikassa. 1950-luvulta 1980-luvulle politiikkaa hallitsivat suurimpien yhteiskuntaluokkien – maatalousväen, teollisuustyöntekijöiden ja porvareiden – kannatukseen perustuvat selkeät luokkapuolueet, joihin kuuluttiin tyypillisesti kehdosta hautaan. Näihin luokkapuolueisiin kohdistunut puolueuskollisuus on rapautunut viime vuosikymmeninä. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa 90 prosenttia äänestäjistä samastui voimakkaasti tiettyyn puolueeseen vielä 1950- ja 1960-luvuilla, mutta 1980-luvulla enää alle puolet äänestäjistä oli vahvasti tietyn puolueen naisia tai miehiä.

Sen sijaan puolueet ovat keskiluokkaistuneet. Elin- ja tulotason nousu, asuin- ja elinolojen parantuminen ja uudet kulutus-

mahdollisuudet ovat hälventäneet luokkajakoa. Teollisen työvoiman määrä on pienentynyt, ja yhteiskunnan suurimmaksi ryhmäksi on noussut erilaisissa valkokaulusammateissa, palveluissa ja toimistoissa, työskentelevä joukko.[16] Samalla poliittisten puolueiden ideologiat ovat alkaneet lähestyä toisiaan. Politiikalta ei enää vaadita yhtä radikaaleja ja perustavia toimia kuin vielä 1900-luvun alkupuolella, kun iso osa väestöstä eli köyhyydessä.[17] Toisaalta yhteiskunnan eri ryhmien käsitykset hyvästä elämästä ovat lähentyneet ja keskiluokkaistuneet niin, että esimerkiksi pienituloisen myyjän näkemys tavoiteltavasta elämäntyylistä on usein samanlainen kuin vaikkapa hyvin tienaavalla kaupan johtajalla.

Keskiluokkaistuminen näkyi 1980-luvulla oikeistopuolueiden voittona valtaa pitäneestä vasemmistosta. Margaret Thatcherin, Ronald Reaganin, Helmut Kohlin ja Harri Holkerin hallitukset korostivat yrittäjyyttä ja yksilönvapauksia. 1990-luvulla vasemmistopuolueet yrittivät vastata haasteeseen ja kääntyivät kohti poliittista keskustaa. Britanniassa Tony Blairin New Labour ja Saksassa Gerhard Schröderin Die Neue Mitte olivat vastaiskuja oikeiston voittokululle ja yrittivät tavoittaa keskiluokkaistuneita äänestäjiä.[18]

Koska puolueiden keskinäiset erot ovat pienentyneet, monet puolueet ovat luopuneet luokkaperustaisista ideoistaan ja kehittäneet itsestään yleispuolueen, joka pyrkii miellyttämään keskivertoäänestäjää, erityisesti kasvavaa keskiluokkaa.[19] Pääpaino pannaan yleisille teemoille, joiden ajatellaan houkuttelevan äänestäjiä laajalti. Teemat valitaan joustavasti vaaleista toiseen.

Myös puolueiden jäsenistön merkitys on vähentynyt. Puolueet saavat huomattavan osan rahoituksestaan julkisista varoista ja toimivat tiiviissä yhteydessä valtioon tuottaen sille asiantuntijatietoa. Toisaalta puolueissa panostetaan vaalityöhön, jota tosin vetävät yhä enemmän ehdokkaat itse. Monet puolueet muistuttavat joustavasti elävää verkostoa, joka järjestäytyy erityisesti vaalien alla yleisten ja keskivertoäänestäjää tavoittelevien iskulauseiden alle. Samaan aikaan vaalityöstä ja rahoituksen hankinnasta vastaavat hajautetusti ehdokkaat itse.

1900-luvun loppupuolelle ovat siis olleet tyypillisiä monet suuret hajoamiskertomukset ja -kokemukset. Kansallisvaltioiden ote ihmisiin on löystynyt. Yhteiskunnan luokat sekä perhe- ja tuotantorakenteet tuntuvat muuttuvan alinomaa. Työpaikat ja ammatit eivät ole pysyviä. Koulutus vanhenee yllättäen. Finanssikriisit heiluttavat yhteiskuntia. Puoluetta ei enää valita luokan mukaan, vaan sitä vaihdetaan vaaleista toiseen. Perheet eivät perustu ajatukselle elinikäisestä avioliitosta. Yhteiskunnat ovat maallistuneet, kun kansankirkko on menettänyt asemansa hallitsevana instituutiona. Ihmiset myös etsivät itselleen uusia uskontoja erilaisten pienten uskonnollisten ryhmien vahvistuessa. Kulutuksesta on tullut tärkeä tapa ilmaista omaa identiteettiä ja yksilöllistä minää.

Modernille yhteiskunnalle on luonteenomaista ”suuri irtautuminen”: kulttuurisen järjestyksen jatkuva muutos, vanhojen horisonttien murtuminen ja luhistuminen teollistumisen, kaupungistumisen ja nykyaikaistumisen tieltä.[20] Muutos ei kuitenkaan ole äkillinen vaan toteutuu pieninä liikkeinä yhteiskunnan arvoissa, rakenteissa ja toimintatavoissa. Saksalainen sosiologi Ulrich Beck väittää, että moderni ei etene vallankumousten ja suurten marssien voimalla vaan pikemminkin hiljaa ja huomaamatta. Uusi yhteiskunta ei aina synny kivulla ja tuskalla. Tekninen kehitys, taloudellinen kasvu ja työllisyys kätilöivät muutosta, jossa teollinen yhteiskunta murtuu ja avautuu polku uuteen ja erilaiseen moderniin elämänmuotoon.[21]

Zygmunt Bauman kutsuu muutosta liukumiseksi raskaasta notkeaan moderniin, jossa toteutuu modernin alkuperäinen idea: kaiken pysyvän jatkuva haihtuminen ilmaan.[22] Notkean modernin perushahmona Bauman pitää nomadia, vaeltavaa paimentolaista,[23] tai jatkuvasti liikkeessä olevaa merimiestä.[24] Elämän tarkoituksena ei ole asettua aloilleen tietyn kansakunnan kansalaisena ja tietyn työnantajan uskollisena työntekijänä. Elämä on entistä useammille yksilöllinen projekti, jossa etsitään omaa tietä, ei sitouduta instituutioihin ja ollaan jatkuvasti valmiita kyseenalaistamaan vanhat totuudet ja lähtemään liikkeelle uusien, houkuttelevampien tarjousten perässä.

JULKINEN ELÄMÄ: KORKEASTA NOTKEAAN

Miten modernin muuttuminen on sitten näkynyt julkisessa elämässä? Yhdysvaltalainen julkisuuden tutkija Daniel Hallin on todennut, että toisen maailmansodan jälkeinen julkinen elämä nojasi kansallisvaltioon, uskoi selkeisiin totuuksiin ja kunnioitti instituutioita.[25] Yhdysvalloissa se merkitsi kansallista konsensusta politiikassa. Politiikkaa hoidettiin kansallisen edun nimissä erityisesti siksi, että elettiin kylmän sodan aikaa, jolloin vihollisen läsnäolo tuntui uhkaavalta. Julkisessa elämässä ei retelöity tai keikutettu venettä, vaan myös journalismi ja mediat ymmärsivät, että oli käyttäydyttävä asiallisesti poliittisia johtajia kohtaan.

Toisen maailmansodan jälkeinen korkean modernin julkinen elämä oli herrasmiesten aikaa. Julkisuudessa esiinnyttiin arvokkaasti eikä siellä tuotu esiin yksityistä elämää tai riidelty näkyvästi. Monessa maassa 1950–1970-lukuja hallitsi rationaalinen ja järjestäytynyt julkinen elämä, jossa kansalliset auktoriteettihahmot olivat selkeitä ja kyseenalaistamattomia. Aikaa leimasi jälleenrakennuksen ja kehitysuskon rationaalinen henki. Uskottiin neutraaliin järkiperäiseen tietoon ja yhteiskunnan suunnitelmalliseen kehittämiseen sen varassa.

Vallanpitäjät saivat yleensä esittää asiansa rauhassa, olivat he sitten kansallisia konsensushenkisiä jälleenrakentajia, itäblokin puoluebyrokraatteja tai asevoimien tukemia diktaattoreita esikuntineen. Poliitikot puhuivat puolueensa nimissä, eikä heidän yksityiselämänsä ollut julkisen kiinnostuksen tai paljastusten kohteena. Keskustelu oli vakavaa ja siinä pyrittiin kuuntelemaan kaikkien ääntä. Ihmisillä oli selkeä paikka ja tehtävä yhteiskunnassa, jonka kehitys vaikutti ennakoitavalta ja myönteiseltä. He esiintyivät julkisuudessa vakaasti, tyynesti ja varmasti uskoen omaan ammattikuntaansa ja sen mahdollisuuksiin.

Julkista elämää hallitsivat valistukselliset ja selkeät ammatti-identiteetit. Modernin järjestyksen perusta on tietoon nojaava asiantuntija.[26] Pappi saarnasi saarnastuolista, lääkäri oli ehdoton auktoriteetti, insinöörikunta toimi omana "säätynään", suuryrityksissä hallitsivat firmojen miehet, ja opettajat kansakoulunopettajasta professoriin valistivat kansaa kateedereilta.

Myös poliitikot ja journalistit liittyivät tähän joukkoon. Toisen maailmansodan jälkeen molemmat ammattikunnat vahvistuivat ja niille kehittyi oma ammatti-identiteetti ja käsitys toimintaa ohjaavista eettisistä normeista. Poliitikko oli yhä useammin alalle kouluttautunut ammattipoliitikko. Journalismi kehitti itselleen objektiivisuuden ihanteen, ja journalistit muuntautuivat yhteiskunnallisista mielipidekirjoittajista tiedonvälityksen ammattilaisiksi.[27] Esimerkiksi amerikkalaisessa journalismissa hallitsi toisen maailmansodan lopusta 1980-luvulle ammatillinen kulttuuri, joka keskittyi "objektiiviseen" raportoitiin ja perustui vakaaseen uskoon siitä, että lehdistön tärkein tehtävä oli palvella yhteiskuntaa tarjoamalla kansalaisille tarkkaa, "vääristymätöntä" tietoa julkisista asioista.[28] Hallin kuvaa tätä itseensä ja asemaansa tyytyväistä ammattilaista:

> Näytti siltä, että journalisti saattoi olla yhtä aikaa lähellä vallanpitäjiä ja silti itsenäinen toimija, johon kaikki luottivat ja jota kaikki rakastivat, tulivatpa he vallan käytäviltä eri puolilta maailmaa tai olivatpa he tavallisia kansalaisia ja kuluttajia.[29]

Journalistin asia oli tuottaa tarkasti punnittua tietoa, johon hänen omat mielipiteensä eivät vaikuttaneet. Journalisti oli usein myös herrasmies. Hän ei repostellut yksityisiä asioita julkisesti vaan piti kiinni tehtävästään olla kansakunnan valistaja ja keskittyä yhteiskunnallisesti tärkeisiin kysymyksiin.

Miten ja milloin vakaa julkinen elämä alkoi muuttua? Hallin[30] ajoittaa muutoksen Yhdysvalloissa 1960-luvun loppuun. Suuret instituutiot ja niiden ylläpitämä kansallinen yksimielisyys ja auktoriteetit joutuivat tulilinjalle erityisesti vuonna 1968. Monet vaietut asiat nousivat julkisuuteen: Vietnamin sota, rotusorto ja kansallinen yhtenäisyys kyseenalaistettiin. Myös Watergate-skandaali 1970-luvun alussa oli tärkeä taitekohta, jossa journalismi otti etäisyyttä poliittisiin päättäjiin.

Muutos on tapahtunut eri puolilla maailmaa eri tavoin ja eri tahtiin, mutta sen pääsuunta on selvä. 1970-luvulta lähtien kansallisvaltion hallitsema eliittijulkisuus on murtunut länsimaissa ja niiden perässä myös monissa muissa maissa. Kansalliset keskitetyt

julkisuudet ovat hajautuneet ja kilpailu näkyvyydestä on korvannut vakaan ja arvokkaan julkisen esiintymisen.

Julkisen elämän muutos näkyy erityisen selvästi politiikan julkisuudessa. Politiikka ei perustu enää Formula 1 -kisojen asetelmaan, jossa erotetaan vastustajat ja oma puoli ja jossa oman yhteiskuntaluokan etuja ajavan puolueen jäsenyys kulkee mukana koko elämän ajan. Nykyisin taistellaan liikkuvista äänestäjistä, jotka vaihtavat herkästi puoluetta tai nukahtavat kokonaan vaaleissa. Puolueilla on omat vakiintuneet kannattajansa, mutta heidän määränsä on pienentynyt. Yhä suuremmaksi käyvällä liikkuvien äänestäjien joukolla on vaaleissa ratkaisijan rooli. Politiikan julkisuudesta on tullut tärkein taistelukenttä, jolla puolueet pyrkivät erottautumaan ja luomaan yhteyden kannattajiinsa. Puolueiden tavoitellessa näitä keskiluokkaisia äänestäjiä julkisen näkyvyyden, imagojen ja markkinoinnin merkitys on kasvanut.[31] Poliitikot rakentavat imagojaan ja pyrkivät julkkiksiksi moninaisin keinoin.[32] Politiikassa on tullut tärkeäksi suunnitelmallinen markkinointi (*political marketing*), joka tavoittelee kannattajia samoilla keinoilla kuin muitakin erilaisten tuotteiden kuluttajia.[33]

Samalla politiikka on medioitunut: mediat ovat entistä tärkeämpiä poliittisessa elämässä.[34] Kun puolueuskollisuus heikkenee, vähenee myös puolueorganisaation valta ja voima vaikuttaa äänestäjiin. Sen sijaan julkisuuden ja median rooli korostuu: monet puolueet luovat yhteyden äänestäjiin – erityisesti epävarmoihin mutta elintärkeisiin liikkuviin äänestäjiin – median avulla. Kun tupaillat ja työväenmarssit eivät enää vedä ihmisiä mukaan toimintaan, puolueissa on satsattava medianäkyvyyteen, puolueen brändiin ja poliitikkojen julkiseen imagoon.[35]

Politiikassa ei enää ole pääroolissa rivijäsenten talkootyö, vaan kampanjat suuntautuvat mediaan ja vaativat rahaa. Niissä käytetään markkinoinnin ammattilaisia, mainos- ja PR-toimistoja ja konsultteja. Kampanjat eivät myöskään ole niin keskitettyjä kuin ennen. Ne suunnitellaan paikantamalla mielipidekyselyiden avulla pieniä mutta tärkeitä erityisryhmiä, joille kampanja suunnataan.[36] Markkinoinnin ammattilaisten avulla puolueet mainostavat itseään tarkkaan mietityille kohdeyleisöille kuin lenkkimakkaraa tai henkilöautoja.

Oman lisänsä politiikan julkisuuteen ovat tuoneet nopeasti nousseet verkkojulkisuus ja sosiaalinen media sekä toisaalta poliittisen kentän uudet toimijat, esimerkiksi eurooppalaiset populistiset puolueet tai Yhdysvalloissa republikaanisen puolueen sisällä syntynyt teekutsuliike. Nämä innokkaat tulokkaat ovat nousseet vakiintuneiden valtapuolueiden haastajiksi ja voivat verkon ansiosta koota voimiaan ja kerätä kannattajia tehokkaasti perinteisen julkisuuden ulkopuolella.[37]

2000-luvulla julkinen elämä onkin hyvin erilaista kuin vielä 1970-luvulla. Vallanpitäjät eivät saa esittää asiaansa rauhassa: heitä epäillään, kritisoidaan ja kyseenalaistetaan. Julkisuuden tahti on kiihtynyt, kaikilla on kiire ja keinot ovat moninaiset, kun julkisissa tiloissa taistellaan näkyvyydestä, sekunneista, palstamillimetreistä ja klikkauksista. Mielipiteet risteilevät puolesta ja vastaan. Kansalaisista on tullut tärkeitä julkisessa elämässä, ja asiantuntijat yrittävät muokata sanomaansa iskevämmäksi ja populaarimmaksi, jotta saisivat äänensä kuuluville.

Tähän jatkuvassa myllerryksessä olevaan julkiseen elämään kuuluvat myös voimakkaat vastaliikkeet, jotka kaipaavat paluuta vanhaan, romantisoivat mennyttä ja nojaavat nostalgiaan. Modernin ja antimodernin kamppailulla voidaan selittää myös julkisen elämän polarisaatio.[38] Esimerkiksi 2000-luvun Yhdysvalloissa keskustelu monista asioista polarisoituu jyrkiksi mielipide-eroiksi. Usein kiistat liittyvät moraaliin ja etiikkaan vaikkapa puhuttaessa kantasoluista, evoluutioteoriasta tai abortista. Antimodernit liikkeet kritisoivat tekniikan kehitystä ja vaativat paluuta "alkuperäiseen" elämään, moraaliseen järjestykseen tai elämäntapaan.

Julkisuuden muutokseen vaikuttaa lisäksi se, että myös media on muuttunut. Mediasta on tullut entistä riippumattomampi ja aggressiivisempi. Julkisuudessa käydään kilpailua yleisöistä, ja moni uutismedia profiloituu mielellään omilla paljastuksillaan ja skuupeillaan. Media on irronnut kylmän sodan konsensuksesta, jossa se kriittisyydestään huolimatta piti yllä kansallista yhtenäisyyttä ja käyttäytyi "vastuullisesti" niin, ettei varsinkaan laatujournalismi alentunut tavoittelemaan yleisöjä repäisevillä otsikoilla. Suuri kansallinen julkisuus suurine tiedotusvälineineen on heikentynyt

ja ohentunut. Politiikan etusijalle asettava vakava kansallinen julkisuus on hajonnut monin tavoin.[39] Monissa maissa vaikeuksissa on erityisesti laatulehdistö, joka menettää lukijakuntaansa vauhdilla.[40] Journalismi on muuttunut terävämmäksi ja suhtautuu vallanpitäjiin entistä kriittisemmin ja aggressiivisemmin.[41]

Notkean modernin aikaan kuuluu julkisuuden hajoaminen osajulkisuuksiksi sosiaalisen median avulla. Ihmiset organisoivat aktiivisia julkisuuksia ilman valtamedioiden apua. Usein nämä julkisuudet myös synnyttävät kekseliästä poliittista toimintaa ja liikehdintää.[42] Toisaalta notkeaa julkista elämää luonnehtii usein kiihkeys ja kaoottisuus. Yllättävät moraaliset ristiriidat leimahtavat julkisiksi kysymyksiksi, joihin otetaan voimakkaasti kantaa sekä perinteisissä medioissa että sosiaalisessa mediassa.[43]

Zygmunt Bauman näkee hyvin notkean julkisuuden huonot puolet: julkisuus yksityistyy niin, että käsiteltävät asiat henkilöityvät. Julkisuudessa etsitään herkästi syntipukkeja. Yksittäisten uhkaavina pidettyjen asioiden ympärille syntyy tilapäisiä narikkayhteisöjä, joihin ihmiset hetkeksi ripustavat turhaumansa ja pelkonsa. Kun puolueet eivät enää kanavoi ihmisten huolia samaan tapaan kuin aikaisemmin, julkinen elämä täyttyy sinne tänne lennähtelevistä peloista ja ahdistuksista. Elämme moraalisten paniikkien aikaa, jossa etsitään kiivaasti syytettyjä tai syyllisiä, olivat he sitten yksityiselämänsä sotkevia poliitikkoja, pimeillä kujilla ja kaupunkien loukoissa lymyäviä rikollisia tai joukkoomme soluttautuneita ulkomaalaisia.[44]

Myös journalistit ovat muuttuneet. Joukkoviestinnän tutkija Marc Deuze kuvaa muutosta puhumalla notkeasta journalismista, jota ei enää hallitse korkean modernin ihanne objektiivisesta, lukijoidensa rakastamasta toimittajasta. Pappia ja tiedemiestä muistuttavan hahmon on korvannut joustava, monitaitoinen, siirrettävä ja muokattava journalisti, joka sopeutuu ketterästi uusiin tehtäviin ja haasteisiin.[45]

Deuzelle notkea journalismi on sekamuoto, jossa korkean modernin elämänmuodot hajoavat ja sekoittuvat notkeiden elämäntapojen kanssa.[46] Journalisti ei ole enää Hallinin kuvaama arvostaan ja asemastaan tietoinen hahmo, joka tuntee olonsa varmaksi

ja vakaaksi. Sen sijaan notkean journalistin ammatti-identiteettiä hallitsee tietoisuus jatkuvasta muutoksesta ja sen tarpeesta, tarve olla hereillä ja valppaana sekä toisaalta ajatukset oman työn uhanalaisuudesta ja epävarmuudesta.[47]

SKANDAALIT, NOTKEAN JULKISUUDEN TIHENTYMÄT

Julkisen elämän muutokset näkyvät erityisen hyvin julkisissa kohuissa, yhteiskunnallisiin eliitteihin kohdistuvissa skandaaleissa. Skandaali on tapahtuma, jossa jotakin salattua ja moraalisesti arveluttavaa tulee julkisuuteen ja voimakkaan paheksunnan kohteeksi.[48] Brittiläinen mediatutkija John Thompson erottaa kolme skandaalien päätyyppiä: seksiskandaalit, talousskandaalit ja valtaskandaalit.[49] Kaikissa paljastuu vallan väärinkäytöksiä: sopimattomia seksisuhteita, rahaan liittyviä väärinkäytöksiä tai poliittisen vallan väärinkäyttöä.

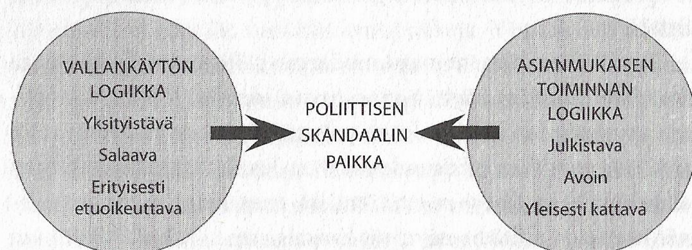
Skandaali on nimenomaan modernin julkisuuden ilmiö. Sanaa "skandaali" alettiin käyttää 1700-luvun lopulla, jolloin moraalisesti arveluttavien salaisuuksien paljastuminen sai tärkeän roolin erityisesti politiikan julkisuudessa. 1800-luvulta lähtien poliittisten vallankäyttäjien täytyi miettiä entistä enemmän, miten he esittivät itsensä ja miltä he näyttivät kansalaisten silmissä.[50] Poliitikot joutuivat esiintymään julkisuudessa ja suhtautumaan siihen vakavasti – ja mitä enemmän poliitikko nojasi mediaan, sitä alttiimpi hän oli julkisille skandaaleille.

Skandaalit ovat olleet tärkeitä myös modernille journalismille. 1800-luvulla laajaa levikkiä tavoitteleva keltainen lehdistö keskittyi usein moraalittomuuksiin: rikoksiin, seksiin ja uhkapelaamiseen. Toisaalta journalistit pitivät itseään vahtikoirina, poliittisen järjestelmän moraalin vartijoina.[51] He uutisoivat mielellään poliittisista skandaaleista, koska ne näyttivät vahvistavan journalismin asemaa "neljäntenä valtiomahtina".[52]

Monet skandaalit kuvaavat yhteiskunnan muutosta. Aikaisemmin piilossa pysyneistä asioista tulee julkisia skandaaleja yhteiskunnan arvojen tai instituutioiden muuttuessa. Usein skandaalin aiheena olevasta moraalirikkomuksesta on eriäviä mielipiteitä:

skandaali ei ole läheskään aina lakikirjaan perustuva oikeudenkäynti vaan julkista neuvottelua, jossa määritetään moraalin rajoja. Skandaalit ovat yhteinen sosiaalinen draama, jonka avulla yhteiskunnassa määritellään julkista moraalia ja neuvotellaan sen muutoksista.[53]

Skandaalit eivät välttämättä ole merkki yhteiskunnan löystyneestä moraalista. Päinvastoin, skandaalien lisääntyminen voi kertoa siitä, että poliittinen eliitti on entistä nuhteettomampaa ja järjestelmä on muuttunut moraaliltaan tiukemmaksi niin, että vallankäyttäjiin suhtaudutaan entistä kriittisemmin.[54] 1900- ja 2000-luvuilla skandaalit ovat usein olleet terveen demokratian merkki. Ne liittyvät demokratisoitumiseen ja suljettujen poliittisten järjestelmien avautumiseen ja syntyvät salailevan ja avoimen toimintatavan ristivedossa (ks. kuvio 1).[55]

KUVIO 1. POLIITTISEN SKANDAALIN PAIKKA.

Skandaalit ovat tyypillisiä modernille yhteiskunnalle myös siitä syystä, että yksilönvapaus ja kansanvalta ovat olleet modernin politiikan keskeisiä hyveitä.[56] Ne tuovat tullessaan ajatuksen siitä, että vallankäytön on oltava läpinäkyvää ja kansalaisten on voitava valvoa sitä julkisuuden avulla. Skandaalit paljastavat jotakin salattua, joka koskee yhteiskunnan eliittejä, politiikan, talouden ja kulttuurin vallankäyttäjiä. Sen vuoksi niiden kautta voidaan tarkastella julkista elämää ja sen muutoksia: kuinka avoin ja läpinäkyvä yhteiskunta on ja millainen julkinen moraali siellä vallitsee. Sulkeutuneissa eliitin hallitsemissa järjestelmissä on usein vähän tai ei lainkaan skandaaleja. Kun yhteiskunta alkaa demokratisoitua ja tasa-arvoistua,

lisääntyvät usein myös eliittejä koskevat skandaalit ja heihin aletaan kohdistaa tiukempia moraalivaatimuksia.

Toisaalta skandaalit voivat olla oire julkisen elämän rappeutumisesta ja trivialisoitumisesta. Skandaalit myyvät hyvin.[57] Ne ohjaavat huomion yksittäisiin ihmisiin asioiden sijasta ja saattavat paisutella yhteiskunnallisesti merkityksettömiä yksityisiä asioita. Mediasta voi tulla skandaalikone, joka rakentaa julkisia kohuja mitättömistä asioista, kehittää moraalipaniikkeja ja vatvoo ihmisten yksityiselämää tavoilla, joilla ei ole mitään tekemistä julkisten tehtävien hoidon kanssa.

Skandaaleja on hedelmällistä tarkastella erityisesti 1970-luvun jälkeisessä julkisessa elämässä. Niiden määrä on selvästi lisääntynyt. Erityisesti 1990- ja 2000-luvut ovat olleet skandaalien kulta-aikaa. Monet yhteiskuntatieteilijät pitävät skandaalien lisääntymistä merkkinä laajemmista yhteiskunnallisista ja kulttuurisista muutoksista. Esimerkiksi yhdysvaltalainen sosiologi Manuel Castells väittää, että skandaalit kertovat politiikan ja puolueiden heikentyneestä arvostuksesta ja median kasvaneesta merkityksestä nyky-yhteiskunnassa.[58]

Kylmän sodan aikana julkisuudessa oli verrattain vähän skandaaleja. Poliitikkojen yksityiselämästä ei raportoitu julkisesti. Kun kylmän sodan raju kilpailu tunkeutui kaikkialle, journalistit ottivat usein isänmaan asian omakseen eivätkä halunneet raportoida vastuuttomasti tai isänmaan edun vastaisesti. Vallanpitäjät saivat pääsääntöisesti sanoa rauhassa sanottavansa.

1970-luvun alun Watergate-skandaali Yhdysvalloissa oli poliittisen journalismin käännekohta. Skandaalissa paljastettiin presidentti Richard Nixonin valtuuttaneen poliittisten vastustajiensa salakuuntelua. Watergate osoitti, että poliittisista väärinkäytöksistä voitiin raportoida julkisesti ja että julkisella kohulla saatettiin pudottaa merkittäviä vallankäyttäjiä.[59] Samalla Watergatesta tuli kaikkien poliittisten skandaalien äiti, jonka mallia monet muut skandaalit seurasivat eri puolilla maailmaa tulevina vuosikymmeninä.

Yhteiskunnan eliitteihin kohdistuvat skandaalit kertovat ennen muuta siitä, että selkeiden auktoriteettien ja instituutioiden hallitsema julkinen elämä on murentunut. Eliittien asema on heikentynyt,

ja niihin kohdistuu entistä moninaisempia läpinäkyvyyden ja moraalisuuden paineita. Vallanpitäjiä kritisoidaan ja valvotaan tiukemmin, eikä heidän asemansa ole enää yhtä vakaa ja koskematon kuin ennen.

Skandaalit ovat erityisen suuri uhka poliitikoille, joiden ura riippuu heidän julkisesta maineestaan ja siitä, kuinka he pärjäävät seuraavissa vaaleissa.[60] Poliitikot hakeutuvat julkisuuteen entistä hanakammin etsiessään äänestäjiä ja usein samalla tuovat esiin yksityistä elämäänsä. Tämä taas asettaa heidät alttiiksi skandaaleille. Skandaalin kohteeksi joutuvat monesti ne, jotka ovat vielä edellisellä viikolla paistatelleet positiivisessa julkisuudessa esitellen kotiaan, vaatekaappiaan, ruuanlaitto- tai tanssitaitojaan, sydänystäviään, perhettään tai uusia kumppaneitaan. Kun jokin menee pieleen, julkisuus kääntyy helposti skandaaliksi ja poliitikko löytää itsensä lööpistä.

Politiikan medioitumisen vuoksi skandaalit ovat demokratiassa myös tärkeä poliittisen pelin paikka. Kohuja kiihdytetään ja vaahdotetaan tietoisesti, jotta niiden avulla saataisiin tuhottua kilpailijan maine. Poliittisten vallankäyttäjien näkökulmasta skandaaleista on tullut tuhovoima, joka saattaa romuttaa päättäjän julkisen maineen nopeasti ja arvaamattomasti.

Skandaalit ovat sotkuisia prosesseja, jossa esitetään ja kielletään syytöksiä, muistetaan ja unohdetaan tapahtumia ja kaivetaan esiin uusia väitteitä ja todisteita. Skandaali ei ole tuomioistuinkäsittely. Se on yleensä paljon sekavampi ja meluisampi tapahtuma, jossa erilaiset väitteet risteilevät ja lyövät toisiaan korville. Skandaaleilla ei ole välttämättä selkeää alkua ja loppua – usein ne vain vaimenevat vähitellen ja katoavat julkisuudesta ilman selvää loppuratkaisua tai selviä vaikutuksia.[61]

Välillä skandaalit karkaavat käsistä ja johtavat politiikan trivialisointiin: ne ohjaavat julkista huomiota mitättömiin asioihin ja yksinkertaistavat yhteiskunnallisia kysymyksiä.[62] Skandaalin syntipukki voi saada otsaansa leiman, joka ei vastaa sitä, mitä todellisuudessa on tapahtunut.[63] Jatkuva kohujen ja skandaalien kierre saa ihmiset turhautumaan, kyynistymään ja väsymään politiikkaan ja yhteisten asioiden hoitoon.[64]

Skandaaleilla ei ole yksiselitteistä syytä ja merkitystä. Sen vuoksi on tärkeä katsoa, mistä ne milloinkin kertovat. Kertovatko ne siitä, että aiemmin salaileva järjestelmä on muuttunut avoimemmaksi ja yhteiskunnallinen moraali on peräti parantunut? Vai onko skandaali merkki julkisen elämän alamäestä, trivialisoitumisesta ja politiikan henkilöitymisestä?

MODERNI SUOMI

Korkea moderni kukoisti sodan jälkeen myös Suomessa. 1950-luvulla julkista elämää värittivät helpotus ja optimismi, joita lisäsivät nopeasti kehittyvä talous ja uusi tekniikka. Teollisuutta, asuntoja, liikenneväyliä, koulutusta, terveydenhuoltoa ja eläkejärjestelmiä kehitettiin nopeasti, jotta kaikki väestönosat saatiin valjastettua kasvuprojektiin. Monet kansalliset instituutiot ja kansalaisjärjestöt vakiintuivat, niihin rakentui sisäinen järjestys ja niillä oli selkeä kansallinen tehtävä.

Pohjoismaissa hallitsevat puolueet ankkuroituivat yhteiskunnan kolmeen pääluokkaan: maatalousväestöön, teollisuustyöntekijöihin ja porvareihin. Politiikan perusta oli demokraattinen osallistuminen eturyhmittäin: maatalous, teollisuuden työnantajat ja työntekijät sekä valtio neuvottelivat yhteisiä, koko maata koskevia ratkaisuja.[65]

Myös kulttuurisesti sodanjälkeiset vuosikymmenet olivat instituutioiden vakiintumisen aikaa. Suomalaisuus, suomen kieli ja kulttuuri olivat tärkeitä ja tarkkarajaisia ja niille tuotettiin omia kansallisia sankareita ja merkkiteoksia *Tuntemattomasta sotilaasta* Armi Kuuselaan, Lasse Viréniin ja Anne Pohtamoon. Kulttuurielämässä kehitettiin suuria teattereita ja orkestereita sekä ooppera, joilla oli kansallinen tehtävä ja julkinen rahoitus. Perhe-elämässä hallitsevaksi ihanteeksi vakiintui ydinperhe. Ihanneperheestä tuli isän, äidin ja kahden lapsen – mielellään tasapuolisesti tytön ja pojan – olohuoneen sohvaryhmässä television äärellä elävä yhteenliittymä, jota suositut perhesarjat toistivat ruudun toiselta puolelta.

Kylmän sodan jännite hallitsi yhteiskunnan poliittista elämää ja näkyi Neuvostoliiton aiheuttamana paineena sisäpolitiikassa. Ulkoinen paine näytti vaativan sisäistä kuria. Sen ylläpitäjänä presi-

dentti Urho Kekkonen sai 1970-luvulle tultaessa niin vakiintuneen aseman, että presidentinvaalit jätettiin väliin poikkeuslailla, kun kaikki tärkeimmät puolueet järjestäytyivät Kekkosen kannattajiksi. Eduskuntavaalienkin merkitys heikentyi, koska kokoomuksen pääsy hallitukseen oli vaikeaa ulkopoliittisista syistä.

1970-luvun Suomessa puolueilla oli paljon valtaa. Hallitsevia olivat agraari- ja teollisuusyhteiskunnan tärkeimmät luokkapuolueet: sosiaalidemokraatit ja keskusta. Jälkimmäisen vahvaa asemaa selittää Suomen myöhäinen rakennemuutos. Vielä 1950-luvulla 46 prosenttia suomalaisista sai elantonsa maa- tai metsätaloudesta ja alle kolmannes, 32 prosenttia, asui kaupungeissa.[66] Vaikka ihmiset muuttivat kaupunkeihin 1960-luvulla, puoluekantaa ei useinkaan vaihdettu. Puolueiden asema kirjattiin puoluelakiin ja niille myös ohjattiin julkista tukea. Puoluekirja oli ratkaiseva monissa virkanimityksissä – huhuttiinpa, että joissakin kunnissa siivoojatkin jyvitettiin eri puolueille ja paikat täytettiin jäsenkirjan perusteella.

1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa alkoi kuitenkin näkyä myös merkkejä muutoksesta. Hannu Salaman *Juhannustanssit* (1964) ja Harro Koskisen *Sikamessias* (1969) koettelivat sopivaisuuden rajoja.[67] Perheideologia alkoi natista liitoksissaan naisten työssäkäynnin, ehkäisymenetelmien, avioerojen ja avoliittojen myötä. Kansainvälinen solidaarisuus ja kaikkiin kansankerroksiin ulottunut ulkomaanmatkailu alkoivat avata kansallisia rajoja.

1980-luvulla talouselämässä yritysten toimintatapa muuttui selvästi. Kun talous avautui, yritykset kansainvälistyivät ja niissä vakiintuivat uudet joustavat toimintalogiikat ja tuotantomallit. 1980-luvulla myös puoluekenttä rakoili, kun selkeä jako maatalousväestöön, työläisiin ja porvareihin alkoi hämärtyä.[68] 1990-luvun loppupuolella vanhojen valtapuolueiden jäsenmäärät kääntyivät laskuun ja jäsenten aktiivisuus pieneni. Suomalaiset luokkapuolueet ovat häivyttäneet aatteellisia erojaan ja muuttuneet yleispuolueiksi.[69]

Yleispuolueiden harjoittamasta keskiluokan liikkuvien äänten kalastelusta kertoo muun muassa se, että puolueet koettavat kampanjoillaan yllättää ja herättää huomiota yli puoluerajojen. Näin teki esimerkiksi kokoomus, kun se markkinoi itseään työväenpuolueena tai julisti vastakkainasettelujen ajan olevan ohi. Toisten puolueiden perinteisten vaaliteemojen lainailu on mennyt niin pitkälle, että vuoden 2011 eduskuntavaaleihin valmistauduttaessa näytti siltä, että siitä oli tullut enemmänkin sääntö kuin poikkeus.[70]

Joillakin puolueilla on vaikeuksia tavoittaa yhä suuremmaksi kasvanutta nukkuvien äänestäjien ryhmää. Esimerkki epäonnistuneesta kampanjoinnista on vuoden 2007 eduskuntavaaleissa kohauttanut SAK:n rahoittama mainos, jossa näyttelijä Oiva Lohtander esitti mässäilevää ökykapitalistia. Mainoksella tavoiteltiin erityisesti perussuomalaisten äänestäjiksi valuvaa demarien kannattajakuntaa: konepajoilla ja autokorjaamoilla työssä olevia miehiä, joita demarien sanoma ei enää puhutellut. Tarkoituksena oli tehdä mainos, joka ravistelisi nämä nukkumaan taipuvaiset äänestäjät hereille tai pystyisi kilpailemaan suorasukaisuudellaan perussuomalaisen kanssa. Mainos sai osakseen yleistä paheksuntaa, ja se vedettiin pois julkisuudesta.

MEDIAKENTÄN MURROKSET SUOMESSA

Sodan jälkeen muodostunut korkean modernin julkinen elämä oli poikkeuksellisen harmonista ja kansallisesti yhtenäistä. Elettiin suomalaisen kansallishengen kulta-aikaa. Sodasta selviäminen ja talvisodan ihme oli luonut kansallisen yhteenkuuluvuuden tunteen, joka eli vahvana jälleenrakennuksen toiveikkaassa ilmapiirissä. Ajan poikkeuksellisuus tulee hyvin esiin, jos katsoo aikaisempaa julkisuutta. 1800-luvulla julkista elämää oli hallinnut ruotsinkielinen säätyläistö ja myös suomenkielinen porvaristo, jotka loivat perustan kansalliselle julkisuudelle. Kansallinen julkisuus kuitenkin rikkoutui 1900-luvun alussa, kun työväenliike ja maalaisliitto loivat omat vastajulkisuutensa.[71] Sitten kansalaissota jakoi kansan ja myös julkisen elämän kahtia,[72] ja 1930-lukukin oli voimakkaiden poliittisten taistelujen aikaa.

Sodanjälkeisen ajan julkista elämää hallitsi selkeä työnjako, jossa laatujournalismi erottui populaarista aikakauslehtien julkisuudesta. Televisio-ohjelmat olivat enimmäkseen valistavia ja arvokkaita, ja laatujournalismia tehtiin jälleenrakennuksen hengessä. Yleisradiolla oli kansallinen valistustehtävä, jota se toteutti ”tasapuolisen”

poliittisen säätelyn kohteena niin, että poliitikkojen esiintymisiä ja toimittajien paikkoja jyvitettiin eri puolueille. Eduskunnan toimista uutisoitiin arvokkaasti.[73] Sanomalehdet olivat usein sidoksissa puolueisiin tai ne omisti jokin taloudellisesti vaikutusvaltainen suku. Myös aikakauslehdet noudattivat kansansivistyksellistä linjaa. Suurimpien lehtien, Seuran ja Avun, kannessa poseerasi usein hymyilevä kansallispukuinen neitokainen.[74] Juhlavasta julkisuudesta poikkesivat ehkä eniten puoluelehdet, joissa politiikasta ja varsinkin vastustajista kirjoitettiin välillä tiukkaan sävyyn ja kärkevästi. Näiden lehtien yläpuolelle kuitenkin rakentui kansallinen julkisuus, jossa poleemisuus tai kipakka kritiikki oli harvinaista.[75] Tätä kuvasi hyvin Suomen Kuvalehden pakinoitsija Kivimies vuonna 1950:

> Henkisenä yhteiskuntana Suomi on pikkukaupunki. Joka vähänkään "liikkuu", tuntee kaikki vähänkään huomattavat henkilöt ja pinon muita. Liikkuessaan hänen kyllä sietää olla varovainen, jottei toisen kuppikunnan alueelta toisen alueelle astuessaan samalla astuisi liikavarpaille, jotka saattavat olla tavattoman hellät. Mutta onpa kuitenkin yksi merkillinen asia: *julkisuudessa* käydään riitaa verraten harvoin.[76]

1950- ja 1960-luvuilla julkisuudessa pyrittiin usein ohjaamaan kansaa yhteiselle tielle valistuksen ja sivistyksen hengessä. Radiouutisten toimittaja Hannu Reime muistelee, kuinka 1950-luvun autoritaarinen Yleisradio "sen aikaisen koululaitoksen tavoin syötti tietoa ja sivistystä ylhäältä alas, vähän niin kuin *Seitsemän veljeksen* lukkari, joka paukutti aa-pee-seetä veljesten paksuihin kalloihin".[77]

1950-luvun porvarillinen kansansivistysprojekti ei ollut kovin kaukana bolševistisesta komissaariajattelusta: me tiedämme, mikä on parasta kansalle ja työläisille. Suomalainen porvarillinen julkisuus muistutti neuvostojulkisuutta. Kylmän sodan osapuolilla oli paljon yhteistä: ajan henki oli autoritaarinen ja holhoava rautaesiripun molemmin puolin Yhdysvaltoja myöten.[78]

Julkisuuden hillitty henki alkoi särkyä, kun se sai uusia haastajia 1950-luvun lopulla ja sen jälkeen. Sotakorvaukset saatiin maksettua, säännöstelytalous purettiin ja kulutusmahdollisuudet lisääntyivät. Yksi tärkeä tekijä muutoksessa oli amerikkalaisen populaarikulttuurin nousu Suomessa. Rock, pop ja elokuvat toivat maahan amerikkalaista elämäntapaa. Saatavilla oli yhä enemmän kulutustavaroita maripaidoista ja farkuista muoviastioihin ja autoihin.[79]

Tärkeä muutoksen tekijä oli myös miesten ja naisten roolijaon muutos ja tasa-arvoistuminen. Ehkäisyn ansiosta naiset saattoivat päättää lapsiluvustaan entistä itsenäisemmin ja äitiydestä tuli valinta. Naisille kehittyi oma naistenlehtien julkisuus, ja toisaalta naiset alkoivat pikkuhiljaa päästä mukaan vakavaan asiajulkisuuteen.[80]

Eliittijulkisuus saikin vaihtoehdoikseen erilaisia populaarijulkisuuksia. Suomalaisen julkisuuden historiaa tutkinut Hannu Nieminen on kuvannut tätä selkeää jakoa. Eliittijulkisuuteen ovat kuuluneet yhteiskuntahierarkiassa korkealla olevat sanoma-, aikakaus- ja puoluelehdet sekä televisio- ja radio-ohjelmat. Eliittijulkisuus on käsitellyt yhteiskunnan yleisiä poliittisia ongelmia. Sen "alapuolella" on elänyt populaarijulkisuus, jossa aiheet ovat arkisempia ja ihmiskeskeisempiä.[81]

1960-luvulla käynnistyi muutos, jossa notkistuvan modernin ihmiskeskeinen näkökulma alkoi vähitellen kolkutella eliittijulkisuuden ovelle. Viihde- ja naistenlehtien kirjo kasvoi.[82] Uutta oli myös Yleisradion pääjohtajan Eino S. Revon informatiivinen ohjelmapolitiikka, joka oli vastaisku 1950-luvun autoritaarisuudelle ja korosti jokaisen kansalaisen kykyä muodostaa oma maailmankuvansa.[83]

Korkea moderni ei kuitenkaan taittunut kovin nopeasti suomalaisessa poliittisessa julkisuudessa. 1970-luvulla vakava eliittijulkisuus vahvistui. Ajan johtava kansallinen media oli televisio, joka oli levinnyt nopeasti koteihin.[84] Sitä hallitsi Yleisradion informatiivinen ohjelmapolitiikka, joka jäykistyi 1970-luvulla. Uusasiallisuus levisi myös kevyempään julkisuuteen, viihteeseen ja naistenlehtiin.[85] 1960-luvun lopulla herätti huomiota uudentyylinen asia- ja viihdeohjelma Jatkoaika, jossa Hannu Taanila ja Lenita Airisto haastattelivat poliitikkoja erityisen räväkkään tyyliin. Vuosikymmenen lopulla ohjelma tasaantui vakavamieliseksi keskusteluksi siitä, mikä järjestelmä olisi paras yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.[86]

Yleisesti esiintymistyyli oli korostetun asiallinen ja hillitty: tiedotusvälineissä esiinnyttiin kuin vakavassa esitelmätilaisuudessa.

1960-luvulla julkisuudessa tuli tärkeäksi ei-henkilökohtainen, järkiperäinen, "kokonaisyhteiskunnallista" näkökulmaa korostava puhetapa. Muutosta tutkinut Laura Saarenmaa ottaa esimerkiksi käsitepatterin, jolla Hannu Taanila kuvasi perhettä vuonna 1969. Taanilan puheissa perhe oli "sosiaalisen elämän yksikkö", "ihmisen seksuaalielämän laillinen organisaatio", "yhdessäolo-organisaatio", "ihmissuhde-organisaatio" ja "yhdessäolofunktio".[87]

1970-luvulla julkisessa elämässä hallitsevaksi noussut viileä asiallisuus kertoo siitä, että korkea moderni jatkui Suomessa pidempään kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. 1970-luvulla julkisuutta kangisti ja vakavoitti puolueiden suuri valta sekä vakaa usko suunnitteluun ja asiantuntijoihin. Neuvostoliiton vaikutus tuntui sisäpolitiikassa varovaisuutena ja presidentti Kekkosen pitkänä kautena idänpolitiikan luottomiehenä. Näiden tekijöiden varassa korkea moderni jatkoi elämäänsä suomalaisessa poliittisessa julkisuudessa läpi 1970-luvun.[88]

1970-luvulla viileän kuoren alla alkoi myös poreilla. Selvin kansallisen rauhan rikkoja oli ehkä Urpo Lahtisen Hymy-lehti.[89] 1970-luvun alussa lehden levikki oli yli 400 000. Hymy rienasi ja rikkoi rajoja maassa, joka oli muuttumassa maatalousvaltaisesta teolliseksi ja kaupungistuneeksi yhteiskunnaksi ja jossa muuttokuormat kulkivat Ruotsiin ja etelän kaupunkien lähiöihin. Hymy toi julkisuuteen juorut ja skandaalit, tyyli oli räväkkä ja mutkat vedettiin suoriksi. Kuten Urpo Lahtinen kertoi: "Me vetoamme niin sanotun tavallisen kansan kaunan ja kateuden tunteisiin puhumalla julkisten henkilöiden erehdyksistä ja paheista." Hymyn suosion taustalla oli kuitenkin muutakin kuin kaunaa ja kateutta. Lehti iski suureen taitekohtaan, jossa 1950- ja 1960-luvuilla rakentunut porvarillinen julkisuuskulttuuri alkoi murtua yhteiskunnan rakennemuutoksen, rockin ja vasemmistoradikalismin vaikutuksesta. Lisäksi Hymyä tehtiin Tampereella, kun hillityn kansallisen julkisuuden tukijalat olivat Helsingin konservatiivisissa kustannustaloissa.[90]

Toinen oire tulevasta oli se, että Suomen ainoa iltapäivälehti Ilta-Sanomat sai 1970-luvulla rinnalleen kilpailijan. Iltaset aloitti vuonna 1974 huomattavasti rajummalla tyylillä kuin Ilta-Sanomat, joka oli vielä silloin tekstipainotteinen, harmaa ja maltillinen.[91]

1980-luvulta lähtien mediakenttä on kokenut ison rakennemuutoksen, jossa on siirrytty melko vakaasta ja ennustettavasta ympäristöstä kovenevaan kilpailuun ja jatkuvaan liikkeeseen.[92] 1980-luvulla uudet mediat ryntäsivät uutis- ja ajankohtaisjulkisuuteen, johon niitä ei aiemmin ollut pidetty tarpeeksi vakavina ja vastuullisina. Iltapäivälehdistä tuli valtakunnallisia 1980- ja 1990-luvuilla, ja niiden uutiskriteerit alkoivat vaikuttaa myös muihin medioihin.[93] Hyvä esimerkki muutoksesta on MTV:n uutisten synty vuonna 1981. Valtapuolueet SDP ja keskusta vastustivat uutisia pitkään ja sitkeästi muun muassa siksi, että niiden pelättiin vievän mainosmarkkoja puolue- ja maakuntalehdiltä. MTV tarjosi puolueille myös sellaista mahdollisuutta, että osa mainostuloista kanavoitaisiin puolueiden lehtien ja uutistoimistojen tukemiseen ja että toimitukseen rekrytoitaisiin "tasapuolisesti" eri poliittisia suuntia edustavia toimittajia.[94]

Kilpailu uutisista kiihtyi entisestään 1990-luvulla. MTV aloitti aamulähetykset vuonna 1989 ja sai oman kanavan vuonna 1993.[95] Neloskanava ja Nelosen uutiset aloittivat vuonna 1997. Yleisradion aamulähetykset alkoivat samana vuonna.[96] Televisiossa siirryttiin myös virta-ajatteluun: uutisia alkoi tulla vuorokauden ympäri ja säännöllisin väliajoin.

Erityisesti televisiolla on ollut muutoksessa suuri merkitys. Se on tuonut poliitikot "elävinä" olohuoneisiin ja tunkeutunut heidän lähelleen. Se ei enää anna heille tilaisuutta esiintyä korkeina auktoriteetteina. Tästä uudella tavalla toimivasta julkisuudesta oli mainio esimerkki pääministeri Harri Holkerin ärähdys vuonna 1992 häntä kuvaamaan tulleelle television kuvausryhmälle: "Minä juon nyt kahvia." Toteamus pyöri sen jälkeen televisiossa kerta toisensa jälkeen ja siitä tuli lentävä lause, jonka esittäminen ei olisi tullut kyseeseen aikaisempina vuosikymmeninä.[97]

Radion puolella paikallisradiot mursivat Yleisradion kansallisen monopolin 1980-luvun loppupuoliskolla. Radion rytmi kiihtyi, kun koveneva kilpailu pakotti eri kanavat siirtymään lähetyksiin, jonka runkona eivät enää olleet selkeästi erottuvat ohjelmat vaan uutisvirta, juontajat, eetteripersoonat ja soittolistat.[98]

Samaan aikaan iltapäivälehdet kehittivät oman sensaatiojulkisuutensa, joka ei noudattanut journalismin korkean modernin

valistuksellisia ihanteita vaan keskittyi ihmisiin, tarinoihin ja *human interest* -juttuihin.[99] Päivälehtien levikit ovat kääntyneet pieneen mutta jatkuvaan laskuun,[100] ja niiden rinnalle ovat nousseet iltapäivälehdet sekä ilmaisjakelussa olevat kaupunkilehdet. 2000-luvulla monet sanomalehdet aloittivat torjuntataistelun muuttamalla sisältöjään ihmisläheisimmiksi ja siirtymällä helppolukuisempaan tabloidikokoon.

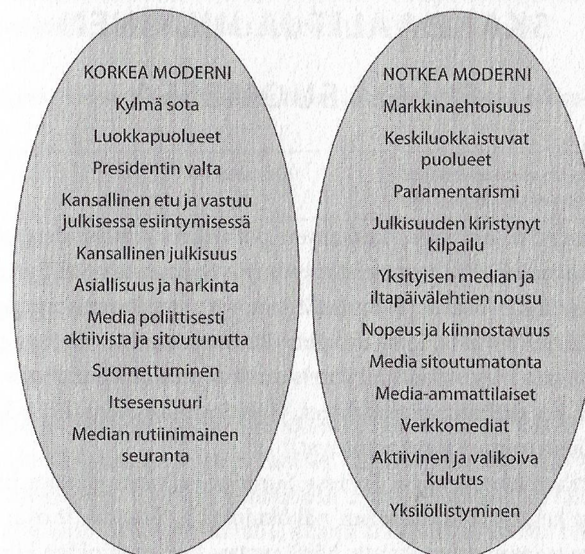
Poliittiset lehdet ovat heikentyneet tai kuolleet. Levikkien syöksykierre ajoi alas erityisesti vasemmiston kakkoslehtiä maakunnissa. Suomessa lakkautettiin 1990-luvulla kaikkiaan 45 lehteä, joista suurin osa oli pieniä puoluesidonnaisia lehtiä. Samaan aikaan lehtien kokonaislevikki laski vuoden 1990 neljästä miljoonasta vuoden 2000 3,2 miljoonaan.[101] Maakuntien ykköslehdet puolestaan irrottautuivat puoluesidonnaisuuksistaan ja kehittyivät alueensa yleislehdiksi.[102]

2000-luvulla internetistä tuli nopeasti tärkeä julkisuuden areena, ja eri mediat tuottivat sinne omia sisältöjään lähes reaaliaikaisesti. Verkon nousu on kirvoittanut tulevaisuuden visioita, joissa on kyseenalaistettu niin televisio- ja radiokanavat kuin paperinen lehtikin. Sanomalehdet yrittävät kuumeisesti rakentaa sähköisiä sivustoja, joista lukijat olisivat valmiita maksamaan. Radio- ja televisiokanavia uhkaa uusi teknologia, joka mahdollistaa ohjelmien valinnan verkon kautta.

Korkean modernin aikana medialta vaadittiin ennen muuta laatua, jolla tarkoitettiin varmaa, kattavaa ja asiapitoista uutisten välittämistä. Nyt sähköiset ja painetut viestimet kilpailevat keskenään nopeudesta, kekseliäisyydestä ja kiinnostavuudesta. Julkisuudesta on tullut entistä arvaamattomampaa, viihteellisempää, nopeatahtisempaa ja ärhäkämpää. Juttujen ja puheenvuorojen pituus on lyhentynyt. Toimittajat muokkaavat sisältöjä entistä enemmän, ja myös poliitikkojen yksityiselämä on entistä julkisempaa. Muutosta voi kutsua julkisuuden notkistumiseksi.

Poliittisessa julkisuudessa muutos on tarkoittanut sitä, että poliitikkojen toimintavapaus on kaventunut ja mediat ovat ottaneet tiukemman kapellimestarin roolin siinä, millaista julkisuutta politiikka saa. Tämä näkyy esimerkiksi presidenttien kohtelussa. Presidentti Kekkosen aikana julkisessa elämässä suhtauduttiin

presidenttiin kunnioittavasti, ja linja jatkui pääosin samanlaisena vielä Mauno Koiviston aikana. Haastattelut olivat juhlallisia tilaisuuksia, tekstit tarkistettiin ennen kuin ne julkaistiin, ja presidentit saivat tehdä niihin haluamansa muutokset ja korjaukset. Martti Ahtisaaren aikana välimatka presidentin ja toimittajien välillä kaventui.

KUVIO 2. JULKINEN ELÄMÄ KORKEASSA JA NOTKEASSA MODERNISSA.

Muutokseen liittyy siis monia tekijöitä (ks. kuvio 2), joita yhdistää kansallisen korkean modernin murentuminen vähitellen. Julkisuuteen on ilmestynyt joukko erilaisia, keskenään kilpailevia medioita, eikä julkisuus enää ole hallittavissa järkiperäisesti sen enempää toimituksista kuin politiikankaan puolelta.

2.

SKANDAALIT JA JULKINEN ELÄMÄ SUOMESSA

Skandaaleista on tullut keskeinen politiikan julkisuuden piirre monissa maissa.[1] Ne ovat yleistyneet myös Suomessa ja vakiintuneet julkisen elämän osaksi.[2] Skandaalit kertovat yhteiskunnasta ja poliittisesta järjestelmästä, jossa ne syntyvät. Usein ne ovat myös merkki siitä, että maailma muuttuu: yhteiskunta demokratisoituu tai valtaeliittien keskinäiset voimasuhteet, yhteiskunnan moraalikoodit tai medioiden toimintatapa vaihtuvat.[3]

Tarkastelemme tässä luvussa Suomen julkisen elämän historiallista kehitystä skandaalien näkökulmasta. Skandaalit ovat oire julkisen elämän muutoksista. Niitä syntyy, kun medioiden kilpailu kiristyy, myyvien otsikoiden metsästys kiihtyy ja vahtikoiran rooli vahvistuu.[4] Näiden muutosten vaikutukset eivät kuitenkaan vielä ole selviä eikä niitä ole tutkittu kovin paljon ainakaan skandaalien osalta.

Pohdimme, miten skandaalien yleistyminen ja niiden seurausten vakavoituminen pitäisi tulkita ja mitä se kertoo julkisen elämän ja yhteiskunnan muutoksista. Ovatko skandaalit politiikan kuoleman, markkina-arvojen ja henkilöitymisen voittokulun airuita? Vai kertovatko ne uudesta kyseenalaistavasta mentaliteetista, joka vapauttaa suomalaisen yhteiskunnan kylmän sodan varjosta?

Tarkastelemme erityisesti skandaaleja, jotka koskevat yhteiskunnallisia eliittejä. Olemme etsineet julkisia kohuja, jotka ovat saaneet laajaa näkyvyyttä valtakunnallisissa tiedotusvälineissä ja joiden

kohteena on ollut johtavia poliitikkoja, virkamiehiä, yritysjohtajia ja uskonnollisia vaikuttajia tai muita korkeassa asemassa olevia henkilöitä. (Ks. liite 1.)

1970-luvulta lähtien skandaaleja on ollut joka vuosikymmenellä noin kaksi kertaa niin paljon kuin edellisellä vuosikymmenellä. Skandaaleista on myös tullut vaarallisempia. On yhä tavallisempaa, että skandaalin kurimukseen joutuva henkilö luopuu julkisesta tehtävästään. (Ks. taulukko 1 ja liite 1.)

TAULUKKO 1. ELIITTEJÄ KOSKEVAT SKANDAALIT SUOMESSA VUOSINA 1970–2009.[5]

	Skandaaleja	Eroon tai aseman menetykseen johtaneita skandaaleja
1970-luku	4	2
1980-luku	10	4
1990-luku	21	15
2000-luku	37	28

Suomessa eliittejä koskevien skandaalien määrän kasvu liittyy demokratisoitumiseen ja poliittisen järjestelmän läpinäkyvyyden lisääntymiseen. Eliittejä kohdellaan nykyisin paljon kovakouraisemmin kuin vielä 1970-luvulla, jolloin sekä politiikan että talouden päättäjät olivat vahvemmassa asemassa suhteessa julkisuuteen ja medioihin. Eliiteiltä vaaditaan suurempaa läpinäkyvyyttä ja julkista vastuunottoa. Myös moraali on tiukentunut: erityisesti juopottelusta ja seksuaalisesta häirinnästä on tullut tuomittavaa.

Myös mediat ovat kantaneet kortensa kekoon. Journalismi on ärhäköitynyt kansallisesti hallitun ja hillityn julkisuuden muuttuessa itsenäisten medioiden taistelukentäksi. 2000-luvulla mediat tehtailevat otsikoiden ja yleisön toivossa suuria skandaaleja, joiden mittasuhteet paisuvat joskus kohtuuttomiksi.

SKANDAALIT MUUTOKSEN MERKKEINÄ

Skandaaleja syntyy erityisesti demokratioissa, yhteiskunnissa, joissa väkivalta ei ole hyväksyttävä keino ratkaista konflikteja. Usein skandaalit myös ovat toimivan demokratian merkki: autoritaarisissa valtioissa tai diktatuureissa ei yleensä ole skandaaleja. Itä-Saksassa ei ollut skandaaleja mutta Länsi-Saksassa kyllä.[6] Mikäli autoritaarisessa valtiossa tai diktatuurissa syntyy skandaaleja, ne ovat yleensä joko vallanpitäjien masinoimia näytöksiä vastustajien ja toisinajattelijoiden taltuttamiseksi tai merkki siitä, että diktatuurin ote kansasta on alkanut lipsua.[7]

Monessa maassa skandaalit ovat lisääntyneet samalla kun kylmän sodan aikaiset kansalliset poliittiset järjestelmät ovat avautuneet. Kun poliittinen järjestelmä demokratisoituu, politiikan ja poliittisten päättäjien läpinäkyvyys lisääntyy.[8] Poliittiset järjestelmät ovat avoimempia, ja poliitikot tarvitsevat medianäkyvyyttä hankkiakseen kannatusta. Samalla salassa pidetyt asiat nousevat helpommin julkisuuteen.[9]

Kylmä sota jäykisti politiikkaa, ja poliitikkojen asema oli vahva kansallisen edun nimissä.[10] Hillityn poliittisen elämän on korvannut julkisuus, jossa journalismi on hyökkäävämpää, poliittisia päättäjiä ei kunnioiteta entiseen tapaan ja heiltä vaaditaan läpinäkyvyyttä sekä yhteisessä että yksityisessä elämässä. Yhdysvalloissa Watergate-skandaali 1970-luvulla oli tärkeä käännekohta, jossa erityisesti median ja poliitikkojen suhde muuttui jännitteiseksi.[11] Länsi-Eurooppa seurasi myöhemmin perässä. Saksassa poliittisten skandaalien määrä kasvoi selvästi 1980-luvulla, Ranskassa ja Belgiassa skandaaleja oli erityisen paljon 1990-luvulla.[12]

Myös autoritaaristen valtioiden demokratisoituminen on usein synnyttänyt skandaaleja. Neuvostoliiton sortumista edelsi skandaalien aalto.[13] Latinalaisessa Amerikassa Argentiinan ja Meksikon demokratisoitumista seurasivat lukuisat skandaalit 1990-luvun alussa.[14] Brasiliassa demokratisoituminen synnytti maahan poliittisen kulttuurin, jossa julkiset kohut olivat arkipäivää.[15] Unkarissa skandaalien määrä kasvoi Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen.[16]

Skandaalien merkitystä lisää myös politiikan henkilöityminen. Kun puolueiden aate-erot ovat hämärtyneet, politiikassa on alkanut korostua poliitikon persoona. Kansalaiset äänestävät poliittisten ohjelmien sijaan yhä enemmän henkilöitä. Ehdokkaiden luonteesta, uskottavuudesta ja luotettavuudesta tulee tärkeä kysymys.[17]

Skandaalien takana on myös entistä kriittisempi journalismi. Vaikka Euroopan maiden journalistisissa kulttuureissa on edelleenkin eroja, ne ovat lähentyneet amerikkalaista kriittisyyden ja riippumattomuuden nimeen vannovaa vahtikoirajournalismia.[18] Uudet tekniikat ovat tässä hyvänä apuna. Salakuuntelu ja -katselu on entistä helpompaa ja tunkeutuu yksityisiin kabinetteihin, puheluihin ja makuuhuoneisiin. Kännykkäkamerat paljastavat helposti päättäjän väärässä seurassa lomamatkalla. Skandaloitumisen takana on usein myös raadollinen poliittinen kilpailu. Skandaalit ovat yksi poliittisen taistelun keino. Niiden avulla voidaan mustamaalata kilpailijoita ja tahrata heidän maineensa.[19]

VAIKENEMISEN AIKA

Suomessa julkiset politiikan skandaalit alkoivat yleistyä 1980-luvulla, ja 1990-luvulla ne vakiintuivat erottamattomaksi osaksi poliittista elämää. Nämä muutokset ovat samanlaisia kuin monissa muissa maissa, mutta meillä muutos alkoi 1970- ja 1980-lukujen taitteessa, kun taas esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Britanniassa skandaalit yleistyivät jo aiemmin.[20]

Myös Suomessa skandaalien lisääntymistä selittää kylmän sodan aikaisen poliittisen järjestelmän avautuminen 1970-luvulta lähtien. Kuten muissa Pohjoismaissa, Suomessa oli demokraattis-korporatiivinen poliittinen järjestelmä. Sen yksi piirre oli, että politiikka ja mediat olivat kietoutuneet toisiinsa tiiviisti.[21] Poliitikkojen ja toimittajien suhteet olivat kunnioittavat ja maltilliset. Poliitikot valvoivat journalismin sisältöjä esimerkiksi tarkistamalla antamiaan haastatteluja. Puolueilla oli luottotoimittajat, jotka nauttivat myös muiden toimittajien arvostusta hyvien lähdesuhteidensa vuoksi. Toimittajat ja poliittinen eliitti olivat samassa kansallisen edun veneessä, mikä näkyi lehdistön itsesensuurina varsinkin Neuvostoliittoon liittyvissä

asioissa.[22] Julkisessa elämässä varottiin visusti sitä, ettei astuttaisi Neuvostoliiton tai hyviä idänsuhteita ylläpitävän presidentti Urho Kekkosen varpaille.

Ainakaan laatumedioiden toimittajat eivät raportoineet päättäjien ongelmista. Poliittisessa journalismissa vaietiin 1970-luvulla ulkoministeri Ahti Karjalaisen alkoholiongelmasta[23] ja presidentti Kekkosen heikentyneestä terveydentilasta.[24] 1950-luvulta 1970-luvun alkupuolella poliittisia skandaaleja syntyi harvakseltaan lähinnä oikeudenkäyntien tai poliittisten selkkausten yhteydessä. 1950-luvulla nähtiin niin sanottu Salaputki-juttu, jossa neljä ministeriä asetettiin syytteeseen valtakunnanoikeudessa. Eduskunnan oikeusasiamies totesi vuonna 1952, että K.-A. Fagerholmin ensimmäisen hallituksen ministerit Jussi Raatikainen, Matti Lepistö, Aleksi Aaltonen ja Onni Peltonen olivat vuonna 1949 myöntäneet lainvastaisesti valtionapua konkurssikypsälle Salaputki Oy:lle. Raatikainen oli yrityksen osakas. Kekkosen kolmannessa hallituksessa ministereinä toimineet Lepistö ja Peltonen joutuivat eroamaan hallituksesta. Valtakunnanoikeudessa Aaltonen ja Peltonen vapautettiin syytteistä, mutta Raatikainen ja Lepistö tuomittiin sakkoihin ja korvauksiin.[25]

Myös Helsingin Kumpulassa sijaitsevan Kätilöopiston sairaalan rakentamiseen liittyi skandaali, jossa ministereitä asetettiin syytteeseen valtakunnanoikeudessa. Kätilöopiston rakennustoimikunta oli vuonna 1957 valinnut urakoitsijaksi lähellä konkurssia olleen rakennusliike Teoran, joka samoihin aikoihin rakensi edullisesti asuntoja valtiovarainministeri Aarre Simoselle ja muille rakennustoimikunnan jäsenille. Valtakunnanoikeus tuomitsi vuonna 1961 Simosen ja ministeri Vilho Väyrysen sakkoihin, mutta vapautti ministeri Urho Kiukaan syytteistä. Tuomio ei juuri vaikuttanut Simosen uraan, sillä hän toimi myöhemmin oikeusministerinä ja Suomen Pankin varapääjohtajana.[26]

1970-luvun ehkä tunnetuin poliittinen skandaali oli Zavidovokohu. Vasabladetin toimittajalle Tor Högnäsille vuodatettiin muistio presidentti Kekkosen ja neuvostojohdon Zavidovossa käymistä luottamuksellisista keskusteluista. Niistä kävi ilmi Neuvostoliiton kriittinen kanta Suomen mahdolliseen vapaakauppasopimukseen

EEC:n kanssa. Ylijohtaja Seppo Lindblom ja presidentin kansliapäällikkö Antero Jyränki tuomittiin sakkorangaistukseen muistion kopioimisesta. Jyränki erosi tehtävästään, ja kolmas vuodosta epäilty, ulkomaankauppaministeri Jussi Linnamo, erosi hallituksesta. Kekkonen ilmoitti vuodon heikentävän hänen luottamustaan Neuvostoliitossa, mikä vauhditti hänen presidenttikautensa jatkamista poikkeuslailla.[27] Skandaalin seurauksena presidentin asema siis vain vahvistui ja presidentinvaalitkin jätettiin väliin, mikä osaltaan kertoo 1970-luvun poliittisen eliitin vankasta asemasta.

Vuonna 1975 syntyi skandaali SDP:n ympärille. Puolueen taloudenhoitaja Pentti Ketola ja toimitsija Lauri Metsämäki jäivät kiinni Tukholman lentokentän tullissa yritettyään salakuljettaa Suomeen lähes 250 000 kruunua. Rahat olivat saksalaisten ja ruotsalaisten sosiaalidemokraattien tukea Suomen sosiaalidemokraateille Metalliliiton vaalikampanjaa varten. Lehdistössä epäiltiin muun muassa, että rahat olisivat peräisin Yhdysvaltojen keskustiedustelupalvelu CIA:lta, minkä SDP:n puoluejohto kiisti jyrkästi.[28] Metalliliiton vaaleja edeltävällä viikolla skandaali sai uutta virtaa tutkija Pertti Klemolan kirjasta, jossa väitettiin Suomen Työnantajain Keskusliiton tukeneen sosiaalidemokraattien vaalityötä 160 000 markalla Metalliliiton vaaleissa vuonna 1971.[29] Sosiaalidemokraattien rahoista kohistiin muutaman viikon ajan, ja lehdistö vaati SDP:n johtajilta selitystä, mutta tämäkään skandaali ei horjuttanut poliitikkojen asemaa. Kohu sai SDP:n kuitenkin avaamaan taloustietojaan. Vuodesta 1978 lähtien puolueen talousarvioesitykset, tilikertomukset, tuloslaskelmat ja taseet ovat olleet julkisia.[30]

AUKEAMISEN AIKA

1970-luvun loppupuolella sanomalehdissä alettiin siirtyä kohti aiempaa avoimempaa ja kriittisempää journalismia. Ensimmäisenä merkkinä on pidetty elektroniikkayhtiö Saloraan liittynyttä skandaalia, jonka käsittelemisessä sanomalehdet olivat aktiivisia. Yleisradio taas uutisoi aiheesta vastahakoisesti.[31]

Saloran toimitusjohtajaa Jouko Nordellia vastaan käydyssä lahjus- ja petosoikeudenkäynnissä oli kysymys siitä, että Salora oli

vuosia myynyt televisioita ohi kirjanpidon. Poliittinen skandaali syntyi, kun esiin nousi epäilyjä, että Nordell olisi lahjoittanut poliitikoille stereolaitteita. Nordell oli antanut joulun 1974 alla stereolaitteet valtionyhtiöiden ministerivaliokunnan jäsenille, muun muassa pääministeri Kalevi Sorsalle ja valtiovarainministeri Johannes Virolaiselle, sekä kauppa- ja teollisuusministeriön kansliapäällikölle Bror Wahlroosille, Lapin maaherra Asko Oinaalle ja ulkoministeri Ahti Karjalaiselle. Oikeudessa katsottiin, että Nordell oli pyrkinyt lahjusten avulla edistämään valtiojohtoisen kuvaputkitehtaan Valcon perustamista. Skandaalilla ei kuitenkaan ollut vakavia poliittisia seurauksia, sillä ministereitä ei asetettu syytteeseen valtakunnanoikeudessa. Sen sijaan kansliapäällikkö Wahlroos tuomittiin 3 000 markan sakkoihin virkavirheestä ja lahjoman vastaanottamisesta. Tästä huolimatta Wahlroos jatkoi kansliapäällikkönä, jonka valta oli huipussaan 1980-luvulla.

Salora-skandaalin toisessa juonteessa Nordellia syytettiin Verohallituksen ylimmän johdon lahjomisesta, jotta nämä olisivat estäneet Saloran verotukseen liittyvien epäselvyyksien tutkimisen. Nordell oli kustantanut Verohallituksen pääjohtajalle Mikko Laaksoselle ja ylijohtajalle Aake Mesimäelle ulkomaanmatkoja. Laaksonen ja Mesimäki tuomittiin lahjusten ottamisesta ja tahallisista virkarikoksista sakkoihin ja heidät erotettiin viroistaan.[32]

Ajan henki oli kuitenkin varsin varovainen. Esimerkiksi UKK-instituutin perustamiseen 1980-luvun alussa liittyi salamyhkäistä päätöksentekoa ja kulissien takaisia riitoja, mutta siitä ei silti syntynyt mediaskandaalia. Nykypäivän kriteereillä tapauksessa oli selviä mediaskandaalin aineksia, mutta vielä tuolloin journalismi oli sen verran varovaista, että vaikka mediakeskustelu oli kriittistä, se ei kuumentunut skandaaliksi.[33]

Samoihin aikoihin alkoi kuitenkin näkyä myös selviä muutoksen merkkejä. Vuonna 1981 Helsingin Sanomien politiikan toimittajat julkaisivat Lauantaiseura-nimimerkin suojassa teoksen *Tamminiemen pesänjakajat*, joka rikkoi kirjoittamattoman säännön olla käsittelemättä poliitikkojen yksityisasioita (ks. myös luku 5).[34] Teoksessa kerrottiin Urho Kekkosen heikentyneestä terveydentilasta ja esiteltiin 22 suomalaista huippupoliitikkoa, joiden arveltiin

tavoittelevan valtaa Suomessa Kekkosen jälkeen. Teos aiheutti kohun tuomalla esille asioita, joista ei puhuttu julkisesti tai pikemminkin joita "ei ollut tapana käsitellä sellaisissa vakavasti otettavissa tiedotusvälineissä kuten Helsingin Sanomat, Uusi Suomi, Hufvudstadsbladet, radio tai televisio".[35] Sen sijaan vastaavia asioita oli kyllä käsitelty Pikajunan tai Nykypostin kaltaisissa aikakauslehdissä.

Tamminiemen pesänjakajat oli lähtölaukaus prosessille, jossa toimittajien ja poliitikkojen suhteesta tuli riitaisampi ja vähemmän kunnioittava. Kekkosen väistyminen lisäsi eliitin sisäisiä ristiriitoja ja heikensi sen yhtenäisyyttä, mikä antoi tilaa kriittisemmälle politiikan journalismille.[36] Yksi merkki politiikan ja toimittajien välisen jännitteen kasvusta oli johtavien poliitikkojen kritiikki toimittajia kohtaan. Presidentti Mauno Koivisto vertasi toimittajia sopuleihin ja pääministeri Kalevi Sorsa kritisoi journalismia "infokratiasta" ja laumasieluisuudesta.

Ruotsalaisen kansanpuolueen kansanedustaja Jutta Zilliacus kuvasi julkisen elämän muutosta vuonna 1985:

> Tämän päivän poliitikot tottuivat elämään ilmapiirissä, jossa ei juuri arvosteltu. Tämä johtui edellisen presidentin pitkästä kaudesta ja sillä omaksutusta tyylistä. Kun presidentti tuli riittävän vanhaksi, hovi hänen ympärillään muuttui jäykäksi ja kohmettui. Se ei ollut riittävän intelligentti kiskaistakseen itsensä irti tästä kohmettuneisuudesta. Kaikki meni hissukseen ja pehmeästi. Nyt meillä sitten on yks kaks aivan uusi keskusteluatmosfääri, jossa kuka tahansa voi sanoa mitä tahansa ja milloin tahansa – joskus jopa mitä sylki suuhun tuo...[37]

Sosiaalidemokraattien kansanedustaja ja tiedottaja, STT:n ja Ylen entinen toimittaja Seppo Tikka kritisoi Zilliacusta.[38] Tikan mielestä sensaatioiden perässä juokseva journalismi ei kerro siitä, mitä politiikassa todella tapahtuu. Hänen mielestään median kilpailu lukijoista oli johtanut tilanteeseen, jossa poliitikon pitää käyttäytyä kuin sirkuksessa saadakseen julkisuutta.

Zilliacuksen ja Tikan välinen keskustelu kuvastaa hyvin julkisen ilmapiirin muutosta 1980-luvulla. Julkisuuden tahti kiihtyi. Poliittisen järjestelmän avautuessa monia poliitikkoja kritisoitiin julkisesti

ja he joutuivat skandaalien kohteiksi. Yksi ajan merkki oli muutos Yleisradion eduskuntavaalien televisiokeskusteluissa, joissa toimittajat Leif Salmén ja Pekka Oksala tulivat tunnetuiksi tiukkaa poliisikuulustelua muistuttavasta tyylistään.[39]

1980-luvulle ajoittui myös mediakentän rakennemuutos. Yleisradion monopoli murtui, sanomalehtien irtautuminen puoluepoliittisista sidoksistaan jatkui ja iltapäivälehdistö vakiinnutti asemansa kansallisessa julkisuudessa. 1990-luvulle tultaessa myös Neuvostoliiton romahtaminen ja kylmän sodan päättyminen olivat tehneet tilaa aiempaa vapaammalle ja kriittisemmälle journalismille.[40]

Kriittinen journalismi näkyi selvimmin juuri poliittisissa skandaaleissa.[41] 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa nähtiin joukko skandaaleja, jotka eivät ehkä olisi olleet mahdollisia vielä 1970-luvulla. Skandaalien kohteena olivat erityisesti johtavien puolueiden SDP:n ja keskustan poliitikot.

Vuosina 1982 ja 1983 virisi kohu kansanedustajien päivärahoista. Skandaalin polttopisteessä oli keskustan puheenjohtaja Paavo Väyrynen, joka nosti vieraspaikkakuntalaisille kansanedustajille maksettavaa päivärahaa sen perusteella, että hän oli kirjoilla Keminmaalla. Paljastui, että Väyrynen asui perheineen Helsingin Pohjoisrannassa, ja Keminmaalla hänellä oli vain pieni jalasmökki kesäasuntona.[42] Skandaali ei kuitenkaan juuri vaikuttanut Väyrysen poliittiseen uraan.

Vuonna 1983 keskustan entistä puheenjohtajaa Johannes Virolaista syytettiin yllytyksestä lahjontaan, kun rakennusyhtiö Noppaa vastaan nostettiin syyte, jonka mukaan yhtiön johtohenkilöt olisivat lahjoneet keskustaan kytköksissä ollutta Asuntohallituksen virkamiestä.[43] Virolainen vapautettiin myöhemmin syytteistä, mutta puolue joutui palauttamaan valtiolle Nopalta saamaansa rahaa. Nopan epäiltiin myös lahjoneen Tampereen virkamiehiä 1970- ja 1980-luvuilla saadakseen sopimuksia. Erityisesti kaupunginjohtaja Pekka Paavolan ympärillä kohistiin, ja hänet tuomittiin lopulta virkarikoksesta ja virkavirheistä sakkoihin.

Vuonna 1986 sosiaalidemokraattien sisäministeriä Kaisa Raatikaista arvosteltiin ongelmista Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden viranomaistiedottamisessa[44] sekä poliisin liiallisesta

voimankäytöstä Mikkelin panttivankidraamassa. Mikkelissä poliisi ampui kohti kaappaajan autoa, ja panttivanki ja hänen kaappaajansa kuolivat, kun kaappaaja räjäytti dynamiittipanoksen. Raatikaisen työhön liittynyt julkinen kohu oli poikkeuksellinen ja uusi ilmiö Suomessa, jossa ministereitä ei aiemmin juuri ollut asetettu julkisuudessa vastuuseen työstään tai virheistään. Kohu laantui, kun presidentti Koivisto antoi julkisesti tukensa Raatikaiselle.[45] Skandaali luultavasti vaikutti siihen, että Raatikaista ei valittu eduskuntaan vuoden 1987 eduskuntavaaleissa.

Keskustapuolueen kauppa- ja teollisuusministeri Kauko Juhantalon liiketoimet aiheuttivat skandaalin vuonna 1992. Juhantalon miljoonavelkojen ja niihin liittyvien epäselvyyksien katsottiin syövän hänen uskottavuuttaan ministerinä. Juhantalo erosi kahden kuukauden kohun jälkeen. Vasta eron jälkeen paljastui, että hän oli pyytänyt Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankilta lainaa valtiontuen vastikkeeksi eli yrittänyt "koplata" omat asiansa ja valtion asiat yhteen. Hänet tuomittiin valtakunnanoikeudessa yhden vuoden ehdolliseen vankeuteen lahjuksen vaatimisesta, ja hänet erotettiin eduskunnasta.[46] Juhantalo kuitenkin palasi eduskuntaan vuonna 1995.

STS-pankin pääjohtajan paikalta SDP:n puheenjohtajaksi siirtynyt Ulf Sundqvist joutui skandaalin keskelle vuonna 1993, kun kävi ilmi, että hän oli saanut pankilta suuren erorahan. Paljastui myös, että hän oli STS-pankin johtajana myöntänyt suuren, pankille tappiollisen luoton veljensä yhtiölle, ja siksi pankin tilintarkastajat eivät myöntäneet hänelle vastuuvapautta. Sundqvist luopui puoluejohtajan tehtävästä.[47]

Näitä poliittisten päättäjien työhön ja taloussotkuihin kohdistuneita skandaaleja 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa voi pitää merkkinä poliittisen eliitin aseman heikentymisestä ja poliittisen kulttuurin avautumisesta. 1970-luvulla poliittisten puolueiden ja presidentin vahva asema suojasi poliitikkoja myös julkisuudessa. Demokratia oli puolikuntoista siinä mielessä, että puolueet valitsivat presidentin ja hallituksissa kokoomus oli paitsiossa osin ulkopoliittisista syistä. Tätä taustaa vasten 1980-luvulta yleistyneiden skandaalien voi tulkita kertovan siitä, että yhteiskunta demokratisoitui. Journalismi alkoi vaatia poliitikoilta entistä suurempaa läpinäkyvyyttä.

1990-luvulta lähtien poliitikkojen työhön liittyviä skandaaleja on ilmaantunut tasaisin väliajoin. Monia ministereitä on syytetty korruptiosta, ja – päinvastoin kuin vielä 1980-luvulla – he ovat myös eronneet. Usein skandaalit ovat koskeneet taloudellisia väärinkäytöksiä tai sopimattomia vastapalveluksia.

Ministerierot olivat yleisiä varsinkin 1990- ja 2000-luvun taitteessa.[48] Toinen valtiovarainministeri Arja Alho erosi vuonna 1997, liikenneministeri Matti Aura jätti tehtävänsä vuonna 2000[49] ja kulttuuriministeri Suvi Lindén erosi golf-osakeskandaalinsa neljäntenä päivänä vuonna 2002. Vuonna 2000 työministeriksi nimitetty Virpa Puisto kieltäytyi salkusta vedoten siihen, että hänen miehensä aiemmat talousvaikeudet saattaisivat johtaa skandaalinkäryiseen uutisointiin.[50]

Ministerierojen lisääntymistä voi selittää myös se, että ministerien henkilökohtainen vastuu omasta hallinnonalastaan on korostunut, kun päätöksenteko siirtyi kollegiaaliselta yleisistunnolta sektoriministerien harteille 1990-luvun alussa. Ennen 1980-lukua hallitukset olivat usein lyhytikäisiä ja kaatuivat kokonaisuudessaan, sittemmin hallitukset ovat pysyneet pystyssä koko vaalikauden, mutta virheitä tehneet yksittäiset ministerit ovat joutuneet eroamaan.[51] Esimerkiksi vuosien 2008–2011 vaalirahaskandaali (ks. luku 3) johti pääministeri Matti Vanhasen eroon, mutta muuten hallituksen kokoonpano säilyi lähes ennallaan.

MORAALISET SKANDAALIT

Politiikan skandaloituminen on merkinnyt myös sitä, että suomalaisen yhteiskunnan ja poliittisen kulttuurin moraalikoodeja on päivitetty. Skandaalit kertovat usein yleisen moraalin muuttumisesta.[52] Samaan aikaan, kun yhteiskunta on muuten vapautunut ja muuttunut sallivammaksi, moraalisten skandaalien määrä on lisääntynyt. Tämä kielii paitsi päättäjiin kohdistuvien läpinäkyvyyden vaatimusten tiukentumisesta myös siitä, että julkisuudesta on tullut areena, jolla voidaan käsitellä vaiettuja moraalisia ongelmia.[53] Moraalisten skandaalien kautta käydään usein julkista kamppailua siitä, millainen käyttäytyminen on hyväksyttävää. Siksi

pitää katsoa tarkkaan, millaista moraalia skandaaleissa ajetaan ja ketkä ovat skandaalia tuottamassa.

1980-luvulta lähtien moraaliset skandaalit ovat liittyneet erityisesti poliittisten päättäjien alkoholinkäyttöön ja naisten seksuaaliseen häirintään. Poliittinen kulttuuri oli ollut saunailtoineen ja juominkeineen hyvin miesvaltaista. Ennen 1980-lukua naiset pääsivät harvoin ministereiksi ja heidän asemansa oli heikko. Kun poliittinen järjestelmä alkoi avautua ja naisten asema yhteiskunnassa parani, myös moraalikäsitykset muuttuivat. Aiemmin neuvotteluihin sekä toimittajien ja poliitikkojen tapaamisiin kuulunut rankka ryyppääminen kävi vähitellen harvinaisemmaksi ja politiikkaa alettiin tehdä raittiimmin.

Ennen 1980-lukua poliitikkojen juomista ei juuri paheksuttu laatumediassa. 1970-luvulla presidentti Kekkosen seuraajaksi kaavaillun Ahti Karjalaisen asema pääministerinä ja ulkoministerinä ei horjunut hänen alkoholiongelmastaan huolimatta. Esimerkiksi Karjalaisen vuonna 1979 saamasta rattijuopumustuomiosta kyllä kirjoitettiin lehdissä, mutta asiasta ei syntynyt laajaa skandaalia. Suomen Pankin pääjohtajaksi siirtynyt Karjalainen erotettiin virastaan vasta vuonna 1983 mediakohun saattelemana.[54]

Suhtautuminen juomiseen tiukentui selvästi varsinkin 1990-luvulla. Eron aiempaan voi nähdä esimerkiksi siinä, miten vasta presidentiksi nimitetyn Martti Ahtisaaren ympärille kehiteltiin skandaaleja iltapäivälehdissä. Vuonna 1994 hän palasi ensimmäiseltä valtiovierailultaan Ruotsista laastari otsassa, jolloin epäiltiin, että hän oli loukannut otsansa juotuaan liikaa. Ahtisaari kertoi lopulta Hyvät, pahat ja rumat -ohjelmassa, että hän oli kaatunut iltajuhlassa ja syytti tapahtuneesta uusia nahkapohjaisia kenkiään. Ahtisaaren tunnustuksellisuus oli uutta suomalaisessa julkisessa elämässä ja loi pohjaa uudelle käytännölle, jossa omaa käytöstä pitää olla valmis selittämään julkisuudessa. Saman vuoden marraskuussa kokoomuksen puoluesihteeri Pekka Kivelän poliittinen ura katkesi hänen öykkäröityään humalassa Tallinnan lentokentällä. Kivelä luopui skandaalin vuoksi puoluesihteerin tehtävästään.[55]

Ilta-Sanomien kolumnisti Jukka Tennilä kommentoi Ahtisaaren ja Kivelän tapauksia tuoreeltaan. Hänen mukaansa niiden taustalla oli poliittisen keskustelukulttuurin muutos:

> [N]yt seurataan poliitikon käyttäytymistä, kun ennen tarkkailtiin hänen työnsä tuloksia. Jos keskustelutilanne olisi ollut nykyinen monessa liemessä keitetyn Väinö Leskisen (sd.) hoitaessa sodanjälkeisinä vuosikymmeninä milloin mitäkin tehtävää, Leskinen ei olisi kauan hoitanut milloin mitäkin tehtävää.[56]

Erityisesti juopuneena ajamisesta tuli tuomittavaa 2000-luvulle tultaessa. Sitä ennen poliitikot saattoivat kärähtää rattijuopumuksesta ilman, että se olisi vaikuttanut huomattavasti heidän uraansa. Kansanedustaja Väinö Leskinen sai vuonna 1960 tuomion kahdesta rattijuopumuksesta, ja tapauksesta myös kirjoitettiin lehdissä. Leskinen kuitenkin valittiin eduskuntaan vielä kahdesti vuosina 1962 ja 1966, ja hän nousi kauppa- ja teollisuusministeriksi vuonna 1968 ja ulkoministeriksi vuonna 1970.[57] Vuonna 1979 juopuneena autoillut Ahti Karjalainen tuomittiin suuriin sakkoihin, mutta hän jatkoi silti Suomen Pankin virkaa toimittavana pääjohtajana.[58] Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton vaikutusvaltainen puheenjohtaja Heikki Haavisto selvisi vielä vuonna 1991 sakoilla törmättyään humalassa autollaan jalankulkijaan ja paettuaan paikalta. Hän sai pitää asemansa, ja vuonna 1993 hänet valittiin ulkoministeriksi. Kymmenen vuoden aikana tapahtui kuitenkin selvä muutos.[59] Kun entinen ministeri Sirpa Pietikäinen jäi vuonna 2003 kiinni rattijuopumuksesta siirrettyään autoaan parkkipaikalla muutaman metrin ja törmättyään lumipenkkaan, hän ilmoitti jo samana päivänä jäävänsä pois seuraavista eduskuntavaaleista. Vuonna 2004 SDP:n kansanedustaja Antero Kekkonen kärysi ratista ajettuaan auton perään Helsingin keskustassa. Hän joutui luopumaan Koripalloliiton puheenjohtajuudesta ja jäi eläkkeelle eduskunnasta vaalikauden päättyessä vuonna 2007.[60]

Seksuaalinen häirintä ja yksityisiin ihmissuhteisiin liittyvät sotkut ovat olleet 1990-luvulta lähtien toinen moraalisten skandaalien aihepiiri Suomessa. Ensimmäisenä seksiskandaalina voidaan pitää "kikkelikorttiskandaalia", joka syntyi vuonna 1990, kun valtakunnansovittelija Jorma Reini ja joukko työmarkkinajohtajia lähettivät tasa-arvovaltuutetun toimiston erikoistutkijalle Marianne Laxénille kuvakortin, jossa alaston nainen pudottautuu rintaliivejä laskuvarjona käyttäen kohti penislaumaa. Laxén lähetti kortin Helsingin Sanomille, joka uutisoi siitä pankkilakon yhteydessä.[61] Kohun keskipisteenä ollut Reini pyysi lopulta julkisesti anteeksi kortin lähettämistä.

Sopimattomasta seksuaalisesta käytöksestä oli kyse myös RKP:n kansanedustajaa Rainer Erlundia koskevassa kohussa, jossa häntä syytettiin lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yrityksestä vuonna 1999. Kävi ilmi, että Erlund oli soittanut epäilyttäviä puheluja 15-vuotiaalle tytölle. Myöhemmin paljastui, että Erlund oli saanut tuomion jo vuonna 1983, koska hän oli kutsunut 14-vuotiaan tytön hotellihuoneeseensa. Skandaali tuhosi Erlundin poliittisen uran. Hän hukkui kalastusretkellä vuonna 2000 vain vähän sen jälkeen, kun hovioikeus oli tuominnut hänet ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

2000-luvulla julkisesta virasta on jouduttu säännönmukaisesti eroamaan sopimattoman seksuaalisen käytöksen takia. Veikkauksen toimitusjohtaja, entinen ministeri Matti Ahde erotettiin tehtävästään vuonna 2001, kun julkisuuteen oli tullut syytöksiä, joiden mukaan hän oli häirinnyt työpaikallaan useita naispuolisia työntekijöitä. Vuonna 2006 kokoomuksen puoluesihteeriä Harri Jaskaria epäiltiin parituksesta ja tyttöystävänsä pahoinpitelystä ja hänet erotettiin tehtävästään.[62]

Seksuaalisen häirinnän ympärille syntyi julkinen kohu myös vuonna 2008. Tapaus nimettiin kalapuikkoviiksiskandaaliksi muutaman kohun kohteena olleen miehen viiksityylin mukaan.[63] Eduskunta julkaisi tammikuussa 2008 selvityksen, josta kävi ilmi, että useat eduskunnan naistyöntekijät kokivat joutuneensa seksuaalisen häirinnän uhreiksi työpaikallaan. Kohu henkilöityi seitsemään mieskansanedustajaan, kun Helsingin Sanomat syytti heitä laajassa artikkelissa seksuaalisesta häirinnästä. Selkeitä häirintätapauksia ei ollut, eivätkä eduskunnassa työskentelevät naiset halunneet antaa ketään ilmi. Toimittaja Tanja Aitamurto päätti kuitenkin julkistaa niiden miesten nimet, joita eduskunnassa työskentelevät naiset

olivat maininneet hänelle eniten.[64] Lehtijutussa nimetyt kansanedustajat suuttuivat kirjoituksesta, ja yksi heistä teki jutusta tutkintapyynnön poliisille. Asia on viety käräjille, jossa Helsingin Sanomien kolmea päällikkötoimittajaa ja Aitamurtoa syytetään törkeästä kunnianloukkauksesta. Lisäksi Yleisradion toimittaja Juha Ristamäki sai syytteen kunnianloukkauksesta, kun hän oli haastatellut kohun kohteena ollutta kansanedustajaa. Syyte kuitenkin kaatui hovioikeudessa. Mediakohu kiihdytti keskustelua miesten ja naisten tasa-arvosta työpaikoilla, ja esimerkiksi iltapäivälehdissä pohdittiin sopivan ja sopimattoman käytöksen rajoja.[65]

Hymy-lehti kertoi maaliskuussa 2008, että ulkoministeri Ilkka Kanerva oli lähettänyt virkakännykästään kaksisataa seksuaalisesti vihjailevaa tekstiviestiä eroottiselle tanssijattarelle Johanna Tukiaiselle. Tapauksesta syntyi suuri skandaali. Myös Tukiaista kohtaan esitettiin syytöksiä. Vihjailtiin, että hän olisi tietoisesti rohkaissut Kanervaa ja virittänyt tälle "blondiansan" saadakseen julkisuutta. Kanerva joutui eroamaan ministerin paikalta kahden kuukauden mediakohun jälkeen.[66]

Saman vuoden marraskuussa kulttuuriministerin poliittinen valtiosihteeri Stefan Johansson erosi tehtävästään, kun hänen väitettiin kourineen naisia Ruotsin suurlähetystön juhlissa. Syytöksen toi julkisuuteen paikalla ollut Ny Tid -lehden toimittaja, ja tapauksesta uutisoitiin myös Hufvudstadsbladetissa. Johansson jätti tehtävänsä välittömästi tiedon tultua julkisuuteen.[67]

Miksi nämä seksiskandaalit tapahtuivat samana vuonna? Osittain se lienee sattumaa, mutta osittain kyse on moraalisesta muutoksesta. Seksuaalisesta häirinnästä on tullut yhteiskunnassa sopimatonta käytöstä, mutta samaan aikaan ilmiöstä on vaiettu eikä sitä ole käsitelty julkisesti. Tätä taustaa vasten seksuaalista häirintää koskeneet skandaalit ovat olleet myös moraalisia yhteiskunnallisia draamoja, joiden avulla sopivan ja sopimattoman käytöksen rajoja määritellään.[68] Kysymyksen ovat nostaneet esille häirinnän kohteeksi joutuneet naiset.[69] Aiemmin piilossa pysynyttä ongelmaa vastaan on alettu taistella julkisesti. Näin skandaalit ovat myös yhteiskuntaa muuttava voima.

TALOUSELÄMÄN SKANDAALIT

Politiikan skandaalien rinnalla ovat yleistyneet myös talouselämän skandaalit. Yritysjohtajiin kohdistuvien skandaalien määrän lisääntyminen liittyy osin suljetun kansallisen järjestelmän purkautumiseen ja avautumiseen. 1970- ja 1980-luvut olivat valtion ja pankkien ohjaaman talouden aikaa. Kun pääomien liikkeet olivat kansallisessa valvonnassa, pankit käyttivät taloudessa valtaa ja toimivat yhdessä valtion kanssa kansallisen edun nimissä.[70] Taloustoimittajat olivat lähellä taloudellisen vallan sisäpiiriä ja myötäilivät sen intressejä.[71] 1980-luvulta lähtien pankit menettivät valtaansa, kun pääomamarkkinat vapautettiin kansallisesta sääntelystä. Myös yritysten toiminta kansainvälistyi. Osakkeenomistajat saivat enemmän sananvaltaa, ja yrityksiltä vaadittiin entistä enemmän läpinäkyvyyttä. Enää ei riittänyt, että yrityksellä oli hyvät suhteet pankkiin, vaan sen täytyi pystyä vakuuttamaan myös osakkeenomistajat toimintansa reiluudesta. Yhä useammin nämä osakkeenomistajat tulivat Suomen ulkopuolelta. Samalla talousjournalismi alkoi muuttua kriittisemmäksi yrityksiä kohtaan.[72]

Poliitikkojen tapaan yritysjohtajien asema on entistä haavoittuvampi julkisuuden käänteille. Kun talousjärjestelmä oli pankkikeskeinen ja osakeomistus kansallista, yritysjohtajien julkisen imagon merkitys oli melko pieni. Kansallis-Osake-Pankin pääjohtaja Jaakko Lassila oli edelläkävijä, kun hän 1980-luvulla esiintyi pankkinsa Tosi on -mainoskampanjassa, jossa hänestä pyrittiin tekemään isällinen ja humoristinen koko kansan hahmo. Yritysjohtajien julkisen maineen merkitys on kasvanut kansallisesti ohjatun talouden vapautuessa. Osakeomistajien tärkeään sidosryhmään vedotaan myös julkisuuden kautta. Kansainvälisesti toimivissa yrityksissä yritysjohtajasta on tullut ikoni, joka antaa muuten hajautuneesti toimivalle yritykselle kasvot ja rakentaa sen brändiä.[73]

1990-luvulta lähtien etenkin valtionyhtiöiden, pankkien ja vakuutuslaitosten johtajien toimintaa on skandaloitu. Toisaalta skandaalit ovat liittyneet esimerkiksi yritysten tekemiin tappioihin, kauppoihin tai johtamistyyliin, joita koskevat riidat ovat nousseet julkisuuteen. Yritysjohtajiin kohdistuneissa skandaaleissa on joskus ollut mukana myös rikoksia, kuten sisäpiiritiedon väärinkäyttämistä.

KOP:n pääjohtaja Lassila erosi vuonna 1991 tehtävästään keskellä mediaskandaalia. KOP rahoitti sijoittaja Pentti Kourin tappiollisia kauppoja 1980-luvun lopulla, mistä seurannut Kourin ja Lassilan riita päätyi julkisuuteen vuonna 1991.[74] Erityisesti Helsingin Sanomat ja Suomen Kuvalehti kaivoivat esiin kauppoihin liittyviä tietoja. Mediasta oli tullut kenttä, jolla saatettiin käsitellä myös yritysmaailman sisäisiä riitoja. Samalla Kouri käytti hyväkseen mediajulkisuutta muun muassa vuotamalla tietoja toimittajille.[75]

Myös Postipankin pääjohtajan Seppo Lindblomin eroon vuonna 1995 johtaneen kohun taustalla oli julkisuuteen päätynyt riita. Postipankin New Yorkin sivukonttori teki 460 miljoonan markan tappiot ottamalla suuria riskejä ja tekemällä huonoksi osoittautuneita sijoituksia arvopapereiden johdannaismarkkinoilla. Lindblom joutui julkisen skandaalin kohteeksi, kun hän ei suostunut eroamaan tappioiden vuoksi.[76]

Pohjolan pääjohtaja Iiro Viinanen joutui eroamaan tehtävästään vuonna 1999, kun hänen toteuttamansa Pohjola-ryhmän uudelleenjärjestely aiheutti valtataistelun yhtiön sisällä. Taistelu päätyi julkisuuteen, ja Viinasen vastustajat käyttivät hyväkseen hänen saamaansa negatiivista julkisuutta. Soneran toimitusjohtaja Kaj-Erik Relander joutui eroamaan tehtävästään vuonna 2001, kun hänen johtamistapaansa kritisoitiin. Skandaali alkoi Helsingin Sanomien uutisesta, joka perustui nimettömiin lähteisiin.[77]

Vuonna 2000 tehtävänsä jättänyt WSOY:n pääjohtaja ja SanomaWSOY:n toimitusjohtaja Antero Siljola oli Suomen ensimmäinen pörssiyhtiön toimitusjohtaja, joka joutui eroamaan tahallisen sisäpiiririkoksen takia. Media, myös Helsingin Sanomat, raportoi oikeudenkäynnistä jokseenkin neutraalisti. Samoihin aikoihin Orionin ja Pohjolan osakkeilla kauppoja tehnyttä Sammon pääjohtajaa Jouko Leskistä epäiltiin kahdesta sisäpiiririkoksesta. Leskinen erosi johtajan tehtävästä vuonna 2000.[78]

Yritysjohtajat ovat alttiita skandaaleille myös silloin, kun he tekevät jotakin yleisen moraalitajun vastaista. Vuonna 1995 syntyi julkinen kohu Keskon varatoimitusjohtaja Timo Karakkeen lausunnosta, jonka mukaan naisilla perheasiat ovat uralla etenemistä vaikeuttava vamma. Kesko oli juuri nimittänyt 43 johtajaa, joista

kaikki olivat miehiä. Nykyisin yritysjohtajat voivat joutua selittelemään käytöstään julkisesti, vaikka se ei liittyisi työtehtäviin. Nokian toimitusjohtaja Olli-Pekka Kallasvuo sai sakkoja tuotuaan Sveitsinmatkaltaan tuliaisia tullin ohi. Tieto Kallasvuon sakoista tuli julkisuuteen vuonna 2006 vain vähän ennen kuin yrityksen operatiivinen johtaminen siirrettiin Kallasvuon harteille. Kallasvuon teko oli Nokian maineen kannalta kiusallinen. Maineenpalautukseen kuuluivat Kallasvuon julkinen anteeksipyyntö ja Jorma Ollilan esiintyminen yhtiön tulosjulkistustilaisuudessa. Ollila vakuutti, että "Olli-Pekalla" oli yhtiön hallituksen täysi tuki. Hän kertoi keskustelleensa bisnesetiikasta arkkipiispan kanssa: "Keskustelu ja katekismus resonoivat hyvin sen kanssa, miten minä ajattelen moraalisista arvoista, etiikasta ja siitä, miten Nokian kulttuuri on rakennettu."[79]

SKANDAALIKONEET

Skandaalien lisääntymisen syynä ei ole ollut pelkästään yhteiskunnan, politiikan ja talouden järjestelmien muuttuminen läpinäkyvämmiksi. Erityisesti 1990-luvulla mediamarkkinoiden avautuminen ja kilpailun lisääntyminen vaikuttivat skandaalien määrän kasvuun. 2000-luvulla journalismin kamppailu verkonkäyttäjien huomiosta on lisännyt kilpailua entisestään.[80] Kun media taistelee yleisöstään, skandaalit myyvät hyvin. Siksi 2000-luvulla monet skandaalit ovat mediavetoisia ja niistä on tullut myös asemastaan taistelevan laatujournalismin kestoaiheita. Media on muuttunut skandaalikoneeksi, joka tuottaa kohuja entistä herkemmin.

Entisen pääministerin Matti Vanhasen yksityiselämään liittyneet kohut ovat hyvä esimerkki siitä, miten media rakentaa skandaaleja lähes tyhjästä.[81] Vanhasen avioeron jälkeen hänen yksityiselämästään tehtailtiin taukoamatta "seksiskandaaleja" ja "suhdekohuja". Suurimman skandaalin ainekset tarjosi Vanhasen ja Susan Ruususen (ent. Kuronen) suhde, joka tuli julkisuuteen vuonna 2006. Paheksuntaa herätti muun muassa se, että Vanhanen valehteli heidän tavanneen kauppakeskuksessa, vaikka myöhemmin selvisi, että he olivat tavanneet internetin treffipalvelussa. Kohu jatkui

suhteen päätyttyä, ja Ruusunen kirjoitti paljastuskirjan suhteestaan ”Mattiin”. Vanhanen haastoi Ruususen ja kirjan kustantajan oikeuteen yksityiselämäänsä loukkaavasta tiedon levittämisestä, ja lopulta korkein oikeus tuomitsi heidät sakkoihin. Tuomion syynä oli, että kirjassa oli julkaistu Vanhasen sukupuolielämään ja intiimeihin yksityisiin tapahtumiin liittyviä tietoja. Vanhasen muuta yksityiselämää koskevien tietojen osalta syyte hylättiin.

Susan-kohu oli pitkälti median luoma skandaali, jota varsinkin iltapäivälehdet pitivät hengissä keinotekoisesti. Ruusunen oli antanut eron jälkeen vain kaksi varsinaista haastattelua, joista lehdet poimivat osuvia sitaatteja päivä toisensa jälkeen. Mediat viittasivat itseensä ja toisiinsa, ja juttujen täytteinä kierrätettiin aiempien juttujen aineksia. Media kirjoitti mediasta ja siitä, miten toimittajat reagoivat kohuun.[82]

Vanhasesta tuli lööppien vakiohahmo. Hänen naissuhteensa kuohuttivat mediaa vielä senkin jälkeen, kun hän kesällä 2010 jätti pääministerin paikkansa ja siirtyi Perheyritysten liiton toimitusjohtajaksi. Syksyllä 2010 kohuttiin Vanhasen ja hänen uudessa työpaikassaan työskentelevän naisen välisestä suhteesta.

Poliitikkojen yksityiselämästä kirjoittaminen ei ole Suomessa täysin uusi ilmiö. Esimerkiksi vuoden 1956 presidentinvaalien alla Urho Kekkosen vastustajat levittivät perättömiä huhuja ja paisuteltuja kuvauksia Kekkosen naisseikkailuista ja viinankäytöstä. Mustamaalauskampanjaa varten perustettiin myös lehti, Sensaatio Uutiset, jossa muun muassa väitettiin Kekkosen olevan helsinkiläisen bordellin vakioasiakas.[83] Ensimmäisiä yksityiselämästä kirjoittaneita aikakauslehtiä oli Hymy, jonka kultakausi oli 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Vaikka Hymyn paljastukset eivät levinneet laatumediaan, ne aiheuttivat närkästystä niiden kohteiksi joutuneissa. Esimerkiksi presidentti Kekkonen suuttui Hymylle lehden vihjailtua, että hänellä olisi ollut pitkäaikainen suhde erääseen lentoemäntään. Yksityisasioiden julkinen repostelu oli tuolle ajalle uutta, mutta sillä oli myös sosiaalinen tilaus. Taustalla olivat vanhojen valtarakenteiden murtuminen ja 1960-luvulla käynnistynyt arvomurros. Hymyn lanseeraama kirjoittelu levisi 1970-luvulla myös muihin aikakauslehtiin.[84]

Iltapäivälehdissä poliitikkojen yksityiselämästä kirjoittamisesta tuli politiikan uutisoinnin arkipäivää viimeistään 1990-luvulla.[85]

2000-luvulla myös laatumedioiden journalismi on osallistunut yksityisasioista kirjoitteluun,[86] vaikka ne tarttuvat aiheeseen usein vasta silloin, kun kohu on jo syntynyt. On puhuttu journalismin ”seiskautumisesta”.[87] Esimerkiksi Vanhasen ja Ruususen suhdetta käsiteltiin aluksi iltapäivälehdissä, mutta sittemmin myös Helsingin Sanomat osallistui kirjoitteluun. Myös Yleisradiossa uutistoimittaja haastatteli Ruusunen kotonaan ajankohtaisohjelmaan, mitä mainostettiin suurena mediatapahtumana.

Lisääntynyt mediakilpailu on kasvattanut tiedotusvälineiden kiinnostusta poliitikkojen yksityiselämään monissa muissakin maissa.[88] Viime vuosina aihe on noussut otsikoihin myös sellaisissa poliittisissa kulttuureissa, joissa se on aiemmin ollut tabu.[89] Yksityiselämään liittyvien asioiden skandaaliherkkyydessä on kuitenkin edelleen suuria maakohtaisia eroja. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa yksityiselämäskandaalit ovat hyvin yleisiä, kun taas Ranskassa poliitikkojen yksityisyyttä suojaavat tiukemmat lait, maassa ei ole vastaavaa tabloidikulttuuria, eivätkä äänestäjät pidä poliitikkojen yksityiselämää keskeisenä äänestyspäätökseen vaikuttavana tekijänä.[90]

ELIITTIEN YLEISTYVÄ ONGELMA

Nykyään skandaalien kohteeksi joutuvat poliitikkojen ja yritysjohtajien lisäksi myös kirkonmiehet, tuomarit ja urheilijat. Medianäkyvyys on nimittäin lisääntynyt myös näillä yhteiskunnan alueilla: yhteiskunta on medioitunut.[91] Yhteisöön tai sen johtajaan kohdistuva kielteinen mediajulkisuus uhkaa yhteisön mainetta, oli kyseessä sitten poliittinen, taloudellinen tai uskonnollinen yhteisö.

Skandaalien merkitystä lisää myös se, että monien perinteisten instituutioiden asema on notkeassa modernissa kyseenalaistunut. Skandaalit ovat merkki siitä, että mikään instituutio ei ole enää pyhä tai tabu, kaikkea voi kritisoida. Samaan aikaan läpinäkyvyyttä vaaditaan kaikilla sektoreilla aiempaa enemmän.

Politiikka on kuitenkin alue, jossa skandaalit lienevät kaikkein vaarallisimpia. Poliitikot ovat demokraattisessa järjestelmässä erityisen herkkiä skandaaleille. Heidän on vartioitava julkisuuskuvaansa, joka pitkälti määrää heidän poliittisen tulevaisuutensa.[92] Pahimmillaan skandaali tahraa poliitikon maineen pysyvästi ja katkaisee hänen uransa.

Skandaalit vaalien edellä saattavat johtaa vaalitappioon. RKP:n Ingvar Melin putosi eduskunnasta, kun hänen epäiltiin Helsingin metrotoimikunnan varapuheenjohtajana toimiessaan ottaneen vastaan lahjuksia metroa urakoineelta yhtiöltä. Lahjusepäilyt nousivat julkisuuteen muutamaa päivää ennen vaaleja. Leena Luhtasta ei valittu eduskuntaan vuonna 2007, kun vaalien alla kohistiin hänen epäillystä veronkierrostaan sekä vaalikampanjakulujen pimittämisestä.

Toisaalta skandaali ei aina merkitse perikatoa kohteelleen. Joskus käy niin, että skandaalin kohteeksi joutunut herättää empatiaa omissa kannattajissaan. Valtakunnanoikeudessa tuomittu ja eduskunnasta erotettu Kauko Juhantalo valittiin parin vuoden kuluttua takaisin eduskuntaan, ja Irak-skandaalin vuoksi pääministerin paikalta eronnut Anneli Jäätteenmäki valittiin myöhemmin europarlamenttiin.

Kun julkisuutta leimaavat skandaalit, päättäjien mediataidot korostuvat. Heidän on kyettävä toimimaan julkisuudessa älykkäästi. Usein skandaalin lopputulos riippuu paljolti siitä, miten kohun kohde toimii sen keskellä. Taitava poliitikko voi kääntää uhkaavankin skandaalin voitoksi.[93] Yksi keino selviytyä skandaalista on julkinen katumus. Julkiseen anteeksipyyntöön ovat turvautuneet esimerkiksi vuonna 1990 "kikkelikortin" tasa-arvotutkijalle lähettänyt valtakunnansovittelija Jorma Reini, tullirikoksesta kiinni jäänyt Nokian toimitusjohtaja Olli-Pekka Kallasvuo sekä Yleisradion päätoimittaja Atte Jääskeläinen, kun TV2 oli aiheetta epäillyt pääministeri Mari Kiviniemeä Nuorisosäätiön vaalirahoituksen saajaksi tammikuussa 2011. Myös Keskon pääjohtaja Matti Halmesmäki pahoitteli helmikuussa 2011 lausuntoja, joissa hän kutsui Mari Kiviniemeä "kokovartalopääministeriksi". Halmesmäki torjui aluksi arvostelun ja piti huumoriaan hyvänä, mutta kohun noustessa hän

käänsi kelkkansa ja järjesti tiedotustilaisuuden, jossa hän esiintyi katuvaisena.[94] Tapauksille on yhteistä se, että kaikissa kohu laantui, kun skandaalin kohde pyysi anteeksi toilailujaan. Toisaalta normirikkomukset olivat näissä tapauksissa aika pieniä.

Joskus skandaalit seuraavat samaa henkilöä. Esimerkiksi Paavo Väyrynen, Jorma Reini, Matti Ahde ja Matti Vanhanen ovat hahmoja, joiden moraali on asetettu kyseenalaiseksi kahteen tai useampaankin kertaan. Myös Ilkka Kanervan naissuhteet ovat poikineet useita julkisia kohuja. Matti Vanhasen tapauksessa nainen kuin nainen alkoi olla skandaali 2000-luvulla.

Skandaalien merkitys maineen pilaajina tekee niistä tehokkaan poliittisen aseen, jonka avulla voi yrittää hankkiutua eroon vastustajasta.[95] Pääministeri Anneli Jäätteenmäen eroon vuonna 2003 johtaneessa skandaalissa oli näitä piirteitä. Jäätteenmäki yritti ensin käyttää julkisuutta vaalivoiton hankkimiseen. Rangaistus seurasi kuin kreikkalaisessa tragediassa. Jäätteenmäki oli väittänyt television vaalikeskustelussa, että silloinen pääministeri Lipponen oli asettunut Naton puolelle Irakin sodassa. Kohun keskipisteessä oli kysymys siitä, miten Jäätteenmäki oli päässyt käsiksi luottamuksellisiin asiakirjoihin, joista tieto Lipposen kannasta selvisi. Itse asia eli Lipposen toiminta ei sen sijaan aiheuttanut skandaalia.

Journalismilla oli skandaalissa olennainen rooli. Keskeinen hahmo oli Ilta-Sanomien pitkäaikainen toimittaja Pekka Ervasti, joka paljasti, että Jäätteenmäki oli saanut asiakirjat tasavallan presidentin kansliasta. Jäätteenmäki pakotettiin eroamaan, kun erityisesti sosiaalidemokraatit eivät halunneet hänen jatkavan. Tapaus vietiin oikeuteen, ja Jäätteenmäkeä syytettiin yllytyksestä ja avunannosta virkasalaisuuden rikkomiseen. Hänet vapautettiin syytteistä, mutta tiedot vuodattanut presidentin neuvonantaja Martti Manninen tuomittiin sakkoihin.[96]

SKANDAALIT: LEIPÄÄ VAI SIRKUSHUVEJA?

Suomalaisten politiikan skandaalien historia osoittaa, että skandaaleilla ei ole yhtä selkeää suuntaa. Hyvänä päivänä ne ovat äänestäjän tai osakkeenomistajan parhaita ystäviä. Poliittiset skandaalit

eivät välttämättä ole merkki rappeutuvasta moraalista, vaan usein ne päinvastoin kertovat siitä, että moraali on kohentunut ja eliittien läpinäkyvyys lisääntynyt.

Kun Suomen poliittinen kulttuuri alkoi avautua, poliitikkoja koskevat skandaalit alkoivat yleistyä. Myös talouselämässä yritysjohtajien toimiin kohdistui uusia läpinäkyvyyden vaatimuksia. Suomessa skandaalit ovat toimineet myös yleisemmin moraalin työstäjinä ja muuttajina. Erityisesti alkoholinkäytöstä ja seksuaalisesta häirinnästä on kohuttu julkisesti. Skandaalit ovat olleet merkkejä kulttuurin muutoksista ja toisaalta osaltaan luoneet uusia normeja. Ne ovat käynnistäneet myös konkreettisia lainmuutoksia. Juhantalon eron jälkeen säädettiin Lex Juhantaloksi mediassa nimetty laki, jonka mukaan ministerien tulee antaa selvitys taloudellisista sidonnaisuuksistaan ja omistuksistaan.[97] Vaalirahakohu (ks. luku 3) puolestaan vauhditti uudistusta, jossa puolue- ja vaalirahoituslakeja tiukennettiin.

2000-luvulla koventuneeseen kilpailuun vastaava media on ottanut aktiivisen roolin monissa skandaaleissa. Samalla jotkin skandaalit ovat osoittautuneet tyhjiksi tynnyreiksi: kolina on kova ilman todellista sisältöä. Skandaali saattaa sortua ylilyönteihin ja ajojahteihin ja paisua kohtuuttomiin mittoihin verrattuna todellisiin väärinkäytöksiin. Silloin skandaalit ohjaavat julkista huomiota toisarvoisiin kysymyksiin.[98] Varsinkin päättäjien seksielämästä tuotetaan sisällöltään epämääräisiä "pseudoskandaaleja", jotka elävät mediassa omaa yleisöstä riippumatonta elämäänsä.[99] Jatkuva skandaalien virta voi aiheuttaa skandaaliväsymystä niin, että luottamus politiikkaan ja demokratiaan murenee.[100] Voi myös käydä niin, että ihmiset eivät enää hakeudu politiikkaan, koska on vaara, että heidän yksityiselämänsä levitetään julkisuuteen. Jatkuvasti toistuessaan skandaalit voivat vähentää poliitikon ammatin houkuttelevuutta ja siten heikentää julkista elämää ja demokratiaa.

3.

NOTKEAN MYRSKYN SILMÄSSÄ: VAALIRAHASKANDAALI

> No minä olen jättänyt oikeusministeriölle ilmoituksen, ja en halunnut siinä ilmoituksessa eritellä, vastoin kuin se laki kehottaa, että yli 1700 euron tuki ilmoitetaan, keltä se on tullut, ja itse lähdin siitä että se on minun ja antajan välinen asia. Ja kun tämä asia ei ole sanktioitu, koen että olen ainoastaan poliittisessa vastuussa tukijoilleni ja äänestäjilleni.[1]

Tämä keskustan kansanedustajan Timo Kallin A-studiolle antama kommentti sysäsi keväällä 2008 liikkeelle laajan vaalirahakohun, jota voidaan pitää Suomen poliittisen historian mittavimpana skandaalina ainakin medianäkyvyydessä mitattuna. Skandaali poiki yli kolmen vuoden ajan tuhansia juttuja, lööppejä, paljastuksia, iskuja ja vastaiskuja suomalaisissa tiedotusvälineissä.* Skandaali oli sotkuinen ja monipolvinen – kuten skandaalit yleensä – ja versoi monenlaisia julkisia kärhämiä. Sen seurauksena lainsäädäntöä tiukennettiin ja moni poliitikko tai korkeassa asemassa ollut henkilö joutui

* Tätä lukua varten on erikseen analysoitu Helsingin Sanomien vaalirahoitusta koskeva kirjoittelu 8.5.2008–31.3.2011 sekä molempien iltapäivälehtien tärkeimmät jutut samalta ajalta. Lisäksi on katsottu vaalirahakirjoittelun juttumäärät Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa, Ilta-Sanomissa, Keskisuomalaisessa ja MTV3:n televisiouutisissa. Tausta-aineistona ovat myös asiaa koskevat keskusrikospoliisin tiedotteet ja niihin välittömästi liittynyt media-aineisto sekä oikeuskanslerin lausunnot ja perustuslakivaliokunnan mietinnöt.

luopumaan tehtävästään. Skandaaliin liittyi myös useita poliisitutkintoja, joissa poliitikkoja epäiltiin rikoksista.

Moni kysyi, miksi aiheesta syntyi näin laaja skandaali juuri nyt. Suomalaiset puolueet ovat saaneet rahaa aikaisemmin ulkomailta,[2] ja vaalirahoista on kirjoitettu julkisuudessa ennenkin.

Vaalirahakriisi on hyvä esimerkki siitä, kuinka skandaalit usein heijastavat laajempia yhteiskunnallisia muutoksia ja osuvat niiden risteyskohtaan. Taustalla vaikuttivat poliittisen järjestelmän muutokset: järjestelmän avautuminen, puolueiden kriisi ja median koventunut kilpailutilanne. Toisaalta kohun taustalla olivat julkisuuden ja journalismin toimintatapojen muutokset. Tässä risteyskohdassa syntyi näennäisesti sattumalta skandaali, joka velloi julkisuudessa kolme vuotta. Vaalirahakohu tarjoaa myös esimerkin siitä, millainen on skandaalin elinkaari notkeassa julkisuudessa.

VAALIRAHOITUS POLITISOITUU

Vaalien rahoituksesta oli kirjoitettu lehdistössä jo pitkään ennen vuotta 2008. Tyypillisesti ennen vaaleja ilmestyi juttuja, joissa kuvattiin kampanjointia, siihen kerättäviä summia ja rahoittajia. Esimerkiksi syksyllä 1990 Helsingin Sanomissa julkaistiin laaja juttu, jossa käsiteltiin vaalirahoitusta lähestyvissä eduskuntavaaleissa.[3] Siinä kuvattiin tarkasti, kuinka yritykset ja puolueet piilottivat vaalirahoja yhdistyksiin ja säätiöihin ja välttelivät näin myös veroja.

Jutussa kerrottiin, että koska yritykset eivät halunneet nimeään ja tukeaan julkisiksi, varat siirrettiin yksittäiselle ehdokkaalle ilman suurta julkisuutta ja ohi verottajan. Tavallista oli myös tukea jotakin puoluetta lähellä olevaa säätiötä, joka siirsi varat anonyymisti eteenpäin. Yksi keino oli perustaa yhdistys, joka voi kerätä vaaliavustuksia ilman lahjaveron pelkoa. Yritykset taas saattoivat naamioida vaalituet kuluikseen ja vähentää ne verotuksessa, jolloin osa avustuksista siirtyi valtion maksettaviksi. Tuottoisin varainhankinnan muoto oli myydä yrityksille hyvällä hinnalla ilmoituksia vaalilehteen. Rahat päätyivät ehdokkaalle ja yritys sai vähennyskelpoisia kuitteja verotukseen. Lisäksi yritykset saattoivat ostaa ylihintaan esimerkiksi konsulttipalveluja ja koulutustilaisuuksia, jolloin verottajan oli

mahdotonta päästä perille siitä, mistä todella oli kysymys. Jutussa todettiin myös, että joidenkin paikkakuntien verottajat ovat tiukentaneet otettaan, ja siteerattiin suoraan useita valtiopäiviä istunutta kansanedustajaa:

> Kun verottaja kävi 1980-luvulla tiukaksi, jouduttiin keksimään tuhat pienempää puroa ja versiota. Kun rahaa ei enää uskaltanut kantaa suoraan salkussa ehdokkaalle, syntyi nykyinen lain rajamailla häilyvä rahoitussysteemi.[4]

Helsingin Sanomat selvitti myös myöhemmin 1990-luvulla kampanjarahoitusta eduskunta-, kunnallis- ja presidentinvaaleissa. Se muun muassa julkaisi artikkeleita talousrikoksista epäiltyjen Kari ja Jussi Outin osuudesta Paavo Väyrysen presidentinvaalikampanjan rahoittamiseen vuonna 1994.[5]

Nämä julkisuuteen tulleet tiedot veronkierrosta sekä lahjoitusten ja rahoittajien salaamisesta eivät kuitenkaan koskaan nousseet isoiksi skandaaleiksi. 2000-luvulle saakka ajateltiin, että vaalirahoitus ei ole julkinen asia. Sen olemassaoloa pidettiin itsestäänselvyytenä, ja toisaalta journalismilta puuttui keinoja rahoituksen penkomiseen, kun yritysten ja puolueiden rahoitustietoihin ei ollut suoraa pääsyä. Kuten eräs kokenut journalisti muistelee:

> Helsingissähän me kaikki tiedettiin että miten rakentajat auttoi. Keskus-Sato auttoi kokoomusta ja Otto Vuorio auttoi kepua ja Arjatsalo auttoi liberaaleja ja Haka auttoi demareita ja sitte Puolimatka antoi kaikille. Mutta että se järjestelmä nyt puhdistuu, se on tärkeä asia. Silloin journalismikin tekee sitä, minkä takia hyvä journalismi on olemassa.

Miksi rahoituksen julkisuudesta nousi vuonna 2008 suuri kohu? Skandaalin syntymisen taustalla olivat politiikan ja puolueiden muutos sekä julkisuuden ja median toimintatapojen muutos.

Poliittisesti Suomen vaalirahakohu on osa kansainvälistä kehitystä, jossa on siirrytty avoimempaan vaalirahoitukseen.[6] Länsimaissa vaalirahoitus on aina ollut melko läpinäkyvää verrattuna moniin muihin maihin, mutta myös lännessä läpinäkyvyyttä on entisestään lisätty 2000-luvulla. Esimerkkejä tällaisia merkittäviä

uudistuksia toteuttaneista maista ovat Britannia, Kanada ja Ranska.

Samaan aikaan puolue- ja vaalirahoituksen hankkiminen on vaikeutunut. Perinteiset rahoituskanavat ovat vähentyneet, kun puolueiden jäsenmäärät ovat pienentyneet. Kampanjakulut ovat kasvaneet, kun liikkuvia äänestäjiä kosiskellaan yhä suurempien mediakampanjoiden avulla.[7] Kasvanut rahantarve ja sääntelyn puutteet ovat johtaneet monissa maissa puolue- ja vaalirahoituksen kriisiin, mikä näkyi skandaalien aaltoina 1980- ja 1990-luvulla. Esimerkiksi Italiassa, Espanjassa, Ranskassa ja Saksassa syntyi useita skandaaleja, jotka lisäsivät painetta uudistaa puoluerahoitusjärjestelmää ja sen valvontaa.[8] Puolue- tai vaalirahoitukseen liittyviä skandaaleja on ollut myös esimerkiksi Meksikossa, Brasiliassa, Japanissa, Intiassa ja Etelä-Koreassa.[9]

Ranskassa puolueet alkoivat saada julkista tukea vasta vuonna 1988, ja myös lahjoitukset olivat kiellettyjä sitä ennen. Puolueet olivat kehittäneet erilaisia laittomia keinoja rahankeruuseen, mikä tuli esiin mediassa erityisesti vuonna 1987. Skandaalien jälkeen maahan säädettiin puoluerahoituslaki. Siitä huolimatta skandaaleja ilmaantui myöhemmin lisää, ja lakeja uudistettiin moneen otteeseen 1990-luvulla.[10]

Italiassa johtavat puolueet ja valtio kietoutuivat 1970-luvulta lähtien yhteen. Puolueiden suosio perustui siihen, että ne toteuttivat yksityisten toimijoiden tavoitteita. Puolueita rahoittivat niin sanotut bisnespoliitikot, joista tuli oma ammattikuntansa yritysten ja puolueiden välille. Politiikan lävisti laajamittainen, organisoitu korruptio. Järjestelmä ajautui kriisiin 1990-luvun alkupuolella. Laajan korruptioskandaaliryppään ja kansalaiskapinan myötä puoluerahoituksen sääntelyä tiukennettiin.[11]

Myös Espanjassa oli 1970-luvulla ja sen jälkeen laittomaan puoluerahoitukseen liittyviä skandaaleja, joissa nostettiin syytteitä, vaikka tuomioita annettiin harvemmin. Skandaalit muokkasivat yleistä mielipidettä ja lisäsivät painetta uudistaa politiikan rahoituksen sääntelyä.[12]

Saksassa vaali- ja puoluerahoituslakien uudistukset on yleensä tehty skandaalien jälkimainingeissa.[13] 1980-luvun alussa paljastui,

että maan suurin yksityinen teollisuusyritys Flick oli lahjoittanut rahaa lähes kaikille Saksan johtaville poliitikoille. Epäiltiin, että yhtiö oli yrittänyt vaikuttaa poliittisiin päätöksiin. Vuonna 1999 kävi ilmi, että kristillisdemokraattinen puolue oli käyttänyt salaista kirjanpitoa vastaanottaessaan kampanjarahoitusta. Entinen liittokansleri Helmut Kohl oli rikkonut puoluerahoituslakia ottaessaan vastaan yhteensä noin miljoona euroa nimettömiltä lahjoittajilta, joita Kohl ei suostunut nimeämään edes kohun keskellä.[14] Molemmat skandaalit johtivat puoluerahoituslakien muutoksiin.

AVOIMUUDEN VAATIMUS

Pohjoismaille on ollut tyypillistä, että vaali- ja puoluerahoituksen avoimuusvaatimukset ovat olleet vähäisiä.[15] Suomi laati säädökset vaalirahoituksen avoimuudelle viimeisten Euroopan neuvoston maiden joukossa vuonna 2000, kun asiasta säädettiin laki.[16] Sitä ennen aiheesta oli keskusteltu moneen otteeseen, mutta lain säätäminen oli kaatunut poliittisiin erimielisyyksiin tai poliittisen tahdon puutteeseen. 1990-luvulla rahoituksen julkistamista ehdottivat lakialoitteilla eduskunnassa muun muassa vasemmistoliiton Ensio Laine sekä vihreiden Irina Krohn ja Satu Hassi.[17] Myös vihreiden Heidi Hautala ajoi asiaa europarlamentaarikkona.[18]

Vuoden 2000 laki edellytti, että ehdokkaat antavat vaalirahoitusselvityksen, jossa he erittelevät rahoituksen lähteet ja julkistavat yli 1700 euroa antaneet yksittäiset lahjoittajat. Lain rikkomisesta ei kuitenkaan seurannut rangaistusta. Sen sijaan ajateltiin, että poliittinen keskustelu ja julkisuus toimisivat rankaisijoina.[19] Lakiesityksessä todettiin:

> Ilmoituksen tekemättä jättämisestä ei tosin seuraisi sanktioita, mutta kun asia kuuluisi poliittisen vastuun piiriin, on ilmeistä, että ehdokas, joka ei tee ilmoitusta, saisi tiedotusvälineissä kielteistä julkisuutta.[20]

Laki ja julkisuus eivät toimineet toivotulla tavalla. Monet ehdokkaat jättivät vaalirahojensa alkuperän paljastamatta.[21] Euroopan neuvoston korruptionvastainen elin Greco (Group of States against

Corruption) painosti Suomea tiukentamaan lakia ja suositteli vuonna 2007, että ilmoitusvelvollisuutta valvotaan entistä tehokkaammin.[22] Vanhasen toinen hallitus ilmoitti hallitusohjelmassa arvioivansa lain muutostarpeet Grecon selvityksen pohjalta.

Kansanedustaja Tuija Brax patisteli keväällä 2007 journalisteja kaivamaan esiin piiloon jäänyttä rahoitusta, koska laki ilman sanktioita oli turhan heppoinen.[23] Toimittajat heittivät pallon takaisin poliitikoille. Politiikan toimittajien yhdistys totesi avoimessa kirjeessä oikeusministeri Braxille, että vapaaehtoisuuteen perustuva laki ei toimi, koska puolueiden ja ehdokkaiden vaalirahoituksesta on mahdotonta saada tarkkaa tietoa.[24]

Timo Kallin tunnustus tuli tässä tilanteessa otolliseen saumaan. Kalli kertoi toukokuussa 2008 A-studion haastattelussa,[25] että edellisissä eduskuntavaaleissa hän oli tietoisesti jättänyt ilmoittamatta tukijansa, koska lain rikkomisesta ei rangaista.

Media reagoi Kallin lausuntoon muutaman päivän viipeellä. Sitä ennen vihreiden puoluesihteeri Panu Laturi ja kansanedustaja Jyrki Kasvi[26] yrittivät viritellä asiasta julkista keskustelua. Isoksi uutiseksi Kallin lausunto nousi vasta viikon kuluttua, kun hänet kutsuttiin Ylen TV1:n pääuutislähetykseen.[27] Siinä hän paljasti suurimmat vaalirahoittajansa, jotka olivat Ruukki, Kehittyvien maakuntien Suomi ja Ajanta.

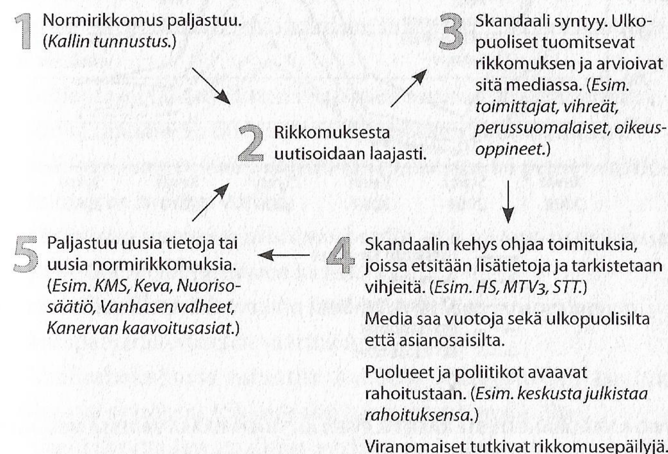
Samassa lähetyksessä kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Pekka Ravi vielä kieltäytyi kertomasta, mistä hänen vaalirahailmoituksessaan mainittu yli 40 000 euron summa oli peräisin. Pari päivää myöhemmin hän – niin kuin moni muukin kansanedustaja ja ministeri – alkoi korjailla oikeusministeriölle tekemiään selvityksiä. Kymmenet kansanedustajat korjasivat ilmoituksiaan, jotkut useaan kertaan, kuten kokoomuksen Marja Tiura.[28]

SKANDAALIN ELINKAARI

Muutaman viikon ajan mediassa uutisoitiin ja keskusteltiin lähes taukoamatta vaalirahoitukseen liittyvistä asioista. Kohu oli yhdestä lauseesta revennyt puheskandaali (*talk scandal*),[29] jossa keskeinen moraalinen rikkomus oli Kallin lausunto. Se oli konkreettinen asia,[30]

jota paheksuivat toimittajat sekä esimerkiksi vihreiden poliitikot ja eduskunnan puhemies Sauli Niinistö.[31]

Lausunnosta syntynyt moraalinen närkästys loi journalisteille juttukehyksen, jossa voitiin ryhtyä tutkimaan vastaavia tapauksia.[32] Hyvää materiaalia olivat ehdokkaiden vuoden 2007 vaalien alla tekemät ilmoitukset vaalirahoistaan ja niiden täydennykset vuosina 2008–2009. Ehdokkaita oli paljon ympäri maata, joten pengottavaa ja kyseltävää riitti. Uudet paljastukset jatkoivat kiinnostavaa tarinaa ja olivat valmiiksi isoja uutisia.

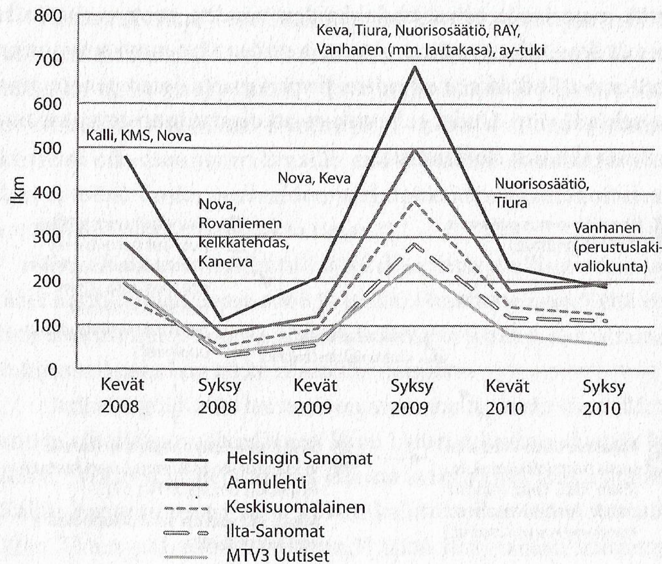

KUVIO 3. VAALIRAHASKANDAALIN DYNAMIIKKA.[33]

Skandaalin ensimmäisen vaiheen huippu ajoittui kevääseen 2008, jolloin Kallin lausunto käynnisti kohun ja toi julkisuuteen myös monia ehdokkaita rahoittaneen Kehittyvien maakuntien Suomi -yhdistyksen (KMS). Skandaali kuitenkin jatkui ja levisi niin, että KMS-paljastuksia seurasivat uudet paljastukset, jotka pidensivät skandaalin elinkaarta. (Ks. kuvio 3.)

Eri mediat olivat raportoinnissaan varsin yhdensuuntaisia (ks. kuvio 4). Selvimmin erottuu Helsingin Sanomat, joka julkaisi kaikkiaan 1900 vaalirahajuttua. Juttujen suuri määrä selittyy myös sillä, että lehdessä on enemmän sivuja kuin muissa sanomalehdissä. Eri

tiedotusvälineiden yhdenmukaisuus kertoo skandaalin voimasta. Millään uutismedialla ei ole varaa jäädä pois skandaalin uutisoinnista. Eroja oli lähinnä uutisoinnin tyylissä ja pääkirjoituksissa.[34]

KUVIO 4. VAALIRAHOITUSTA KÄSITTELEVIEN JUTTUJEN MÄÄRÄ VIIDESSÄ MEDIASSA JA KIRJOITTELUN NÄKYVIMMÄT AIHEET.*

Lehtien väliset erot tulevat näkyviin, kun verrataan Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen pääkirjoituslinjoja. Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa käsiteltiin muita lehtiä enemmän vaali- ja puoluerahoitukseen liittyvää lainsäädäntöä ja etenkin sen kiristämistä ja uudistamista. Keskisuomalainen puolestaan korosti median roolia vaalirahoituskeskustelun ruokkijana

* Jutut on haettu sähköisistä arkistoista hakusanalla *vaalirah**. Kevät: 1. tammikuuta – 30. kesäkuuta, syksy: 1. heinäkuuta – 31. joulukuuta. Lehtien tapauksessa mukaan on otettu kaikentyyppiset vaalirahoitusta käsittelevät jutut. MTV3:n juttujen lukumäärään on laskettu vaalirahoitusta käsittelevien uutisjuttujen esityskertojen määrä. Haku on tehty kaikista uutislähetyksistä aamutelevision uutisia lukuun ottamatta.

ja myös syytti pääkirjoituksissaan "etelän mediaa" eli erityisesti Helsingin Sanomia ja Yleisradiota keskustaan kohdistetusta poliittisesta ajojahdista sekä politiikan uskottavuuden yleisestä heikentymisestä.*

SKANDAALIN HAARAT

Skandaalit ovat sotkuisia ja sekavia prosesseja, joissa esitetään syytöksiä, kielletään niitä, ei muisteta tarkkoja tapahtumia ja kaivetaan esiin uusia väitteitä ja todisteita.[35] Niitä yhdistää epäilys talouden ja politiikan epäsopivista suhteista.[36] Tällaisia suhteita voivat olla

1. *lahjonta* eli taloudellisten resurssien sopimaton vaihtaminen, jonka tavoitteena on poliittisiin päätöksiin vaikuttaminen,
2. *julkisten varojen väärinkäyttäminen,* huijaus tai petos henkilökohtaisen hyödyn vuoksi,
3. *yksityisten intressien edistäminen* niin, että ne ovat ristiriidassa julkisten velvollisuuksien kanssa
4. vaaleihin liittyvä *korruptio* kuten äänestäjien lahjominen tai kampanjarahoituksen väärinkäyttö.[37]

Vaalirahakohussa esitettiin kaikkiin kategorioihin kuuluvia epäilyjä tai syytöksiä. (Skandaalin haaroista ks. myös liite 2.)

Vaalirahoittajien epäiltiin syyllistyneen *lahjontaan* (1). KMS antoi ainakin 53 poliitikolle vaalitukea yhteensä yli 375 200 euroa.[38] Yhdistys kanavoi yritysten rahaa tarkoin valituille ehdokkaille neljästä puolueesta (ks. liite 2). Tukea saaneita ehdokkaita oli eniten keskustassa ja toiseksi eniten kokoomuksessa. Myös SDP:n puheenjohtaja ja pari muuta ehdokasta sekä RKP:n puheenjohtaja saivat tukea. Osumatarkkuus oli varsin hyvä: vuonna 2007 aloittaneen hallituksen ministereistä 12 oli saanut KMS-tukea. Mediassa epäiltiin, että KMS:n taustalla olevat liikemiehet olisivat esimerkiksi pyrkineet estämään maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen, joka

* Aineistona Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen vaalirahoitusta käsittelevät pääkirjoitukset 7.5.2008–17.9.2010 (yhteensä 146 kpl). Ks. Laitinen 2011.

olisi vaikeuttanut liiketilojen rakentamista. Lisäksi epäiltiin pyrkimyksiä vaikuttaa yksittäisiin kaavoituspäätöksiin.[39]

Yksi KMS:n tarjoaman vaalirahan lähteistä oli kiinteistöyritys Nova. Yhtiön epäiltiin lahjoneen vaalituella ja muilla etuisuuksilla kokoomuksen kansanedustajaa Marja Tiuraa, joka istui Pälkäneellä sijaitsevan Anna Tapion koulun hallituksessa. Novan epäiltiin havitelleen koulun peruskorjausurakkaa. Tapauksessa ei kuitenkaan nostettu syytteitä.[40]

Lahjontaa epäiltiin myös tapauksessa, jossa Nova rakennutti Rovaniemelle moottorikelkkatehtaan. Novan epäiltiin antaneen vaalirahaa Rovaniemen kaupunginhallituksen silloiselle puheenjohtajalle, keskustalaiselle Ari Ruotsalaiselle, jotta tehdas saataisiin kaupunkiin. Lisäksi Nova antoi vaalitukea kokoomuslaiselle Sampsa Katajalle, joka oli kelkkatehtaan ostaneen Kuntien eläkevakuutuksen (Keva) hallituksen puheenjohtaja.[41] Katajaa vastaan ei kuitenkaan nostettu syytettä.

Vaalirahaskandaalin lahjontaepäilyt johtivat ensimmäisiin syytteisiin, kun valtakunnansyyttäjä nosti tammikuussa 2011 syytteen törkeästä lahjuksen ottamisesta ulkoministeri Ilkka Kanervaa vastaan. Syyte tuli yli 50 000 euron arvoisista eduista, joita hän sai Varsinais-Suomeen kauppakeskuksia suunnitelleilta yhtiöiltä. Syyttäjä epäili, että Varsinais-Suomen liiton hallituksen puheenjohtajana Kanerva oli voinut vaikuttaa uusien kauppakeskusten sijoittumista ohjaavaan maakuntakaavoitukseen.[42]

Muutamia poliitikkoja epäiltiin *julkisten varojen väärinkäytöstä* (2). Keskustataustaisen Nuorisosäätiön jakama vaalirahoitus paljastui, kun keskustan työvaliokunta päätti julkistaa elokuussa 2009 myös vuoden 2006 presidentinvaalien vaalirahoituksen. Poliisi epäili, että valtion tukea saava yleishyödyllinen säätiö oli jakanut vaalirahaa vastoin sääntöjään. Esimerkiksi Nuorisosäätiön puheenjohtajana vuosina 2003–2009 toiminut Antti Kaikkonen sai säätiöltä vaalitukea ja henkilökohtaista lainaa.

Syksyllä 2009 paljastui, että Raha-automaattiyhdistys (RAY) oli rahoittanut Nuorisosäätiön toimintaa. Säätiö taas oli tukenut RAY:n hallituksen puheenjohtajan Jukka Vihriälän vaalikampanjaa ja pääministeri Matti Vanhasen vuoden 2006 presidentinvaalikampanjaa. Vanhanen oli valtioneuvostossa mukana päättämässä RAY:n avustuksista Nuorisosäätiölle.[43]

Vaalirahaskandaaliin liittyi epäilyksiä *yksityisten intressien edistämisestä* (3). Henkilökohtaisen edun tavoittelua epäiltiin esimerkiksi niin sanotussa lautakasajutussa. Ylen TV2:n Silminnäkijä-ohjelman toimittaja Ari Korvola liitti yhteen Nuorisosäätiön rakennushankkeet ja Matti Vanhasen omakotitalon laudat.[44] Vanhasen väitettiin saaneen Nurmijärvelle rakentamaansa taloon rakennustarvikkeita, jotka nimeltä mainitsematon rakennusliike oli maksanut. Nimettömän lähteen mukaan rakennusliike oli urakoinut Nuorisosäätiölle kerrostaloja. Vanhanen toimi tuolloin Nuorisosäätiön hallituksen puheenjohtajana.

Heti ohjelman esittämisen jälkeen pääministeri vaati Yleisradion toimittajaa kertomaan suorassa lähetyksessä, mistä laudoista tämä oli puhunut. Kun Yleisradiosta ei reagoitu, Vanhanen vaati Yleä todistamaan häntä koskevat väitteensä kahden tunnin sisällä. Myöhemmin asia meni Julkisen sanan neuvostoon (JSN), joka antoi vapauttavan päätöksen Ylelle. JSN:n puheenjohtaja Pekka Hyvärinen kuitenkin erosi jäätyään yksin langettavan päätöksen kannalle koeäänestyksessä.[45] Myös keskusrikospoliisi ilmoitti, ettei lautakasajutinen johda esitutkintaan.[46]

Työ ja yksityiselämä olivat ristiriidassa myös tapauksessa, jossa Marja Tiuran puoliso, Yle Uutisten taloustoimituksen esimies Olli Ainola, erosi tehtävästään. Ainolan väitettiin sotkeneen työ- ja perheasiat ja ottaneen yhteyttä kokoomuksen johtoon, jotta nämä tukisivat hänen puolisoaan loikkaus- ja vaalirahakohussa. Asian tultua julkisuuteen Ainola jätti tehtävänsä Yleisradiossa.[47]

Skandaalin aikana esitettiin syytöksiä *vaaleja koskevista väärinkäytöksistä* (4). Paljastui, että Timo Kalli oli oikeassa sanoessaan, että tukijoiden ja tukien ilmoittamatta jättäminen oli kansanedustajien keskuudessa yleinen käytäntö. Monet eivät olleet raportoineet vaalirahoituksestaan riittävästi ja avoimesti lain edellyttämällä tavalla.

SKUUPPEJA JA VUOTOJA

Vaalirahaskandaalin julkiseen elinkaareen vaikuttivat monet tekijät. Konkreettisesti skandaalia pitivät yllä toimittajien sinnikäs työ sekä lähteiltä toimituksiin tulleet tietovuodot. Usein skandaali etenee niin, että aluksi tietoa on vaikea saada, ja sitten jostakin aukeaa vuoto, joka paljastaa osan salaisuudesta.[48] Tämä rohkaisee muita lähteitä, varsinkin sellaisessa poliittisessa skandaalissa, jota voidaan käyttää poliittisten tavoitteiden edistämiseen. Huhut tai mielessä kyteneet epäilykset muuttuvat vinkeiksi, joita syötetään toimituksiin puheluina, nimettöminä kirjeinä, sähköposteina tai tekstiviesteinä. Vuotoja tulee tyypillisesti sekä kilpailevista puolueista että skandaalin kohteen oman puolueen sisältä.

Eräs haastattelemamme kokenut journalisti pitää vaalirahakohua perusesimerkkinä siitä, miten skandaalit julkisuudessa etenevät:

> Tämä prosessi on mennyt ihan klassisesti. Ensin tulee paljastuksia ja alussa (...) koheesio pitää [niillä, joilla on salattavaa]. Sitten alkaa porukka hajota, ne alkaa käräytellä toisiaan ja sitten tulee poliisit ja oikeusistunnot – tämä on ihan normaalia, ja se prosessi on nyt käynnissä.

Uutisoinnin riippuvuus vuodoista näkyi selvästi siinä, että skandaali eteni erillisissä aalloissa, kun jokin uusi epäilys ilmeni ja siihen liittyvä lähdekenttä aukeni. Ensimmäisessä aallossa skandaalia veivät eteenpäin KMS ja siinä toimineet liikemiehet ja poliitikot. Kohu hiipui muutaman kuukauden kuluttua loppukesällä 2008, kun uusia paljastuksia ei saatu. Keskustan puoluekokous antoi synninpäästön puoluesihteeri Jarmo Korhoselle[49] ja skandaali vaimeni.

Vaalirahoituksesta tehtiin yksittäisiä juttuja silloin tällöin eri medioiden toimituksissa, mutta skandaali lämpeni varsinaisesti uudestaan vasta kesäkuussa 2009. Tuolloin MTV3:lle oli vuodatettu Nova Groupin luottamuksellinen muistio, josta paljastui, että keskusta oli salannut yhtiöltä saamansa 125 000 euron tuen.[50] Paljastus poiki uusia paljastuksia, syytöksiä ja väittelyitä, ja skandaali käynnistyi taas täydellä teholla.[51] MTV3 sai skuupin myös Nova Kiinteistökehityksen konkurssipesän selvityksestä, jossa oli tietoa

Anna Tapion koulun pesukoneiden hankinnasta.[52] Tämä uutinen herätti sittemmin aiheettomiksi osoittautuneet epäilyt Marja Tiuran lahjomisesta.

Tiedotusvälineille vuodatettiin samoihin aikoihin paljastus, että KMS:n rahoittajat olivat neuvotelleet keskustapoliitikkojen kanssa vaalirahoituksesta pääministerin virka-asunnolla Kesärannassa tammikuussa 2007.[53] Tapaamisessa olivat mukana keskustan Matti Vanhasen ja Jarmo Korhosen lisäksi Kevan toimitusjohtaja Markku Kauppinen sekä Nova Groupista Tapani Yli-Saunamäki ja Arto Merisalo. Vanhasen mukaan tapaamisessa sovittiin "rahallisesta tuesta keskustalle".

Tieto Kevan Markku Kauppisen roolista vaalirahoituksessa laajensi skandaalia Helsingin Sanomat oli uutisoinut jo kesällä 2008, että Keva oli ostanut Nova Groupilta Rovaniemelle rakennettavan moottorikelkkatehtaan.[54] Selvisi, että Kauppinen oli esittänyt kauppaa Kevan hallitukselle.[55] Uusi paljastus Kauppisen roolista oli palapelin puuttuva pala, joka yhdisti kelkkatehdaskaupan vaalirahoituksen.[56] Kesällä 2009 Helsingin Sanomat julkaisi tapauksesta uuden laajan uutisen,[57] joka käynnisti kohun Kauppisen ympärillä. Lopulta hän erosi tehtävästään.

Uutisen taustalla oli myös sattumaa ja hyvää onnea. Jutut tehneelle toimittajalle Tuomo Pietiläiselle selvisi Novan ja Kevan yhteys sattumalta. Talvella 2008 hän kävi Kevassa haastattelemassa varatoimitusjohtaja Timo Viherkenttää ja näki pihassa kalliin auton. Uteliaisuuttaan toimittaja otti rekisterinumeron muistiin ja selvitti, että se kuului kiinteistöyhtiö Novalle, jonka nimi ei silloin sanonut hänelle mitään. Kesällä asia palasi hänen mieleensä, kun Nova tuli julkisuuteen, ja hän ryhtyi selvittämään Novan ja Kevan yhteyttä.

Kiinnostavaa on, että vielä kesällä 2008 muu media ei tarttunut Kevan ja Novan kelkkatehdaskuvioihin, vaikka Helsingin Sanomat siitä uutisoikin.[58] Julkisuus ei ole aina johdonmukaista, eikä varsinkaan skandaaleissa. Hiljaisuuteen vaikutti ehkä myös se, että tuolloin uutinen esitettiin taloussivuilla kaavioiden avulla. Vuotta myöhemmin sama asiasisältö julkaistiin valokuvien kanssa ja aiempaa havainnollisemmin, jolloin se herätti julkisen hälyn.

Vaalirahaskandaalia paisuttivat myös puolueiden väliset ja sisäiset valtataistelut. Kun julkisuudesta on tullut politiikan tärkeä alue, skandaalit ovat poliittisen taistelun välineitä, joiden avulla voi korottaa omaa profiilia, ajaa läpi lakihankkeita ja lyödä vastustajia.[59]

Skandaalista oli hyötyä erityisesti vaalirahoitusta koskevan lakiuudistuksen kannattajille. Erityisesti vihreät käyttivät sitä hyväkseen viedäkseen läpi vaalirahalain tiukennuksia. Puolue oli ensimmäisten joukossa tuomitsemassa Kallin asennetta lainsäädäntöön.[60] Reilun vuoden kuluttua skandaalin käynnistymisestä vihreiden eduskuntaryhmän puheenjohtaja Ville Niinistö halusi ottaa etäisyyttä hallitukseen: "Me olemme ärsyyntyneitä ja pidämme tätä vakavana kriisinä vanhojen puolueiden toimintatavoille."[61] Vaalirahakohu nopeuttikin lainsäädännän etenemistä: poliittisen tuen saaminen lainmuutokselle ja siinä oleville tiukennuksille oli kohun myötä helpompaa.[62]

Skandaalia käytettiin myös laajemmin poliittisena lyömäaseena. Kohun ollessa kiihkeimmillään syyskuussa 2009 neljä oppositiopuoluetta vaati hallituksen eroa, jolloin pääministeri lopulta lupasi tiedonannon eduskunnalle vaalirahoituksesta.[63] Sosiaalidemokraattien puheenjohtaja Jutta Urpilainen kiteytti ongelman näin: "Tätä hallitusta johtaa pääministeri, joka on neuvotellut vaalirahoituksesta talousrikollisten kanssa ja jonka omassa vaalirahoituksessa on rikottu lakia."[64] Urpilaiselta jäi mainitsematta, että sosiaalidemokraattien kampanjaa vuoden 2007 vaaleissa johtanut Eero Heinäluoma oli myös yksi Kehittyvien maakuntien Suomen rahoittamista poliitikoista.

Myös perussuomalaiset käytti skandaalia hyväkseen tekemällä tietoisesti eron "vanhoihin puolueisiin". Puoluejohtaja Timo Soini totesi heti kohun alussa, että "antaa mädän pursuta".[65] Perussuomalaisten kannatus lähti nousukiitoon EU-vaaleissa kesällä 2009, kun Soini asettui ehdolle. Vastaava tilanne oli 1970- ja 1980-luvuilla, kun Veikko ja Pekka Vennamo ohjasivat Suomen Maaseudun Puolueen uuteen nousuun kamppailuissa Salora- ja Noppa-oikeudenkäynneissä (ks. luku 2) ryvettyneitä puolueita vastaan.[66] Vaalirahaskandaali oli myös yksi tekijä vuoden 2011 eduskuntavaalien "isossa jytkyssä", jossa perussuomalaiset nousi suurten puolueiden

joukkoon kaikkien aikojen äänisaaliilla ja pahiten ryvettynyt keskusta kärsi tappion.

Skandaalien harjalla ratsastaminen ei ole harvinaista muualllakaan. Esimerkiksi Britanniassa konservatiivien maine tahriintui monien kohujen vuoksi, mikä siivitti Tony Blairin johtaman työväenpuolueen valtaan vuonna 1997.[67] Myös Italian 1990-luvun alun laajat puoluerahoitusskandaalit johtivat perinteisten puolueiden vaalikannatuksen romahtamiseen.[68] Saksassa kristillisdemokraattien johtoon nousseen Angela Merkelin asemaa vahvisti se, että hän yhtyi kritiikkiin, jota kohdistettiin puolueen entiseen puheenjohtajaan, vaalirahoitusskandaalissa ryvettyneeseen Helmut Kohliin.[69]

Suomessa vaalirahaskandaalin julkisuutta paisuttivat myös kiistat puolueiden sisällä. Tämä oli selvää ainakin keskustassa. Paljastui, että KMS oli perustettu keskustan puoluetoimistossa ja että puoluesihteeri Jarmo Korhonen ja puolueen muuta henkilökuntaa oli osallistunut aktiivisesti rahoitusprosessiin. Lisäksi keskustalla oli Korhosen organisoima Menestyvä Suomi -niminen vaaliyhdistys, jota muun muassa Nova rahoitti yli 100 000 eurolla. Tieto vaalirahaa saaneista poliitikoista herätti närkästystä keskustalaisissa. Moni kritisoi jälkeenpäin sitä, että Korhonen "toi tämän puolueen ytimeen tällaisen isolla rahalla pelaamisen". Korhosen vastustajat puolueessa käyttivät kohua hyväkseen ja yrittivät heikentää hänen asemaansa kritisoimalla häntä julkisuudessa. Puolueen sisältä myös vuodatettiin medialle Korhoselle vahingollisia tietoja. Tämä valtakamppailu saattoi olla yksi syy siihen, että Korhonen ajoi syyskuussa 2009 läpi ehdotuksen, jonka mukaan puolue avaa myös vuoden 2006 presidentinvaalien rahoitustaan. Näin median huomio kääntyi Korhosesta säätiöihin ja lopulta Vanhasen Nuorisosäätiöltä saamaan tukeen. Korhonen menetti asemansa kohun seurauksena: häntä ei valittu puoluesihteeriksi kesällä 2010, eikä hän päässyt eduskuntaan vuonna 2011 huolimatta näyttävästä kampanjastaan.

MAINEENSYÖJÄ

Yksi vaalirahaskandaalin keskeisistä seurauksista oli pääministeri Matti Vanhasen ero kesällä 2010. Virallisesti ero johtui henkilö-

kohtaisista syistä, mutta on selvää, että siihen vaikutti myös Vanhasta uhkaava oikeusprosessi.[70]

Nuorisosäätiö ja sen omistamat yhtiöt olivat vuosina 1998–2009 tehneet hankintoja Suomen Keskustalta, sen paikallisyhdistyksiltä, jäsenten tukiyhdistyksiltä tai muulla tavoin läheisiltä tahoilta lähes 150 000 eurolla.[71] Vanhanen oli Nuorisosäätiön hallituksessa yli kaksikymmentä vuotta, joista viimeiset viisi vuotta puheenjohtajana. Hän jätti tehtävän noustessaan ministeriksi vuonna 2003. Nuorisosäätiö tuki Vanhasen tukiyhdistyksiä vuoden 2003 eduskuntavaaleissa ja vuoden 2006 presidentinvaaleissa yhteensä yli 35 000 eurolla. Samaan aikaan Vanhanen oli vuosina 2006–2009 pääministerinä myöntämässä RAY:n varoista miljoonaluokan avustukset samaiselle säätiölle. Asia nousi julkisuuteen syyskuussa 2009, kun keskusta paljasti vaalirahoittajansa ja toimittajat ryhtyivät penkomaan Nuorisosäätiön toimintaa.[72] Oikeuskansleri Jaakko Jonkka lähetti syyskuussa 2010 Vanhasen mahdollisen esteellisyyden tutkittavaksi eduskunnan perustuslakivaliokunnalle, joka antoi asian edelleen keskusrikospoliisin tutkittavaksi. Poliisitutkinnan jälkeen helmikuussa 2011 eduskunta ja valtakunnansyyttäjä katsoivat, ettei ollut aihetta nostaa syytettä valtakunnanoikeudessa.[73]

Pääministeri Vanhanen oli ollut skandaalin keskipisteessä alusta lähtien. Sen lisäksi, että hänen omaa tukeaan ja keskustan rahoitusta pengottiin ja selviteltiin, häneltä vaadittiin poliittisen vastuun ottamista.[74] Moneen otteeseen myös väitettiin, että Vanhanen oli paennut kohua ulkomaille. Vanhanen yritti väistellä kohun henkilöitymistä itseensä ja puhui mieluummin koko poliittisen järjestelmän kriisistä.[75]

Skandaalin alkuvaiheessa keväällä 2008 Vanhanen myös väitti, ettei tiennyt keitä henkilöitä hänen kampanjaansa rahoittaneen KMS:n taustalla oli. Uutisoinnin yhtenä keskeisenä juonteena oli kysymys siitä, puhuiko pääministeri totta. Kesällä 2009 paljastui, että vuonna 2007 Vanhanen oli osallistunut tapaamisiin, joissa oli kanavoitu vaalirahoitusta Novan liikemiesten kanssa. Hän oli siis ollut hyvin tietoinen keskustan rahoitusjärjestelyistä. Media ja oppositio hiillostivat Vanhasta syyttäen häntä valehtelusta.[76] Kysymys Vanhasen rehellisyydestä pulpahti esiin vielä huhtikuussa

2010. Tuolloin Helsingin Sanomat oli saanut käsiinsä KMS-esitutkintamateriaaliin kuuluvia Vanhasen ja Arto Merisalon välisiä viestejä, jotka vahvistivat, että Vanhanen oli ollut tuttavallisissa väleissä Novan liikemiesten kanssa vaalien aikaan.[77]

Myös Helsingin Sanomat nosti Vanhasen päähenkilöksi heti kohun käynnistyttyä. Vanhanen liitettiin ensin KMS-rahoituksen organisointiin, sitten kesällä 2009 Novaan ja syksystä 2009 lähtien Nuorisosäätiöön. Lehti muun muassa julkaisi pääuutisten yhteydessä toistuvasti yli puolen sivun kokoisia kuvia pääministeristä. Nova-uutista havainnollistaa valokuva, jossa seinää vasten seisova Vanhanen puolustautuu eduskunnassa Jyrki Kataisen istuessa vieressä kädet ristissä. Jutun otsikko kuuluu: "Kuntien eläkerahaa päätyi Novan projektiin. Pääministeri ja eläkejohtaja tekivät selkoa osuudestaan vaalirahoitukseen."[78] Uutisessa eduskunnan tiedonantokeskustelusta ja Vanhasen Nuorisosäätiö-kytköksistä on mukana suuri kuva, jossa pääministeri on asemoitu alakulmaan. Hän istuu eduskunnan ministeriaitiossa, murtuneena ja käsi poskella.[79]

Vanhasen kannalta skandaali osui poliitikon tärkeimpään pääomaan: luottamukseen.[80] Kohusta tuli maineensyöjä, joka lopulta varmasti oli tärkeä tekijä pääministerin erossa ennen kevään 2011 eduskuntavaalien kampanjaa. Nykyään puoluejohtajien oletetaan panevan persoonansa peliin vaalikamppailussa, jolloin kampanjoissa korostuvat heidän henkilökohtaiset ominaisuutensa ja luotettavuutensa.[81]

Toisaalta skandaalissa myös suojattiin organisaatioiden ja puolueiden mainetta niin, että vaalirahajupakka pyrittiin esittämään yksittäisten henkilöiden ongelmana. Organisaation tai yhteisön maine voidaan pitää puhtaana sopivien syntipukkien avulla, ja yksittäisiä henkilöitä koskevat paljastukset voivat olla toimiva strategia. Tällaisena nopeana maineenpuhdistusoperaationa on pidetty esimerkiksi RAY:n hallituksen puheenjohtajan Jukka Vihriälän eroa. Vihriälä jätti hallituksen pian sen jälkeen kun selvisi, että hän oli saanut vaalirahaa Nuorisosäätiöltä, jonka toimintaa RAY tuki. RAY teki Vihriälästä tutkintapyynnön poliisille pian hänen eroilmoituksensa jälkeen.

Julkisuudessa on kerrottu, että Vihriälä erosi omasta tahdostaan. Viestintäjohtaja Matti Hokkanen vakuutti julkisesti, että Vihriälä päätti erostaan itse eikä häntä painostettu: "Ero oli Vihriälän ratkaisu, ja mielestäni se oli oikea ratkaisu. Hän arvioi, että RAY:n kannalta on viisasta, että hän eroaa, jotta RAY:n päälle ei heitettäisi enempää varjoa."[82] Kohua seuranneella toimittajalla on asiasta erilainen käsitys:

> Sitten tässä on ollut kivoja, jänniä episodeja pitkin matkaa, kuinka kokonaiset järjestötkin on suojellu toisiaan. RAY on hyvä esimerkki siitä, että se Vihriälä pantiin eroamaan sieltä heti, ettei se homma tule sinne RAY:n sisälle. Eli ne kundit siellä sai sen ressukan eroamaan vapaaehtoisesti, ja heti kun se oli kävelly ovesta ulos, ne soitti poliisit perään. (...) Siellä on tehty tämmöisiä suojanokituksia aika nopeesti, eri puolilla. Sen takia tätä ei ihan kokonaisuudessaan vielä nää.

SKANDAALI JA JOURNALISMIN MUUTOKSET

Vaikka vaalirahaskandaalissa tuli esiin monia kiinnostavia paljastuksia suomalaisesta poliittisesta järjestelmästä, sen ajoitusta ja laajuutta eivät selitä pelkästään raportoinnin kohteena olleet tapahtumat. Kohun taustalla oli myös rakenteellisia muutoksia, jotka tekivät siitä suuren skandaalin. Yksi niistä on politiikan journalismin muutos. Myös keskusrikospoliisi kiinnitti huomiota median rooliin tiedottaessaan korruption tilannekuvan muuttumisesta Suomessa:

> Ilmiötä voidaan ainakin osittain selittää tiedotusvälineiden aktiivisella roolilla. Tiedotusvälineet ovat viime aikoina pureutuneet yhä enemmän yhteiskunnan epäkohtiin ja tuoneet aktiivisesti kansalaisten tietoisuuteen useita vähintäänkin moraalisesti arveluttavia tapauksia, jotka ovat olleet omiaan horjuttamaan kansalaisten luottamusta niin yhteiskunnan poliittista järjestelmää kuin julkista vallankäyttöä kohtaan.[83]

Vaalirahaskandaali toi esiin median uusia toimintatapoja, joita myös arvosteltiin. Varsinkin keskustalaiset kritisoivat voimakkaasti

"etelän mediaa". Kehä kolmosen pohjoispuolelta katsoen näytti siltä, että pääkaupunkiseudun tiedotusvälineet ja erityisesti Helsingin Sanomat oli käynnistänyt poliittisesti motivoituneen ajojahdin. Toimittajat itse kielsivät poliittisuutensa ja vakuuttivat, että mikä tahansa puolue olisi saanut samanlaisen kohtelun, mikäli se olisi ollut hallituksen johtava puolue.

Toimittajien haastatteluissa tuli kuitenkin esille toinen näkökulma siihen, miksi pääkaupunkiseudun suuret uutismediat nostivat vaalirahoituksen niin tärkeäksi kysymykseksi ja julkaisivat siitä laajoja juttukokonaisuuksia. Motiivit eivät olleet ehkä niinkään puoluepoliittisia vaan liittyivät enemmän journalismin muutoksiin.

2000-luvulla monissa toimituksissa tehtiin sukupolvenvaihdos, jossa suurten ikäluokkien journalisteille tarjottiin eläkepaketteja ja säästyneillä rahoilla palkattiin nuoria tulokkaita. Samalla monet tiedotusvälineet hakivat uutta linjaa politiikan journalismiin, jota vaadittiin laskeutumaan norsunluutornista tavallisten ihmisten pariin ja kertomaan tarinoita. Toimituksissa uutispäälliköiden ja toimitussihteerien merkitys kasvoi. Uutistarjontaa alettiin koordinoida ja paketoida uutissuunnittelulla entistä kiinnostavammaksi, lukijaystävällisemmäksi ja houkuttelevammaksi. Toimitukset pyrkivät tuottamaan uutisvirtaa ja jatkotarinoita, jotka pitävät yllä mielenkiintoa päivästä toiseen.

Vaalirahakriisistä tuli hetki, jolloin nämä uudet tekemisen tavat ja uusi sukupolvi nousivat pintaan myös laatujournalismissa. Useissa tiedotusvälineissä skandaalista uutisoivat nuoremmat toimittajat, jotka eivät kuuluneet perinteiseen politiikan toimittajien ydinjoukkoon. Uutisista muokattiin näyttäviä, päivästä toiseen jatkuvia paketteja.

Hyvä esimerkki uutissuunnittelusta on STT:n juttukokonaisuus, jossa toimittajat Olli Kuivaniemi ja Tuomas Peltomäki kysyivät yli 50 pörssiyhtiöltä ja etujärjestöltä, olivatko ne tukeneet kokoomusta vuosina 2006–2007. STT pilkkoi kyselyn tulokset useille päiville jutuiksi, joiden julkaisuajankohdat suunniteltiin tarkasti etukäteen. Kyselyssä selvisi muun muassa, että Sampo oli tukenut kokoomusta yhteensä 75 000 eurolla. Juttu on esimerkki uudenlaisesta politiikan uutisoinnista, joka ei enää perustu kokeneiden

toimittajien vakiintuneille lähdesuhteille. Lisäksi juttu käynnisti vaalirahakohussa uuden vaiheen, jossa eri mediat selvittivät elinkeinoelämän ja sittemmin myös ammattiyhdistysliikkeen antamaa vaalirahoitusta.

Myös medioiden välinen kilpailu näkyi skandaalissa. Yksi toimittaja kuvaa koventuneen kilpailun vaikutusta:

> Muistan vielä sen ajan, jolloin keskeistä vallankäyttöä oli se, mitä jätettiin kertomatta. Nykyään on lähes mahdoton pitää jotakin asiaa poissa julkisuudesta median päätöksellä, koska kanava aina löytyy, ja jos tieto on riittävän tulenarkaa, niin se kasvaa kohuksi, jonka jälkeen media ei voi sitä enää ohittaa.

Monien vanhempien toimittajien näkökulmasta paljastukset eivät aina olleet kovin suuria. Nuoremmat toimittajat eivät olleet nähneet aikaisempia vaalirahoitusjärjestelyjä, ja siksi he tunsivat todistavansa suurta korruptoitunutta järjestelmää. Eräs varttuneempi journalisti muistelee kesän 2009 tilannetta:

> Se meni arvostetuissa välineissäkin yli sillä tavalla, että kaikki, mikä liittyi vaalirahaan, tehtiin uutisiksi hirvittävällä voimakkuudella. Oli sama oliko kyse nakkimakkarasta vai kokonaisesta lehmänruhosta, samalla voimalla tehtiin, suhteellisuuden taju katos niistä. (...) Luotiin semmonen mystinen kuva, että on rikos jo tuntea, liki rikos tuntea ihmisiä. Tehtiin [juttuja] semmosesta, että kuka on ollu kenenki syntymäpäivillä. (...) Mutta ainoa juttu oli se, että vaaliraha piti ilmoittaa, ei sen vastaanottaminen ollut rikos, sitä sai ottaa vaikka kuinka paljon silloin. Eihän sitä voi jälkikäteen rikokseksi tuomita.

Toinen toimittaja mainitsee esimerkkinä toimitusten ylikuumentumisesta eräät Uutispäivä Demarin julkaisemat jutut. Lehti kertoi Mari Kiviniemen Huomisen Suomi -tukiyhdistyksestä, joka rahoitti ja organisoi tämän vaalikampanjaa:[84]

> Demarissa oli ykkösuutinen, että Kiviniemi on itse tuon yhdistyksen rahastonhoitaja, ja hän on itse maksanut sieltä yhdistyksen tililtä omalle tililleen rahaa. Meilläkin vuoti se iso kone siinä aamulla, muutaman kerran, että nyt revitään tässä, kunnes herättiin sitten, hetkinen, mietitääs nyt vähän aikaa: Kiviniemi osallistuu itse oman vaalikampanjansa rahoitukseen, järjestelyyn ja rahojen siirtelyyn, eikö se oo aika normaalia? Loppujen lopuksi tietysti päätettiin, että ei tehdä mitään.

SKANDAALI OIREENA PUOLUEEN KRIISISTÄ

Journalismin muutosten lisäksi skandaalin taustalla olivat politiikan muutokset, ennen muuta vakiintuneiden luokkapuolueiden kriisi, joka tällä kertaa koetteli erityisesti keskustaa. Keskusta on ollut maanviljelijöiden ja maaseutuväestön puolue, ja se on tunnettu voimakkaasta jäsenuskollisuudesta ja vahvasta kenttäorganisaatiosta tupailtoineen. Puolueen ote jäsenkuntaan on kuitenkin heikentynyt ja myös sen rahoituspohja on huvennut. Puoluetta hyvin tunteva journalisti kuvaa:

> Demareilla tämä järjestötausta edelleen toimii työvoimana ja rahoituksena, kokoomuksella elinkeinotausta toimii, mutta keskustaltahan on tosiasiassa kadonnut taustajärjestöt. (...) Siellä ei ole semmoista rakenteellista taustavoimaa joka sitten mobilisoisi väkeä tai rahaa, että rahaa otetaan sieltä, missä sitä on.

Vaalit vaativat rahaa erityisesti kaupungistuneessa Etelä-Suomessa, jossa on yhä enemmän äänestäjiä. Kannattajia on etsittävä mediaa hyödyntävien kampanjoiden avulla. Keskusta onkin joutunut jatkuvasti miettimään, miten vedota uusiin äänestäjiin julkisuuden avulla ja miten saada rahoitusta kalliille kampanjoinnille.

Vuoden 2007 vaaleissa avainasemaan nousi puoluesihteeri Jarmo Korhonen, joka toi puolueeseen uutta kampanjakulttuuria. Korhonen on lähtöisin Etelä-Pohjanmaalta, joka on tunnettu rahakkaista vaalikampanjoistaan. Esimerkiksi vuoden 2003 eduskuntavaaleissa eniten rahaa käytettiin Vaasan vaalipiirissä.[85] Siellä yhtä kansanedustajaa kohti käytettiin 38 000 euroa, kun esimerkiksi Uudellamaalla vastaava summa oli 26 200 euroa. Pohjanmaalla puolueet vaativat ehdokkailta omaa rahaa. Eräs journalisti kuvaa sieltä omaksuttua kampanjointitapaa:

Etelä-Pohjanmaalla on ollu semmonen ökykulttuuri siellä, että jos tulee ehdottamaan, että pääsisinkö ehdokkaaksi ja mulla olisi 50 000, niin "äh, mee vaimos kanssa lomille" [naurua], noilla rahoilla.

Myös Kehittyvien maakuntien Suomi tarjoaa esimerkin siitä, kuinka vakiintuneet instituutiot ovat muutoksessa. Yhdistys koostui liikemiehistä, jotka tekivät bisnestä kehittämällä kauppakeskuksia eri puolille Suomea. KMS:n keskeiset liikemiehet olivat Nova Groupin Arto Merisalo ja Tapani Yli-Saunamäki, huonekaluliike Maskun ja Ideaparkin omistaja Toivo Sukari sekä huonekaluliike Suomi-Soffan ja Tokmannin omistaja Kyösti Kakkonen. Kauppakeskusten suosion kasvu oli vahvistanut tämän ryhmän asemia voimakkaasti 1990-luvulta lähtien. He muodostivat keskittymän, joka erosi suomalaisen talouselämän perinteisistä valtakeskittymistä. Se halusi selvästi profiloitua ja saada vaikutusvaltaa myös politiikassa. Näkyvin julkinen rooli oli Merisalolla,[86] joka tuli politiikan ulkopuolelta ja oli myös syyllistynyt aikaisemmin talousrikoksiin. Ryhmä valikoi tuettavikseen poliitikkoja, joilla oli joko valtakunnallista painoarvoa tai paikallista vaikutusvaltaa, kuten Marja Tiuralla Tampereen äänikuningattarena tai Ilkka Kanervalla pitkän linjan turkulaispoliitikkona.

KMS-ryhmän nousun taustalla voi nähdä myös rakenteellisia muutoksia, joissa kansainväliset pääomat on vapautettu liikkumaan kansallisten rajojen yli. Suomeen 1990-luvulla rantautunut kauppakeskusbisnes pystytettiin perinteisen kansallisen talouden ulkopuolelta tulleilla rahoilla. 2000-luvulla heistä oli tullut uusi eturyhmä, joka pyrki vahvistamaan asemiaan myös politiikassa:

Näitten keskeisten rahoittajien liikeidea on tehdä kauppakeskus ja myydä se kiinteistösijoittajille ja se toimi hirveän hyvin vuoteen 2008 asti. Ja se raha, mikä siellä on, on siis tätä ylijäämärahaa ja öljyrahaa, joka sitten Islannin ja Hollannin ja Englannin kautta on kanavoitunut Suomeen. (...) Ne rahavirrat, mitkä on kiertäny maailmalla, on sitten lopulta tullut keskitason suomalaisille yrittäjille, jotka ovat nähneet että heillä on *once in a lifetime* -tilaisuus vaikuttaa suomalaiseen politiikkaan.

Vaalirahakriisissä kohtasivat siis rahapulassa olevat puolueet ja kansainvälisen talouden nousukauden hedelmiä hyödyntäneet uudet yrittäjät.

SKANDAALI JA JÄRJESTELMÄN MUUTOS

Vaalirahakohussa oli kysymys yleisestä poliittisen järjestelmän avautumisesta ja demokratisoitumisesta. Skandaali tiukensi vaalirahalainsäädäntöä, jolloin rahoitus muuttui entistä julkisemmaksi.[87] Skandaali eli kuitenkin myös omaa elämäänsä, jonka mitat olivat ajoittain kohtuuttomat itse tapahtumiin verrattuna. Skandaalin paisuessa sen julkisuus ei ollut sen paremmin toimittajien kuin poliitikkojenkaan hallinnassa. Media toimi välillä skandaalikoneena, jolle syötettiin tietoa eri suunnista ja joka teki isoja otsikoita.

Politiikassa skandaali tarjosi mahdollisuuksia poliittisiin pikavoittoihin tai ainakin kilpailijan maineen vahingoittamiseen. Skandaali myös vahvisti kansalaisten käsitystä politiikan likaisuudesta ja siksi luultavasti vaikutti osaltaan esimerkiksi perussuomalaisten kannatuslukemien nousuun (ks. luku 6). Kansainvälinen luottamus Suomen poliittiseen järjestelmään koki kolauksen. Lahjontaepäilyjen suuri määrä johti siihen, että Suomi putosi viranomaisten lahjonta-alttiutta mittaavan Transparency Internationalin korruptioindeksin ensimmäiseltä sijalta viidenneksi[88] ja Etyj päätti ensimmäistä kertaa lähettää Suomeen ulkomaisia vaalitarkkailijoita vuoden 2011 vaaleihin.[89]

Skandaalin taustalla oli myös yhteiskunnan rakenteellisia muutoksia. Kansalliseen poliittiseen järjestelmään kohdistui kansainvälistä ja kotimaista painetta suljetun rahoitusjärjestelmän avaamiseksi. Lisäksi kohun syntyyn vaikutti puolueiden kriisi: luokkapuolueiden heikentyminen ja tarve saada rahoitusta entistä kalliimmiksi käyvälle mediakampanjoinnille. Rahoituslähteitä etsittiin perinteisen taloudellisen eliitin ulkopuolelta, 1990-luvulla vaurastuneista ja nopealiikkeisistä kiinteistöbisneksen liikemiehistä, jotka halusivat lunastaa paikan politiikan parnassolla vanhojen vaikuttajien rinnalla.

Lisäksi skandaalia selittävät journalismin ja erityisesti vakaan laatujournalismin muutokset. Perinteinen laatujournalismi on ajautunut kriisiin verkon ja talouspaineiden vuoksi. Vaalirahaskandaali paisui osin siksi, että koko politiikan journalismi kaipasi kovia skuuppeja ja isoja otsikoita.

Skandaali osui sukupolvenvaihdokseen sekä journalismissa että politiikassa. Suurten ikäluokkien poliitikot alkoivat väistyä, ja kohu vielä raivasi tilaa uudelle, puhtaalle sukupolvelle. Skandaalit tasoittavat tietä tulokkaille varsinkin silloin, kun ne pudottavat vanhoja tekijöitä. Näin kävi aikoinaan Watergate-skandaalissa Yhdysvalloissa: se nosti valtaan seuraavan poliittisen sukupolven, joka tunnettiin pitkään nimellä Watergate Babies, "Watergatevauvat".[90] Vastaavasti vaalirahaskandaali näytti tuovan uutta eliittiä sekä politiikan että journalismin eturiviin. Vanhoista puolueista kokoomus nuorensi ensimmäisenä koko johdon vuoden 2003 vaalitappion jälkeen, eivätkä nämä uudet johtajat ryvettyneet skandaalissa. Keskustassa sekä puoluejohtaja Vanhanen että puoluesihteeri Korhonen väistyivät, ja uudeksi pääministeriksi nousi KMS-tuen ulkopuolelle jäänyt Mari Kiviniemi. Vaalirahaskandaalissa profiloitui myös sosiaalidemokraattien nuoren polven johtaja Jutta Urpilainen, joka kritisoi vaalirahoituskäytäntöjä kovaäänisesti. Journalismissa skandaali nosti esiin nuorempia tekijöitä, jotka eivät kuuluneet politiikan toimittajien ytimeen. Näitä nuoremman sukupolven poliitikkoja ja journalisteja voi kutsua "vaalirahavauvoiksi", joista voi tulla tulevan vuosikymmenen hallitsevaa joukkoa politiikassa ja tiedotusvälineissä.

Kaikkia näitä muutoksia voidaan kuvata myös liukumana korkean modernin julkisesta elämästä notkeaan moderniin. Vakiintuneet kansalliset instituutiot, luokka- ja joukkopuolueet sekä politiikan journalismi joutuvat etsimään uusia, notkeampia toimintatapoja. Kansainvälisellä rahalla operoiva kiinteistöbisnes sekä nuoremman polven päättäjät ja toimittajat ravistelevat vanhaa, vakaamman maailman poliittista ja journalistista kulttuuria. Vaalirahaskandaalista tuli näin muutoksen silmä, jossa neuvoteltiin uudelleen pelisääntöjä siitä, miten julkisessa elämässä, politiikassa ja journalismissa jatketaan eteenpäin.

4. NOTKISTUVA POLITIIKKA

Politiikan julkinen elämä on muuttunut paljon toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Aiemmin politiikka on ollut yhteiskuntien yhteisen elämän tärkein ja korkein areena, mutta enää sen asema ei ole lainkaan yhtä selvä.

1980-luvulle saakka julkisuuden ja medioiden merkitys oli politiikassa selvästi nykyistä vähäisempi. Puolueiden asema oli vakiintunut[1] ja ne saivat julkista rahoitusta.* Puoluekirja oli avain moniin yhteiskunnallisiin tehtäviin. Poliittinen elämä oli ennustettavaa. Kiivaita kamppailuja kyllä käytiin, mutta ne olivat varsin arvattavia: omat ja vastustajan kannat tunnettiin hyvin.[2]

Nykyisin puolueilla on edelleen omat vakiintuneet ydinjoukkonsa,[3] mutta niiden koko on pienentynyt, kannattajakunnat eivät ole yhtä selkeitä kuin ennen ja liikkuvien äänestäjien määrä on kasvanut.[4] Puolueet ovat keskiluokkaistuneet ja niiden aatteet ovat samankaltaistuneet.[5] Julkisuuden merkitys on kasvanut.[6] Kun puolueet ovat menettäneet varmaa kannattajakuntaansa, julkisuudesta on tullut tärkeä kanava, jossa luodaan yhteys kannattajiin ja erityisesti vaaleissa tärkeisiin liikkuviin ja nukkuviin äänestäjiin. Aatteiden palon on korvannut strategisesti suunniteltu viestintä: tarkkaan hiottu poliittisten ideoiden ja ohjelmien markkinointi.[7]

* Vuonna 1967 Suomessa hyväksyttiin puoluelaki (HE 99/1967 vp). Siitä lähtien puolueet ovat saaneet toiminnalleen valtion puoluetukea ja erillistä tiedotusmäärärahaa kansanedustajapaikkojen mukaan. Lisäksi puolueiden lapsi-, nuoriso- ja muut erityisosastot, ajatushautomot sekä opintokeskusten kaltaiset puolueita lähellä olevat toimintamuodot ovat nojanneet valtion tukeen.

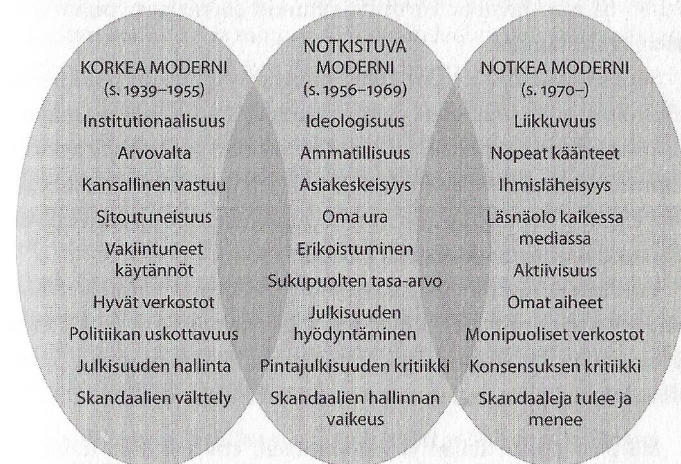
Samalla julkisuus on lisännyt politiikan arvaamattomuutta. Poliittisessa elämässä julkisuutta ei enää voi hallita entiseen tapaan, ja se vaatii myös kovempia panoksia. Poliitikon on pantava julkisuudessa likoon entistä enemmän henkilökohtaisia ominaisuuksiansa ja elämäänsä sekä myös rahojansa – tai muilta hankittuja rahoja. Politiikassa korostuvat usein poliitikon persoonallisuus ja yksityinen minä. Monessa maassa valtiomiehet ja -naiset ovat pudonneet kansakunnan kaapin päältä ja muuttuneet tyyliltään epämuodollisemmiksi.[8] Poliitikot muistuttavat usein enemmän julkkiksia kuin valtiomiehiä ja ovat mukana monenlaisilla viihteen ja julkisuuden areenoilla.[9] Poliitikon urasta on tullut ammatti muiden joukossa, ja alaa myös vaihdetaan entistä herkemmin.

Myös vaalikampanjat perustuvat aiempaa enemmän poliitikkojen omaan aktiivisuuteen. Poliitikon on kerättävä ja pyöritettävä omaa kannattajajoukkoa, joka on vaalikampanjoiden moottori. Samalla ehdokkaan tukijoukkoineen on kerättävä rahaa kalliiseen kampanjointiin. Kampanjointi on 1990-luvulta lähtien muuttunut yhä mediakeskeisemmäksi ja sen painopiste on vaihtunut aatteista yksilöihin. Ehdokkaan oman tukiryhmän tavoitteena on saada oma ehdokas median avulla eduskuntaan ja mieluusti hallitukseen.

Tämän luvun aiheena ovat politiikan julkisen elämän muutokset poliitikkojen näkökulmasta. Lukua varten on haastateltu 28 poliitikkoa ja kansanedustajaa, joista osa toimi haastattelujen aikaan ministerinä.* Kaikki haastatellut olivat ammattipoliitikkoja eli politiikka oli heidän päätyönsä. Monilla oli tuntumaa mediakohuihin joko henkilökohtaisesti tai puolueensa kautta (ks. liite 1). Millaista on politiikan tekeminen julkisessa elämässä ja miten se on muuttunut?

* Haastattelujen lähtökohtana oli vaalirahaskandaali, mutta niissä keskusteltiin myös politiikan yleisemmistä muutoksista. Haastattelut tehtiin pahimman vaalirahakohun jo laannuttua syyskuun 2010 ja helmikuun 2011 välillä. Pyysimme haastateltaviksi ensin vaalirahoitustyöryhmän jäsenet. Toisessa vaiheessa haastatteluja pyydettiin niiltä, jotka ovat tutkimuksen aikana olleet paljon esillä mediassa joko vaalirahoituskysymyksen vuoksi tai muista syistä. Lisäksi koetimme valita haastateltaviksi tärkeissä asemissa olevia henkilöitä tasapuolisesti eri poliittisista ryhmistä. Yhteensä haastateltuja oli 28, joista 3 oli europarlamentaarikkoja ja 25 kansanedustajia. Näistä 4 oli ministereitä.

Poliitikkojen haastatteluissa erottui kolme päätapaa suhtautua politiikkaan ja sen viimeaikaisiin muutoksiin: korkea moderni, notkistuva moderni ja notkea moderni. Korkean modernin kategoriaan kuuluvat ennen muuta sotien aikana ja niiden jälkeen syntyneet sukupolvet. Notkistuvan modernin luokkaan voidaan lukea heidän jälkeensä 1950-luvun lopulla ja 1960-luvulla syntyneet. Notkean modernin poliitikkoja ovat puolestaan politiikan nuorimmat, 1970-luvulla syntyneet. (Ks. kuvio 5.)

KUVIO 5. POLITIIKAN EETOKSET SUKUPOLVITTAIN.

Aivan tarkkaan jakolinjat eivät kulje. Notkeissa on myös vanhempia poliitikkoja ja notkistuvissa nuoria poliitikkoja, jotka ovat tulleet politiikkaan perinteisesti puolueen kautta. Olemme kuitenkin päätyneet käyttämään tätä kolmijakoa, koska se kuvaa varsin hyvin käynnissä olevaa suurempaa politiikan murrosta. Erilaiset käsitykset politiikan tehtävästä yhteiskunnassa näyttävät liittyvän julkisen elämän notkistumiseen. Korkean modernin kansallinen politiikka, jossa hallitsivat aatteelliset puolueet ja politiikan sisäiset verkostot, on notkistunut ensin poliitikon ammatiksi ja palkkatyöksi. Notkeat poliitikot korostavat ennen muuta yksilöllisyyttä, liikkuvuutta ja

monipuolisuutta. Politiikka on usein notkeille henkilökohtainen projekti, johon on lähdetty puoliksi sattumalta ja jota eivät ohjaa puolueinstituutiot ja suuret ohjelmalliset tavoitteet vaan arkinen, päivittäinen työ, jossa täytyy elää hetkessä ja reagoida moneen suuntaan.

KORKEAN MODERNIN POLIITIKOT

Korkean modernin poliitikot kuuluvat pääosin suuriin ikäluokkiin. He ovat yleensä tehneet mittavan uran politiikassa tultuaan sinne jo 1960- ja 1970-luvuilla. He ovat hallinneet suomalaista politiikkaa 1980-luvulta lähtien.

Suurten ikäluokkien poliitikot toimivat tyypillisesti poliittisissa järjestöissä, ja he ovat olleet pitkään puolueen uskollisia rivimiehiä. He ovat edenneet politiikan tasolta toiselle: paikallisjärjestöstä kunnallis- tai opiskelijapolitiikkaan ja sitten puolueen valtakunnallisiin elimiin. Lopulta he ovat nousseet puolueen johtaviin tehtäviin eduskunnassa, hallituksessa tai EU:ssa.

Korkean modernin poliitikkojen ura on edennyt vähitellen luottamustoimien kautta, ja mediat ovat olleet sivuroolissa. Yksi heistä kuvaa uraansa ja aikaisempaa suhdettaan mediaan, jonka pyyntöihin hän nykyään joutuu vastaamaan koko ajan:

> Mä olen pitkän linjan järjestöihminen, että mä olen tullut kunnallispolitiikan kautta 70-luvun alussa jo, että sitä kautta maakuntapolitiikkaan, ja kunnalliselämässä ja maakunnallisissa tehtävissä ja sitä kautta vähitellen sitten pyrkinyt eduskuntaan ja sitten tullut valittua [tähän asemaan]. Silloin olin vaan paikallisen median kanssa tekemisissä.

1960–1970-luvuilla vaalityötä tehtiin talkoohengessä. Silloin tarvittiin paljon puolueelle uskollista väkeä jalkatyöhön. Muutamat kuvailevat ensimmäisiä kampanjoitaan sanoen, että "kilometrejä tuli joku 13 000 yhteensä, ja 500 eri tilaisuutta", koska kannatus piti hakea erikseen lähes jokaisesta savusta.

Kaupungeissa korkean modernin poliitikot kokoontuivat 1960-luvulla samojen poliittisten tunnusten alle, lauloivat samoja työväenlauluja ja marssivat samoilla vappumarsseilla. Maaseudulla

heidän areenoitaan olivat paikallisyhdistykset, kylätoimikunnat ja maito-osuuskunnat. Vanhoista puolueista Suomen Keskusta ja Suomen Sosialidemokraattinen Puolue ovat vahvimmin nojanneet yhteisölliseen puoluetoimintaan. Kansallisen Kokoomuksen on ollut vaikeampi pitää jäseniään uskollisina yhdistyksissään, vaikka vaaleissa puolueen kannatus on ollut yhtä vakaata kuin muillakin suurilla puolueilla.[10]

Politiikka on suurille ikäluokille vakava yhteiskunnallisen vaikuttamisen paikka, jossa työtä on tehtävä sitkeästi. He ovat olleet mukana poliittisessa työssä liike-elämän, ammattiyhdistysliikkeen, erilaisten koulutus- ja muiden säätiöiden hallitusten sekä valtakunnallisten ja kansainvälisten järjestöjen kautta.

Moni haastateltavista korostaa, että politiikkaa ei voi tehdä ilman, että on verkottunut muiden poliittisten toimijoiden, talouselämän, kulttuurin ja tiedeyhteisön kanssa. Vakaan ja vakiintuneen puoluejärjestelmän hallitsemassa politiikassa on ollut tärkeää oman puolueen asemien varmistaminen myös virkamiehistössä ja järjestöissä. Eri portaille ja organisaatioihin on täytynyt saada puolueen "omia miehiä ja naisia" varmistamaan asioiden eteneminen sovitulla ja päätetyllä tavalla. Nämä verkostot ovat syntyneet myös liike-elämään yli puoluerajojen:

> Meillä kynnys bisneksen ja politiikan tai politiikan ja hallinnon tai hallinnon ja bisneksen välillä on matalampi kuin oikeestaan missään muualla maailmassa.

Verkostot ovat keskeinen osa vaalikampanjointia. Ilman niitä on vaikea saada rahoitusta ja jatkuvuutta omalle poliittiselle työlle. Eräs poliitikko kuvaa peruskansanedustajan vaalityötä:

> Hän kiertää valtavasti yrityksiä eli hän verkostoituu siellä Pohjanmaalla omassa vaalipirissä, et hän tekee kuntavierailuja ja yritysvierailuja. Hänen seinäkalenterikin on mulla tossa noin. Hän myy mainostilaa näihin kalentereihin. Että hän kerää sillä tavalla vaalirahaa.

Verkottumisen saama kritiikki harmittaa monia. Useita kansanedustajia myös huolestuttaa, että verkottumista on alettu paheksua:

"kuvitellaan että semmoinen kansanedustaja on hyvä, joka suurin piirtein elää steriilissä lasipullossa."

Eri puolueiden poliitikot sanovat kuin yhdestä suusta, että käytännössä Suomi on niin pieni maa, että täällä kaikki yhteiskunnallista valtaa käyttävät tuntevat toisensa ja tapaavat väistämättä toisiaan koko ajan. Korkean modernin poliitikoille vallankäyttö on ennen muuta kokouksissa käymistä ja asioista puhumista ja sopimista. He korostavat näiden tapaamisten ja verkostojen kuuluvan politiikan tekoon ja harmittelevat sitä, millaisina ne on viime aikoina esitetty julkisuudessa:

> Jos ihmisille syntyy kuva, että tämä vakava eduskuntatyö on vaan tämmöstä ihmeellistä sekoilua kaiken maailman asioitten ympärillä niin kyllä se on, me tehdään siinä hirmunen karhunpalvelus suomalaiselle kansanvallalle.

Moni haastatelluista suhtautuu nykypolitiikkaan ja sen kehityssuuntaan pessimistisesti. Vuonna 2011 eduskunnasta jäi vapaaehtoisesti pois 38 kansanedustajaa, joista suurin osa on korkeaan moderniin sitoutuneita pitkän linjan poliitikkoja. Heidän kaltaisensa kansanedustajat kuvaavat erityisesti vaalirahaskandaalin muuttaneen työilmapiiriä:

> Kyllä se näkyy minusta nytkin tässä luopujien määrässä. (...) Tuolla ei tartte kun kahvipöydässä jutella kokeneempien edustajien kanssa, he sanoo, että tästä on mennyt työn ilo.

Vuoden 2011 vaaleissa eduskunnasta putosi lisäksi 47 kansanedustajaa, esimerkiksi ministereinäkin toimineet Paavo Väyrynen ja Suvi Lindén.

Myös media saa kritiikkiä. Poliitikot katsovat, että media on tehnyt hajurakoa politiikkaan, eivätkä he enää kykene hallitsemaan julkisuutta:

> Minusta voi puhua, kyllä todellakin, siitä murroksesta, politiikan murroksesta ja median murroksesta, tämän suhteen murroksesta, jota ennen muuta leimaa sukupolvenvaihdos varsinkin mediapuolella.

Aikaisemmin journalistit olivat lähempänä politiikkaa ja suhteet heihin olivat luottamuksellisemmat. Eräs pitkän linjan poliitikko muistelee 1980-lukua:

> Varmaan siihen aikaan Yleisradiossa oli täysin hyväksyttyä, että toimittajalla oli jonkunlainen poliittinen, henkilökohtainenkin tausta. Se ehkä ainakin toimittaja- ja politiikkapiireissä oli sitten kuitenkin aika avointa. Mutta silloin esimerkiksi toimituskohtaisestikin saatettiin istua iltaa jonkun Mauno Koiviston kanssa Santahaminan upseerikerholla. Pitkä ilta saunottiin ja juotiin viskiä ja puhuttiin niitä näitä. Eihän se tänä päivänä tule kuuloonkaan.

Poliitikko on voinut luottaa "on sovittu" -puheeseen, että taustakeskustelut eivät päädy uutisiksi. Julkisen pelin säännöt ovat olleet selvät molemmille osapuolille. Nyt tämä luottojärjestelmä rakoilee:

> Kaikki toimittajat eivät enää sitoudu siihen, että voidaan ikään kuin jutun taustaksi keskustella luottamuksellisesti ja yrittää avata sitä taustaa, että mistä se päätös tai toimenpide tai muu on lähtenyt. Ja sitten on sovittu, että tämä on taustakeskustelua, tästä ei tehdä juttua ja että se juttukeskustelu tehdään erikseen. Nyt on käynyt pari kertaa sillä tavalla, että se taustakeskustelu onkin muodostunut uutiseksi, ja se on aika inhottava juttu.

Poliitikot myös korostavat, etteivät halua käydä julkista keskustelua ennen päätöksentekoa. He vieroksuvat toimittajien tapaa kärkkyä uutisia ja vaatia haastatteluja yllättävissäkin tilanteissa:

> Monestihan se on niin, että kun minä lähden tuosta ovesta, niin mä en tiedä, että onko se turrikka tuossa ovenpielessä jo odottamassa. Se tapahtuu myöskin aivan yllättäen, että niihin ei ikään kuin voi valmistautua millään tavalla vaan napataan tuolta käytävältä kiinni ja pannaan nauhuri tai kamera pyörimään. Ja siinä sitä sitten mennään.

Moni haastatelluista myös ymmärtää Matti Vanhasen haluttomuutta käydä julkista keskustelua keskeneräisistä asioista pääministeriaikanaan, vaikka jotkut kritisoivat häntä juuri keskustelun

tukahduttamisesta. Vanhasen periaatteena oli, että ensin valmistellaan ja päätetään, sitten tiedotetaan.

Korkean modernin poliitikot korostavat, että politiikan uskottavuudelle tärkeintä on asiajulkisuus, kun taas pintajulkisuus on vahingollista. Toisaalta julkisuudesta on tullut välttämättömyys, joka vaatii jatkuvaa kasvojen kohotusta. Eräs poliitikko vertaa puolueen julkisuuskuvan uudistamista Toyotaan, joka vaihtaa koria joka vuosi, vaikka "moottori ja tekniikka saattaa olla sama, koska sen uusiminen on paljon kalliimpaa kuin korin muuttaminen".

Skandaalit ovat monen mielestä lyöneet yli. Politiikka on leimattu likaiseksi peliksi tavalla, joka ei vastaa todellisuutta. Moni poliitikko ihmettelee ja pahoittelee esimerkiksi Vanhasen kohtaloa julkisuudessa ja eroa pääministerin tehtävistä. Asiapoliitikko, joka oli pitkään ollut puoluejärjestöjen uskollinen rivimies, joutui julkisuuden pyöritykseen arvaamattomilla tavoilla:

> Siinä meni puurot ja vellit kyllä kaikki sekaisin. Ja Vanhanenhan siinä nyt sitten uhrattiin. Voin sanoa, että Matti Vanhanenhan oli niin kuin pyhäkoulupoika nuoriso- ja opiskelupolitiikan aikana meidän muiden rinnalla. Me mentiin iskemään tyttöjä ja juomaan viinaa, ja Matti lähti kirjoittamaan julkilausumia.

Skandaalijournalismia pidetään yleisesti toimittajien pätkätöiden ja kiireen tuloksena, josta puuttuu analyyttisuus ja syvyys. Osa puhuu suoraan toimittajien sylkäisyistä. Eräs poliitikko arvostelee skandaalijournalismia ja sen tuloa laatujournalismiin:

> Että onko Vanhasella suhde johonkin tyttöön, kaks vapaata ihmistä samassa työpaikassa, so what. Ja tästä, että poliittiset toimittajatkin juoksee tämmösten juttujen perässä. (...) Tai sitten otetaan, hemmetti soikoon, nämä torkkupeitot tässä talossa. Siis joku Helsingin Sanomakin viitsii mennä tekemään politiikan kulmapöytään tämmösiä juttuja.

Kunnon poliittiseen julkisuuteen eivät kuulu juorut ja yksityiselämän penkominen. Poliitikkojen yksityisasioiden julkista kommentoimista paheksutaan ja politiikan toimittajilta kaivataan "porvarillista ryhdikkyyttä". Asiallista ja kriittistä poliittista journalismia ihanteenaan pitävä poliitikko sanoo, että "sen tyypin toimittajasukupolvi puuttuu tällä hetkellä".

Korkean modernin eetoksen edustajia ovat hieman yllättäen myös jotkut nuoremmat poliitikot. Politiikkaan on tullut nuoria, jotka seuraavat vanhempiensa jalanjälkiä edeten puoluejärjestön kautta valtakunnalliseen politiikkaan. Kun tunsi isän, saattoi luottaa tyttäreen:

> Minä olin Topin tyttö, sillä lailla vanhalle polvelle tuttu. Mulla oli siinä vaiheessa korkeakoulututkinto ja tällä tavalla niihin eduskuntavaaleihin pääsin ehdolle ja tehtiin hurja vaalityö ja sitten tulin valituksi.

Monet näistä nuorista poliitikoista ovat puolueittensa kasvatteja. Heille puolue on tärkeä poliittisen toiminnan väylä, ja siksi he ovat myös korkean modernin perinteen kantajia. Heillä on kuitenkin vastassaan aivan toisenlainen pelikenttä ja julkisuus kuin vanhemmilla sukupolvilla:

> Kun tuli se nuorimman kansanedustajan leima, niin se teki minusta yhdessä päivässä julkkiksen, jota en ollut ikinä ajatellut, et minusta julkkis tulis. Se oli ainoo vieras asia itsellä tässä kansanedustajan työssä. Tulin hoitamaan niitä asioita, enkä ikinä ollut mikään julkisuuden kautta politiikkaan noussut vaan nimenomaan asian ja työni kautta.

NOTKISTUVAN MODERNIN POLIITIKOT

1950-luvun lopulla ja 1960-luvulla syntyneet poliitikot ovat ennen muuta asiakeskeisiä ammattipoliitikkoja. Monet heistä ovat edenneet asiantuntemuksensa ansiosta ripeästi puoluehierarkiassa puoluesihteereiksi, puheenjohtajiksi, ministereiksi ja ohjelmien johtajiksi. Heille on tärkeää erikoistuminen tiettyihin politiikan osa-alueisiin ja oman uran luominen.

Nämä poliitikot ovat koulutettuja ja kiinnostuneita yhteiskunnasta, mutta poliittiselle uralle he ovat lähteneet omien sanojensa mukaan enemmän tai vähemmän sattumalta. He ovat joko

toimineet opiskeluaikanaan ylioppilaskunnissa tai muuten verkottuneet yhteiskuntatieteilijöiden, juristien ja muiden politiikassa mukana olevien kanssa. Oman uran luominen tarkoittaa myös sitä, että politiikasta voi hypätä pois viimeistään nelikymppisenä, jolloin elämässä ehtii tehdä muutakin. Politiikkaan voi myös tulla muusta ammatista ja olla jonkin aikaa mukana viemässä eteenpäin niitä asioita, joista on kiinnostunut. Heitä voi kutsua notkistuvan modernin poliitikoiksi, jotka pitävät kiinni asiakeskeisyydestä mutta eivät ole yhtä sitoutuneita puolueeseen kuin edellinen sukupolvi. Samalla he ovat valmiita joustamaan ja ymmärtämään julkisuuden uusia vaatimuksia.

Erikoistuminen politiikassa ja erottuminen julkisuudessa ovat keinoja tulla huomatuksi. Nämä poliitikot ovat usein valinneet jonkin erityisen asian tai alan, jota he lähtevät hoitamaan:

> Mun pitää kyllä sanoo, että en mä ole koskaan lähteny kampanjassani sillä tavalla, että mä olisin ajatellu, että kenetkä äänet mä haluan, vaan kyllä mä olen lähtenyt siitä, että mä olen miettinyt, että mitkä asiat ovat ne, mitä mä pidän tärkeinä ja mitä mä haluan tuoda esille. Ja sitten ne äänestävät, jotka äänestävät.

Osalla – mutta ei läheskään kaikilla – poliittiset aatteet juontuvat lapsuuden perheestä. Usein notkistuvan modernin poliitikot ovat tulleet mukaan vaikuttamaan enemmän arjen ongelmien kuin puolueohjelmien innoittamina. Yksi sanoo tehneensä "tosi paljon työtä sen eteen, että miehillä ja naisilla olisi sama palkka". Toinen kuvaa poliittisen uransa urkenemista:

> Mä olin tämmönen kansalaisjärjestöaktiivi mun kotipaikkakunnalla. Mä olin mukana leikkipuistotoiminnassa ja huomasin, että meidän kunnassa ei ollut ketään perusturvapuolella eikä sosiaalipuolella, jotka ymmärtää pienten lasten arjesta mitään. Turhauduin siihen, että siellä on vaan kuuskymppisiä miehiä päättämässä lapsiperheitten asiasta, että hei sinne täytyy itse mennä ja sitä mukaa mä hakeuduin.

Eräälle poliitikolle laman kokemukset 1990-luvulla olivat tärkeä ponnin lähteä mukaan politiikkaan:

> Tämä lama, mikä silloin 90-luvun alussa tuli, ja sen heijastuminen ihan siihen omaan työhön, ja siinä sitten nousi näitä yhteiskunnallisia ongelmia esiin. Ja sitten myös pienten lasten äitinä nämä perhepolitiikan kysymykset oli semmoisia, missä havaitsin monia epäkohtia. Nämä oli varmaan syitä lähteä mukaan.

1950- ja 1960-luvuilla syntyneiden poliitikkojen asiakeskeisyys näkyy ennen kaikkea siinä, miten he mieltävät oman työnsä. Kun suurten ikäluokkien poliitikot usein kuvaavat saavuttamiaan paikkoja, puheenjohtajuuksia ja hallintoneuvostoja, 1980-luvulla aloittanut politiikan ammattilainen kuvaa, miten hän pyrkii vaikuttamaan yhteiskuntaan. He vievät asioita hallitusohjelmiin, teettävät selvityksiä, luovat suhteita tutkijoihin ja ajavat hallintoon avoimuutta EU-tuomioistuinta myöten. Kun vanhemmat poliitikot korostavat verkostojen ja niissä vaikuttamisen tärkeyttä, 1980-lukulaiset ovat valmiita paiskimaan töitä itselleen tärkeiden kysymysten ajamisessa:

> Mä en anna periksi. Mä valvon yön ja muut menee nukkumaan, niin hallitusohjelmaneuvotteluissakin mä jatkan. Mä olen tosi sitkeä, että sitten varmaan monet asiat, niin kuin ympäristö ja tasa-arvo ja vanhemmuuden kustannukset, mä muistan vieläkin. Kun puoluekokouksessa äänestettiin ja mä puhuin koko kenttää ympäri ja jotka äänesti vastaan, mä sain sen läpi. Kyllä mä politiikassa haluan muuttaa asioita.

1980- ja 1990-luvulla politiikkaan tulleet ovat kokeneet suurten ikäluokkien hallitseman politiikan ja sen vakiintuneet verkostot ongelmallisiksi. Politiikan edelliset sukupolvet herättävät heissä epäluuloja. Niiden katsotaan muodostavan kummallisia ja omalakisia vallan verkostoja:

> Vellivaaran hiihtoseurat, joissa on tiettyjä keskeisiä virkamiehiä, poliittisia päättäjiä ja päätoimittajia, jotka käy hiihtämässä Lapissa ja on EK:n lauantaiseurat.

Politiikan nuoremmat ja notkeammat ammattilaiset puurtavat, jotta rakenteet olisivat läpinäkyvämpiä ja politiikan pöytätavat siivompia. Politiikan tekeminen onkin muuttunut, kuten 1990-luvulla eduskuntaan tullut poliitikko kuvaa:

> Mun mielestä alkuvuodet nuorena naisena oli vielä semmosta vaihetta, että politiikassa oli vielä sitä semmoista vanhan ajan meininkiä, jossa istuttiin öitä. Uosukainen ei vielä ollut puhemies ja eduskunnassa oli paljon yöistuntoja. Saunavaliokunnat ja alkoholinkäyttö oli semmoista, joka näytti, että on olemassa myös sellainen äijien maailma.

Vihreät oli 1980-luvun lopun uusi puolue, joka toi politiikkaan uutta verta. 1990-luvulla suomalaisen politiikan huipulle nousi joukko naisia, jotka vakiinnuttivat naisten aseman politiikanteon arjessa.

> Nuorten naisten tämmöinen esiinnousu politiikassa, et silloin ehkä kunnolla sitten alkoi. Kyllä siinä oli jotakin semmoista uutuudenviehätystä.

Monet nuoremmat naispoliitikot ovat tunteneet sekä median että politiikan murroksen nahoissaan konkreettisesti. Vihreiden Janina Andersson hoiti vauvaa vuoden 1995 vaalien jälkeen kansanedustajan työn ohessa, mitä pidettiin eduskunnan arvolle sopimattomana. Tapaus aiheutti pienen julkisen kohun. Vauvan hoitaminen julkisissa tiloissa ei vain yksinkertaisesti kuulunut silloiseen politiikkaan, eikä kansanedustajilla ollut virallista oikeutta edes äitiyslomaan.

1990-luvulla poliittisen uransa aloittaneille media on tärkeä poliittisen toiminnan kenttä:

> Poliitikon on oltava esillä mediassa mahdollisimman paljon ja mahdollisimman hyvässä valossa, totta kai se on se lähtökohta. Sehän on se tapa vaikuttaa. Ja itse asiassa, tavallaan myös epäsuorasti median kautta vaikutetaan muihin poliitikkoihin. Että jos minä ajattelen, että vaikka kirjoitan Helsingin Sanomien yleisönosastolle kirjoituksen, niin minä ajattelen samalla sitä, että millä tavalla minä vaikutan muihin kansanedustajiin, koska poliitikot lukevat niitä mielipidesivuja.

Poliitikot käyttävät mediaa tehokkaasti. He soittavat tarvittaessa suoraan päätoimittajalle tai asiasta vastuussa olevalle toimittajalle ja perustelevat kantansa. Tähän mutkattomaan yhteydenpitoon he käyttävät niitä välineitä, jotka kulloinkin sopivat. Yksi sanoo käyttävänsä usein tekstiviestejä ja toinen valmiita sähköpostipohjia, kolmas pitää nettipäiväkirjaa.

> Jos ajatellaan, että vaikka mulla on lakialoite jostain asiasta, mitä mä haluaisin viedä eteenpäin, niin paljon tehokkaampaa kuin puhua istuntosalissa asiasta kansanedustajille on se, jos mä pääsen samasta asiasta puhumaan johonkin keskusteluohjelmaan, jolloin muille poliitikoillekin tulee se kuva, että tämä on nyt asia, mikä on yhteiskunnallisesti tärkeä tai merkittävä. Medialla on tavallaan valta ikään kuin valita, että mitkä asiat on yhteiskunnallisesti tärkeitä.

Nämä poliitikot käyttävät myös kevyempää julkisuutta monipuolisemmin kuin korkean modernin edustajat. Kun suurten ikäluokkien poliitikot nimittivät henkilöitynyttä politiikan tekotapaa pintajulkisuudeksi, nuoremmat sukupolvet pyrkivät käyttämään julkisuutta eri tavoin hyväkseen. Henkilökohtaista elämää avataan sen verran, että päästään näyttävästi viikko- ja naistenlehtiin, joita luetaan kampaamoissa ja terveyskeskusten odotustiloissa. Muutama huomauttaakin, että myös miehet ovat huomanneet tämän naisten etuoikeuden ja tulleet perässä perinteisiin naistenlehtiin.

Myös vaikeista asioista kuten lapsettomuudesta, syövästä tai muusta sairaudesta kertomista pidetään osittain poliittisena tekona. Asia saa yhteiskunnallisessa keskustelussa tunnetut kasvot ja siitä voidaan puhua:

> Sen olen tuonut ihan sen takia että (...) kun menin sinne hoitoon, niin minulle kerrottiin, että on paljon ihmisiä, jotka tulevat sinne verhottuna tai jotenkin niin, että heitä ei tunnisteta. Minusta se oli aivan kumma juttu. En ymmärtänyt sitä, että minkä takia syöpäsairaus olisi joku häpeä, mutta sitten ihmiset, ei ne nyt rehentele, mutta sanotaan, että oli neljäs tai viides sydänkohtaus. Nehän on samanlaisia sairauksia.

Toisaalta politiikan henkilöityminen ja pintailmiöt myös kiusaavat monia:

> Mun mielestä kyse on rakenteellisesta muutoksesta, joka journalismissa on tapahtunut, jossa tämmöset politiikan pintailmiöt ovat ykkössijalla, politiikka on äärimmäisen henkilöitynyttä ja journalismi on äärimmäisen henkilöitynyttä.

Poliitikot toteavat kuin yhdestä suusta, että erityisesti iltapäivälehtien tavoitteena on jokapäiväinen myynti: "Iso imperatiivi on se myynti, levikin kasvattaminen." Koska media on kaupallistunut ja koventunut, "poliitikoista on tullut aika lailla vapaata riistaa ja heidän yksityiselämästään, kaikesta siitä, mikä joskus historiassa vaietttiin". Monet poliitikoista ovat joutuneet median jahtaamiksi ulkonäkönsä, sairautensa tai lähisuhteidensa vuoksi. Naiset esimerkiksi kertovat, että kulttuurissamme nuoren ja kauniin naisen on vaikea olla uskottava:

> Siis kyllähän uskottavuusongelma oli valtava. Ihan jo, kaikki gallupit, kaikki mahdolliset gallupit mitä ikinä iltapäivälehdet jakso vaan suoltaa ulos ennen vaaleja sano, että mä en tuu pääsemään läpi ja se on ihan sula mahdottomuus ja mitä turhaan edes yrität. Ja melkein joka päivä jostain mediasta tuli soitto, jossa testattiin aina perustuslaista lähtien et osaanko, tiedänkö, mikä on maitopurkin hinta tai millä tavalla mikäkin talouskriisi vaikuttaa tai budjettitilanne.

Moni poliitikko rakentaa itsestään tuotteen, jota kaupataan vaaleissa ja vaalien välilläkin. Toisaalta tämä median tahdittama ulkonäköpolitiikka saa myös notkeammin mediaan suhtautuvilta poliitikoilta kovaa kritiikkiä. Viidenkympin ylittäneet naispoliitikot putoavat helposti mediassa "toiseen kategoriaan": he eivät enää pääse nuorempien tavoin esille tiedotusvälineissä, vaikkapa linnan juhlien uutisoinnissa. He kritisoivat myös "retroherroja", jotka nuortuvat nuorten vaimojen rinnalla. Eräs viidenkymmenen korvilla oleva poliitikko tiivistää:

> Kyllä mun mielestä on edelleen hyvin paljon ulkonäköpaineita. Tämä kokovartalokeskustelu liittyy siihen. Ja kun katsot nyt johtavilla paikoilla olevia poliitikkoja, mä oon vanhimmasta päästä. Se aikaikkuna jolloin katsotaan, että naispoliitikko on riittävän freesi, on aika lyhyt.

Monet kritisoivat myös julkkispoliitikkoja:

> Täällä on monta semmoista kansanedustajaa, joiden mä en ole koskaan kuullu oikeestaan sanovan yhtään mitään tuolla valiokunnissakaan eikä salissa. Ne vaan kelluu iltapäivälehtien hömppäsivujen varassa. Ja suurin hetki on aina vuodessa itsenäisyyspäivän juhlat.

Kritiikki kohdistuu ensisijaisesti viihdesivuilta tuttuihin naispoliitikkoihin. Nämä naiset taas puolustautuvat sanoen, että viihdejulkisuudessa paljastettuja yksityisasioita käytetään myös politiikan lyömäaseena heitä vastaan heti kun siihen tulee tilaisuus.

Median suuri merkitys on pakottanut monet miettimään suhteensa äänestäjiin ja kampanjointiin uudelleen. Monen poliitikon ensimmäiset kampanjat tehtiin arpajaisista, leivonnaisista ja pikkutapahtumista. Kansanedustajan paikan uusiminen vaatii usein, että poliitikon pitää kerätä rahaa aivan uudessa mitassa:

> Esimerkiksi televisiomainoksen hinta on helposti 15 000 euroa. Sanomalehtien palstamillimetrit on erittäin kalliita. Sitten tietenkin täytyy tehdä esitteitä. Sitten osa siitä mennee myöskin tilaisuuksien järjestämiseen. Mulla oli yksi erittäin kallis konserttitilaisuus viime vaaleissa, mihin meni kans melko iso siivu. Kampanjakielellä, mainonta ja sitten tämä roadshow. Eli ei sekään ole ihan ilmasta, kun kuljetaan ja tarjotaan kahvia tai makkaraa.

Vaalirahakohun hyvänä puolena notkistuvan modernin poliitikot pitävät sitä, että se toi esiin rahoitusjärjestelmän, joka suosii varttuneempia poliitikkoja ja usein myös miehiä. Naisten on monissa puolueissa ollut vaikeampi hankkia rahoitusta kuin miesten, minkä vuoksi naiset helposti kritisoivat nykyistä järjestelmää.

Ei ole reilua. Jos minä saisin tehdä vaalirahoituksen, niin minä muuttaisin sen systeemin niin, että puolueet mainostaisivat kaikkia ehdokkaita tasavertaisesti. Nyt kun ehdokkaat hankkivat itse tai ehdokkaan taustajoukot hankkivat rahaa, niin silloinhan tietysti istuvat edustajat ovat aivan etulyöntiasemassa. Tämä sorsii nuoria, aloittelevia, ja naisten on vaikeampaa saada rahoitusta.

Verkko on luonut ihan uuden julkisuuden alueen. Samalla se on muuttanut poliitikkojen suhdetta kansalaisiin:

Silloin kun mä aloitin eduskuntatyön, ei ollut avustajia, ei ollut tietokoneita. Ei tunnettu sähköpostia. Tietotekniikka on tullut siihen, kansalaiset pitää ihan eri tavalla yhteyttä, semmoinen vuorovaikutus kansalaisten kanssa on lisääntynyt aivan huikeesti. Sähköpostia tulee hirvittävät määrät ja kännykällä on aina tavoitettavissa. Ehkä sähköposti ennen muuta on mullistanut jotenkin tätä, ja tietysti sosiaalinen media, Facebookit ja tällaiset.

Monet poliitikoista ovat itse olleet toimittajia. He kirjoittavat aktiivisesti blogeja, pitävät yllä verkkosivuja ja toimivat sosiaalisessa mediassa. Internetin ansiosta poliitikko ei enää välttämättä tarvitse toimittajaa itsensä ja äänestäjän väliin. Toisaalta monet myös valittavat sitä, että sähköpostin lukemiseen ja viestien kirjoittamiseen menee liikaa aikaa:

Koko aika mietin sitä, että onkos tämä järkevää ajankäyttöä, koska mulla menee hirveen paljon aikaa siihen, kun mä vastaan ihmisille sähköpostiin. Se kuormittaa omaa työaikaa, että yötä myöten sitten niitä sähköposteja, yrittää vastata ja (...) sitten jos joku jää vastaamatta, niin kansalaisilta tulee palautetta, että kun ei edes vaivaannuta vastaamaan.

Monille tulee sähköisesti myös törkypostia, vihjailevia tai suorastaan rivoja kuvia ja jopa vihaviestejä. Myös omat joukot voivat intoutua tukkimaan postilaatikon tukea ilmaisevilla viesteillään. Eräs poliitikko oli esimerkiksi saanut seitsemänsataa sähköpostiviestiä eduskunnan neljän tunnin täysistunnon aikana, kun normaalisti tahti oli ehkä sata viestiä päivässä.

Myös skandaalien rakenteleminen julkisessa elämässä herättää kritiikkiä. Teki niin tai näin, aina tekee median silmissä väärin. Skandaalit lähtevät käsistä niin, että poliitikot menettävät otteensa julkisuuteen ja omaan uraansa:

Ilkka Kanervan kohdalla vaadittiin sitä anteeksipyyntöä, ja sitten vaikka se lopulta Ilkka Kanervalta tuli, niin se ei ikään kuin riittänyt vielä sitten kuitenkaan. Se kohu vaan jatku. Voisiko tämän päivän yhteiskunnassa toimia sit kuitenkin niin, että tämä on minun periaatteeni, minun elämäni, että toimin näin.

Mediasta on tullut julkisen oikeusistuimen lisäksi julkinen rippituoli,[11] jossa tunnustetaan ja saadaan anteeksi. Media armahtaa omalla logiikallaan kenet tahtoo. Toisaalta media myös käyttää hyväkseen ihmisten moralismia ja halua nousta eliittien yläpuolelle:

Moralistinen journalismi nousee siitä, että lehtitaloilla on taju siitä, että tämä moralismi asuu ihmisissä, lukijoissa, vaikkei kovin moni halua sitä myöntää. Mutta se on kuitenkin semmoista tirkistelyä, ja jos joku on julkkis tai kuuluu johonkin muuten eliittinä pidettyyn ryhmään, niin sitten kun löytyy joku semmoinen ryppy tai epäonnistuminen tai häpeällinen tai halveksittava piirre sen ihmisen toiminnassa, niin sitten tavallinen moralistinen ihminen voi nousta sen yläpuolelle hetkeksi ja vaatia anteeksipyyntöä.

Poliitikkoa media ei hevin armahda. Moni kertoo esimerkkejä siitä, kuinka erityisesti iltapäivälehdet toimivat haaskalintujen lailla uutisoidessaan epäonnistumisista, vaikka poliitikko kantaisi vastuunsa ja eroaisi tehtävästään. Monet arvelevat, että skandaalihakuinen poliittinen journalismi ja poliitikkojen jatkuva nälviminen mediassa karsii politiikasta kiinnostuneita. Kuka nyt haluaisi lähteä julkisesti haukuttavaksi? Varsinaisen työn moni poliitikko kuitenkin tunnustaa tärkeäksi ja kiinnostavaksi.

Poliitikot saavat kuulla usein siitä oman edun tavoittelemisesta, niin oman edun kannalta olisi järkevämpää olla jossain muissa hommissa.

Nuorin haastatteluissa mukana ollut poliittinen sukupolvi on syntynyt pääosin 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla. Heidän näkökulmansa politiikkaan on aktiivinen ja positiivinen. He eivät enää katso taaksepäin tai sure politiikan ja julkisuuden rappeutumista kuten edeltäjät vaan alkavat itse toimia politiikassa toisin.

Tämä notkean modernin sukupolvi tuo politiikkaan uudenlaisia teemoja ja toimintatapoja. Heille politiikka tarkoittaa nopeita käänteitä, jatkuvaa liikettä, rajojen ylittämistä ja alituista läsnäoloa mediassa. Vanhimmat heistä valmistuivat opinnoistaan 1990-luvun lama-Suomeen ja joutuivat sen jälkeiseen kovaan kilpailuun työpaikoista ja asemista yhteiskunnassa. Puolueväen vanhentuessa nuoria kykyjä haluttiin 1990-luvun lopulla mukaan politiikkaan.

2000-luvun mediayhteiskunnassa he pärjäävät edeltäjiään paremmin. He osaavat käsitellä mediaa ja saavat siellä sanomansa läpi ennakkoluulottomuudellaan ja reippailla kannanotoillaan. He ovat opiskelleet internetin aikakaudella ja ovat aktiivisia Facebookissa, YouTubessa ja Twitterissä.

Suurista puolueista ensimmäisenä nuorennusleikkauksen puolueen johdossa teki kokoomus, kun se kärsi tappion vuoden 2003 vaaleissa. Kokoomukseen virtasi nuorta ja energistä väkeä. Uutta verta edusti muun muassa ”Benin talli”, joka viittaa helsinkiläisen kansanedustajan Ben Zyskowiczin suojatteihin. Zyskowicz on ollut nostamassa nuoria, pääasiassa naisia, kansalliseen politiikkaan. Tähän ryhmään on luettu muun muassa Kirsi Piha, Piia-Noora Kauppi, Sari Sarkomaa ja Jan Vapaavuori.

Kokoomuksen tapa tehdä politiikkaa on olla avoimesti läsnä mediayhteiskunnassa ja kutsua verkkosivuillaan aktiiveja ohjelmatyöhön.

> Me ollaan vakiintuneesta puolueesta freesein, modernein, iloisin ja ehkä ajan hengessä vahvimmin mukana oleva. Voi olla näin, että yhteiskunta on vaan muuttunut enemmän kokoomuksen kuin demareitten näköiseksi.

Sittemmin muut suuret ovat seuranneet perässä, ja politiikan johtopaikoille ovat asettuneet nuoremmat poliitikot. Heille aate muuttuu

tarpeen mukaan: se määritellään yhteiskunnassa virtaavien ajatusten kautta ja muutenkin enemmän ”musta tuntuu” -periaatteella kuin ankkuroimalla se johonkin dogmiin. Toverit ovat vaihtuneet ystäviksi ja aatteellinen puolue liikkeessä oleviksi verkostoksi.

> Porvarillisuus terminä mun mielestä on täysin ajastaan jälkeen jäänyt. Kokoomus ei ole niinkään tietty aatesuunta, vaan se on pikemminkin toisilleen lojaalien ihmisten verkosto.

Erityisesti kokoomuksesta on tullut näiden nuorten ja notkeiden puolue. Se on saavuttanut samantyyppisen aseman kuin SDP:llä oli aikaisemmin. Niin kuin eräs poliitikko havainnoi, kokoomuksella on ”aika kattava edustus etujärjestöissä, erilaisissa vaikutuspaikoissa, virkamiehistössä ja nyt sit myös mediassa johtopaikoilla”.

Toisaalta notkeaan sukupolveen kuuluu myös se joukko, joka on ottanut aktiivisen ja globalisaatiokriittisen näkökulman politiikkaan. He ovat olleet tukemassa Attac-verkostoa ja Maailman sosiaalifoorumia sekä muita Maailman kauppajärjestö WTO:n valtaa vastustavia liikkeitä.[12]

> Siinä vaiheessa kun mä tulin mukaan, niin 90-luvun loppupuolella rupesi globaalisaatiokriittinen liike nousemaan. [Se oli] erityisesti Helsingissä yliopiston kautta generoitu. Mä olin yliopistolla mukana siinä ja kun laman nuoret tuli yliopistoihin, alkoi sellainen poliittinen aktiivisuus, mut ei [enää] niinkään puoluepoliittinen aktiivisuus.

Myös perussuomalaisissa on paljon notkean modernin henkeä. He ovat pystyneet kääntämään ”herravihan” ymmärrettäväksi EU-kritiikiksi ja samalla vanhojen puolueiden kritiikiksi. Heillä on voimakkaita mielipiteitä ja kiinnostusta muiden puolueiden haastamiseen ja väittelyihin. Kaikki nämä ovat notkean politiikan piirteitä. Toisaalta heidän ankkuroitumisensa Suomeen ja kansallisaatteeseen muistuttaa korkean modernin perinnettä. He ovatkin samalla myös nostalginen liike, joka katsoo taaksepäin ja haikailee menetettyä aikaa.

2000-luvulla notkea politiikka näyttää myös tasa-arvoiselta: kassakaappisopimukset ja salaiset verkostot eivät sovi ajan henkeen.

Vanha valta ja toimintatapa ilkkakanervineen on alkanut vaikuttaa dinosaurusten puuhalta. Sen ovat korvanneet oman elämänsä sankarit, joille politiikka "on se juttu" ainakin jonkin aikaa ja jotka kokeilevat omia rajojaan politiikassa:

> Politiikka on jännällä tavalla individualistista työtä, että samalla kun sä olet "puolueen soturi", sä kampanjoit puolueen tavoitteiden puolesta ja muuta, niin sitten niissä omissa ekspertti-jutuissa, omassa valiokuntatyössä, sun oma asiantuntemus joko kantaa tai ei kanna.

Politiikassa on tärkeää olla sosiaalisesti aktiivinen, verkottua monipuolisesti, luoda suhteita ja kyseenalaistaa vakiintuneita valtarakenteita. Useimmat ovat tulleet politiikkaan ikään kuin käymään. He voivat tuoda tietyn alan asiantuntemuksensa hetkeksi politiikan käyttöön ja muuttaa uransa suuntaa tilanteen niin vaatiessa. Moni on työskennellyt toimittajana tai tutkijana tai vaikuttanut politiikkaan kansalaisaktivistina.

Notkean politiikan yksi tunnusomainen piirre on, ettei kaikkea oteta niin vakavasti. Kun korkeaa modernia kuvaa auktoriteettien kunnioitus, tämä ei enää oikein saa vastakaikua notkeissa poliitikoissa. Syyskuun alussa 2010 Kekkosen syntymästä tuli kuluneeksi 110 vuotta ja media oli täynnä kirjoituksia Kekkosesta. Tämä oli nuoremmalle polvelle käsittämätöntä journalismia, kun ei edes juhlittu erityisen merkittäviä tasavuosia.

> Mun täytyy ihan rehellisesti sanoa (...) että miksi helvetissä tätä UKK-analyysia on joka ikinen lehti täynnä A:sta Ö:hön. Kun mäkin olin nuori jo, kun se kuoli, niin mä en ymmärrä sitä, että jotenkin tuli semmonen, että kun oikeesti päästetään jo irti täst Kekkosestakin.

Kun ennen kuului asiaan istua paikallisyhdistysten kokouksissa, tupailloissa ja työväen opintopiireissä, nuoremmat poliitikot tapaavat sosiaalisessa mediassa. Kun korkean modernin poliitikot pystyttivät patsaita, rakensivat korpihotelleja ja perustivat UKK- ja Paasikivi-seuroja, niin nykyisin riittävät verkkomediassa heitetyt kutsut talkoisiin, klubi-iltoihin ja golfmatkoille. Siksi on myös

luontevaa osallistua Tanssii tähtien kanssa -ohjelmiin ja muihin julkisuusrientoihin.

Toisaalta notkean modernin poliitikotkin katsovat, ettei kaikkea julkisuutta pidä hyväksyä sananvapauden nimissä eivätkä kaikki mediat ansaitse arvostusta.

> Sillon kun puhutaan juorujournalismista, niin siinä ei ole kysymys sillon sananvapaudesta, taikka siitä että käsiteltäis jotakin kansalaisille tärkeää tietoa, vaan kyllä kysymys on siitä, että talo takoo rahaa. Et meillä on myöskin se korkeatasoinen journalistinen media. Ja ne kertovat ja antavat sitä tietoa, käsittelevät asioita eri näkökulmista, sekin on olemassa, edelleen. Ja erittäin hyvä että tämä on. Juorujournalismi, joka toimii eri pelisäännöillä, niin se on vaan saanut sitä näkyvyyttä valtavan paljon ja se vaikuttaa poliitikkojen elämään, koska käsitellään yhä enemmän yksityiselämän asioita.

2000-luvun nuoret poliitikot ("Obama-tyyppiset", kuten eräs poliitikko kuvaa) hallitsevat sosiaaliset tilanteet ja ovat tyylitietoisia, vaikka naiivi itsensä korostaminen ärsyttää heitä. Media on heille enemmän mahdollisuus kuin uhka. Julkisuudessa voidaan toimia aktiivisesti ja luoda omaa imagoa, jossa pitää mielellään olla yllätyksellisyyttä, tyylikkyyttä ja hauskuutta. Poliitikkojen brändäämisestä on tullut ammattimaista. Joidenkuiden verkkosivut[13] ovat viimeiseen asti suunniteltuja ja tyyliltään harkittuja, ja monet poliitikot ovat jonkin mediatoimiston asiakkaita. Toimisto paitsi tekee mainokset myös myy poliitikoista myönteiseen sävyyn kirjoitettuja juttuja tiedotusvälineille.

Aikaisempina vuosikymmeninä politiikka oli komiteoita ja päivätolkulla hiottuja julkilausumia, joista tiedotettiin vasta kun asioista oli päätetty. Mediaan tultiin silloin kun itse haluttiin. Nyt kun media on kaikkialla, se vaatii poliitikolta erilaista notkeutta. Korkean modernin puurtajapolvi jää pois, ja tilalle tulevat notkeammin politiikassa ja mediassa luovivat poliitikot. Politiikka voi myös alkaa kiinnostaa nuoria sukupolvia aivan uudella tavalla.

Tämä evoluutio on hirveen vahva. (...) Jos lähetään jostain tämmösestä 80-lukulaisesta tavasta tehdä politiikkaa ja katsotaan tuonne 2015 ja eteenpäin niin, mun mielestä siis mun kaltaiselle, edistysmieliselle liberaalille yhteisölliselle ihmiselle on niin huikeesti paljon paremmat mahdollisuudet.

Notkeat ovat julkisuushakuisia, mutta he ovat myös tietoisia julkisuuden ongelmista. Kaikki julkisuus ei notkeiden poliitikkojen mielestä ole hyväksi. Moni ajattelee, että julkisuutta pitää säännöstellä fiksulla tavalla. Pintailmiöihin kiinnittyvät ja medialle yksityisyyttään jakavat poliitikot kuluttavat itsensä helposti loppuun.

Toisaalta moni nuorempi naispoliitikko on valinnut näyttävän kansikuvajulkisuuden, jossa esiinnytään yllättävilläkin tavoilla. Jutta Urpilainen sai kovasti kritiikkiä asettautuessaan verkkosukkahousuissaan Iltalehden[14] kuvattavaksi. Hän on poseerannut Imagen[15] kannessa ja naistenlehdissä. Pian Urpilaisen verkkosukkien jälkeen Maria Guzenina-Richardson kuvautti itsensä Sara-lehden[16] kanteen kuin näyttääkseen Urpilaiselle, millaiselta oikea "glamourkissa" näyttää. Satu Taiveahosta taas tuli eduskuntavuosinaan viihdepalstojen suosikki.[17] Taiveaho on antanut haastatteluja avioerostaan, seurustelustaan, kihlautumisestaan, työuupumuksestaan, häistään, lapsettomuudestaan ja myös ulkonäöstään.[18]

Moni on myös joutunut huomaamaan, että julkisuuden jumalat ovat oikullisia. Monenlaisen mediahuomion koulima Tanja Karpela kieltäytyi lopulta ministerinä olleessaan antamasta haastatteluja Ilta-Sanomille, jonka hän totesi kirjoittaneen hänestä perättömyyksiä. Hän lähetti asiasta avoimen kirjeen lehden päätoimittaja Antti-Pekka Pietilälle STT:n kautta. Pietilä vastasi toisella avoimella kirjeellä, jossa hän pyysi ministeriä yksilöimään lehden väärät väitteet.[19] Karpela julkaisi verkkosivuillaan 27 kohdan väiteluettelon, jota hän piti näkyvästi esillä vielä vuosien jälkeenkin.[20]

Sopimukset toimittajien kanssa eivät aina pidä niin kuin on ajateltu, kuten eräs kansanedustaja kuvaa:

Olemme antaneet kyllä puolisoni kanssa vapaamuotoisia juttuja paljonkin, mutta aina ollaan edellytetty, että siinä pitää olla pikkuisen yhteiskunnallista näkökulmaa. Ja usein on käynyt

niin, että leikkausvaiheessa tuo yhteiskunnallinen näkökulma on vedetty sieltä kokonaan.

Ihmisläheisyys tulee luonnostaan osaksi politiikkaa verkossa, jossa Facebook ja Twitter ovat hyviä välineitä lähettää pikaviestejä suurelle joukolle. Yhdellä klikkauksella voi välittää eteenpäin kiinnostavan ajatuksen, artikkelin tai lukemansa kirjan nimen. Se vaatii intohimoa chattailuun, tekstailuun ja sosiaalisen median statuspäivityksiin tai sitten luottamusta avustajiin, jotta heille voi antaa omat salasanat.

Uusi julkisuus ja sen yhteisöllisyys näkyy erityisen hyvin vaalikampanjoinnissa. Kampanjoita käydään yhä enemmän myös sosiaalisen median kautta. Useimmat haastatelluista arvelevat, että valtakunnallisissa vaaleissa taannoin nähdyt massiiviset 1,5 miljoonan euron kampanjat[21] eivät enää toistu. Sen sijaan puolueet kehittävät muita keinoja ihmisten kohtaamiseksi. Poliitikko jalkautuu oville ruusujen kera, pitää kotikutsuja, kulkee kaduilla "feissaamassa" eli tapaamassa äänestäjiä kasvokkain, päivittää blogia ja nettisivuja, on läsnä Facebookissa ja visertelee Twitteriin. Varsinaista vaalimainontaa on vähemmän kuin aiemmin, ja televisio- ja lehtimainoskampanjat eivät enää ole niin ratkaisevia.

Facebookissa olen mukana. Mullakin on siellä pitkä rivi semmosia ihmisiä jotka sanoo, että haluaisi olla mun Facebook-kavereita, ja mä oon niitä koittanut sitten hyväksyä ja miettinyt, että tunnenkohan mä tämän jostakin, ollaankohan me tavattu, ehkä ollaan. Mutta pitää tuntemattomiakin ottaa, kun sitten taas on vähän se riski että jos ei ota ystäväksi, niin sitten joku loukkaantuu siitäkin.

Verkossa myös käynnistyy erilaisia julkisuusvyöryjä, mistä ovat esimerkkeinä perussuomalaisten Jussi Halla-ahon innoittamat maahanmuuttoaiheiset keskustelut Hommaforum-verkkoyhteisössä tai SDP:n puoluesihteerin ja Yleisradion entisen toimitusjohtajan Mikael Jungnerin *Outolintu*-muistelmateoksen saama huomio. Yksittäisen poliitikon lausumat saattavat myös alkaa kiertää verkossa, usein muokattuina versioina.[22] Myös vaaliraha-

kohun aikana monista keskeisistä poliitikoista julkaistiin ironisia YouTube-videoita ja blogisivustoja. Joidenkin katsojaluvut nousivat satoihintuhansiin.

Poliitikolle mediakohu tarkoittaa pahimmillaan, että sähköpostit ja matkapuhelimet tukkeutuvat. Sen jälkeen mediassa alkaa levitä viesti, ettei poliitikko ole tavoitettavissa. Moni haastateltava päivitteli eduskunnan vanhoja laitteita, verkkosivujen ongelmia ja erityisesti puhelinta, joka ei ollenkaan sovellu mediayhteiskunnan tarpeisiin:

> Meillä puoluesihteeri teki valtavan pitkää päivää ja teki kaikkensa siinä eli vastaili kysymyksiin, koska niitä tuli puolueellekin paljon. Mullahan meni puhelinkin tukkoon silleen, että se meni toimintakyvyttömäksi ja se jouduttiin huollattamaan, kun siihen tuli niin paljon näitä viestejä, että se lakkasi toimimasta.

POLITIIKAN JULKISUUDEN MURROS

Poliitikkojen haastatteluissa käy selväksi, että yksi sukupolvi on väistymässä ja että nuorimmilla on uudenlaiset tavat. Suurten ikäluokkien tekemää politiikkaa on hallinnut kansallinen sopiminen, jota on ylläpidetty vakiintuneissa yhteiskunnallisten vaikuttajien verkostoissa. Heillä on takanaan pitkä ja työteliäs ura politiikan koneistossa ja puoluejärjestössä. Puolueet hallitsivat julkisuutta paljon nykyistä vahvemmin. Verkostot olivat heille tärkein vaikuttamisen kanava ja julkisuus oli toissijaista.

Puolueiden heikentyminen on nostanut politiikassa esiin notkistuneen modernin henkeä edustavan ammattilaisten sukupolven 1980-luvulla sekä notkeasti julkiseen elämään suhtautuvien joukon 1990-luvun lopulta lähtien.

Notkistuvan eetoksen poliitikot eivät välttämättä ole tulleet politiikkaan pitkän puolueuran kautta. Valintaa on ohjannut kiinnostus tiettyjä aatteita tai ideoita kohtaan tai vain omat arjen kokemukset ja ajatus siitä, että asioita on parannettava politiikkaan menemällä. Notkistuvan modernin poliitikot ovat selvästi yksilöllisempiä kuin heitä edeltänyt sukupolvi. He suhtautuvat myös usein kriittisesti

suurten ikäluokkien hallitsemiin verkostoihin, joihin he eivät aina ole päässeet mukaan. Monet heistä ovat naisia. Julkisuuteen he menevät mieluiten asiat edellä ja pyrkivät tuomaan esiin asiantuntijuuttaan.

1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla politiikan eturiviin tulleet poliitikot eroavat edeltäjistään siinä, että he käyttävät julkisuutta hyväkseen luovasti. He panostavat tyyliinsä ja tekevät mediassa poliittisia esiinmarsseja, joiden tarkoituksena on yllättää. Heille politiikka on entistä nopeampien liikkeiden areena. He näkevät usein politiikan yhtenä elämän ja uran vaiheena, ei elämäntehtävänä. Myös odotukset ovat suuria: he haluavat edetä urallaan nopeasti tai sitten vaihtavat ammattia.

2000-luvulla muutoksen tuntu on suuri, kun politiikkaa 1970-luvulta hallinneet suuret ikäluokat ovat väistymässä. Mutta kuinka paljon muutoksessa on kysymys sukupolvien vaihtumisesta ja kuinka paljon siitä, että maailma on muuttunut ja kaikki poliitikot sen mukana? Esimerkiksi voi ottaa eduskunnan puhemies Sauli Niinistön, joka poseerasi Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä syyskuussa 2007.[23] Niinistö opastaa, että miehen puvun pitää olla kevyt sekä talvella että kesällä. ”Yleensä ostan puvun, joka on tehty villasekoitteisesta kankaasta. Sormella oppii tuntemaan, miten puku käyttäytyy. Kankaaseen soisi muodostuvan mieluummin pieniä teräviä ryppyjä kuin pusseja.”

Niinistöltä käy kevyt julkisuus siinä kuin nuoremmiltakin. Politiikan tyyli ja tekotapa ovatkin muuttuneet kauttaaltaan. Kun puolueiden ja niiden aatteiden merkitys on heikentynyt, poliitikkojen persoonista on tullut entistä tärkeämpiä.[24] Samalla julkisuudessa olemisesta on tullut jokaisen poliitikon velvollisuus. Pelkkä tiukka asiajulkisuus ei riitä, vaan julkisuudessa pitää panna itsensä likoon myös henkilökohtaisella ja yksityisellä tasolla. Mitä taitavammin poliitikko osaa tuoda itseään esiin kiinnostavilla ja yllättävillä tavoilla, sitä parempi. Niinistö on osannut olla myös viihdejulkisuudessa perheineen ja naisystävineen – vieläpä niin, että se ei herätä yleistä paheksuntaa. Harva syyttää Niinistöä samasta julkisuushakuisuudesta kuin nuorempia naispoliitikkoja, jotka esiintyvät naistenlehdissä.

Median entistä suurempi rooli herättää monissa poliitikoissa kriittisiä ajatuksia. Tiedotusvälineet ovat koventaneet otteitaan, ja moni katsoo, että ne toimivat omalakisesti. Ne suosivat suuria puolueita ja valovoimaisia poliitikkoja ja jättävät usein asiakysymykset toissijaisiksi. Nämä muutokset tiivistyvät 2000-luvun skandaaleissa, jotka monen mielestä ovat paisuneet yli äyräiden.

Monet nuoren polven poliitikot eivät kuitenkaan ota julkisuutta niin vakavasti kuin heidän edeltäjänsä. He eivät enää ole niin riippuvaisia suurten medioiden suomasta palstatilasta ja sekunneista. Sosiaalinen media tarjoaa uuden kanavan, jolla voi luoda aktiivisen suhteen kannattajiin ja ylläpitää samanhenkisten heimoja ja verkostoja. Samalla julkisuus on pelikenttä, jossa testataan älyä ja nopeutta. Epäonnistumisetkaan eivät kenties ole niin dramaattisia. Kohuja tulee ja kohuja menee, eikä niissä enää olla niin vereslihalla kuin ehkä vielä aikaisemmin. Tämä voisi viitata siihen, että politiikan julkisuus ei ole rappion syöksykierteessä, vaan meneillään on enemmänkin tyylin muutos, jossa tärkeilevän pönötyksen korvaa iloisempi ja railakkaampi julkinen elämä. Toisaalta politiikan julkisuus on samalla muuttunut entistä enemmän *small talkiksi*. Nopeat heitot ja lohkaisut ovat tärkeämpiä kuin huolellisesti mietityt kannanotot ja puheenvuorot. Poliitikon on hallittava tämä tyylilaji ja myös oltava entistä tietoisempi julkisuudesta.

5.

NOTKEAN JOURNALISMIN NOUSU

Journalismi on elänyt 2000-luvulla suurissa muutospaineissa. Välillä on jopa näyttänyt, että sen päivät ovat luetut. Muutokset tiivistyivät 2000-luvun poliittisissa skandaaleissa, jotka herättivät laajaa keskustelua siitä, ovatko julkisen elämän pelisäännöt muuttuneet. Mitä mieltä journalistit itse ovat tästä muutoksesta? Osoittavatko skandaalit, että media ja journalismi ovat rappiolla? Vai ovatko skandaalit merkki terhakammasta journalismista, joka valvoo politiikkaa ja kyseenalaistaa valtarakenteet? Voiko journalistien omista näkemyksistä tunnistaa korkean modernin notkistumisen?

Skandaalien lisääntyminen liittyy journalismin yleisempiin muutoksiin, jotka ovat olleet käynnissä jo jonkin aikaa eri puolilla maailmaa. Ennen muuta laatujournalismi on joutunut puolustamaan asemiaan ja miettimään ansaintalogiikkaansa entistä tiukemmin.[1] Se on omaksunut iltapäivälehtien tyyliä ja sisältöjä mutta yrittänyt samalla pitää yllä omia laatukriteerejään.[2] Myös verkon voittokulku vaikuttaa: journalismi joutuu taistelemaan olemassaolostaan ja sen oikeutuksesta.[3] Erityisesti päivälehdistö ajautui taloudelliseen ahdinkoon 2000-luvun talouskriisissä, ja monien suurten länsimaisten lehtien levikit lähtivät syöksyyn alaspäin.[4]

Myös journalistien arkinen työ on muuttunut. Heiltä vaaditaan entistä suurempaa työpanosta ja samaan aikaan joustavuutta ja nopeutta niin, että toimittaja taipuu myös verkkomediaan ja pystyy tuottamaan useita versioita samasta aiheesta eri julkaisumuotojen käyttöön. Verkossa juttuja on päivitettävä koko ajan. Työtä tehdään myös entistä enemmän uutispäälliköiden ohjaamana tiimityönä:

yksittäisen journalistin merkitys on pienentynyt. Sen sijaan työssä korostuu tavallisen ihmisen näkökulma. Journalistit ovat entistä enemmän vuorovaikutuksessa yleisönsä kanssa ja tekevät juttuja, joissa näkyvät kansalaisten mielipiteet.[5]

Nämä muutokset näkyvät selvästi myös suomalaisessa journalismissa.[6] Toimituksia ohjataan tiukemmin ja tietoisemmin tiimityöhön, ja monista toimittajista on tullut tuottajia.[7] Journalismi pyrkii myös jalkautumaan yleisönsä joukkoon.[8] Sitä ohjaavat sekä RISC-monitorin tapaiset markkinointitutkimukset että toisaalta projektit, joissa pyritään ottamaan yhä enemmän huomioon kansalaisten näkökulma.[9] Journalistiset erikoisalueet madaltuvat ja lähentyvät "tavallista" kansalaista. Hyvä esimerkki on kulttuurijournalismi, joka etsii entistä enemmän uutista ja pyrkii eroon asiantuntijakeskeisyydestä.[10]

Samat muutokset ovat näkyvissä politiikan journalismissa. Politiikan toimittajat ovat olleet osa korporatiivista demokratiaa, jossa he ovat muodostaneet oman arvostetun ja selkeän ammattikuntansa.[11] Politiikan journalistit ovat perinteisesti viihtyneet eduskunnan kuppilassa uutisia etsien. Nyt kiire on lisääntynyt.[12] Verkko on tiivistänyt työtahtia niin, että journalistien on tuotettava jatkuvasti uusia juttuja verkkoon ja päivitettävä niitä. Moni koettaa luoda tiiviimmän yhteyden lukijoihin ja katsojiin pitämällä omaa blogia.[13] Merkkejä politiikan journalismin muutoksista ovat myös skandaalit, joissa erityisesti 2000-luvulla on ollut oireita median ylikuumenemisesta.[14]

Tässä luvussa tarkastellaan tätä journalismin notkistumista[15] toimittajien näkökulmasta. Lukua varten on haastateltu 20 toimittajaa ja 5 päätoimittajaa, jotka ovat kaikki olleet mukana vaalirahauutisoinnissa. He edustavat valtakunnallisesti merkittäviä uutismedioita, sekä lehtiä että sähköisiä tiedotusvälineitä. He ovat myös ammattikuntansa sisällä arvostetuimpia journalisteja.*

Haastattelut heijastavat journalistien eetosta ja ihanteita, jotka ovat tyypillisiä ja arvossa pidettyjä ammattikunnassa laajemminkin.

* Ensimmäisinä haastateltiin vaalirahauutisoinnissa eniten esillä olleita journalisteja. He saivat nimetä eniten arvostamiaan politiikan toimittajia. Jatkohaastatteluja pyydettiin toimittajilta, jotka saivat eniten mainintoja.

Toimittajien näkökulmasta julkisuuden toimintalogiikka on muuttunut ratkaisevasti 2000-luvulla. Medioiden talous ja keskinäinen kilpailu on kiristynyt. Julkisesta elämästä on tullut liikkuvampaa, nopeampaa, henkilökeskeisempää, aktiivisempaa ja röyhkeämpää. Kiire ja työn määrä ovat lisääntyneet ja harkinta-aika vähentynyt. Verkkomedioiden ansiosta deadline on jatkuvasti auki. Ensimmäiset tekstiviestit naputellaan tiedotustilaisuudessa ja toimitukseen kävellessä. Journalisteilla on myös kova skuuppien tarve: erottuakseen uutisvirrasta median on ansaittava yleisönsä omilla kovilla jutuilla.

Uutiskriteereissä kiinnostavuus ohittaa usein asian yhteiskunnallisen merkityksen. Kiinnostavia uutisia tarjoavat erityisesti kaikkien huulilla olevat päivän puheenaiheet ja ihmiset, ja siksi vakavallakaan uutismedialla ei ole varaa jättää uutisoimatta aiheita, joilla ei välttämättä ole suurta yhteiskunnallista merkitystä.

Välillä mediat toimivat skandaalikoneena, jossa kaikkien on juostava mukana ja jota kukaan ei pysty pysäyttämään. Uutisointi paketoidaan päivästä toiseen jatkuviksi juttupaketeiksi ja jatkokertomuksiksi, jotka pitävät mielenkiintoa yllä. Poliittisen päättäjän perässä juoksevat toimittajat yrittävät saada oman skuuppinsa tai ainakin oman kommentin poliitikolta, joka joutuu vastaamaan samoihin kysymyksiin kerta toisensa jälkeen. Iskevän ja revittelevän iltapäivälehtijournalismin juttutyypit vievät tilaa laatujournalismilta päivälehdissä ja sähköisissä viestimissä.

Journalistit ovat muokanneet identiteettiään ja eetostaan uuteen uskoon yhteiskunnan yleisen notkistumiskehityksen mukana. Haastattelujen perusteella erottuu kolme tapaa suhtautua muutokseen. Ensimmäisessä ryhmässä ovat sotavuosina tai niiden jälkeen syntyneet politiikan journalistit, toisessa 1960-luvulla syntyneet ja 1980-luvulla työnsä aloittaneet ja kolmannessa 1970-luvulla syntyneet kolmikymppiset toimittajat. Heidän käsityksensä journalismista rinnastuvat aiemmin käsiteltyihin modernin muutoksiin ja edellisessä luvussa tarkasteltuihin poliitikkojen eetoksiin. Siksi kutsumme journalistien eetoksia korkeaksi, notkistuvaksi ja notkeaksi moderniksi. (Ks. kuvio 6.)

KUVIO 6. JOURNALISTISET EETOKSET SUKUPOLVITTAIN POLITIIKAN JOURNALISMISSA.

Nämä kolme ryhmää eivät ole selkeästi erillisiä, vaikka kunkin ytimessä onkin tiettyinä vuosina syntynyt ikäluokka. Journalistit ovat myös hyvin samanlaista joukkoa sukupolvesta riippumatta: monet korostavat riippumattomuuttaan ja ammattilaisuuttaan. Siksi ovaalit leikkaavat toisiaan. Journalistien asennoitumistavat eivät muutu kuin veitsellä leikaten sen mukaan, milloin he ovat syntyneet. Ennemminkin haastatteluissa tulee esiin eetoksen vähittäinen muutos siirryttäessä vanhemmista toimittajista nuorempiin. Jotta tämä muutos tulisi näkyviin, kuvaamme niitä ajattelutapoja, jotka ovat tyypillisiä ja hallitsevia eri ikäryhmissä.

Usein muutos näkyy myös ihmisten sisäisenä prosessina, jossa omia arvoja ja identiteettiä muokataan maailman muuttuessa. Korkea ja notkea moderni saattavat kohdata yhdessä ihmisessä. Toimittaja, joka metsästää skuuppeja julkkispoliitikoista, on samalla huolissaan asiajulkisuuden kapenemisesta.

Myös eri medioiden välillä on eroja. Esimerkiksi Aamulehdessä päätoimittajat työskentelevät maisemakonttorissa samassa tilassa muiden kanssa. He edustavat selvästi nuorten toimittajien arvomaailmaa, jossa korostetaan liikkuvuutta ja matalia hierarkioita.

Jokainen toimittaja on otettu lehteen "vain" uutistoimittajaksi ja rooleja sekoitetaan tietoisesti. Toimituksessa on liikkuvuutta myös alaspäin. Johtopaikat ovat määräaikaisia, ja määräaikaisuuden umpeutuessa päällikkötoimittaja voi palata rivitoimittajaksi niin, että myös palkka laskee.

KORKEAN MODERNIN JOURNALISTIT

Ensimmäisenä ryhmänä haastatteluissa erottuvat suuriin ikäluokkiin kuuluvat kokeneet journalistit, jotka ovat tehneet pitkän uran politiikan toimittajina ja joiden eetos muistuttaa julkisuuden tutkija Daniel Hallinin kuvaamaa korkean modernin eetosta.[16]

Sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat hallitsivat pitkään monissa suomalaisissa tiedotusvälineissä. He olivat vahvassa asemassa toimitusten johtohahmoina, päätoimittajina, päällikköinä ja arvostettuina politiikan konkaritoimittajina, jotka pitivät tiiviisti yhteyttä politiikan ja talouselämän päättäjiin – erityisesti oman ikäluokkansa poliitikkoihin.

Suuret ikäluokat alkoivat tulla työikään 1960-luvun lopulla, jolloin politiikan julkisuus oli verkkaista ja rauhallista. Toimittajat kokivat olevansa kansallisen vastuun kantajia. He olivat tarkkoja siitä, mitä julkisuuteen päästettiin. Kansalaisten piti uskoa, että journalismi piti heidän ja koko kansakunnan puolta, vaikka kaikkea ei voinutkaan kertoa julkisesti:

> Se oli semmoista aikaa, jota varmaan perusteltiin sillä, että kovat ajat vaatii kovia päätöksiä. Koettiin, että se kuuluu siihen roolimalliin, kun samalla nämä johtajat sitten pitää Suomen turvallisissa suhteissa Neuvostoliittoon. Varmaan vaikutti siihen tiedostamatta, että toimittajat ei näitä asioita nostanut esiin ja koki että se on semmoista juoruilua.

Politiikka oli alue, jonne lahjakkaat nuoret innokkaasti suuntasivat. Politiikkaa tehtiin puolueiden välisillä sopimuksilla, ja puolueet jyvittivät keskenään virkanimitykset. Puoluesihteerin virka oli tavoiteltu paikka, joka ohitti tärkeydessä kansanedustajan tai jopa ministerin tehtävän. Myös monet suurten ikäluokkien toimittajat

osallistuivat nuorisopolitiikkaan, mutta jättäytyivät pian pois rakentaakseen uran journalisteina. Heille jäi kuitenkin muistoksi hyviä lähteitä, jotka perustuivat nuoruusvuosien ystävyyssuhteisiin.

Myös mediat toimivat nykyistä enemmän puolueiden ehdoilla. Yleisradiossa toimittajien paikat jaettiin tasapuolisesti eri puolueiden edustajille. Valtaosa sanomalehdistöstä oli puoluepoliittisesti sitoutunutta. Puolueet rakensivat omia samoin ajattelevien toimittajien ryhmiä. Tunnetuin näistä oli sosiaalidemokraattien Monitor-ryhmä, joka toimi vuosina 1978–1983.[17] Kuten kokenut politiikan toimittaja kuvaa:

> Kyllähän toimittajia informoidaan nytkin, mutta oli olemassa semmoset ringit, kun oli esimerkiksi lehtien uutistoimistot. Oli Lännen salamapalvelu eli tuo Lehdistösanomapalvelu, ja sitten oli Uutiskeskus kepulla, sitten oli DLP [Demokraattinen lehdistöpalvelu]. Oli puolueviestinnän yksiköt, jotka palveli puolueiden aluelehtiä.

Esimerkki ajan journalistisesta hengestä on Yleisradiossa pitkän uran tehdyn Pentti Lumme, joka ilmoitti olevansa sosiaalidemokraatti. Yhdessä vaiheessa uraansa Lumme lähti Ruotsiin kirjeenvaihtajaksi ja koki melkoisen yllätyksen: hän ei ollutkaan sisäpiiriläinen samalla tavalla kuin Suomessa. 1980-luvulla häntä järkyttivät erityisesti Kekkosen kauden loppu sekä tämän seuraajan Mauno Koiviston riitaisa ja etäinen suhde mediaan.[18]

Toinen 1970-luvun politiikan journalismin ikoni on Yleisradion toimittaja Heikki Kymäläinen, jolla oli hyvät suhteet sosiaalidemokraatteihin ja erityisesti Kalevi Sorsaan.[19] Kymäläisen juttuja kuunneltiin radiosta puoli kuusi illalla, kun haluttiin tietää, mitä puolueen sisällä tapahtui.

Lumme ja Kymäläinen olivat syntyneet ennen sotia, ja kun he väistyivät, alkoi suurten ikäluokkien journalistien kultakausi. He nousivat toimitusten johtoon 1980-luvulla, kun presidentin ja puolueiden valta heikkeni. Ykköslehtien levikit kasvoivat ja sähköisissä viestimissä tavoitettiin suuria kansallisia yleisöjä. Monet toimittajat ja lehdet irtautuivat puolueiden ohjauksesta. Toimittajien ammatillinen itseluottamus ja identiteetti vahvistuivat: he alkoivat uskoa itsenäiseen journalismiin, joka ei ollut pelkästään politiikan jatke.

Vuonna 1981 anonyymisti julkaistu teos *Tamminiemen pesänjakajat* oli tärkeä sukupolvikokemus, jossa suurten ikäluokkien toimittajat ottivat mittaa edellisestä sotasukupolvesta (ks. myös luku 2).[20] Kirjassa tuotiin esiin salassa pidettyjä asioita: Kekkosen terveysongelmat ja heikentynyt kyky hoitaa virkaansa, suomalaisten poliitikkojen puuhastelu Neuvostoliiton suurlähetystön edustajien kanssa, Ahti Karjalaisen juopottelu sekä poliitikkojen ja kansanedustajien rellestely kaupungilla.

Politiikan julkisuus toimi paljolti salanimien varassa. Kiinnostava poliittinen ja varsinkin ulkopoliittinen aineisto julkaistiin nimimerkkien takana. *Tamminiemen pesänjakajiin* kirjoittanut Arto Astikainen muistelee, että Suomessa elettiin ”jännittävässä salailun, sievistelyn, pelottelun ja piilottelun ilmapiirissä”. Tämä ilmapiiri vaikutti myös Astikaisen mielestä siihen, miksi kirja piti tehdä nimettömänä:

> Silloisten termien mukaan lehti joutuisi Tamminiemen, Saariniemen ja Kremlin kiroukseen, ja se ei ollut silloin mikään kevyt asia. Jos joutui Kremlin tai Tamminiemen kiroukseen, silloin oli poliittisen yläluokan ulkopuolella. Ehkä sellaistakin pelättiin, että Erkon idänsuhteisiin voisi tulla ongelmia. Ja tietenkin pelättiin, että meidän omat tietolähteemme voivat tyrehtyä. Vaalit olivat tulossa, ja politiikan toimittajien täytyi saada tietoa tavallista enemmän. Mutta epäilen myös, että yksi syy salanimen käyttöön oli se, että niin kirjan teko oli paljon jännempää.[21]

Teos ei muuttanut journalismia yhdellä iskulla. Kirjoittajien paljastuminen johti Helsingin Sanomien poliittisen toimituksen esimiehen Aarno Laitisen potkuihin.[22] Ajan ilmapiiri oli kuitenkin vahvasti sellainen, että laatujournalismiin ei moinen ”juoruilu” kuulunut. Teos kuitenkin avasi julkisuutta niin, että toimittajat saattoivat kokeilla uutta, kriittisempää ja enemmän henkilöön käyvää journalismia. Erityisesti iltapäivälehdet terävöittivät eduskunta-uutisointiaan 1980-luvulta lähtien.[23]

Tamminiemen pesänjakajien sukupolvesta tuli politiikan journalismin hallitseva sukupolvi seuraaviksi vuosikymmeniksi. Suurten ikäluokkien edustajat olivat politiikan toimitusten johtohahmoja. He muodostivat kohtalaisen yhtenäisen ryhmän, joka vietti paljon aikaa eduskunnassa ja tunsi erittäin hyvin sekä toisensa että politiikassa olevat ikätoverinsa.

Suurten ikäluokkien toimittajat eivät ole yksilöllistyneitä oman elämänsä sankareita, vaan he puhuvat mieluummin oman mediansa tilasta ja tulevaisuudesta. Suurin osa heistä on ollut pitkään jonkin lehden tai sähköisen viestimen palveluksessa ja saavuttanut siellä arvostetun aseman. Oma media on tarjonnut heille selkeän urapolun, joka on edennyt toimituksen poliisikierrosten soittelusta organisaation huipulle. He muistuttavat Hallinin kuvaamaa korkean modernin journalistia, jolla on tiukat kriteerit sille, mikä sopii jutun aiheeksi ja mikä ei:[24]

> Mulla on hyvin tämmönen klassinen usko hyvään journalismiin, journalismin merkitykseen ja siihen, että journalismi pitää olla sitä, joka lähtee asioiden yhteiskunnallisesta merkityksestä, ja siitä, että voi olla aidosti ylpeä siitä journalismista mitä tekee eikä vaan myyntiluvuista tai klikkausten määristä.

Suurten ikäluokkien toimittajat uskovat, että journalismilla on yhteiskunnallinen tehtävä. Journalisti ei ole vain päiväkohtainen raportoija, vaan hän tuntee taustat ja käyttää harkintaa asettaessaan päivän tapahtumat laajempiin yhteyksiinsä. He korostavat, että yhteiskunnallisten instituutioiden toimista kirjoittaminen on tärkeää. Nykytoimituksissa puhutaan paljon ihmisläheisestä journalismista, jonka tehtävä on hyödyttää tavallisia kadunmiehiä, mutta yksi haastatelluista toimittajista katsoo, että nimenomaan eduskunnasta kirjoittaminen on hyödyllistä:

> Mun mielestäni esimerkiksi eduskunta mitä suurimmassa määrin on hyötykirjoittelua, se et ihmiset tietää, mitä niitten elämän säätelemiseks tehdään, vaikkei sitä nyt ihan välttämättä osaisi ihan sanoa, että mitä se tekee mattimeikäläiselle.

Monien työn kulmakivenä on ollut nimenomaan eduskunta. Eduskuntaan akkreditoidut toimittajat ovat muodostaneet selvästi politiikkaan erikoistuneen journalistien ammattikunnan, jolla on läheiset suhteet toisiinsa ja lähteisiinsä. Useat korostavat sisäpiirin tiedon merkitystä. On hyödyllistä, jos on tuntenut poliitikot pitkään. Monia häiritsevät sellaiset uutiset tai kolumnit, joissa toimittaja ei selvästi ole perillä asioista tai esittää jyrkkiä mielipiteitä tuntematta asian taustoja:

> Mut sit mä sanon että myös vanhan liiton tyypit kyllä tietää, että kun jutussa on nyansseja, niin tietää, ketkä pitää yhteyksiä lähteisiin. Ne kaivaa ne tiedot, toisin kuin ne, jotka tekee vähän mututuntumalla tai yleensä vain siitä mitä sanotaan infossa.

Sisäpiirin tiedon merkitystä korostaa myös se, että poliittiset taistelut käydään usein puolueen sisällä. Kokeneiden toimittajien suhteet lähteisiin ulottuvat usein syvälle puolueiden sisälle ja kattavat puolueen eri ryhmittymät niin, että he saavat tietoa myös puolueiden sisäisistä valtakamppailuista.

Suomessa tiedon hankintaa vaikeuttaa vielä monipuoluejärjestelmä. Kaksipuoluejärjestelmässä oppositio- ja hallituspuolueet ovat kaksi selvää blokkia, jotka ovat usein hyviä tietolähteitä toistensa ongelmista. Monipuoluehallituksessa puolueet eivät nokittele toisiaan yhtä herkästi. Tietojen kaivaminen puolueiden sisältä vaatii luottamuksellisia ja hyviä suhteita moneen suuntaan, jotta "pystyt marssimaan Vanhasen huoneesta Heinäluoman huoneeseen".

Moni kokenut journalisti on huolissaan myös kommentoinnin lisääntymisestä. Mielipiteitä on liikaa ja faktoja liian vähän. Eräs vanhempi toimittaja kertoo olleensa lehdessään töissä 15 vuotta ennen kuin kirjoitti ensimmäisen kolumnin omalla kuvallaan. Hän ihmettelee sitä, että nykyisin ensimmäinen oma kolumni ilmestyy yleensä jo kesätoimittajan toisella työviikolla. Esimerkiksi vaalirahakriisi sai yhden toimittajan ihmettelemään uutta "brändääjäsukupolvea", joka rakentaa itselleen brändiä tiukoilla kolumneilla:

> Mä en tiedä, onko se keskeinen tehtävä asettua näyttämölle toiseksi taistelevaksi osapuoleksi. Tässä monet tehokkaimmista

uutisjutuista oli semmosia, että nämä ihmiset ei kirjottaneet kolumnia. Jos ottaa Hesarin esimerkiksi, niin vaalirahotusjutuissa Mölsän Jouni teki parhaita juttuja mutta ei kirjottanut kovin montaa kolumnia.

Journalistien vahva identiteetti näkyy siinä, että he uskovat pystyvänsä pitämään kiinni omasta linjastaan. He eivät ole lähteidensä äänitorvia ja pystyvät kirjoittamaan myös kriittisesti. Negatiivista palautetta tulee, mutta se kuuluu asiaan:

> Mä nyt yritän pitää suhtkoht aktiivisesti hyvää yhteyttä ja puhelinsoittoja tulee, että olipa taas paskaa ja muuta, mutta siis, tuo vanha sääntö: mutta oliko virheitä?

He myös kantavat huolta poliittisesta järjestelmästä. Journalismi ei saa tehdä politiikasta yhteiskunnan sylkykuppia:

> Kaikkein eniten olen huolissani siitä, että politiikkaan ei päädy enää minusta oikeasti semmoisia niin fiksuja tyyppejä, että mäkin voisin suhtautua niihin kunnioittavasti. Politiikan vetovoima kun hiipuu, sinne pääsee enemmän helppoheikkejä, sitten politiikka muuttuu markkinahumuksi ja sitten media seuraa politiikkaa, lähtee mukaan siihen markkinahumuun.

Toimittajat ovat kriittisiä myös journalismin viihteellistymistä ja henkilöitymistä kohtaan. Pitkän linjan politiikan journalisti kertoo, että häntä hävetti mennä odottamaan keskustan eduskuntaryhmän oven taakse kysyäkseen Matti Vanhaselta, miltä nyt tuntuu:

> Mulla on sellanen tuntu, että se on noloimpia hommia, mitä mä olen joutunut tekemään. Mä luulen, että minusta ei olisi naistenlehden eikä iltapäivälehden toimittajaksi. Mua nolotti niin hirveesti kysyä siltä: "No, mitäs ny?"

Toisaalta myös jotkut johtavissa asemissa olevat uuden polven toimittajat ovat omaksuneet saman eetoksen, joka on suurten ikäluokkien toimittajilla hallitsevana. Eräs nuoremmista pohtii uransa alkuaikoja 1980-luvulla:

> On vielä 80-lukulaisia, jotka ovat kasvaneet toimittajaksi siinä vanhassa hyvässä maailmassa, sivistyserkkolaisessa maailmassa (...) jossa kilpailun puutteen takia oli varaa painottaa semmoisia alueita kuin kulttuuriulottuvuuksia.

Toimittaja luonnehtii itseään "elitistiseksi" ja miettii, onko omalla näkökannalla enää tulevaisuutta journalismissa, jota ohjaa yhä enemmän yleisöjen tietoinen etsiminen.

Korkean modernin toimittajien kritiikki kohdistuu julkisen elämän uuteen tyyliin. He ovat huolissaan siitä, että politiikan julkisuus trivialisoituu. Isot asiakysymykset työnnetään syrjään ja kokonaisuuksia ei hahmoteta. Erityisesti 2000-luvun skandaalit ovat heidän mielestään olleet välillä ylilyöntejä. Kun kilpailu medioiden välillä on kiristynyt, muissa viestimissä julkaistua isoa juttua ei uskalleta jättää hoitamatta. Kun koneisto lähtee liikkeelle, suhteellisuudentaju katoaa: vaikka kaikki asiat olisi käsitelty moneen kertaan, niitä jauhetaan yhä uudelleen. Korkean modernin journalistit uskovat, että näissä tilanteissa toimitustyössä pitäisi muistaa säilyttää pää kylmänä ja miettiä, mikä on olennaista ja mikä ei.

NOTKISTUVAN MODERNIN JOURNALISTIT

Toisen journalistien ryhmän muodostavat 1950-luvun loppupuoliskolla tai 1960-luvulla syntyneet toimittajat. Heidän paikaltaan avautuu näkymä kahteen suuntaan: suurten ikäluokkien vakaaseen laatujournalismin maailmaan ja uuteen maailmaan, jossa mikään ei ole varmaa tai pysyvää.

Moni näistä journalisteista elää ihanteiden ristivedossa. Usein ristiriita konkretisoituu päivittäisessä työssä: he kritisoivat julkisuuden viihteellistymistä mutta samaan aikaan joutuvat tekemään sitä toteuttavia uutisia. Heillä on vahva ammatillinen identiteetti: he uskovat kykyynsä erottaa olennainen epäolennaisesta. Toisaalta he kuitenkin ymmärtävät, ettei journalismi saa jäykistyä. Politiikan journalismissa on vaarana, että se muuttuu puisevaksi päättäjien referoinniksi. Heitä voikin kutsua notkistuvan modernin toimittajiksi, jotka pitävät kiinni vanhoista ihanteista vaikka joutuvatkin välillä tinkimään niistä.

Notkistuminen näkyy myös toimittajien suhteessa instituutioihin eli medioihin ja poliittisiin puolueisiin. He eivät koe luokkaperustaisia puolueita kodikseen. He aikuistuivat 1980-luvulla, jolloin markkinoiden vapauttaminen, kaupungistuminen, koulutautuminen ja keskiluokkaistuminen tuottivat aikaisempaa yksilöllisempiä identiteettejä.

Yksilöllistynyt identiteetti merkitsee monille ammattitaidon ja ammattilaisuuden korostumista. Toimittajat ovat ammattimiehiä tai -naisia, jotka katsovat olevansa politiikan ulkopuolella ja tarkkailevat sitä ironisesti tai kyynisesti. Ammattilaisuutta vahvistaa se, että he tulivat työmarkkinoille pääosin 1980-luvulla, jolloin mediat vahvistuivat ja moninaistuivat ja puolueet vastaavasti alkoivat heikentyä. Päivälehtien levikit olivat nousussa. Yleisradion uutismonopoli murtui. Paikallisradiot ja kaupunkilehdet loivat uusia julkisuuksia. Lisäksi monella oli takanaan journalismin opintoja yliopistossa.

Ammattilaisuus tarkoittaa myös sitä, että toimittajilla ei ole poliittisia mielipiteitä tai vakiintunutta puoluekantaa – tai niiden ei ainakaan myönnetä vaikuttavan mitenkään työntekoon. Työn ja politiikan välille on pystytetty palomuuri. Sitä kuvaa osuvasti eräs politiikan toimittaja vastauksessaan kysymykseen siitä, haluaako hän työllään muuttaa maailman menoa:

> Haluanko muuttaa maailmaa, niin vastaus on, että en tässä työssä. (...) En koe, että se on tämän työn tehtävä. Jos pitäisi muuttaa maailma, niin muutan sen sitten vaikka työpäivän jälkeen.

Kun suurten ikäluokkien kellokkaat kantavat huolta maan tai politiikan tilasta, 1980-luvulla työelämään tulleiden suhde yhteiskuntaan on usein kevyempi, ironinen tai kyyninen: "Sä löydät kyynisenä ihmisenä kaikista niin paljon vikaa, että se ihanteellisuus on omalla tavallaan kadonnut." Heiltä puuttuu yhteiskunnallinen missio tai kansallinen tehtävä. "Asialliset hommat hoidetaan ja muuten ollaan kuin ellun kanat." He tekevät työnsä, panevat oven kiinni ja lähtevät bändin harjoituksiin, kalastusreissulle, kielikurssille tai keittiöremontin tekoon.

Yksilöllistyminen näkyy myös siinä, että notkistuvan modernin toimittajat eivät tyypillisesti ole yhden firman miehiä tai naisia, vaan

he ovat valmiita vaihtamaan työpaikkaa tai osastoa tai vaikkapa siirtymään painetuista viestimistä sähköisiin. Uran keskellä ovat he itse, ei organisaatio, jossa he haluavat edetä. Ura ei ole johdonmukainen polku jonkin toimituksen hierarkiassa vaan itsen kehittämiseksi rakennettu yhdistelmä erilaisia töitä erilaisissa medioissa.

He korostavat myös itsenäisyyttään. Lojaalisuus kestää vain yhden jutun verran, ja seuraava juttu saattaa olla jo kriittinen lähdettä kohtaan:

> Mulle on ihan sama, mikä hallitus on, se on mulle sama lasti tykinruokaa (...) Sä voit ampuu kenet tahansa alas, kun Suomessa on hallitus. Se on meidän lehden kannalta ihan se ja sama, niitä on tullut ja mennyt ja niitä tulee ja menee.

Ammattitaito näkyy erityisesti lähdesuhteiden hoidossa. Ammattitoimittajien tärkeä piirre on ammattitaitoinen suhde lähdekenttään. On mentävä lähteiden lähelle ja tutustuttava heihin ihmisinä, on "uitava liiveihin" tai "mentävä iholle". Heidän kanssaan kannattaa heittäytyä niin hyväksi kaveriksi kuin on mahdollista, eikä se hankaloita omaa työtä tai vaaranna omaa puolueettomuutta. Jos läheisyys alkaa tuntua hankalalta, niin "sitten on väärässä hommassa".

"Kaukoputkijournalismilla", joka katsoo kohteitaan kaukaa, ei saada aikaan hyviä juttuja. Arkistojen penkominen ja googlaaminen ei tuota uutisia. Joku pitää edellistä sukupolvea hyvänä esimerkkinä: sen toimittajat "pelasivat sököä ja dokasivat" poliitikkojen kanssa kaiken aikaa mutta siitä huolimatta pystyivät säilyttämään itsenäisyytensä.

Eräs toimittaja muistelee 1990-luvun lopulla toimituksessa saamiaan ohjeita. Häntä kehotettiin tutustumaan uusiin kansanedustajiin ja ystävystymään heidän kanssaan, kun he olivat vielä uransa alkuvaiheessa. Sitä ei ole tarvinnut katua:

> Ei mulla mitään haittaa ole siitä, että mä olen tutustunut vaikka Kataiseen tai Jyri Häkämieheen tai Paula Lehtomäkeen silloin, kun ne oli tuoreita kansanedustajia ja ihan pihalla. (...) Nyt ne istuu maan hallituksessa, ja niille voi edelleenkin sanoa, että mitä sä jätkä oikein pelleilet.

Samalla lähteitä on lähestyttävä tietoisesti ja viileästi. Lähteet käyttävät usein journalistia omiin tarkoituksiinsa, minkä vuoksi on oltava tarkkana ja ymmärrettävä, mikä poliittinen peli milloinkin on meneillään. Lähdekenttä ja piirit ovat pieniä. Tietolähteet ovat rajallisia, kun hallituksessa on neljä puoluetta ja niiden johtajat ovat sitoutuneet salassapitoon. Aloitteleva toimittaja joutuu raivaamaan paikkansa kentällä, jossa on pelattu jo pitkään ennen häntä:

> Politiikan lähdekenttä on hyvin suppea (...) ja ne eivät ole siellä palvellakseen mediaa, poliitikot pystyy ainakin tietyssä määrin määrittämään sitä, miten he toimii, mitä kanavia pitkin, keiden kanssa. (...) Vanhat yhteydet, jotka saattaa olla henkilökohtaisia ja vuosikymmenien kautta rakentuneita, ovat paljon voimakkaampia tekijöitä. Politiikassa toimittaja joutuu tietyllä tavalla sille samalle pelikentälle poliitikkojen kanssa ja taistelemaan oman roolinsa myös toimittajana.

Lähteiden arvostamisesta kertoo sekin, että monet journalistit suhtautuvat kriittisesti toimituksissa yleistyneeseen tavallisen ihmisen näkökulman hakemiseen eli ”pakkotavistukseen”. Kansalaisten jututtaminen tuntuu triviaalilta verrattuna varsinaiseen työhön:

> Okei mä olen muistaakseni nyt mun urani aikana joutunut tekemään yhden kommentointikeikan, että mä lähden tekemään galluppia jostain, kysymään ihmisiltä, että mitä mieltä ne on jostain asiasta. Mä otin oikein aikaa, että kuinka nopeasti mä pystyn tekemään sen (...) niin mulla meni kymmenen minuuttia ja se juttu oli valmis.

Jotkut keski-ikään ehtineet toimittajat ovat pettyneitä urakehityksensä uudistuvissa tiedotusvälineissä. Kun toimituksissa ei enää suosita hierarkkisia urapolkuja, joka aamu täytyy aloittaa nollasta. Vanha järjestelmä, jossa edettiin johtopaikoille tai erikoistoimittajan leppoisiin asemiin, näyttää murtuneen.

Samalla työ on muuttunut kiireiseksi ja sen sisältö sirpaleiseksi. Eräs journalisti kertoo, että aikaisemmin hän olisi kirjoittanut päivässä kaksi juttua: pääjutun ja taustoittavan kommentin

tai taustajutun. Nyt joka päivä kirjoitetaan useita juttuja, joita myös päivitetään. Ensimmäiset versiot lähtevät tiedotustilaisuudesta tekstiviestinä tai sähköpostilla. Muutos näkyy vaikkapa puoluekokousuutisoinnissa. Kun aikaisemmin kaksipäiväisestä puoluekokouksesta kirjoitettiin neljä tai viisi juttua, nykyisin yksi toimittaja tuottaa parhaimmillaan yli 25 juttua ja sen lisäksi vielä päivittää verkkoversiot.

Työmäärän kasvu ei edellytä pelkästään fyysistä jaksamista. Eri juttuihin pitää keksiä omat näkökulmansa, joten toimittajilta vaaditaan entistä enemmän aivotyötä ja ideoita. Toimituksissa on löysät otettu pois. Luppoaikaa juttuaiheiden kypsyttelyyn ei juuri jää.

Verkko on monen mielestä ”pilannut” journalismin. Jutut kopioidaan ja monistetaan. Tietoja ei tarkisteta ja ne leviävät maailmalle kulovalkean tavoin riippumatta siitä, pitävätkö ne paikkansa. Monen työhön on tullut uutuutena ”nettivuoro”, jossa tehdään pelkästään verkkosivuja.

> Ja mitä tulevaisuudessa nyt tuleekaan, tuleeko meille joku iPad-vuoro, tuleeko meille joku Facebook-vuoro. Istutaanko me entistä enemmän siinä tuolin ja näyttöpäätteen välissä ja copy-pastetaan niitä uutisia. Ei ole ihme, että tämmöiset valelottovoittajat sitten menee helposti läpi.

Monilla on kaksijakoinen suhde skandaaleihin. Toisaalta niitä pidetään terveen, kriittisen journalismin merkkinä, mutta toisaalta ollaan huolissaan ylilyönneistä. Skandaalien taustalla nähdään usein iltapäivälehtien uutiskriteerien leviäminen muuhun journalismiin. Kun Ilkka Kanervan ensimmäinen tekstiviestikohu vuonna 2005 oli vaikkapa Helsingin Sanomissa yksi uutisjuttu muiden joukossa, hänen eroonsa johtanut vuoden 2008 kohu sai tilaa reippaasti ja oli monien medioiden ykkösaihe. Vastaavasti pääministeri Vanhasen naissuhteet eivät olisi aikaisemmin ylittäneet laatumedian julkaisukynnystä.

Kiinnostavuus on noussut tärkeimmäksi uutiskriteeriksi. Se on ollut perinteisesti nimenomaan iltapäivälehtien ykkösuutiskriteeri, ja siksi niissä on aina nostettu esiin dramaattisia yksityiskohtia ja etsitty päivän puheenaiheita. Nyt kiinnostavuuden korostaminen on

levinnyt myös niin sanottuun laatumediaan, päivälehtiin ja sähköisiin viestimiin. Esimerkiksi Yleisradiossa on muutettu ohjelmatoiminnan säännöstöjä niin, että kun aikaisemmin uutisia piti tehdä merkityksellisistä aiheista, nyt kiinnostavuus on tärkeä kriteeri:

> Kiinnostavuuden rakentaminen tärkeiden aiheiden päälle on ihan meidän perustehtäviä. Sen kiinnostavuuden työkalupaketissa on erilaisia asioita. Siellä on henkilöiminen, siellä on tarinankerronta, siellä on case-esittely, siellä on esimerkkitapausten käyttäminen.

Monet journalistit ajattelevat, että kehityksessä on paljon hyviä puolia. Katsojat, kuulijat ja lukijat pitää ottaa huomioon. Poliitikkoja referoiva "Sorsa sanoo -journalismi" ei enää riitä. Kuten iltapäivälehdessä työskentelevä toimittaja kuvaa:

> Koko Irakgatea ei olisi tullut, jos ei olisi sitä ajatusmallia, että nyt me isketään tähän, kun muut jo hääri siellä, että minkälaista hallitusohjelmaa tehdään. Ne meni sitä poliitikkojen asettamaa agendaa pitkin ja seurasi niitä juttuja aivan samalla lailla kuin eduskunnassa jotain täysistuntoa eikä (...) kysy, mitä takana tapahtuu.

Edellä lainattu toimittaja korostaa myös, että iltapäivälehtien tyyliin kirjoittaminen vaatii ammattitaitoa. On vaikea tehdä journalismia, joka kiinnostaa ja on ärhäkkää ja iskevää. 1970- ja 1980-luvuilla politiikan journalismi oli "helvetin tylsää ja massiivista", jutut pitkiä ja "kamalan näköisiä". Hyvä journalismi vetoaa sekä järkeen että tunteisiin, aivoihin ja sydämeen, "koska tämä on tarinoiden kertomista, yksinkertaistetaan henkilöitä ja dramatisoidaan, siis kerrotaan tarina". Politiikan journalismi voi olla yhtä värikästä kuin muukin journalismi ja ammentaa ihmisistä ja valtataisteluista:

> Mä olen ehkä vähän semmoinen politiikan urheilutoimittaja, että mä tykkään että kentällä on värikkäitä hahmoja, ja tämä on vähän tämmöistä shakespearelaista.

Muutosta on vauhdittanut verkko. Siellä kaikki tulee ulos lähes reaaliajassa, joten on jatkuvasti yritettävä löytää uusia näkökulmia.

Perinteisesti iltapäivälehdet ovat olleet aiheiden jatkamisen ammattilaisia, ja nyt sama käytäntö on levinnyt kaikkiin uutismedioihin.

Samaan hengenvetoon moni kuitenkin muistuttaa korkean modernin ajatuksista. Monelle lääke journalismin kriisiin on panostaminen laatuun. Se media pärjää, jonka sisältö on laadukasta: on löydettävä asiat, joita kukaan muu ei pysty kaivamaan esiin, ja kerrottava ne maksaville asiakkaille ensimmäisenä.

Kiinnostavuuden ei tarvitse tarkoittaa viihteellistymistä. Tulevaisuuden kilpailuvaltti on laadukas journalismi, jossa käsitellään yhteiskunnallisesti relevantteja kysymyksiä. Monet ovatkin huolissaan julkisuuden trivialisoitumisesta:

> En mä voisi kuvitellakaan, että mä vakavasti otettavana haastattelisin jotain Susan Ruusunsta. Ja siihen tämä on ajautunut, että Susa on sitä ja Susa on tätä. Niin miettii, että sitäkö varten on liki kymmenen vuotta opiskeltu yliopistossa, että tiputaan sitten tollaiselle journalistisen apinan tasolle.

Välillä juttuja on tehtävä, koska muutkin tekevät. Yksi toimittaja kuvaa, kuinka toimituksessa yritettiin "olla paavillisempia kuin paavi itse" ja jättäydyttiin pois skandaaliuutisoinnista. Mutta kädet on ollut pakko nostaa ylös:

> Nyt vaan on oppinut, että se on sama mennä sinne kohuun alusta alkaen mukaan, koska sinne mennään kuitenkin. Muutaman kerran on jo käynyt politiikan toimituksella, että tuohon ei tartuta, ei tehdä mitään, niin sitten huomaa, että kuitenkin kolmantena päivänä se on joka paikassa. (...) Eihän me voida jättää sitä kohua uutisoimatta, koska kohu itsessään on muuttunut jo uutiseksi.

Laatujournalismin ihanteet tulevat esiin myös siinä, että monet toimittajat suhtautuvat poliitikkoihin hyvin kriittisesti. Erityisesti kyytiä saavat julkisuushakuiset poliitikot:

> On niitä räikeitä hyväksikäyttäjiä, jotka menee mihin vaan, mikä julkisuus tahansa on hyvästä. (...) Ne on nämä Karpelat ja muut, mutta mä olen koittanut pitää hajuraon (...) Esimerkiksi

Satu Taiveaho, joka jää pois nyt, niin sehän on revittänyt kohtua myöten kaikki julkisuuteen. (...) Sitten on näitä lausuntoautomaatteja niin kuin Piia Viitanen, varapuheenjohtaja, ja siellä on viikonloppuisin sähköposti täynnä, ottaa kantaa suurin piirtein, kun on matto parvekkeelta tippunut, niin sekin on porvareiden vika. (...) Mä huomaan alitajuisesti karttelevani niitä ihmisiä.

Monet journalistit eivät pidä naistenlehtien julkisuudesta, jossa heidän mielestään ei enää ole kysymys journalismista vaan viihdelukemistoista. Tanja Karpelan nimi nousee usein esiin. Hän on hyödyntänyt missiaikojensa julkisuutta ja silloin luotuja suhteita luottotoimittajiinsa, jotka pitävät häntä megatähtenä. Karpela on myös ottanut aktiivisesti yhteyttä toimittajiin ja päätoimittajiin sekä rakentanut mediatapahtumia yksityiselämästään. Ehkä nämäkin esimerkit kertovat korkean modernin taittumisesta. Politiikan kovat journalistit ovat ärsyyntyneitä, koska he ovat menettäneet asemiaan naistenlehtien julkisuudelle, jossa pätevät eri lait kuin perinteisessä politiikan julkisuudessa.[25]

Toisaalta monet muutkin poliitikot ovat taitavia pelaamaan median ja julkisuuden kanssa:

Eero Heinäluoma on tässäkin asiassa päätään pidempi kaikkia muita. Se ei esittele kotiaan eikä vaatekaappejaan, mutta se tietää, miten poliittiset painotukset pannaan julkisuuteen. Se tajuaa, miten julkisuusoperaatio pannaan jonkin poliittisen päämäärän eteen. Se on taktikko näissä asioissa, se osasi sen SAK:ssa jo aikoinaan, se on siellä sen koulunsa käynyt. Se on varmasti eduskunnan paras mediastrategi.

Toimittajat näkevät itsensä kriittisinä portinvartijoina, joiden tehtävänä on katsoa, etteivät pelkät julkisuustemput vie poliitikkoa pitkälle. Tiukissa kannanotoissa kaikuu laatujournalismin perinne, jonka mukaan julkisuudessa pitää esiintyä arvokkaasti ja asialinjalla. Kritiikkiä saavat erityisesti ne poliitikot, jotka yrittävät käyttää julkisuutta tietoisesti hyväkseen.

2000-luvun skandaalit ovat kuitenkin monen mielestä lyöneet yli. Irakgate on käynnistynyt ajojahteja, joiden tarkoituksena on saada joku kaatumaan:

Vanhasen kohtelussa ja kaikessa muussa päämääränä on, että saadaan kaadettua, saadaan journalistista kunniaa ja joku lumilapiopalkinto aitan seinälle roikkumaan. Kyllähän siinä käy näin, että kun Ylellä tuli tämä lautakasajuttu, journalismi meni semmoiselle linjalle, että sitä mä en pysty sulattamaan vieläkään: tehdään joku juttu ja sanotaan, että haasta oikeuteen, jos tiedot ei pidä paikkaansa, todista itsesi vapaaksi – ja jutussa ei kerrota yhtään mitään.

Skandaaleissa on ongelmallista niiden sisäinen logiikka. Eräs journalisti kuvaa, että kolme päivää halutaan tietää kaikki mahdollinen ja neljäntenä asia vanhenee eikä kiinnosta ketään. Media on vähitellen omaksunut tämän logiikan. Toimituksissa skandaalikone alkaa "kuopia" yhä pienemmistä asioista:

Se on ehkä huolestuttavin vaihe, kun näkee omankin koneen kuopimisen siinä, että kohta se lähtee, sitten tietää että ei jumalauta, tämä on kaksi päivää tätä. Ja ne on pienempiä asioita koko ajan.

Skandaalien ja henkilöitymisen osasyyksi arvellaan sitä, että politiikka on kadonnut politiikasta, kun puolueet ovat muuttuneet keskenään samankaltaisiksi. Suurimmat valtapuolueet muistuttavat toisiaan, ja kun kaksi on hallituksessa ja yksi oppositiossa, oppositiolla ei ole uskottavuutta.

Sateenkaarihallitusten kaudesta lähtien poliittisista asiakysymyksistä on väitelty julkisesti vähän. Ministerit eivät puutu toistensa toimialaan, ja Vanhasen hallituksissa keskeneräisistä asioista vaiettiin pääministerin kehotuksesta. Asioista ei keskustella ennen kuin ministeri tulee pitämään tiedotustilaisuuden siitä, mitä on päätetty. Politiikkaa näivettää myös kehysbudjetointi, jossa valtion budjetin raamit lyödään kiinni maaliskuussa, ja syksyllä eduskunnan päätettäväksi jää vain pikkurahoja. Median lisääntynyt ärhäkkyys ja skandaalien paisuminen selittyykin monen mielestä sillä, että tiedotus-

välineet ovat ottaneet opposition roolin ja täyttäneet tyhjiön, joka kuuluisi poliittiselle oppositiolle.

NOTKEAN MODERNIN JOURNALISTIT

Kolmantena ryhmänä erottuvat tyypillisesti 1960-luvun lopulla tai 1970-luvulla syntyneet journalistit, jotka eivät kuulu politiikan toimittajien ydinjoukkoon. Tässä ryhmässä on myös 1960-luvun alkupuolella ja joskus jopa 1950-luvulla syntyneitä toimittajia. Iso ikähaitari selittyy sillä, että vanhimmat toimittajat ovat päälliköitä, jotka edustavat notkean modernin ihanteita toimitusten johdossa.

Notkean modernin journalistit ovat kriittisiä pysyviä instituutioita ja hierarkioita kohtaan. He painottavat ihmislähtöistä journalismia, joka ei toista byrokratian tai poliitikkojen päiväjärjestystä tai perustu eduskunnan kuppilassa istumiselle vaan etsii itse aiheita aktiivisesti. Tiedon kaivamisen sijaan he usein korostavat jutun omaperäistä näkökulmaa tai mielipidettä. He ovat joustavia tiimityöntekijöitä ja projektilaisia. He eivät pidä ihanteenaan yksinäisiä, pitkää juttua työstäviä tai omaa skuuppia kaivavia sankarijournalisteja.

He ovat kehittäneet edeltäjiään positiivisemman strategian muutosten sietoon. Moni reagoi epävarmuuteen ja muutospaineisiin pitämällä niitä itsestäänselvyyksinä, joista ei ole oikeutta valittaa. Esimerkiksi sosiaalinen media ei ole pilannut journalismia, vaan sen tulo on iso murros, joka muuttaa sekä journalismia että yhteiskuntaa. Yksi toimittaja arvelee, että vanhemmat sukupolvet eivät pysy vauhdissa mukana vaan haluavat vetäytyä bonuksineen eläkkeelle ennen kuin muutos tulee. Sama toimittaja arvelee, että kymmenen vuoden kuluttua hänen lehteään ei välttämättä enää ole olemassa nykyisessä muodossaan. Jos hyvin käy, se on hengissä, mutta sitä tehdään eri tavalla verkossa. Painettujen viestimien hylkääminen ja siirtyminen verkkoon näkyy nuorempien toimittajien mielestä jo heidän omassa sukupolvessaan, joka ei enää lue paperisia lehtiä.

Instituutioita kohtaan kriittiset journalistit näkevät itsensä aktiivisina toimijoina ja valtarakenteiden haastajina. He eivät kumartele kuvia, ja asiat ovat heille asemia tärkeämpiä. He vastustavat vakiintuneita rutiineja ja valmiiksi annettuja "virallisia" juttuaiheita:

> Jos nyt verrataan vaikka kymmenen vuoden takaiseen aikaan, niin mehän tehtiin eduskuntaselostuksia, jotka saattoi olla mitoiltaan puolen sivun luokkaa, ehkä vähän enemmänkin, ei niitä enää tehdä kuin ihan poikkeustapauksissa.

Tavoitteena on mennä tavallisen ihmisen tasolle ja tehdä juttu siitä, mitä eduskunnan päätökset hänen elämässään tarkoittavat. On tietoisesti pyrittävä eroon politiikan ja virkamiesten antamista aiheista ja etsittävä omia näkökulmia. Juttuaiheet pitää valita niin, että ne kiinnostavat tavallisia ihmisiä ja koskettavat heidän arkisia huoliaan. Eräs journalisti kuvaa lehtensä tavoitteita: "Meidän pitää avata ovia enemmän ihmisille, olla enemmän tavattavissa ja ihmisten käytettävissä, nehän meidän palkan maksaa." Tämä asiakaslähtöisyys ulottuu kaikkiin medioihin, myös Yleisradioon:

> Hirveen vahvasti täällä nähdään, että meidän on tavoitettava ihmisiä, että me voidaan pitkällä tähtäimellä perustella olemassaoloamme. (...) Koko ajan kuitenkin halutaan tietää, paljonko oli katsojia viime lähetyksellä, ja sitä seurataan hyvin aktiivisesti ihan vastaavalla tavalla kuin kaupallisella puolella.

Notkean modernin journalistit eroavat kahdesta edeltävästä ryhmästä siinä, että he eivät korosta pitkän uran ja sen aikana kertyneen erityistiedon merkitystä. Nopea reagointi päivän aiheisiin on tärkeämpää. Monien ihanteena on aktiivinen journalismi, joka ottaa kärkkäästi ja omaperäisesti kantaa kommenteissa ja kolumneissa. Kun edelliset journalistien ryhmät painottavat harkintaa ja tietoon perustuvaa puolueettomuutta, notkeat journalistit pitävät tärkeänä räväkkää kirjoittamista ja keskustelun herättämistä: "ei olla enää kilttejä kirjureita" niin kuin aikaisemmat sukupolvet.

> Meidän politiikan toimittajat ne varmaan päätyi jossain vaiheessa vähän neuvottomaan tilaan. Vanha maailma tuntui tavallaan kaatuvan ympärille, eikä oikein enää tiedetty, että mitä tahdotaan.

Joissakin medioissa on tehty tietoisia valintoja tähän suuntaan: toimittajilta halutaan kolumneja ja niiden kirjoittamiseen kannustetaan. Esimerkiksi Aamulehdessä on perustettu Näkökulma-osasto, jonka tarkoituksena on poiketa muusta lehdestä niin, että se on "rosoinen ja riitakehyksiä rakentava". Toimittajat ottavat siinä kantaa eri suuntiin.

Monet katsovat, että verkko tarjoaa journalismille uusia mahdollisuuksia. Verkossa syntyy uudenlaista aktiivista julkisuutta: nopeita kommentteja, jotka ovat "kivoja pieniä paikallishavaintoja".

Toimituksen työnkierto on notkeille journalisteille hyve, sillä se tuo tuoreita näkökulmia ja raikastaa työtä niin, ettei se pääse ummehtumaan. Urat eivät "jämähdä" tietylle osastolle niin kuin "vanhassa maailmassa". Tiettyyn asiaan erikoistuva journalisti vetäytyy helposti omaan norsunluutorniinsa. Toimittaja alkaa katsoa maailmaa liikaa lähteidensä näkökulmasta ja yhteys lukijoihin katkeaa.

Tiimityö on osin korvannut osasto-ajattelun. Aiheen mukaan kasatut tiimit tuovat työhön virtaa ja vaihtelua:

> Edelleenkin joukosta löytyy hyviä, erinomaisia toimittajia, jotka omalla henkilökohtaisella kaivuutyöllään saavat aiheita, mutta yhä enemmän korostuu se, että saadaan yhdessä aikaan jotain sellaista, mitä yksikään toimittaja ei yksin saa aikaseksi.

Erityisesti politiikan journalismissa on tärkeää, että uutisten valintaa ei jätetä vain sisäpiiriläisten käsiin. Monet katsovat olevansa politiikan toimittajien ryhmän ulkokehällä. He eivät ole politiikan toimittajia vaan toimittajia, jotka tekevät juttuja myös politiikasta. Eräs heistä kuvaa, että on aina kieltäytynyt olemasta sataprosenttisesti politiikan toimittaja, koska ei ole kiinnostunut poliittisista peleistä vallan käytävillä vaan raportoi mieluummin laajemmista poliittisista prosesseista. Vaarana perinteisessä työnkuvassa on, että toimittajat samastuvat poliitikkoihin.

Moni puhuu siitä, että ajattelutapojen eron taustalla on osin sukupolvien ero. Yksi notkeista journalisteista kuvaa politiikan toimittajien ydinjoukkoa eduskunnassa: "En mä usko että kukaan

näistä ns. uuden polven politiikan toimittajista oikeasti edes kuuluu niihin. Se on vallan erikoinen seurue siis ja seurakunta."

Notkeiden journalistien suhde Suomeen on löyhempi kuin muilla toimittajilla. He eivät koe kohtalonyhteyttä Suomen tai suomalaisuuden kanssa. Monilla on opiskelu- ja työkokemusta ulkomailta. He vertaavat Suomea muihin länsimaihin useimmiten edellisen tappioksi. Suomi on syrjäinen lintukoto, jossa avoimuus ja kritiikki eivät ole samaa luokkaa kuin esimerkiksi Isossa-Britanniassa tai Ruotsissa. Puolueet eivät erotu omilla ohjelmillaan vaan sen sijaan pyrkivät hakemaan yhteisymmärrystä mahdollisten tulevien hallituskumppaniensa kanssa. Joku toivoo kaksipuoluejärjestelmään siirtymistä, jotta poliittiset vaihtoehdot tulisivat selvemmin esiin.

Kansallista politiikkaa on monien mielestä tehty miesten johdolla sopimalla asioista saunassa, korttiringissä ja yhdistetyillä hiihto- ja ryyppyreissuilla. Tämä järjestelmä on ulottunut myös journalistiseen kulttuuriin. Suomessa toimittajien ja poliitikkojen suhteet ovat olleet liian läheisiä ja osa "maan tapaa", joka on kaukana länsimaisesta kriittisestä lehtimieskulttuurista. 2000-luvun skandaalit ovat hyvä esimerkki siitä, että journalismi on vihdoin muuttunut kriittiseksi. Vaalirahaskandaali oli tässä mielessä tärkeä vedenjakaja:

> Vaalirahakriisi oli sitten viimeinen vanhan järjestelmän ilmentymä ja kouristus siinä mielessä, että nyt tyhmimmällekin poliittiselle toimijalle on valjennut, että ihmiset odottaa jotain muuta poliittisilta päättäjiltä kuin sitä vanhaa. (...) Se oli sitä aikaa, korporaatioiden aikaa. Äijät kähmi keskenään ja saatanallisia diilejä tehtiin, ja ihan sitä ei juuri nyt haluta.

Aivan kuten edeltäjänsä myös nämä journalistit korostavat epäpoliittisuuttaan. Heillä ei ole mitään poliittisia tavoitteita tai ajatuksia siitä, miten maailmaa pitäisi parantaa – tai jos on, ne eivät vaikuta työhön. Eräs journalisti kertoo, että hänellä ei ole poliittisia utopioita maailman muuttamisesta, mutta sen sijaan hänelle maksetaan siitä, että hän tuo julkisesti esiin asioita, jotka muuten pysyisivät piilossa. Joistakin asioista hänellä on myös poliittisia mielipiteitä, mutta ne

eivät ole vakiintuneen puoluekartan mukaisia: "Mä en edes tiedä, olisinko mä vasemmalle vai oikealle kallellaan."

Moni mieltää tärkeimmäksi tehtäväkseen nimenomaan salattujen asioiden paljastamisen, mikä osaltaan kertoo etäisyydestä puoluepolitiikkaan. Yksi nuoremmista journalisteista kuvaa, että olisi "kauheata aatella", että joutuisi linjaamaan mielipiteitään Eero Heinäluoman tai Jyrki Kataisen mukaan. Sehän olisi "ihan vanhanlaista ajattelua". Hänen oma ajattelunsa lähtee ihan eri pohjalta:

> Mä olin lapsena tosi kiinnostunut supersankareista ja muista. Mutta sitten poliiseilla on tosi paskat palkat ja huonot hommat eikä supersankareita ole, niin ehkä kuitenkin se jonkun näköinen motivaatio on se, että auttaa muita ihmisiä ja sitten Suomea (...) paremmaksi kohti länsimaista sivistystä ja pois neuvostokorruptiosta ja saunottamiskulttuurista ja muusta.

Toinen nuorempi journalisti puolestaan kuvaa, kuinka journalismin tehtävä on toimia paitsi poliisina myös julkisuuden orkesterinjohtajana, joka nostaa "oikeasti fiksut" poliitikot esille puoluekannasta riippumatta: "Journalismi voi siinä auttaa ja silloin se ehkä juuri toimisi. Että se on silleen hanskassa meidän puolella."

JOURNALISMIN EETOKSET

Toimittajien jaotteleminen sukupolvien mukaisiin ryhmiin voi helposti liioitella journalististen eetosten eroja. Journalistinen kulttuuri on vahva, ja siinä on monenlaista jatkuvuutta. Esimerkiksi Aamulehdessä, jonka toimituskulttuuri on ehkä suurista medioista notkistunein, on pidetty huolta siitä, että perinne välittyy. Lehden tekemisen tyyli on kirjattu tarkasti paksuun tyylikirjaan, jossa on lähemmäs neljäsataa sivua ja viides painos meneillään.

1970-luvulta tähän päivään politiikan journalismin suuri linja on ollut selkeä ja yhtenäinen: toimittajat ovat irtautuneet puolueista ja luoneet itselleen oman ammatillisen eetoksen, joka perustuu riippumattomuuteen ja ammattitaitoon. Tämä kehitys on edennyt vaiheittain. Ammatillistuminen alkoi 1970-luvulla, jolloin sitä tosin vielä raamitti kansallinen yhteistyöhenki ja puoluepolitiikka.

Seuraava murros tapahtui 1980-luvun alussa, jolloin toimittajat irtautuivat puoluepoliittisista sidoksistaan. 1990-luvulla journalismi toimi jo omalakisesti erillään politiikasta. 2000-luvulla skandaalit ovat käynnistäneet uuden neuvottelun pelisäännöistä ja journalistit itsekin ovat olleet hiukan ihmeissään siitä, millaista hyvän journalismin tulisi olla.[26]

Ammatillistuva linja näkyy kaikissa haastatteluissa: kaikki politiikan journalistit vakuuttavat yhteen ääneen puolueettomuuttaan. Toimittajaksi on ryhdytty, koska yhteiskunta ja politiikka ovat tärkeitä ja kiinnostavia vallankäytön alueita. Oma poliittinen kanta on kuitenkin yksityisasia, joka pidetään visusti työstä erillään.

Pitäisikö heitä sitten uskoa? Vai ovatko he vain piilottaneet poliittiset mielipiteensä puolueettomuuden savuverhon alle? Ehkä. Toisaalta on helppo uskoa, että monelta puuttuu lojaalisuus tiettyä puoluetta kohtaan. Myös moni politiikan journalisti on muuttunut liikkuvaksi äänestäjäksi, jolla ei ole puoluekentässä selvää kotipesää.

Toimittajien notkistuneita poliittisia identiteettejä kuvaa hyvin Yleisradiossa työskentelevä politiikan toimittaja Jari Korkki:

> Ajatteluni ydin on kuitenkin siinä, että muodostan itse oman käsitykseni maailmankaikkeudesta ja puolueet sitten seuraavat sitä parhaansa mukaan, jos pystyvät – ei päinvastoin. [27]

Korkki kertoo itse äänestäneenä vaaleissa ainakin seitsemää puoluetta ja olevansa samaa mieltä niiden kanssa ainakin jostakin.

Korkki ei ole näkemyksineen yksin. Moni journalisti kertoo ajattelevansa samalla tavalla. Korkin virkaveli kertoi merkinneensä tarkoituksella äänestyslappuun numeron, joka oli niin suuri, ettei se voinut olla kenenkään ehdokkaan numero. Toinen journalisti kertoi piirtävänsä lappuun ristin: äänestäminen on tärkeää, mutta hän ei halua olla kenenkään puolella.

Kun toimittajat eivät ole puoluepoliittisesti sitoutuneita, politiikan journalismi on ennen kaikkea kilpailua sitä, kuka onnistuu paljastamaan kulisseissa käydyt valtataistelut ja manööverit ja suhmuroinnit – ei niinkään kirjoittelua siitä, millaista politiikkaa hallituksen pitäisi tehdä.

Monien toimittajien vahva ammatti-identiteetti rakentui journalismin kulta-aikaan 1980-luvulla, kun monet mediat itsenäistyivät, vapautuivat ja vahvistuivat. Nyttemmin kiristynyt kilpailu ja verkkomedioiden nousu ovat saaneet aikaan se, ettei aikoinaan hankittu identiteetti enää kaikilta osin toimi. Tässä uudessa tilanteessa omaa eetosta rakennetaan eri tavoin.

Korkean modernin journalistit pitävät yllä vanhoja laatukriteereitä, taustojen tuntemista ja harkintaa. He ovat huolissaan politiikan viihteellistymisestä ja sen arvostuksen alamäestä. Skandaalit kertovat siitä, että journalismi hoitaa kriittistä työtään, mutta välillä skandaalit karkaavat käsistä ja journalismi paisuttelee epäolennaisia asioita.

Notkistuvan modernin journalistit elävät ristipaineessa, jossa he haluavat pitää kiinni laatujournalismista mutta näkevät, että pelkkien asioiden raportointi on helposti puisevaa. He kilpailevat päivittäin iltapäivälehtien ja verkkojulkisuuden kanssa sekä yrittävät samalla pitää yllä laatukriteerejä ja hillitä skandaaleja.

Notkean modernin journalistit ovat puolestaan tehneet muutoksesta hyveen. Heidän mielestään journalismin pitää laskeutua virallisten instituutioiden korkeuksista tavallisen ihmisen tasolle. Journalistien pitää lähteä mukaan yhteiskunnan muutokseen sekä tuottaa kiinnostavia ja räväköitä näkökulmia ja mielipiteitä. He pitävät 2000-luvun skandaaleja terveenä kehityksenä, merkkeinä ummehtuneen poliittisen kulttuurin aukeamisesta.

Osaltaan journalistien erilaiset eetokset kuvaavat urakehityksen eri vaiheita. Korkean modernin journalistit ovat uransa huipulla ja korostavat järjestelmän jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Notkistuvan modernin edustajat ovat uransa keskivaiheessa olevia perusjournalisteja, joiden identiteetissä korostuu päivittäinen työ ja ammattitaito. Notkeat journalistit ovat uraansa aloittelevia tai politiikan journalismin ulkokehällä olevia järjestelmän haastajia.

Miten sitten käy tulevaisuudessa? Vaikka korkean modernin ihanteet edelleen vaikuttavat monen journalistin mielessä tai medioiden johtopaikoilla, on selvää, että ne eivät ohjaa toimitusten arkea. Ne ovat enemmänkin taakse jäänyt tausta, johon muuttunutta maailmaa verrataan. Notkean modernin edustajat pitävät korkean modernin ihanteita painostavana Kekkosen ajan varjona.

Korkeaan moderniin yhdistetty kansallinen vastuuntunto kalskahtaa turhan ylevältä tavoitteelta maailmassa, jossa mikään ei enää ole itsestään selvää ja jossa journalismi taistelee asemastaan ja olemassaolonsa oikeutuksesta. Journalisteille on käynyt samoin kuin monille muille korkean modernin arvostetuille ammattikunnille. He ovat menettäneet asemiaan auktoriteetteina ja joutuneet kilpailemaan kaikkien muiden mielipidettään tarjoavien kanssa.

Notkean modernin journalistit ovat selvimmin niitä, jotka ovat ottaneet muutoksen avosylin vastaan. Heidän eetoksensa perustuu jatkuvalle liikkeelle ja hierarkioiden vastustamiselle. He haluavat nähdä itsensä muutosvoimana sekä toimituksissa että yhteiskunnassa. Heillä on usein optimistisia visioita ja vallankumouksellinen ohjelma: muutos on omissa käsissä ja se on tehtävä alhaalta päin niin, että olemassa olevat hierarkiat puretaan. Tässä vallankumouksessa – niin kuin kaikissa vallankumouksissa – kiinnostava kysymys on, miten sille käy ajan kuluessa ja kapinallisten ikääntyessä. Tuleeko tämän päivän vallankumouksellisista huomisen vallankäyttäjiä ja järjestelmän tukipilareita?

6.

KANSALAISUUS LIIKKEESSÄ

2000-luvulla kansalaiset ovat tulleet julkiseen elämään rytinällä. Verkko on avannut kokonaan uuden toimintakentän, jossa kuka tahansa voi saada äänensä kuuluville.[1] Journalismissa tavallisen kansalaisen näkökulma on otettu monien toimitusten ohjenuoraksi. Kansalaisten mielipiteistä raportoidaan uutisjuttujen kainalossa, ja toimittajat kalastavat ihmisten kommentteja lehtien keskustelupalstoilla ja verkkolehdissä. Käynnissä olevan keskustelun aiheesta saatetaan kirjoittaa seuraavan päivän lehteen kriittinen juttu, johon valikoidaan nasevimpia kansalaismielipiteitä. Poliitikot taas yrittävät ohittaa journalismin vaikkapa pitämällä blogia tai aktivoimalla kansalaisia kommentoimaan ehdotuksiaan sosiaalisessa mediassa.

Kaikessa tässä ei kuitenkaan ole kysymys yhdessä yössä tapahtuneesta ajattelutavan muutoksesta. Taustalla on pitkäaikaisia yhteiskunnallisia kehityskaaria, jotka koskevat niin politiikkaa, journalismia kuin kansalaisiakin. Niiden yhteisvaikutuksesta kansalaiset näyttävät nyt politiikan julkisuudessa kovin toisenlaisilta kuin vielä muutamia vuosia sitten. Kansalaisuus on irronnut instituutioista ja muuttunut entistä liikkuvammaksi osallistumiseksi.[2] Kansalaiset tuovat myös entistä enemmän esiin omia mielipiteitään.[3] He ovat aktiivisia ja ottavat kantaa puolesta ja vastaan, välillä nopeasti ja välillä kiihkeästi.

On merkkejä siitä, että 1970-luvulla alkanut poliittinen passivoituminen on ehkä taitekohdassaan. Ihmisten kiinnostus politiikkaan on kasvanut 2000-luvulla kaikissa ikäryhmissä 1990-lukuun verrattuna.[4] Poliittinen kansalaisuus ei kuitenkaan enää ole sitä mitä

ennen, elinikäistä sitoutumista luokkapuolueisiin. Nykyään ihmiset vaihtavat puoluetta, jos vanha ei syystä tai toisesta miellytä.

Muutosta voi ymmärtää myös siirtymänä korkean modernin kansalaisuudesta notkean modernin kansalaisuuteen. Korkeassa modernissa kansalaiset osallistuivat julkiseen elämään instituutioiden ja järjestöjen kautta. Nyt kansalaiset eivät enää sitoudu instituutioihin yhtä vahvasti kuin ennen. Nykyisten kuluttajakansalaisten[5] valinnat vaikuttavat paljon yksilöllisemmiltä, monimuotoisemmilta ja väliaikaisemmilta kuin entinen vakaa osallistuminen poliittisiin liikkeisiin tai järjestäytyminen eturyhmiin: kirjoitetaan vetoomuksia, osallistutaan kuluttajaboikotteihin ja tuetaan hyvinä pidettyjä asioita omilla ostopäätöksillä.[6]

KANSALAISTEN JULKINEN ELÄMÄ

Modernissa demokraattisessa yhteiskunnassa julkisuus kuvastaa periaatteessa kansalaisten tahtoa.[7] Kansalaiset ovat poliittisen tahdon määrittäjiä, ja julkisuus on tärkeä kanava, jonka kautta he tuovat näkemyksensä esiin ja keskustelevat niistä.[8] Käytännössä asiat kuitenkin mutkistuvat. Julkinen elämä ei ole kansalaisten mielipiteiden suora välittäjä. Koska yhteiskunnat ovat suuria massayhteiskuntia, kaikkien ei ole mahdollista sanoa sanaansa julkisuudessa. Edustuksellisissa demokratioissa politiikan julkisuutta hallitsevat erilaiset puolueet, eturyhmät ja järjestöt, ja journalismi toimii väliportaana ja mielipiteiden välittäjänä.[9] Julkisuudessa kohtaavat usein lähinnä yhteiskunnan eri intressiryhmien edustajat ja asiantuntijat,[10] joiden näkemyksiä toimittajat raportoivat.[11]

Kansalaisten osallistuminen julkiseen elämään onkin ollut paljolti edustuksellista. He kuuluvat puolueisiin ja erilaisiin järjestöihin, kuten ammattiyhdistykseen tai kansalaisliikkeisiin. Ne edustavat kansalaisia luokan tai asuinpaikan mukaan, ja erilaisten mielipiteiden ajatellaan tulevan esiin niihin vaaleilla valittujen edustajien välityksellä.[12] Kansalaiset osallistuvat politiikkaan antamalla äänensä vaaleissa säännöllisin väliajoin. Vaalien välillä heidän mielipiteensä ovat tulleet julki harvoin – silloinkin yleensä toimittajien muokkaamina ja välittäminä. Myös yleisönosastoissa toimittajat ovat olleet

portinvartijoita, ja usein niissäkin ovat hallinneet eri instituutioiden ja eturyhmien edustajat.

Ajatus edustavuudesta on ollut erityisen voimakas Suomessa, jossa demokratiaan on kuulunut vahva eturyhmäajattelu. Poliittisessa järjestelmässä yhteiskunnan eturyhmät ovat neuvotelleet ja päättäneet siitä, millaista politiikkaa noudatetaan. Eri näkökantoja edustavat ryhmät on sulautettu osaksi poliittista järjestelmää.[13] Samalla vakiintuneet ryhmät ovat hallinneet julkista elämää, jossa ovat puhuneet hierarkioiden huipulla olevat yhteiskunnan eliitit. Tämä on näkynyt esimerkiksi siinä, että uusien poliittisten liikkeiden on ollut vaikea päästä julkisuuteen. Vaikkapa EU:n vastustajia tai globalisaatiokriittisiä liikkeitä ei ole pidetty uskottavina poliittisina toimijoina.[14] Esimerkiksi ympäristö- ja eläinsuojeluaktivistit ovat saaneet edistettyä asiaansa julkisuudessa vasta sulauduttuaan vakiintuneisiin ryhmiin.[15]

2000-luvulla kansalaisten osallistuminen julkiseen elämään etsii uusia muotoja. Muutosten takana on laajempi yhteiskunnallinen murros, jossa poliittinen järjestelmä on menettänyt arvostustaan ja sen kyky ratkaista yhteiskunnan ongelmia on kyseenalaistettu. Globalisoituvissa ja entistä vahvemmin talouden toimijoiden ohjaamissa länsimaisissa yhteiskunnissa ihmiset ovat vaurastuneet ja keskiluokkaistuneet. Heidän ajattelunsa on yksilöllistynyt ja elämänrytmi kiihtynyt. Tässä murroksessa poliittisen järjestelmän verraten hitaat käänteet ja puolueiden tarjoamat luokkaan, asuinpaikkaan tai ammattiin perustuvat asemat ovat menettäneet vetovoimaansa. Toisaalta näissä yhteiskunnissa on kasvava joukko "kyydistä pudonneita" tai muuten huono-osaisia kansalaisia,[16] jotka eivät koe minkään puolueen edustavan omia etujaan. Erityisesti huono-osaisuus ja syrjäytyminen näkyvät nukkumisena vaaleissa.[17]

Politiikan ja puolueiden vetovoiman hiipumisesta kielivät äänestysvilkkauden vähentyminen vaaleissa ja puolueiden kutistuvat jäsenmäärät. Yhdysvalloissa äänestysinto alkoi vaimentua jo 1960-luvun loppupuolella. Euroopassa äänestysvilkkauden ja puolueiden jäsenmäärien pieneneminen alkoi pääosin 1970- ja 1980-luvuilla.[18] Euroopan yhdentyminen kommunismin romahdettua ei ole muuttanut kehityskulkua. Päinvastoin, 1990-luvulla puolueet menettivät

Euroopan vakiintuneissa demokratioissa jäseniä kiihtyvällä vauhdilla[19] eikä äänestysaktiivisuudessa ole juuri havaittu myönteisiä muutoksia.[20]

Suomessa havainnot ovat samansuuntaisia. Äänestysaktiivisuus eduskuntavaaleissa pienentyi vuodesta 1979 alkaen kaikkina vaalivuosina vuosituhannen loppuun saakka. 2000-luvulla äänestysaktiivisuuden lasku näyttää taittuneen. Huippuvuodesta 1962, jolloin äänioikeuttaan käytti 85 prosenttia suomalaisista, jäätiin kuitenkin vuonna 2011 lähes 15 prosenttiyksikköä.[21]

Puolueiden jäsenmäärä on vähentynyt rajusti muiden Euroopan vakiintuneiden demokratioiden tapaan. 1980-luvun taitteessa se oli suurimmillaan yli 600 000, ja vuonna 2008 määrä oli pienentynyt hieman alle 330 000:een. Myös kiinnittyminen puolueisiin on hieman heikentynyt: 2000-luvun mittauksien mukaan noin puolet kansalaisista kokee olevansa lähellä jotain poliittista puoluetta, kun 1970- ja 1990-luvuilla tehdyissä kyselyissä näin ajatteli noin 60 prosenttia kansalaisista.[22]

Keskiluokkaistuminenkin näkyy ihmisten asenteissa. Vuoden 1979 jälkeen politiikan keskikentälle itsensä sijoittavien määrä on lisääntynyt ja äärimmäisen vasemmistolaisiksi tai oikeistolaisiksi tunnustautuvien määrä on vähentynyt. Vuonna 2007 tehdyssä mittauksessa paljon useampi sijoitti itsensä vasemmisto–oikeistoakselin keskelle kuin kumpaankaan päähän.[23]

Kansalaisten poliittinen notkistuminen on monipuolistanut politiikan julkisuutta. Politiikan tekemisen lähtökohdat ovat muuttuneet. Aikaisempien suurten linjojen ja luokkasidonnaisuuden asemasta politiikka on entistä enemmän keskiluokan liikkuville äänestäjille suunnattua henkilövetoista ja mielikuviin vetoavaa kampanjointia, jota ryyditetään vaikkapa kohdennetulla mainonnalla varsinkin vaalien edellä.

Myös journalismin rooli politiikassa on aiempaa suurempi. Se ohjaa mielipiteitä tavoilla, jotka kuuluivat ennen vain parlamentille ja siellä edustetuille puolueille.[24] Poliitikkojen kannalta uudessa tilanteessa on aina olemassa riski siitä, että mediat eivät välitä sanomaa kansalaisille toivotunlaisena. Monet politiikantekijät ovatkin menneet verkkoon luodakseen suoran yhteyden kansalaisiin

ja ohittaakseen mediat. Tällainen toiminta on yleistynyt nopeasti internetin laajennuttua. Esimerkiksi Barack Obaman arvioitiin saavuttaneen äänestäjät huomattavasti kilpailijoitaan Hillary Clintonia ja John McCainia tehokkaammin vuoden 2008 esivaali- ja presidentinvaalikampanjassaan Yhdysvalloissa. Obama käytti luovasti ja monipuolisesti verkon tarjoamia uusia viestintämahdollisuuksia ja oli yhteydessä suoraan äänestäjiin.[25] Myös Suomessa on herätty verkon mahdollisuuksiin. Esimerkiksi vielä syyskuussa 2007 viidellä kansanedustajalla oli oma Facebook-profiili, mutta jo pari vuotta myöhemmin Facebook-ystävien kerääminen oli tavallinen tapa pitää yllä yhteyttä kannattajiin.[26]

KULUTTAJAN KUNINKUUS

Tavallisten ihmisten merkityksen lisääntyminen on näkynyt myös mediakentän muutoksina. Kun mediat toimivat kaupallisesti, kuluttajasta on tullut kuningas, jonka huomiosta kilpaillaan. Kilpailuyhteiskunnassa[27] kansalaisten rajallisesta ajasta ja mediahuomiosta haluaa osansa entistä useampi viestin. Vauhti on kiihtynyt 1990-luvulta lähtien, ja seuraukset ovat tulleet näkyviin viime vuosina.

Medioiden kilpailun tuoksinassa luodaan uusia tiedotusvälineitä ja parannetaan vanhoja. Kansalainen voi nykyään valita paljon aikaisempaa runsaammasta mediatarjonnasta. Tämä pätee myös journalismiin, jossa tarjontaa on enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

Televisiossa kanavien määrä on lisääntynyt melkoisesti. 2010-luvulle tultaessa katsojille oli tarjolla jo yli kymmenen ilmaiskanavaa ja maksukanavia hankittiin yhä innokkaammin. Vuonna 2008 tilaajina oli jo joka neljäs kotitalous.[28] Radioasemien määrä kyllä vähentyi, mutta se johtui pääosin yritysfuusioista. Kanavatarjontaan sillä ei juuri ollut vaikutusta.[29]

Sanoma- ja aikakauslehtien määrä on vähentynyt 2000-luvulla,[30] mutta poistumaa on paikannut verkko. Ensimmäisen digitaalisen näköislehden julkaisi Keskisuomalainen toukokuussa 2003. Vuonna 2011 lähes kaikilla Sanomalehtien Liiton 236 jäsenlehdestä oli jo verkkosivu, ja noin puolet tarjoaa myös näköislehteä.[31] Myös aikakauslehdet ovat menneet verkkoon. Vuonna 2008 verkossa toimi noin 250 aikakauslehteä.[32]

Kovan kilpailun vuoksi julkisuudessa toimivat entistä enemmän ostajan markkinat: jos kansalaisia ei miellytä yhdenlainen journalismi, heidän on helppo löytää nopeasti korvaava tietolähde. Kilpailussa pärjätäkseen journalismin on sekä markkinoitava omia tuotteitaan entistä hanakammin että kuulosteltava tarkemmin kansalaisten moninaisia mielihaluja. Journalismia räätälöidään erilaisille yleisöille ja lukijaryhmille moninaisilla apukeinoilla, kuten RISC-analyysilla[33] tai niin sanotulla mediakonseptimallilla.[34]

Kansalaisten näkökulmaa on yritetty saada entistä enemmän näkyviin journalismissa 1990-luvulta lähtien.[35] 2000-luvulla erilaiset kansalaisia osallistavat projektit ja kansalaisjournalistiset työtavat – kuten juttuaiheiden suunnittelu lukijapalautteen pohjalta – ovat mediataloissa arkipäivää, ja niitä kokeillaan myös politiikan journalismissa.[36]

Mediakentän koventunut kilpailu kuluttajien huomiosta on vaikuttanut politiikan julkisuuteen. Vielä 1980-luvulla politiikka oli Suomessa monille julkisuuden keskipiste, jota seurattiin uutisista uskollisesti. Nyt politiikka ja asiajournalismi, korkean modernin julkisuuden tärkeät instituutiot, joutuvat taistelemaan asemistaan.

SOSIAALISEN MEDIAN NOUSU

Yksi 2000-luvun tärkeä kehityssuunta on sosiaalisen median merkityksen kasvu julkisessa elämässä.[37] Ihmiset tuottavat omaa sisältöä, jakavat sitä ja muokkaavat journalismin tarjoamia tuotteita sosiaalisessa mediassa. Näkyvin esimerkki on Facebook. Yhdysvalloissa helmikuussa 2004 perustettu palvelu ilmoitti heinäkuussa 2010 ylittäneensä 500 miljoonan käyttäjän rajan.[38] Luku kertoo potentiaalista, jonka verkko tarjoaa kansalaisille. Vapaamuotoisen viestittelyn ja sisällön tuottamisen lisäksi heillä on aiempaa paremmat mahdollisuudet käyttää valtaansa poliitikkoihin ja muihinkin valtainstituutioihin.[39]

Ensimmäiset esimerkit tällaisen vallan käytöstä ovat 1990-luvun lopulta. Aktivistiryhmien verkosto vuodatti internetissä

julkisuuteen tietoja OECD-maiden vapaakauppaa koskeneesta MAI-suunnitelmasta. Vuodot saivat aikaan laajaa vastarintaa suunnitelmaa kohtaan, ja lopulta siitä luovuttiin vuonna 1998.[40] Vuosi tämän jälkeen Seattlen WTO-kokouksessa internet-aktivistit toimivat yhteistyössä paikalla olleiden mielenosoittajien kanssa ja vaikuttivat osaltaan siihen, että kokouksen tavoitteita ei saavutettu.[41] 2000-luvulla samantyyppistä verkostoitumisstrategiaa on noudatettu useissa maissa eri tarkoituksiin.[42] Talvella 2011 Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän arabimaissa käynnistyneissä vallankumouksissa sosiaalinen media oli tärkeä nuorten mobilisoija. Egyptissä nuoret alkoivat jopa kutsua tapahtumia "Facebook-vallankumoukseksi" internetin ja sosiaalisen median vahvan roolin vuoksi.[43]

Suomessakin sosiaalisen median kasvu on ollut ripeää. Facebook alkoi levitä Suomeen toden teolla syksyllä 2007, ja elokuussa 2010 Facebookin käyttäjiä oli yhtiön oman ilmoituksen mukaan Suomessa lähes 1,9 miljoonaa.[44] Vaikka puolueettomia käyttäjämäärätietoja ei ole saatavilla ja vaikka julkisuudessa on jo jonkin aikaa esitetty epäilyjä Facebookin lukemien paikkansapitävyydestä,[45] sosiaalisen median voi sanoa tulleen Suomen mediakentälle jäädäkseen. Siitä kertoo sekin, että verkkoyhteisö Suomi24.fi on kerännyt sivustolleen jo yli vuoden ajan selvästi toista miljoonaa kävijää viikossa.[46]

Verkon kautta tehdään myös politiikkaa. Esimerkiksi kevättalvella 2010 Facebookiin perustettu ryhmä välitti satamiin vapaaehtoisia ahtaajia Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliiton lakon aikana.[47] Toistaiseksi merkittävin verkkokansalaistoiminnan osoitus nähtiin loppuvuodesta 2010. Lokakuussa kristillisdemokraattien puheenjohtaja Päivi Räsänen esitti homoliittojen vastaisia lausuntoja Ajankohtaisen kakkosen Homoillassa. Kommentit synnyttivät vilkkaan kansalaiskeskustelun,[48] jonka seuraukset olivat kahtalaiset. Räsäsen asemaa tapaus vahvisti: hänet muun muassa palkittiin tammikuussa 2011 Vuoden kristillisestä mediateosta.[49] Evankelis-luterilainen kirkko taas sai jobinpostia, kun ohjelman jälkeen monet kansalaiset erosivat siitä eroakirkosta.fi-verkkopalvelun kautta. Kirkosta erosi loppuvuonna 2010 noin 60 000 ihmistä – se siis menetti selvästi enemmän jäseniä kuin tavallisesti koko vuoden aikana.[50]

Kansalaisvaikuttaminen kohdistuu entistä useammin myös medioihin ja niiden tekemään journalismiin. Ensimmäinen suuri yleisöreaktio nähtiin vuonna 2006, kun 7 päivää, Aamulehti, Hämeen Sanomat ja Katso! julkaisivat valokuvan Euroviisut yhtyeineen voittaneesta Mr. Lordista eli Tomi Putaansuusta. Kuvassa Putaansuu esiintyi pyyntöjensä vastaisesti ilman naamiota. Kuvan julkaiseminen käynnisti Seiskaa vastaan suunnatun kansalaisliikkeen, joka laajeni myöhemmin sitä ja Katso!-lehteä kustantavan Allerin vastaiseksi toiminnaksi. Liikkeen tempauksiin kuuluivat muun muassa yli 220 000 allekirjoitusta kerännyt internet-adressi, Seiskan ja Katson verkkopalvelujen toiminnan häiritseminen sekä Allerin lehtien kääntäminen väärinpäin myyntipisteissä. Tapauksen vuoksi jotkut mainostajat keskeyttivät tai jättivät uusimatta mainoskampanjansa Seiskassa. 7 päivää ja Katso! pyysivät lopulta julkisesti anteeksi.[51]

Myös suurten tragedioiden uutisointi on aiheuttanut vastaavanlaisia reaktioita. Jokelassa vuonna 2007 sattuneen kouluammuskelun jälkeen erityisesti paikalliset nuoret – mutta myös suuri yleisö – kritisoivat toimittajien toimintaa muun muassa internet-adressin avulla. Adressi luovutettiin pääministeri Matti Vanhaselle,[52] ja toimittajien arvostelu kävi niin kiihkeäksi, että monet journalistit joutuivat jättämään tapauksen jälkipuinnin kesken.[53]

Jokelassa reaktio vielä hämmensi monia toimittajia, jotka totesivat vain tehneensä töitä kuten aiemminkin.[54] Vuotta myöhemmin Kauhajoen koulusurmien yhteydessä monissa mediataloissa päätettiin jo ennalta välttää negatiivinen palaute. Toimittajia ohjeistettiin toimimaan äärimmäisen hienotunteisesti ja välttämään tilanteita, jotka saattaisivat aiheuttaa mielipahaa uhreille tai suurelle yleisölle. Yritys onnistui. Kauhajoella ei syntynyt Jokelan kaltaista vastakkainasettelua uhrien ja toimittajien välille.[55]

VAALIRAHASKANDAALI: PORTTI KANSALAISUUTEEN

Vaalirahaskandaalissa kansalaisten suhtautuminen politiikkaan ja mediaan nousi tavallistakin kiinnostavammaksi kysymykseksi. Skandaali velloi julkisuudessa kolmen vuoden ajan, ja siinä esitettiin

väitteitä korruptiosta, lahjonnasta ja rahoittajatietojen pimittämisestä – ja toisaalta taas median lietsomasta ajojahdista ja politiikan leimaamisesta. Millaisia reaktioita skandaali synnytti kansalaisissa? Millaisena kansalaiset näkivät politiikan ja mediat? Keihin ja mihin luotetaan – vai luotetaanko kehenkään ja mihinkään?

Teetimme vuosina 2010 ja 2011 kaksi laajaa kyselytutkimusta suomalaisille sekä luimme kansalaisten aiheesta kirjoittamia päiväkirjoja. Lisäksi analysoimme verkkokeskustelua kahdella suositulla keskustelupalstalla, Suomi24.fi:ssä sekä Iltalehdessä, kun vaalirahakohu kiehui Matti Vanhasen ympärillä syksyllä 2009 ja 2010 (ks. luku 3).*

Suomalaisten suhtautuminen politiikkaan on ollut kaksijakoista. Kansalaiset ovat perinteisesti luottaneet vahvasti poliittiseen järjestelmään yleisellä tasolla. Selvä enemmistö väestöstä on ilmaissut tyytyväisyytensä sekä demokraattiseen hallintotapaan että demokratian toimivuuteen Suomessa.[56] Vaikka järjestelmään on oltu tyytyväisiä, politiikkaa ei ole pidetty kovin mielenkiintoisena. 1960-luvun lopulta 2000-luvun alkupuolelle keskimäärin puolet kansalaisista kertoi olevansa kiinnostunut politiikasta, kun taas toista puoliskoa politiikka ei houkuttanut. Kiinnostus on lisäksi vahvasti jakaantunut: politiikka näyttää olevan miesten ja hyväosaisten areena, mutta naisia ja heikompiosaisia se ei puhuttele.[57] Nuoret ovat olleet erityisen passiivisia. Nuorten suomalaisten politiikkatietämys on keskimäärin heikompaa kuin vanhemmilla ikäryhmillä.[58]

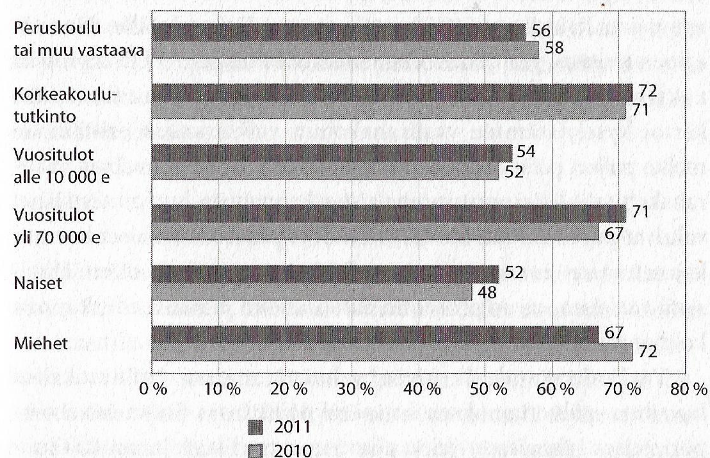
Myös puoluejärjestelmän arvostus on heikentynyt. Luokkapuolueet eivät enää kiinnosta ihmisiä entiseen malliin, vaan nykyisen yleisödemokratian[59] aikana kansalaiset tekevät poliittisia valintojaan yksilöllisemmin perustein. Tämä on näkynyt myös vaaliuurnilla. Puolueen vaihtaminen on yleistynyt, ja yhä useampi kansalainen on nukkuvien puolueen kirjoissa.[60]

* Kyselyissä kysyttiin hieman yli tuhannelta ihmiseltä heidän mielipiteitään vaalirahakohusta, journalismin ja politiikan toiminnasta kohun yhteydessä sekä kohun vaikutuksista. Päiväkirjoissa yli 20 kansalaista kirjoitti talvella 2010 mietteitään vaalirahakohusta sekä toimittajien ja poliitikkojen toiminnasta kohun aikana. Tarkemmat kuvaukset menetelmistä ja aineiston keruusta liitteessä 3.

2000-luvulla on kuitenkin ollut merkkejä siitä, että politiikka on taas alkanut kiinnostaa enemmän. Kansalaisten aktivoituminen on näkynyt erilaisissa mielipidekyselyissä. Vuoden 2007 eduskuntavaalien yhteydessä tehdyssä kyselytutkimuksessa noin 60 prosenttia kansalaisista ilmoitti politiikan kiinnostavan.[61] Myös vaalirahaskandaalin aikaan vuonna 2010 ja 2011 teettämissämme kyselyissä politiikasta yleensä oli kiinnostunut kolme viidestä suomalaisesta.

Lisääntynyt kiinnostus politiikkaan ei vaikuta hetkelliseltä – päinvastoin. Kyselymme tehtiin maailmanlaajuisen talouslaman aikoihin, ja aiemmin ihmisten kiinnostus politiikkaan on hiipunut taloudellisesti kehnoina aikoina.[62] Lisäksi vuoden 2010 kyselyssä havaitsimme, että politiikasta kiinnostuneita voisi rauhallisessa poliittisessa tilanteessa olla vielä aavistuksen havaittua enemmän. Vaalirahajupakka oli nimittäin vähentänyt hieman kiinnostuneiden määrää.

Yhteiskunnan eri ryhmien erot kiinnostuksessa eivät ole kadonneet (ks. kuvio 7), ja esimerkiksi vähän ja korkeasti koulutettujen välillä ne ovat jopa kasvaneet. Muutoksiakin kuitenkin on. Nuoret

KUVIO 7. ERÄIDEN RYHMIEN KIINNOSTUS POLITIIKKAAN VUOSINA 2010 JA 2011.

näyttävät olevan hienokseltaan aktivoitumassa: kyselyissämme noin puolet alle 25-vuotiaista kertoi politiikan kiinnostavan.[63]

Vaikka kiinnostus politiikkaan on yleisesti lisääntynyt, se ei ole seurannut puolueiden nuotteja. Pikemminkin 2000-luvulla kansalaiset pyrkivät irtautumaan puolueista ja niiden intresseistä.[64] Puolueisiin ei sitouduta, vaaleissa kokeillaan eri vaihtoehtoja ja puoluetta vaihdetaan entistä hanakammin.[65] Vuoden 2011 kyselyssämme yli puolet eli 52 prosenttia kansalaisista kertoi vaihtaneensa vaaleissa puoluetta kerran tai kahdesti tämän vuosituhannen puolella. Yhdelle puolueelle uskollisia äänestäjiä oli enää 40 prosenttia.

Vaihtohalukkuus oli poikkeuksellisen suurta vuoden 2011 eduskuntavaalien alla. Ennen vaaleja tehdyssä kyselyssämme 40 prosenttia kansalaisista ilmoitti aikovansa äänestää jotain muuta puoluetta kuin vuoden 2007 vaaleissa. Vaihtohalukkaista kolmannes – siis runsas kymmenesosa kansalaisista – ilmoitti, että vaalirahakohulla oli vaikutusta päätökseen.

2000-luvun toinen tärkeä trendi on kansalaisten kasvava kriittisyys politiikkaa kohtaan. Se on ollut – ristiriitaista kyllä – samanaikaista politiikan kiinnostuksen kasvun kanssa. Ristiriita selittyy sillä, että politiikka on herättänyt protestihenkeä.[66] Monet puolueen vaihtajista halusivat esittää vastalauseensa järjestelmälle: äänestäminen muuttui politiikkaa vastaan äänestämiseksi.[67] Tämä protesti näkyi erityisesti perussuomalaisten kannattajissa. Heistä enemmistö kertoi kyselyissämme vaalirahakohun vaikuttaneen erittäin tai melko paljon päätökseen vaihtaa puoluetta. Kyselyn mukaan vaalirahakohu siis lisäsi perussuomalaisten kannatusta, kun protestiäänet valuivat puolueen laariin. Keväällä 2011 perussuomalaiset kasvatti kannatustaan enemmän kuin mikään muu puolue sotien jälkeisissä vaaleissa, sai 19 prosentin ääniosuuden ja nousi eduskunnan kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi.[68]

Vaalirahaskandaali myös vahvisti muissa tutkimuksissa havaittua epäluottamuksen ilmapiiriä politiikassa. Suomalaiset ovat perinteisesti ilmaisseet vahvaa luottamusta yhteiskunnan instituutioihin, mutta politiikan instituutiot, kuten eduskunta ja hallitus, ovat pärjänneet vertailuissa varsin huonosti.[69] Erityisen kehnosti

ovat menestyneet puolueet, jotka ovat nauttineet kaikista yhteiskunnallisista instituutioista vähäisintä luottamusta. Jopa puolueiden aktiivijäsenet suhtautuvat niihin epäillen.[70]

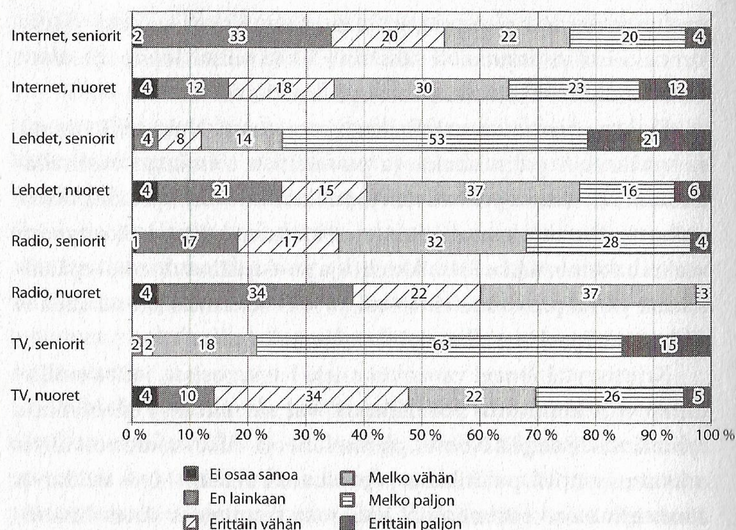
Kyselyissämme kuva ei ainakaan parantunut. Noin neljä viidestä ei hyväksynyt poliitikkojen ja puolueiden toimintaa vaalirahaasioissa. Luottamus politiikkaan ja puolueisiin koki myös kolauksen: noin 70 prosenttia kansalaisista totesi luottamuksensa heikentyneen vaalirahakohun takia. Poliitikkoihin ja puolueisiin suhtautui epäluuloisesti yli 60 prosenttia väestöstä, ja joka seitsemäs kansalainen ei pitänyt kumpaakaan näistä lainkaan luotettavana.

Kriittisyyttä ilmeni varsinkin niissä kansanosissa, joissa osallistuminen ja kiinnostus politiikkaan ovat aiemminkin olleet muita ryhmiä vähäisempiä. Nuoret, pienituloiset ja vähän koulutetut olivat erityisen kriittisiä poliitikkoja ja puolueita kohtaan. Myös nukkuvat äänestäjät olivat epäluuloisia. Vain joka kymmenes äänestämättömistä sanoi luottavansa politiikkaan ja poliitikkoihin.

Vaalirahaskandaali siis lisäsi entisestään kansalaisten jakautumista poliittisesti aktiivisiin ja passiivisiin ryhmiin. Monille jo ennestään politiikkakriittisille kansalaisille vaalirahakohu oli "viimeinen pisara", mikä kävi ilmi nukkuvien äänestäjien mielipiteistä. Talvella 2010 hieman yli puolet niistä, jotka eivät aikoneet äänestää eduskuntavaaleissa, sanoi vaalirahakohulla olleen erittäin paljon tai melko paljon vaikutusta päätökseen. Tammikuussa 2011 tällaisten ihmisten osuus oli kasvanut jo noin 70 prosenttiin nukkuvista äänestäjistä.

MEDIAKRIITTISET KANSALAISET

2000-luvulla ihmiset ovat alkaneet suhtautua mediaan osin eri tavoin kuin aiemmin. Mediaa seurataan edelleen paljon. Vuoden 2011 tammikuun kyselyn mukaan vain noin kaksi prosenttia kansalaisista ei ollut seurannut vaalirahakohua mistään tiedotusvälineestä. Sen sijaan median käyttö oli muuttunut. Erityisesti internetin käyttö oli lisääntynyt selvästi. Vaaliraha-asioita seurattiin edelleen eniten televisiosta ja kotiin tilatuista lehdistä. Televisiota katsoi 60 prosenttia väestöstä ja lehtiä luki 50 prosenttia. Internet oli

KUVIO 8. ALLE 25-VUOTIAIDEN (NUORET) JA YLI 65-VUOTIAIDEN (SENIORIT) MEDIOIDEN KÄYTTÖ VAALIRAHASKANDAALIN SEURANNASSA VUONNA 2011.

kuitenkin jo kolmannella sijalla, ja melkein kolmannes kansalaisista seurasi vaalirahauutisointia sen kautta. Kasvu on ollut nopeaa, sillä esimerkiksi vuoden 2003 eduskuntavaaleissa vain alle 10 prosenttia kansalaisista käytti verkkoa tiedonhankintaan.[71]

Medioiden käytön muutokseen näyttää liittyvän sukupolvenvaihdos. Alle 25-vuotiaat hakivat vanhempia ikäluokkia ahkerammin tietoja verkosta ja käyttivät vähemmän televisiota ja radiota. Tilattuja lehtiäkin he lukivat niukasti. (Ks. kuvio 8.)

Pienituloiset ovat nuorten tavoin siirtymässä perinteisistä medioista internetiin.[72] Pienituloisimmat eli alle 10 000 euroa vuodessa ansaitsevat käyttivät internetiä kaikista tuloluokista ahkerimmin vaalirahakohun seuraamiseen. Muiden tiedotusvälineiden käyttäjinä heidän osuutensa on verraten pieni.

Uudella vuosituhannella kansalaiset myös kritisoivat mediaa monin tavoin. Neljännen valtiomahdin arvostelu ei sinänsä ole uutta: enemmistö kansalaisista on ajatellut 1990-luvun lopulta asti,

että tiedotusvälineillä on liikaa valtaa.[73] Jo vuodesta 1990 kyselyt ovat kertoneet, että suomalaisten enemmistön mielestä toimittajat ohjaavat liikaa mielipiteitä Suomessa.[74] Luottamus tiedotusvälineisiin ei sekään ole ollut järin vahva – televisioon on luottanut noin joka toinen kansalainen ja lehdistöön selvästi tätä pienempi joukko.[75] Uusien teknologioiden, erityisesti verkon, ansiosta nykykansalaisten mediakritiikki on kuitenkin huomattavasti näkyvämpää kuin aiemmin ja sillä voi olla nopeitakin vaikutuksia.

Vaalirahakohussa mediaa arvosteltiin sekä uutisoinnin määrästä että tyylistä. Molemmissa kyselyissä keskustan ja kokoomuksen kannattajien enemmistö kritisoi mediaa liiasta uutisoinnista. Protestihenkiset perussuomalaisten kannattajat taas olivat hanakimpia arvostelemaan mediaa liian vähästä uutisoinnista. Tyylin arvioissa reagoitiin journalismin muutokseen faktapohjaisesta raportoinnista[76] kohti kevyempää, kaupallisempaa ja viihteellisempää otetta.[77] Väite uutisoinnin sensaatiohakuisuudesta sai runsaasti kannatusta, ja monet kyseenalaistivat myös sen puolueettomuuden. (Ks. taulukko 2.)

TAULUKKO 2. KANSALAISTEN SUHTAUTUMINEN VAALIRAHAUUTISOINTIIN ERI TIEDOTUSVÄLINEISSÄ VUOSINA 2010 JA 2011.

Väite: Uutisointi on...	...sensaatiohakuista. (samaa mieltä)		...puolueetonta. (samaa mieltä)		...luotettavaa. (samaa mieltä)		...kiinnostavaa. (samaa mieltä)	
Tiedotusväline	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Televisio	62 %	57 %	46 %	48 %	58 %	65 %	57 %	60 %
Tilatut lehdet	52 %	47 %	41 %	43 %	56 %	59 %	52 %	55 %
Iltapäivälehdet	77 %	79 %	17 %	18 %	19 %	22 %	30 %	35 %
Internet	49 %	51 %	26 %	28 %	28 %	31 %	35 %	38 %

Kriittisyys oli yleisintä paljon mediaa käyttävillä, mutta myös sukupolvierot olivat suuria. Nuoret olivat kriittisempiä mediaa kohtaan kuin vanhemmat sukupolvet, eikä uutisointi puhutellut heitä. Alle

35-vuotiaat arvioivat minkä tahansa tiedotusvälineen vaalirahauutisoinnin huomattavasti vähemmän kiinnostavaksi kuin vanhemmat ikäryhmät. Tuloeroillakin oli vaikutusta arviointiin. Pienituloiset arvostelivat raportointia keskimäärin suurituloisia hanakammin, mutta erot eivät olleet yhtä suuria ja yhdenmukaisia kuin politiikan arvioinneissa.

UUTTA JA VANHAA KESKUSTELUPALSTOILLA

Vaikka kyselyt kertoivat kansalaisten tyytymättömyydestä mediaan ja median käyttötapojen muutoksista, ei voi sanoa, että kansalaisten suhtautuminen tiedotusvälineisiin olisi kauttaaltaan jyrkästi muuttunut vaalirahaskandaalin aikana. Pikemminkin uudet tavat lomittuvat vanhojen kanssa, sillä vanhat laatumediat eli televisio ja päivälehdet ovat edelleen monille tärkeitä. Myös kyselyiden viitekehyksenä ollut vaalirahakohu ja puoluekanta vaikuttivat siihen, miten mediaa arvioitiin.

Sama uuden ja vanhan limittyminen tuli hyvin esiin verkon keskustelupalstoilla. Mielipiteistä ei ole pulaa, mutta millaista julkista elämää niissä toivotaan? Asiaa selvitettiin keräämällä Iltalehdestä ja Suomi24.fi-sivustolta lähes 9 000 viestin verkkokeskusteluaineisto vaalirahoituksesta ja vaalirahaskandaalista. Aineisto ajoittui syyskuulta joulukuulle 2009 ja syyskuulle 2010 (ks. aineistosta tarkemmin liite 3). Viesteissä ilmaistua kritiikkiä luokittelemalla tutkittiin kansalaisten suhtautumista niin politiikkaan kuin journalismiinkin.

Perinteisesti julkista poliittista elämää Suomessa on leimannut vahva konsensushakuisuus,[78] johon on kuulunut myös jyrkkien mielipiteenilmaisujen harvinaisuus. Oletimme kuitenkin, että notkistunut julkisuus ja valitsemamme tapaus eli Matti Vanhaseen kohdistuneet lahjus- ja jääviysepäilyt lisäisivät kansalaisten pohdintaa luottamuksesta ja epäluottamuksesta sekä jyrkkiä tunneilmaisuja niin politiikkaa kuin journalismiakin kohtaan.

Arvelimme myös julkaisufoorumin vaikuttavan viestien sisältöön ja sävyyn. Erityisesti yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa on huomattu, että internetin keskustelupalstojen politiikka-aiheisissa

viestiketjuissa mielipiteiden ilmaisu kärjistyy ja polarisoituu herkästi.[79] Muuntyyppiset verkkokeskustelut ovat ensisijaisesti samanmielisten tapaamispaikka, mutta poliittisessa keskustelussa voivat kohdata hyvinkin erilaiset mielipiteet.[80] Lisäksi poliittisissa keskusteluissa kritisoidaan hanakasti toisia keskustelijoita.[81]

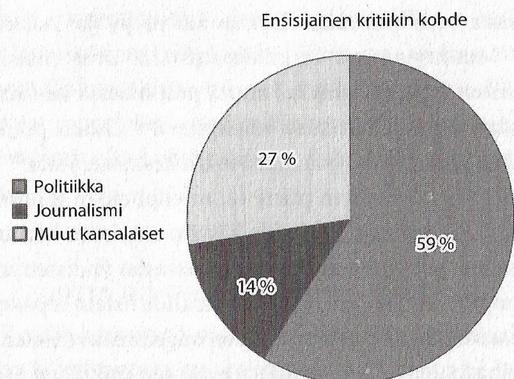
Aineiston silmiinpistävin piirre on mielipiteiden moninaisuus ja hajanaisuus. Suomi24:n palstoilla käytiin aineiston keruuaikana 429 keskustelua, joissa mainittiin vaaliraha-asiat yhdistettynä mitä moninaisimpiin teemoihin aina vaalirahoituslain epäkohdista sikainfluenssarokotteeseen tai autoveron ongelmista ateistien väitettyyn koiravihaan. Niissä arvostelua sai osakseen kaikkiaan 249 poliitikkoa tai poliitikkoryhmää ja 64 toimittajaa tai toimittajaryhmää.

Myös muiden keskustelijoiden kritisoiminen oli varsin yleistä. Lähes 7 000:sta arvostelua sisältäneestä kommentista noin joka neljäs luokiteltiin edellisten kirjoittajien kritiikiksi. Suomi24:ssä muiden kirjoittajien arvostelu oli huomattavasti yleisempää ja alatyylisempää kuin Iltalehdessä. Tämä selittyy luultavasti palstojen erilaisilla profiileilla. Valtamedian edustajana Iltalehti on ”virallisemmassa” asemassa kuin Suomi24, mikä luultavasti vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen.

Keskusteluissa ilmeni sekä piirteitä kansalaisten uudenlaisesta aktiivisuudesta että vanhojen perinteiden kunnioittamisesta – joskus hieman yllättävinäkin yhdistelminä. Politiikkaa tai poliitikkoja arvosteltiin ensisijaisesti lähes 60 prosentissa keskustelupalstojen viesteistä. Journalismi toimijoineen taas sai kritiikkiä vain noin joka seitsemännessä kommentissa. (Ks. kuvio 9.)

Politiikan arvostelu henkilöityi varsin vahvasti. Poliitikkoihin suunnattiin hieman yli 60 prosenttia kaikesta politiikan kritiikistä. Heidän saamastaan arvostelusta yli 90 prosenttia kohdistui erikseen nimettyyn henkilöön tai ryhmään, kuten kansanedustajiin. Eniten arvostelua sai odotetusti Matti Vanhanen.

Vaikka ihmisten puoluesidonnaisuus onkin vähentynyt, puolueiden vanhat jakolinjat olivat kuitenkin usein näkyvissä. Erityisesti keskustan ja SDP:n kannattajat kävivät kovaa keskinäistä vääntöä hallitus–oppositio-akselilla. Puolueet olivatkin aineiston toiseksi ja kolmanneksi kritisoiduimmat politiikan toimijat (ks. taulukko 3).

KUVIO 9. SUOMI24:N JA ILTALEHDEN VERKKOKESKUSTELUIDEN KRITIIKIN JAKAUMA.

TAULUKKO 3. KESKUSTELUPALSTA-AINEISTON KRITISOIDUIMMAT POLITIIKAN EDUSTAJAT.

Politiikan edustaja	Kriittisten viestien määrä	Osuus kritiikistä (%)
Matti Vanhanen	976	24
Keskusta	493	12
SDP	262	6
Poliitikot	226	6
Hallitus	160	4
Kritiikkiä yhteensä	4 089	100

Median arvosteluissa oli silmiinpistävää, että vaikka aineistoa kerättiin lähes kolmen kuukauden ajalta, vain muutamassa viestissä todettiin vaalirahasotkujen saaneen liikaa mediahuomiota. Verkossa aktivoituneet kansalaiset siis pitivät jupakan esilläpitoa tärkeänä, eivätkä he taputelleet olalle eliittejä, jotka syyttivät mediaa liiasta vauhkoamisesta. Esimerkiksi Keskisuomalaisen entinen päätoimittaja Erkki Laatikainen sai kovaa kritiikkiä arvosteltuaan mediaa ja ehdotettuaan, että se pitäisi panna vastuuseen kiihottamisesta kansanvaltaa vastaan:

> Laatikaisen ehdotus on tosi syvältä. (…) Laatikainen pyrkii kahlitsemaan sananvapautta ja avoimuutta. Näin typeriin ehdotuksiin ollaan valmiita, jotta voitaisiin luoda mielikuvaa Vanhaseen ja Kepuun kohdistuvasta ajojahdista.

Myös verkkokeskustelujen lisäksi kerätyissä päiväkirjamerkinnöissä tiedotusvälineitä kiiteltiin vaalirahoituskuvioiden penkomisesta ja asioiden tarkasta selvittämisestä. Yksi päiväkirjan kirjoittaja innostui toteamaan, että "vaalirahakohun aikana on huomannut, että median tehtävä neljäntenä valtiomahtina voi joskus jopa toimia". Kommentti sisältää rivien välissä samantyyppistä arvostelua, jota nuoret toimittajat ovat esittäneet vanhemmille kollegoilleen: aiemmin journalismi on ollut liian lähellä valtaapitäviä eikä ole hoitanut omaa valvontatehtäväänsä kunnolla. Journalismin ei tulisi toimia valtaapitävien äänitorvena vaan taistella aktiivisesti vanhojen "maan tapojen" paljastamiseksi. (Ks. myös luku 5.)

Samalla kuitenkin todettiin, että median ei ole helppo pitää yllä kriittistä asennetta valtaapitäviä kohtaan poliitikkojen painostuksessa. Jotkut kirjoittajat näkivät Vanhasen lautakasatapauksen eräänlaisena viimeisenä taistona, jossa pelissä ei ollut vain pääministerin haastaneen Yleisradion maine vaan sananvapaus laajemminkin:

> Mikäli Ylen pääjohtaja [Mikael Jungner] nyt eroaa, häipyy Suomesta viimeinenkin rohkeus tuoda esille valtaapitävien "rikoksia". Matti Vanhanen haluaa kostaa ja käyttää valtaansa. Kuka uskaltaa tämän jälkeen edes vihjaista mitään kenestäkään?

Vaikka journalismin aktivoitumisessa nähtiin paljon hyvää, verkkokeskustelu- ja päiväkirja-aineistosta välittyi kyselytutkimuksen tapaan kuva siitä, että median tyylivalinnat vaalirahaskandaalin uutisoimisessa eivät olleet aivan osuvia. Erityisesti Vanhasen tapauksessa media ylitti monen mielestä hyvän maun rajat. Syksyyn 2009 ajoittuneen lautakasajupakan yhteydessä Yleä syytettiin poliittisesti värittyneestä uutisoinnista ja sen journalisteja kuvailtiin usein muun muassa "jäsenkirjatoimittajiksi" 1970-luvun hengessä. Muita toimittajia puolestaan haukuttiin laumamaisesta uutisoinnista, jossa

juostaan "halvan pikajulkisuuden" perässä. Samalla myös mediaa kritisoinut päätoimittaja sai tunnustusta:

> Laatikainen on minusta periaatteen tasolla oikeassa, kun hän perää medialta journalistisempaa ja vähemmän "kiihottavaa" otetta. Joku pressa meillä aikanaan vertasi toimittajia sopulilaumaan, ja hiljattain näin vastaavan vertauksen naakkaparvesta, joka laumana pyrähtää aina sen lehden uutisointia kommentoimaan ja täydentämään, joka ensimmäisenä keksii uuden "paljastuksen". En ole pitänyt tällaista menoa ollenkaan hyvänä.

Kaiken kaikkiaan keskusteluaineisto kuvaa hyvin sitä, mitkä ovat uuden verkkokansalaisuuden mahdollisuudet ja rajat. Yhteiskunnalliseen keskusteluun on entistä helpompi ottaa osaa, mutta samalla se rönsyilee ja hajautuu lukemattomiksi puroiksi – ehkä joskus kirjaimellisestikin lukematta jääneiksi.[82]

Verkkojulkisuus toimii ennen kaikkea ihmisten omien ajatusten julkituomisen kanavana, mutta todellinen vuoropuhelu – saati sitten poliittisen tahdon tai toiminnan organisointi – on keskusteluissa harvinaista. Vähät yritykset aktivoida kansalaisia eivät juuri saaneet kannatusta. Eräs kansalainen esitti lokakuun puolivälissä 2009 pyynnön saapua eduskuntatalon edessä pidettävään mielenilmaukseen demokratian puolesta, mutta viesti sai niukasti kommentteja. Keskustelun avaajaa tosin muistutettiin siitä, että tämäntyyppinen toiminta ei perinteisesti jäyhiä suomalaisia kiinnosta. Palstan kriitikot eivät olleet aivan väärässä: 15. lokakuuta 2009 järjestetty mielenosoitus keräsi Arkadianmäelle joitakin kymmeniä ihmisiä.[83]

NOTKISTUVA KANSALAISUUS

Vaalirahaskandaaliin liittyvien kyselytutkimustemme sekä verkkokeskustelujen ja päiväkirjojen analyysien perusteella kansalaisuus on muuttunut ja muuttumassa, mutta samalla monet vanhat perinteet pitävät pintansa. Poliittinen järjestelmä saa arvostusta entiseen malliin, mutta kansalaiset eivät enää ole puolueen uskollisia naisia ja miehiä, vaan vaihtavat puoluetta entistä hanakammin. He myös

suhtautuvat puolueisiin ja poliitikkoihin kriittisesti ja tuovat arvostelunsa julki huomattavasti aiempaa näkyvämmin.

2000-luvulla on virinnyt uutta kiinnostusta politiikkaan, mutta se on pääosin järjestelmän vastaista kriittisyyttä ja protestimielialaa. Vaalirahakriisi vahvisti näitä tunnelmia, lisäsi puolueen vaihtamista ja ohjasi ääniä kevään 2011 vaaleissa protestipuolueena profiloituneelle perussuomalaisille.

Myös median toimintaa tarkastellaan kriittisesti. Vaikka median aktivoitumista vaalirahauutisoinnissa pidetään myönteisenä asiana, uutisoinnin tyyliä vieroksutaan. Kritiikissä saatetaankin välillä palata vanhaan ja vaatia "jämäkkää objektiivista raportointia".

Kritiikille on myös ominaista hajautuminen pieniksi purkauksiksi, jotka eivät juuri johda poliittisiin tahdonilmauksiin tai toimintaan. Erityisesti keskustelupalstoilla esitetty arvostelu on kuitenkin enimmäkseen "narikkayhteisömäistä" kritiikkiä:[84] äänekästä yksityisen närkästyksen julkituontia, joka jää vaille seurauksia, eikä niinkään keskustelua uusista toimintatavoista.[85]

Mihin tällainen tilanne sitten voi johtaa? Nykyään kansalaiset voivat tuoda mielipiteitään julki entistä vaivattomammin, ja he saattavatkin olla yhteiskunnallisesti hyvin aktiivisia.[86] Yhteiskunnallinen aktiivisuus on kuitenkin vain yksi osa kansalaisuutta. Toinen tärkeä elementti on poliittinen osallistuminen. Havaittavissa on merkkejä huolestuttavasta kehityksestä: erityisesti tietyt kansalaisryhmät, kuten nuoret ja pienituloiset, ovat vaarassa jäädä politiikan julkisen elämän ulkopuolelle. Journalismi ei ainakaan vaalirahaskandaalin perusteella ole pystynyt vankistamaan heidän "julkista kytkentäänsä".[87] Eräässä päiväkirjassa arvioitiin, että vaikutus oli ollut päinvastainen:

> Uskon vaalirahakohun vahvistaneen niiden henkilöiden mielipidettä, joita politiikka ei muutenkaan kiinnosta. He saivat vahvistuksen "tiedolleen", että poliitikot huijaavat ja tavoittelevat omaa etuaan ja että Kepu pettää aina. (...) Pahin kohun seuraus on se, että tällä hetkellä monella kansalaisella on varmasti sellainen "tieto" tai ainakin mielikuva, että vaalikampanjan rahoittaminen on laitonta tai ainakin moraalitonta.

Toisaalta pulmallisessa tilanteessa voi nähdä myönteisen kehityksen ituja. Muutamat päiväkirjan kirjoittajat rinnastivat vaalirahaskandaalin ja siitä seuranneen kritiikin Lahden vuoden 2001 MM-hiihtojen dopingkäryihin. Hiihdon sisäpiirissä oli vallinnut vaikenemisen laki, joka lopulta murtui rajuin seurauksin. Usko yhdenlaisen järjestelmän erinomaisuuteen meni mutta ei välttämättä usko järjestelmiin sinänsä. Sen jälkeen on vain rakennettava uusi entistä avoimempi toimintakulttuuri, jonka syntyminen kestää aikansa.

Jotkut kirjoittajat katsoivat, että politiikassa hyvä tapa aloittaa uuden tekeminen on antaa erilaisten epäkohtien ja kilpailevien näkökantojen tulla vapaasti esiin.[88] Tässä mielessä sekä skandaalinkäryisillä uutisilla että kansalaisten verkkokommenteilla on oma merkityksensä: ne saattavat olla muutoksen katalyytti,[89] tuntuivatpa ne lukiessa kuinka tyhjänpäiväisiltä tahansa.

Jos kriittisyys puolueita ja suuria medioita kohtaan kasvaa, on selvää, että myös kritiikin kohteiden on otettava tämä paremmin huomioon. Ranskalaisen sosiologin Pierre Bourdieun sanoin[90] voi puhua kenttäkamppailusta. Siinä sekä politiikka että journalismi joutuvat ottamaan aiempaa tarkemmin huomioon julkisuuden kentällä olevat kansalaiset, joilla on entistä suurempi mahdollisuus vaikuttaa julkisuuspelin sääntöihin ja siten sekä journalismin että politiikan toimintaan.

Kansalaisten tahdon tulisi kuitenkin organisoitua jotenkin. Politiikan julkisuudessa kansalaiset ovat yhä alisteisessa asemassa journalismin ja erityisesti politiikan toimijoihin verrattuna. Jotta he voisivat vaikuttaa muihin toimijoihin ja saada aikaan muutoksia, heidän tulisi pystyä mobilisoitumaan poliittiseen toimintaan. Zygmunt Baumanin sanoin yksityiset huolet tulisi voida pukea julkisuudessa yhteisiksi ongelmiksi, joita lähdetään ratkomaan poliittisin keinoin.[91]

Jotkin tämän luvun esimerkit osoittavat, että mobilisoituminen on mahdollista. Silloin tällöin kansalaiset ovat saaneet aikaan poliittisia tai kuluttajapoliittisia liikkeitä, joiden tarkoituksena on ratkoa yksittäisiä ongelmia. Jatkuvana ja laajamittaisena tällaista toimintaa ei kuitenkaan vielä harjoiteta. Sitä rajoittavat paitsi kansalaisten sirpaloitunut kiinnostus myös lait ja säädökset, jotka vähintäänkin hidastavat monia muutosehdotuksia.

Vaalit ovat erityinen solmukohta, joissa kansalaisten muutoshalun ilmauksilla voi olla nopeita ja konkreettisia seurauksia. Nopeus vielä korostuu verkon merkityksen kasvaessa. Kampanjointi on jo voimakkaasti uuden verkkovetoisen julkisuuden sävyttämää ja nojaa aktiiviseen kansalaisuuteen. Vaalit ovat tilaisuus protestin kanavoimiseen niin, että se näkyy ja tuntuu poliittisessa järjestelmässä. Verkkojulkisuus voi silloin toimia protestia vahvistavana ja lietsovana voimana.

Kansalaiset ovat tuoneet julkiseen elämään epävarmuutta ja liikettä, jonka painoarvo on niin suuri, että politiikka ja journalismi joutuvat epämukavien yllätysten välttämiseksi tiuhaan vakuuttelemaan kansalaisille luotettavuuttaan. Omien varmojen äänestäjien, lukijoiden, katsojien ja kuuntelijoiden määrä on pienentymässä. Notkeassa yhteiskunnassa instituutioiden on pystyttävä viestimään luotettavuuttaan omia joukkoja laajempiin piireihin.

7.

TYHJÄÄ VAI TÄYTTÄ JULKISTA ELÄMÄÄ?

Viime vuosikymmenien aikana suomalainen julkinen elämä on selvästi muuttunut kovemmaksi, arvaamattomammaksi ja vaikeammin hallittavaksi. Hyvä esimerkki tästä on parin viikon jakso pääministeri Mari Kiviniemen julkisesta elämästä alkuvuodesta 2011. Aluksi Kiviniemi oli iltapäivälehden lööpissä, jossa hän esiintyi bikineissä thaimaalaisella hiekkarannalla lehden lukijan salaa näppäämässä kuvassa. Seuraavalla viikolla Yleisradio väitti, että Kiviniemi oli saanut arveluttavaa vaalitukea Asuntosäätiöltä, ja uutista seuraavana päivänä päätoimittaja Atte Jääskeläinen esitti Kiviniemelle julkisen anteeksipyynnön väärän tiedon julkaisemisesta. Samana päivänä lööpissä oli kuitenkin jo ykkösuutisena kohu Keskon pääjohtajasta, joka oli kutsunut Kiviniemeä "kokovartalopääministeriksi" ja sai syytteitä seksismistä. Kiviniemi itse vaikeni kohuista. Hän ei tullut julkisuuteen kommentoimaan niitä vedoten olevansa Davosin huippukokouksessa. Samaan aikaan ilmestyneessä Me Naisissa oli laaja henkilöjuttu stailatusta Kiviniemestä, joka alkoi: "Pääministeri vältteli pitkään sitoutumista ja odotti sitä oikeaa. Mutta kun Juha osui kohdalle, se oli menoa. Äitipuolen roolikin tuntui heti ihan luontevalta."[1]

Erityisesti 2000-luvulla julkisen elämän vakiintuneet toimintatavat ja uutisrutiinit ovat korvautuneet kiihtyvällä liikkeellä ja väliaikaisuudella. Välillä julkisuus ryöpsähtelee suuntaan tai toiseen omalakisesti eikä sitoudu kehenkään tai mihinkään. Verkko

kiihdyttää julkisuuden tahtia entisestään. Talouspaineet koventavat medioiden toimintaa niin, että kaikkien uutisten taustoja ei ehditä tarkistaa. Laatumedioiden uutiskriteerit alkavat muistuttaa iltapäivälehtien kriteerejä, ja julkisuus vaatii myös tunnustuksia ja terapeuttista tilittelyä.

Olemme tarkastelleet julkisen elämän muutoksia poliittisten skandaalien kautta 1970-luvulta 2000-luvulle. Skandaaleissa näkyvät usein kulloinkin ajankohtaiset moraaliset kysymykset ja myös yhteiskunnan rakenteiden ja instituutioiden muutokset.[2] Skandaalit saattavat olla merkkejä yhteiskunnan avautumisesta ja demokratisoitumisesta. Tämä pätee myös Suomeen, jossa eliittiin kohdistuvien skandaalien määrä on kaksinkertaistunut joka vuosikymmenellä 1970-luvulta lähtien. Kylmän sodan poliittinen järjestelmä avautui skandaalien kautta: poliittisen elämän läpinäkyvyys lisääntyi ja tilivelvollisuus tiukkeni. Skandaalien välityksellä luotiin uusia moraalisia sääntöjä ja käytäntöjä. Vanhan poliittisen kulttuurin käytännöt, esimerkiksi rankka ryyppääminen tai usein vaiettu seksuaalinen häirintä, nousivat julkisen keskustelun ja paheksunnan aiheiksi. Myös talouselämän puolella yritysjohtajien tilivelvollisuus on lisääntynyt, kun kansallinen pankkien hallitsema talous on purkautunut ja osakkeenomistajien ja kuluttajien valta on kasvanut.

Julkisuuden määrän perusteella vaalirahaskandaali oli maamme vakavin poliittinen skandaali. Se on myös hyvä esimerkki skandaalista, joka on osunut yhteiskunnan murroskohtaan. Vaalirahaskandaali paljasti väärinkäytöksiä poliittisen vallan ytimessä. Vaalirahoitus ei ollut julkista niin kuin laissa oli määrätty, ja mediakohu toi päivänvaloon liikemiesten verkoston, joka oli junaillut rahallista tukea merkittäville poliitikoille.

Skandaaleille tyypillisesti[3] vaalirahakohun taustalla on myös rakenteellisia muutoksia, ennen muuta luokkapuolueiden ja toisaalta laatujournalismin kriisi. Puolueiden heikentyminen lisäsi avoimuuden painetta ja sai ne etsimään uusia rahoitustapoja. Journalismin taloudelliset vaikeudet taas näkyivät skandaalin saaman julkisuuden paisumisena. Medioiden koventunut kilpailu on saanut aikaan sen, että millään tiedotusvälineellä ei ole varaa jäädä sivuun

suurista kohuista, jotka tarjoavat jännittäviä jatkokertomuksia rosvoineen ja poliiseineen.

Vaalirahaskandaali osui ajankohtaan, jossa sekä politiikan että median johtopaikoille astui uusi suurten ikäluokkien jälkeinen sukupolvi. Skandaalit voivat olla tärkeitä sukupolvenvaihdoksen vauhdittajia. Esimerkiksi Yhdysvalloissa Watergate-skandaali toi 1970-luvulla politiikkaan niin sanotut Watergate-vauvat (Watergate Babies).[4] Nämä nuoret poliitikot nousivat kongressiin Nixonin eroamista seuranneissa vaaleissa, kyseenalaistivat edeltävän sukupolven toimintatavat ja pääsivät johtaviin asemiin Yhdysvaltojen politiikassa. Suomen vaalirahakriisissä saattoi käydä samalla tavalla: suurten ikäluokkien poliitikot ja journalistit ovat väistymässä ja heidän tilalleen astuvat "vaalirahavauvat", jotka kerkeästi sanoutuvat irti vanhasta järjestelmästä.

Monissa toimituksissa vaalirahoista raportoivat nuoremmat journalistit, jotka eivät pidä itseään "sataprosenttisina" politiikan toimittajina. Yksi haastattelemamme journalisti muisteli Lahden MM-kisojen doping-skandaalia, jonne jouduttiin lähettämään rikostoimittajat paikalle, koska urheilijoita koko uransa fanittaneet urheilutoimittajat olivat äkkiä neuvottomia. Vaalirahaskandaalissa oli samoja piirteitä: se oli uusi ja yllättävä näkökulma politiikan journalismiin, jossa oli totuttu erilaiseen poliittiseen kulttuuriin. Välttämättä kysymys ei ollut siitä, että vanhan polven politiikan toimittajat olisivat tietoisesti halunneet pimittää asioita. He olivat eläneet poliittisessa kulttuurissa, jossa ei vaadittu vaalirahoituksen julkistamista ja jolla ei myöskään ollut keinoja sen alkuperän selvittämiseksi. Doping- ja vaalirahaskandaalit muistuttavat toisiaan myös siinä, että molemmissa murtui usko kansallisiin instituutioihin ja niiden puhtauteen.

On kiinnostavaa nähdä, miten nuorempien sukupolvien käy tulevaisuudessa. Säilyvätkö he notkeina projekti-ihmisinä, jotka eivät sitoudu instituutioihin? Vai tuleeko heistä vähitellen omille taloilleen uskollisia ammattilaisia ja instituutioidensa tukipilareita, jotka huolestuneena paheksuvat nuorempien rynnistystä? Tekemissämme haastatteluissa esiin nousseita eroja voi tulkita myös "normaalina" tilanteena niin, että vanhat ovat säilyttävä voima,

keski-ikäiset uransa keskivaiheessa olevia rautaisia ammattilaisia ja nuorimmat kriittisiä kapinallisia, jotka haluavat vallata itselleen uudet asemat.

Oma kysymyksensä on, miten vaalirahavauvoille käy. Voi olla, että he liioittelevat vaalirahaskandaalin merkitystä. Ehkä politiikan ja journalismin suhteet eivät ole muuttuneet perustavasti niin, että politiikka olisi puhdistunut tai journalismi ottaisi reippaasti etäisyyttä politiikkaan. Voi olla, että vaalirahakriisi on sen sijaan nostanut valtaan tulevien vuosikymmenien hallitsevan sukupolven.

JULKISEN ELÄMÄN PITKÄ LINJA

Skandaalit ovat avanneet näköalan suomalaisen julkisen elämän muutokseen korkeasta notkeaan moderniin.[5] Korkea moderni syntyi toisen maailmansodan jälkimainingeissa, kun Suomeen rakentui vahva kansallinen julkisuus. Siihen kuuluivat korkeat auktoriteetit ja vahvat instituutiot, kuten luokkapuolueet ja vahvistuvat mediat. Julkisessa elämässä korostettiin vastuullisuutta ja harkintaa, ja skandaaleja oli verrattain vähän. Journalismi osallistui ohjaus- ja kehitystyöhön pyrkimällä edistämään yhteistä hyvää ja kantamalla huolta kansakunnan tilasta ja tulevaisuudesta. Julkisessa elämässä oli toki kiistoja, mutta yleensä ne olivat poliittisia erimielisyyksiä, joissa oli melko selkeät osapuolet. Asioita ratkottiin pitkillä ja usein uuvuttavilla puheenvuoroilla televisiokeskusteluissa, tai sitten puoluelehdet rummuttivat omaa asiaansa sivuillaan.

Korkea moderni huipentui 1970-luvun puoluevallan ja kylmän sodan itsesensuurin kaudella, jolloin puolueiden, virastojen ja firmojen miehet hallitsivat julkisuutta. Kylmän sodan merkitys näkyi ennen muuta idänpolitiikassa ja "kansallisen vastuunkannon" ajattelussa: hyviä suhteita Neuvostoliittoon ei saanut vaarantaa, mikä johti varovaisuuteen ja itsesensuuriin[6] julkisessa elämässä. Myös päätoimittajat ja johtavat politiikan toimittajat osallistuivat poliittisen kulttuurin ylläpitoon kantamalla vastuuta ja osoittamalla harkintaa. Julkisuutta hallittiin pitämällä asioita sen ulkopuolella: oli paljon asioita, joista julkisuudessa ei haluttu puhua tai joista puhuttiin kiertoilmauksin.

Samalla myös mediakenttä pysyi pitkään valtion ja puolueiden kontrollissa. Erityisesti radion ja television poliittinen journalismi pidettiin kurissa. Uutis- ja ajankohtaisjournalismia hallitsi kaksi valtion kontrolloimaa kanavaa, TV1 ja TV2. Televisiouutisia pidettiin niin pyhänä instituutiona, että yksityinen MTV sai niihin pysyvän oikeuden vasta pitkän harkinnan ja koeajan jälkeen 1980-luvulla.

Suomalainen julkisuus alkoi notkistua suunnilleen samoihin aikoihin kun Kekkonen luopui vallasta. 1980-luvulta lähtien korkean modernin instituutiot, kansallisvaltio, luokkapuolue ja laatujournalismi, on kyseenalaistettu. Monet niistä ovat vaarassa muuttua zombie-instituutioiksi, joissa on jäljellä komeat kulissit mutta henki on kadoksissa. Kansallisvaltion julkinen elämä tuntuu vähän nukkavierulta, ja luokkapuolueiden vanhat aatteet eivät pure äänestäjiin. Suuret mediat kamppailevat pienentyvien levikkien ja katsojalukujen kanssa.

KUVIO 10. JULKISEN ELÄMÄN TYYLIT SUOMESSA.

Kun suomalaista julkista elämää katsoo skandaalien julkisuuden sekä tämän teoksen haastattelujen valossa, se on muuttunut kolmessa vaiheessa (ks. kuvio 10). Nämä kolme tyyliä kuvaavat julkisen elämän tärkeimpiä piirteitä kunakin ajanjaksona. Rajat eri tyylien välillä eivät ole tarkkarajaisia. Tyylit menevät myös limittäin ja elävät oman "kultakautensa" jälkeenkin.

TUSKAISET PUOLUEET

Korkean modernin notkistuminen näkyy erityisesti puolueissa. 1900-luvun alun yhteiskuntaluokkiin perustuneet puolueet ovat menettäneet selkeät, erilliset tukijoukkonsa ja samankaltaistuneet yrittäessään tavoittaa suurta keskiluokkaa. Jäsenmäärät ovat pienentyneet ja jäsenten aktiivisuus ja uskollisuus ovat vähentyneet. Puolueet muistuttavat yhä enemmän vaalikioskeja, jotka koordinoivat kampanjoita ja joiden muu toiminta on ohentunut.

Kampanjat rakennetaan keskiluokan ehdoilla niin, että puolue toisensa jälkeen yrittää käydä naapurin tontilla kalastamassa sinne eksyneitä äänestäjiä. Puolueet käyttävät ahkerasti vastustajan vakiintuneita iskulauseita. Vihreät ovat isänmaallisia, keskustalaiset vihreitä, kokoomuslaiset työväen asialla, kristillisdemokraatit ratsastavat kokoomuksen tunnuslauseella ja sosiaalidemokraatit lainaavat perussuomalaisten teemoja. Myös ehdokkaita kalastellaan joustavasti: julkkikset saavat usein soittoja monilta puolueilta ja ryhtyvät sitoutumattomiksi ehdokkaiksi.

Puolueet ovat ulkoistaneet kampanjointia yksittäisille poliitikoille. Kampanjoissa korostuu ehdokkaiden oma toiminta ja varainhankinta. He pyörittävät henkilökohtaista tukiryhmää, jonka tehtävä on hankkia rahoitus kampanjoihin. Kun puolueiden jäsenmäärät ovat pienentyneet ja mediaan keskittyvät vaalikampanjat ovat kalliita, rahapula on kova erityisesti vaalien alla. Vaalirahaskandaali toi päivänvaloon uusia yrityksiä tämän yhtälön ratkaisemiseksi.

Samalla myös poliitikot ovat notkistuneet. He edustavat yhä useammin enemmänkin itseään kuin puoluetta ja sen aatetta. Politiikka on entistä enemmän jokaisen oma henkilökohtainen projekti. Puoluevalinta ei tule enää kodin perintönä, vaan sitä harkitaan tilanteen mukaan. Eduskuntaan on noussut uusi sukupolvi, joka ei enää tyydy istumaan takapenkissä ja odottamaan neljättä kautta, jolloin

voisi päästä takarivin ministeriksi. Monelle poliitikon työ on vain yksi uramahdollisuus ja uran vaihe muiden joukossa, ei aatteellinen valinta ja elämäntyö niin kuin aikaisemmilla sukupolvilla.

Poliitikot joutuvat keksimään koko ajan uusia keinoja, joilla voisi saada äänestäjiä. Kun puoluejärjestö ei enää tuo kannattajia, heihin luodaan yhteyksiä julkisuuden kautta. Puolueiden sisällä yksittäiset poliitikot käyvät kovaa kilpailua asemista ja näkyvyydestä. Julkisuuteen pyritään joko antamalla lausuntoja tai paljastamalla isäsuhteen ongelmia ja esittelemällä vaatekaapin sisältöä. Yhä useammin foorumina on verkkomedia, jonka merkitys äänestäjien tavoittelussa on kasvanut huimasti. Erityisesti nuoremmat poliitikot kirjoittavat blogeja ja viestittävät Facebookissa, joissa julkisuus on nopeaa ja kepeää verrattuna suureen medianäkyvyyteen.

Moni on myös turhautunut julkisuuteen, joka koettelee poliitikkoja aivan uusilla tavoilla. Tehokas kampanjointi vaatii medianäkyvyyttä ja -seksikkyyttä. Julkisuus näyttää vaativan myös yhä enemmän tunnustuksellista ripittäytymistä oman yksityiselämän asioista.[7] Myös verkossa pitää pystyä olemaan jatkuvasti läsnä. Oma joukkonsa ovat ne poliitikot, jotka ovat joutuneet skandaalin kohteiksi. Pitkäaikainen julkinen ryöpytys säilyy mielessä ja välittyy myös toisille kauhukuvana siitä, mihin poliittinen ura saattaa päättyä. Ei liene sattumaa, että poikkeuksellisen monet ovat jättäytyneet pois politiikasta vapaaehtoisesti 2000-luvulla ja valinneet jonkin toisen uran.

ITSEÄÄN ETSIVÄ JOURNALISMI

Journalismissa modernin notkistuminen on saanut aikaan ammattikunnan sisäistä ihmettelyä: Mikä onkaan journalismin tehtävä ja rooli? Onko journalismia ylipäätään olemassa tulevina vuosikymmeninä? 2000-luvulla toimittajien asema ja identiteetti ovat joutuneet myllytykseen. Verkkomedia uhkaa perinteisen journalismin ansaintalogiikkaa, ja verkossa vallalla oleva räväkämpi kirjoitus- ja esiintymistyyli saa laatujournalismin näyttämään puisevalta ja tylsältä. Talouskriisi ajoi monet tiedotusvälineet tiukoille ja kovensi kilpailua lukijoista, katsojista ja kuuntelijoista.

Vakava laatujournalismi on ryhtynyt tavoittelemaan lukijoita kevyemmillä keinoilla, julkaisemalla repäisevämpiä juttuja ja isompia otsikoita sekä toisaalta raportoimalla ihmisläheisemmistä aiheista, joiden on aiemmin katsottu kuuluvan viihdejournalismiin. Ihmisläheisyys, instituutioiden vastaisuus ja ärhäkkä kolumnointi ovat syrjäyttämässä objektiivisen harkinnan. Journalisti ei ole enää kansan valistaja vaan enemmänkin kansalaisten kuuntelija, jonka velvollisuus on kuulostella herkällä korvalla sitä, mikä kansalaisten mielestä on tärkeää ja kiinnostavaa. Asiakaslähtöisyys on tuotu toimituksiin, jotka yrittävät kuumeisesti miettiä, mikä ihmisiä kiinnostaa. Tässä muutoksessa suunnannäyttäjiä ovat olleet iltapäivälehdet. Niiden suora ja iskevä juttutyyli on toiminut esimerkkinä myös laatujournalismille.

Samalla medioiden valta näyttää kasvaneen.[8] Muut instituutiot, kuten valtio, kirkko tai puolueet, ovat menettäneet otettaan, mutta mediasta on tullut tärkeä yhteisen elämän paikka.[9] Nämä valtasiirtymät realisoituvat skandaaleissa. Niissä medioilla ja myös kansalaisten tuottamalla verkkojulkisuudella on voimaa, joka voi syöstä paikaltaan niin ministerin kuin ammattiyhdistysjohtajankin.

Media ja journalismi näyttivät valtansa erityisesti 2000-luvun skandaaleissa. Vaalirahaskandaalin paisumista arvosteltiin moneen otteeseen "etelän median" ylläpitämänä ajojahtina. Pääministeri Anneli Jäätteenmäen eroon johtaneessa Irakgate-skandaalissa[10] korostettiin tai kritisoitiin – puhujasta riippuen – Ilta-Sanomien toimittajan Pekka Ervastin roolia pääministerin kaatajana. Pääministeri Matti Vanhasen naisseikkailut, erityisesti suhde Susan Ruususeen, saivat aikaan paljon keskustelua laatu- ja viihdejournalismin rajoista. Ulkoministeri Ilkka Kanervan ero taas herätti keskustelua siitä, mikä oli journalistien rooli ministerin ajojahdissa. Tulkittiinko Kanervan vastauksia oikein vai pahantahtoisesti, ja oliko hänen "käräyttämisensä" tietoinen skandaalimedian keino, jossa ministeri ajettiin ansaan? Kysymyksiä herätti myös Yleisradion lautakasakohu, jossa toimittajat ainakin Julkisen sanan neuvoston päätöksen mukaan ylittivät hyvän lehtimiestavan rajat. Vuonna 2008 Helsingin Sanomissa julkaistiin niin sanottu kalapuikkoviiksijuttu (ks. luku 2), jossa kansanedustajia syytettiin seksuaalisesta häirinnästä.

Juttu käynnisti voimakkaan keskustelun siitä, oliko toimittajalla ja lehdellä tarpeeksi perusteita jutun julkaisemiseen.

PALUU NORMAALIIN

Mitä näistä muutoksista sitten pitäisi ajatella? Elämmekö lopun aikoja vai olemmeko jonkin uuden alussa? Monet julkisuuden tutkijat ovat korostaneet järkevän keskustelun merkitystä julkisuudessa ja olleet huolissaan sen trivialisoitumisesta, viihteellistymisestä ja henkilöitymisestä.[11] Esimerkiksi Zygmunt Baumanille julkisuus on tärkeä modernin yhteiskunnan poliittinen tila, jossa yksityiset huolet kanavoidaan yhteisiksi ongelmiksi ja niille etsitään ratkaisua.[12] Hänellä on varsin synkkä kuva siitä, miten notkean modernin julkinen elämä toimii. Julkisuus tuntuu menettäneen mahdollisuutensa toimia yhteiskunnallisen hyvän asialla. Se ei myöskään enää ole yhteiskunnan keskipisteessä.

Pessimismi on kuitenkin ehkä liioiteltua. Muutokset eivät välttämättä ole oire sivilisaation syöksykierteestä. Niitä voi tarkastella myös merkkinä siitä, että maatalousväestön, teollisuustyöntekijöiden ja porvareiden luokkayhteiskunnasta ollaan siirtymässä keskiluokkaisempaan tietoteolliseen yhteiskuntaan. Toisen maailmansodan jälkeen keskiluokka on ollut länsimaiden kasvava luokka.[13] Sen nousun myötä kulttuuri on yksilöllistynyt[14] ja muuttunut epämuodollisemmaksi. Tätä kehitystä on kuvannut myös Richard Florida teesillään luovasta luokasta, joka haluaa tehdä elämästään yksilöllisen projektin eikä enää samastu firman tai puolueen asiaan.[15] Myös julkisessa elämässä tuodaan esiin henkilökohtaisia piirteitä ja yksityistä minää sekä lähestytään asioita tunnustuksellisesti, epämuodollisesti ja rennosti. Ihmiset ovat luopuneet vanhoista luokkaidentiteeteistään, keskiluokkaistuneet, kaupunkilaistuneet ja yksilöllistyneet.

Yksi korkean modernin tärkeä piirre oli uskollisuus instituutioille. Journalistit ja poliitikot olivat usein firman,[16] organisaation[17] tai puolueen miehiä. He vastasivat ajan hallitsevasta tyylistä: julkisuudessa käytettiin huolellisesti harkittuja puheenvuoroja, joissa usein vedottiin puhujan asiantuntijuuteen ja perehtyneisyyteen.

Julkisuuteen tultiin valikoidusti ja harkiten ja sen tahti oli vakaa ja rauhallinen. Sekä poliitikot että journalistit esiintyivät julkisuudessa korkealla muiden yläpuolella.

Yhdysvaltalainen sosiologi William Whyte väitti jo 1950-luvulla, että nämä harmaat organisaatioiden miehet, sosiaalisen insinööritaidon rautaiset ammattilaiset, tappaisivat yhteiskunnasta aloitteellisuuden ja luovuuden. He olivat hengeltään konservatiivisia byrokraatteja, jotka puhuivat firmansa tai virastonsa nimissä ja pyrkivät suojelemaan *status quota* hillitsemällä ja hallitsemalla erimielisyyksiä.[18]

Monelle 1970-luvulla eläneelle suomalaiselle lienee tuttu tunne siitä, että asiat on päätetty jossakin muualla ja että on parasta pysyä rivissä ja olla elämöimättä turhia. Se ei taida olla täysin kadonnut suomalaisesta julkisesta elämästä, jossa julkisuuteen usein vieläkin tullaan varovaisesti ja jossa puheenvuorot ovat monesti hillitseviä ja samalla mitäänsanomattomia.

Korkean modernin yhteiskunta ei siis ehkä ollutkaan sellainen järkevän keskustelun paikka ja onnela, jollaiseksi se nyt helposti ajatellaan. Julkinen elämä oli myös huomattavasti hierarkkisempaa ja autoritaarisempaa kuin nyt. Uudet viestimet tarjoavat mahdollisuuksia osallistumiseen. Ihmiset voivat luoda omia julkisuuksiaan, eivätkä instituutiot pysty hallitsemaan julkista elämää entiseen tapaan.[19]

Näin ajatellen nykyinen julkisuus on kääntynyt entistä paremmalle tolalle. Auktoriteetit on kyseenalaistettu ja yhden keskittyneen ja hierarkkisen julkisuuden on korvannut moniääninen julkisuuksien joukko, jossa entistä useammat saavat äänensä kuuluville. Enää tuskin on tietä takaisin auktoriteetteihin uskovaan aikaan, jossa kansallista julkisuutta pystyttiin hallitsemaan.

Aina ei myöskään ole selvää, mikä journalismi on lopulta parempaa ja laadukkaampaa, iskevä iltapäiväjournalismi vai vakava ja harkitseva laatujournalismi, joka kunnioittaa lähteitään. Hyvä esimerkki tällaisesta tilanteesta on Suomen maabrändityöryhmän työstä uutisointi. Helsingin Sanomat raportoi työryhmän työstä perusteellisesti ja järjestelmällisesti listaten uskollisesti ryhmän ehdotuksia ja miettien, miten niitä pitäisi ryhtyä toteuttamaan.[20]

Iltalehti hoiti asian toisin. Aukeamaa hallitsi komea otsikko: "Puolen miljoonan farssi."[21] Itse juttuun oli kaivettu työryhmän hulluimmat ideat, ja suuressa kuvassa Jorma Ollila ja Alexander Stubb syleilivät toisiaan riemuisasti.

Riippuu tietenkin lukijasta, mikä lähestymistapa miellyttää, mutta jälkimmäisessä on puolensa. Iskevyytensä ja reippautensa lisäksi juttu ottaa kriittisemmän näkökulman brändiryhmään kuin vaikkapa Helsingin Sanomien juttu, jossa kirjataan arvovaltaisen ryhmän työn tuloksia otsa rypyssä ja pohditaan, miten ylhäältä tulleet ehdotukset voitaisiin toteuttaa. Kaikki journalismi ei voi olla hauskaa ja repäisevää, mutta tulevaisuudessa journalismin on yhä useammin oltava oivaltavaa ja iskevää ansaitakseen paikkansa yhä meluisammaksi käyvässä julkisuudessa. Sama koskee poliitikkoja, joiden on ansaittava paikkansa uusien pelisääntöjen maailmassa, jossa korkea asema tai poliittinen kapulakieli eivät riitä.

Toisen maailmansodan jälkeisen korkean modernin kautta voi itse asiassa pitää poikkeuksellisena historian ajanjaksona.[22] Siinä huipentui liukuhihnatyöhön perustunut suurten pääomien teollinen tuotantotapa ja sen kansallinen organisointi. Sodasta oli selvitty ja elinolot paranivat harppauksin, joten ei ole ihme, että julkista elämää hallitsivat optimismi ja usko järjen ja suunnittelun voimaan. Tulevaisuudenuskon kääntöpuolena olivat kylmä sota ja ydinasepelote, jotka jäykistivät julkista elämää.

Nykyistä tilannetta voi kauhistelun sijaan tarkastella paluuna "normaaliin" moderniin maailmaan, jossa elämää hallitsee epävarmuus. 1800-luvulta lähtien yhteiskunnallinen muutos on ollut pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Nyt teollinen tuotanto ja pääomat liikkuvat globaalisti ja ajavat kansallisia talouksia ja tuotantorakenteita kriisiin. Tekniikan kehitys nostaa esiin uusia ja odottamattomia teollisuudenaloja, joista tulee pikemminkin savi- kuin kivijalkoja kansantalouksille. Poliittiset aatteet ovat niin ikään liikkeessä: kun tuotantorakenteet muuttuvat jatkuvasti, on vaikea synnyttää vakiintuneita luokkapuolueita, jotka ajaisivat tietyn sektorin etua.

ELIITTIEN EPÄVARMA ELÄMÄ

Suomalaisessa julkisessa elämässä valtaa on siirtynyt poliittisilta ja taloudellisilta eliiteiltä medialle ja kansalaisille. Eliitit eivät voi enää olla varmoja asemistaan: julkinen elämä on käynyt epävarmemmaksi ja ailahtelevaisemmaksi.[23] Vakiintuneet instituutiot tutisevat, kun läpinäkyvyyden ja moraalin vaatimukset voimistuvat.

Poliitikkojen asema on muuttunut entistä uhanalaisemmaksi. Heidän elämänsä on ympärivuorokautisessa valvonnassa, jossa varomaton käytös voi johtaa uran päättymiseen. Yritysjohtajien tulosvaatimukset ovat koventuneet, osakkeenomistajien valta on kasvanut ja johtajien on varjeltava imagoansa, joka on yrityksen brändin keskeinen tekijä. Myös järjestöjohtajat joutuvat olemaan varpaillaan – jäsenistö on entistä herkemmin valmis vaihtamaan johtajiaan, ja verkkopalaute tarjoaa vaatimuksille hyvän kanavan.

2000-luvun julkisen elämän suuri nousija ovat kansalaiset. Erityisesti verkko on luonut uuden aktiivisen julkisuuden tai pikemminkin joukon niitä. Kansalaiset ovat aktivoituneet ja hakeutuvat itse julkisuuteen sanomaan mielipiteensä. Verkossa luodaan samanmielisten yhteisöjä ja kerätään kannattajia erilaisille poliittisille ideoille ja liikkeille.

Kansalaiset ovat myös entistä kriittisempiä ja valmiimpia esittämään vastalauseen vallitsevalle järjestelmälle. Verkko tarjoaa siihen entistä parempia areenoita ja kanavia. Tämän protestin voi ymmärtää myös vastalauseena korkean modernin instituutioille, joiden ote kansalaisista lipsuu. Monet kysyvät aiheellisesti, mikä oikeus puolueilla on valtaan vanhasta muistista.

LIKAISTA PELIÄ JA MORALISMIA

Notkealla julkisuudella on kuitenkin myös kääntöpuolensa. Siinä syntyy helposti moraalipaniikkeja tai kohuja, joissa pienet asiat paisuvat ja vievät tilaa asiajulkisuudelta.

Usein skandaalien sanoma on, että politiikka on likaista tai moraalitonta. Myös vaalirahaskandaaliin liittyi ylilyöntejä, ja välillä se sai koko poliittisen järjestelmän näyttämään likaiselta. Kuva entistä korruptoituneemmasta politiikasta ei kuitenkaan välttämättä

pidä paikkaansa. Lisääntyneet skandaalit eivät välttämättä viittaa siihen, että poliitikot olisivat korruptoituneempia kuin aikaisemmin. Päinvastoin skandaalit osuvat yleensä taitekohtiin, joissa järjestelmät ovat muuttumassa parempaan suuntaan, ja ne tuovat esiin vanhan järjestelmän epäkohdat. Näin saattoi käydä myös vaalirahakohussa.

Julkisuus voi alkaa tuottaa skandaaleja automaattivaihteella niin, että skandaalin muottiin sovitellaan pienempiäkin tapahtumia. Yhdysvalloissa Watergate innoitti journalisteja etsimään skandaaleja ja loi hallinnollisen koneiston, jolla skandaaleja voitiin virallisesti tutkia ja selvittää.[24] Skandaalin lopputulos oli selvä: kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että presidentti Nixonin käytös oli ollut häpeällistä ja mahdotonta hyväksyä. Moraalinen tuomio oli yksiselitteinen ja kiistämätön niin, että Watergate painui amerikkalaisten ja erityisesti amerikkalaisten journalistien mieleen.

Jälkeenpäin arvioituna Watergate ei ollut lainkaan niin selväpiirteinen ja poikkeuksellinen tapahtuma kuin aikanaan näytti. Nixonin saama tuomio oli monin tavoin kyseenalainen. Nixonin väärinkäytökset eivät olleet ainutlaatuisia.[25] Myös hänen edeltäjänsä John Kennedy ja Lyndon Johnson olivat käyttäneet samanlaisia keinoja, mutta heitä oli suojellut pidättyväisempi lehdistö.

Watergaten käynnistämä skandaalijahti aiheutti muun muassa sen, että presidentti Clintonin epäonnistuneita kiinteistösijoituksia koskenut Whitewater-juttu oli pakko raportoida suurena skandaalina, vaikka se ei johtanut minkäänlaisiin löydöksiin. Skandaalikoneen toiminta on usein melkein automaattista, joten kerran käynnistyttyään sitä on vaikea enää pysäyttää. Nykyisin skandaalien paisuttamiseen osallistuvat myös niin sanotut vakavat mediat, jotka eivät voi jättäytyä pois kiristyvästä kilpailusta.

Skandaali voi kääntyä suoranaiseksi saippuasarjaksi – olkoonkin, että se on voittoa tuottavaa saippuaa. Erityisesti seksiin liittyvät skandaalit kiinnostavat ja myyvät. Jos Watergate oli poliittisten skandaalien äiti, presidentti Bill Clintonin suhdetta Valkoisen talon harjoittelijaan Monica Lewinskyyn setvinyt skandaali oli saippuaskandaalien esiäiti. Se toi huikeat voitot yhdysvaltalaisille kaapelikanaville, jotka seurasivat sen käänteitä ympärivuorokautisesti.[26]

Usein skandaalin syy haetaan moraalista. Journalismi lähtee nykyisin helposti ristiretkelle korkean moraalin nimissä, ja näyttävien moraalisten draamojen rakentelusta onkin tullut yksi journalismin kulmakivi 2000-luvulla.[27] Osin tämä johtuu myös siitä, että toimittajat pelkäävät esittää omia poliittisia näkemyksiä. Kaupallistuneessa mediassa on vaarallista leimautua jonkin poliittisen suunnan edustajaksi. Poliittinen näkökulma korvautuu silloin helposti moraalisella näkökulmalla, josta juttuun haetaan kriittinen särmä. Samaan aikaan kun yhteiskunta ylipäätään on muuttunut vapaamielisemmäksi esimerkiksi seksuaalisuuteen suhtautumisessa tai parisuhteen järjestämisessä, julkisuudessa näitä asioita puidaan välillä konservatiiviseen tai moralistiseen sävyyn. Pahimmillaan skandaalit aiheuttavat sen, että julkisuus muuttuu jatkuviksi moraalipaniikeiksi ja moraalista paheksuntaa suunnataan kaikkeen mikä liikkuu.

Poliittisissa skandaaleissa moraalirikkomusten mittasuhteet hämärtyvät helposti. Lahjoituksesta saattaa tulla lahjus ilman oikeudenkäyntiä tai tarkempia todisteita. Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa on jo joitakin tapauksia, joissa ehdokkaaksi asettuva poliitikko on etukäteen kertonut menneisyyden syrjähypystään tai muusta asiasta, jonka arvelee voivan muuttua skandaaliksi. Ehkä kaikilla ei ole halua tähän, ja voi olla ongelmallista, jos poliittinen elämä muuttuu sellaiseksi, ettei sinne astuttuaan enää voi elää yksityistä elämää. Politiikan muutenkin heikentynyttä vetovoimaa tuskin lisää se, että julkinen kontrolli kohdistuu asioihin, joilla ei ole mitään tekemistä itse politiikan kanssa.

VALTA, VAPAUS JA VASTUU

2000-luvun uusi piirre on julkisuuden polarisoituminen toisiaan vastaan taisteleviin leireihin.[28] Yhdysvalloissa liberaalit ja konservatiivit lyövät toisiaan olan takaa. Euroopassa populistiset puolueet ovat haastaneet poliittisen järjestelmän kärjistävällä tai poliittisesti epäkorrektilla retoriikalla. 2000-luvun uutuuskäsitteitä ovat myös ”vihapuhe” ja ”vihamailit”. Suomessa tästä kuohahtelun hallitsemasta julkisuudesta kertovat sekä poliitikot että toimittajat. Poliitikon

sähköposti saattaa tukkeutua raivonpurkauksista ja uhkauksista. Toimittajan maahanmuuttomyönteinen kolumni saa aikaan sähköpostien, kirjeiden ja tekstiviestien tulvan. Palaute on usein suorastaan karmivaa, sillä joukossa on myös tappo- ja raiskausuhkauksia. Se varmasti saa miettimään, kuinka usein mielipiteitään viitsii julkisesti esitellä.

Osin nämä purkaukset selittyvät yhteiskunnan muutoksen nopealla tahdilla. Moderniin yhteiskuntaan ovat kuuluneet aina myös tiukat vastaliikkeet, taaksepäin katsovat fundamentalistit ja nostalgiset "alkuperäisen" elämän puolustajat. Myös romantiikka, erityisesti kansallisromantiikka, on moderni ilmiö: se katsoo kaihoisasti kuvitteelliseen onnellaan ja rakentaa siitä poliittisen projektin. Mitä kiivaampaa yhteiskunnan muutos ja kehitys on, sitä jyrkempiä nämä liikkeet ovat. Tällä dynamiikalla ehkä osin selittyvät 2000-luvun julkisen elämän ilmiöt, joissa ihmiset ryhmittyvät tiukasti uskonnollisten tai kansallisten tunnusten alle. Tai ehkä olemme välivaiheessa, jossa verkko ja sosiaalinen media tarjoavat kanavan patoutuneen protestimielialan purkamiseen, ja julkinen elämä rauhoittuu, kun uudet mediat ovat vakiintuneet.

Kun mediat ja kansalaiset ovat ottaneet valtaa politiikalta, molemmilla on entistä suurempi vastuu siitä, että julkinen elämä pidetään sellaisena, että sinne on vielä tarjokkaita. Jos julkinen tila tyhjenee merkityksellisistä keskusteluista, myös yhteiskunnan yhteinen elämä köyhtyy ja muuttuu merkityksettömäksi. Jos julkiseen elämään ja politiikkaan ei hakeuduta innokkaasti ja jos sinne pääsystä ei synny kilpailua, demokratia muuttuu tyhjäksi kuoreksi. On ongelmallista, jos politiikkaan hakeutuvat vain ne, jotka eivät muuallakaan pärjäisi, tai jos siellä saavat läpi tahtonsa ne, jotka jaksavat huutaa ja meuhkata eniten.

Julkisuuden tyhjentymiseen voi vaikuttaa myös se, että vallanpitäjillä on usein taipumus vältellä julkisuutta. He tekevät työtä kulisseissa ja pyrkivät saamaan päätökset valmiiksi ennen kuin ne tuodaan julkisuuteen. Vallanpitäjien suosimia julkisuusstrategioita ovat pakeneminen, vältteleminen ja sitoutumattomuus.[29] Tällainen asenne on tuttu myös suomalaisesta julkisuudesta. Päättäjät eivät pidä julkisuudesta ja katsovat sen haittaavan päätösten tekoa.

He myös pyrkivät pitämään keskinäiset kiistansa poissa sieltä.[30] Esimerkiksi 2000-luvulla hallituksissa pyrittiin siihen, että poliittiset päätökset tuodaan julkisuuteen vasta sitten, kun ne on lyöty lukkoon, ei valmisteluvaiheessa.[31]

Julkisen elämän tyhjentyminen ja tyhjänpäiväistyminen ei vastaa valistuksen ihanteita, joissa julkinen keskustelu on modernin yhteiskunnan ytimessä. Immanuel Kant innoittui julkisuudesta 1700-luvulla, kun nykyiset sananvapauden ja demokratian ihanteet alkoivat kehittyä. On outoa, että nämä ihanteet ollaan hukkaamassa aikana, jolloin julkisuus alkaa vihdoinkin olla sitä, mistä Kant aikanaan unelmoi: vapaa tila, jossa jokainen voi sanoa sanottavansa.

Muutoksen 1970-luvulta tähän päivään voi nähdä myös vapautumiskertomuksena. Kun puolueiden ja suurten medioiden valta on heikentynyt, on syntynyt tilaisuus entistä vapaampaan, monipuolisempaan ja parempaan julkiseen elämään. Kylmän sodan jäykistyneet poliittiset asetelmat ovat murtuneet ja politiikan toimintatila on avoin. Koulutustaso on noussut, ja ihmisillä on entistä suuremmat mahdollisuudet valita, millaista elämää he haluavat elää. Samalla jokaisella on entistä paremmat mahdollisuudet käyttää järkeään julkisesti.

Kantille julkisuus on erityinen paikka, jota hallitsee nykyhetki. Julkisuuteen astuminen sekä siellä ajatteleminen ja puhuminen vaativat rohkeutta ja päättäväisyyttä: on katsottava asioita sellaisina kuin ne näyttäytyvät juuri silloin ja tehtävä niistä johtopäätöksiä.[32] Missä vika, jos emme osaa käyttää uutta vapauttamme ja mahdollisuuksiamme ja luoda itsellemme kiinnostavaa ja innostavaa julkista elämää, jossa käytämme rohkeasti järkeämme?

VIITTEET

JOHDANTO

1. Euro RSCG 2010.
2. Habermas 2004.
3. Sennett 1974.
4. Schudson 1998.
5. McKee 2005.
6. Thompson 1995; Taylor 2004.
7. Crossley & Roberts 2004.
8. Butsch 2007; Warner 2002.
9. Shane 2004; Coleman & Blumler 2009.
10. Hindman 2009.
11. Castells 2009; Dahlgren 2009; Coleman & Ross 2010; Tremayne 2007; Lundby 2008.
12. Schudson 2009.
13. Berman 1982.
14. Bauman 2002; 2005; 2007; 2010.
15. Beck 2006.
16. Beck ym. 1994.
17. Turner 1990.
18. Florida 2005, 168–170.
19. Florida 2005, 57–60.
20. Bauman 2002, 51.
21. Nieminen 2001; Koivunen ym. 2001.
22. Salminen 2006.
23. Kantola 2002; Kunelius ym. 2009.
24. Pernaa & Pitkänen 2006.
25. Pietilä 2007; Pernaa ym. 2009.
26. Kantola 1998; Herkman 2009b.
27. Jyrkiäinen 2008; Juntunen 2009.
28. Castells 2009, 240–263; Lull & Hinerman 1997; Thompson 2000; Allern & Pollack 2009.

1. LUKU

1. Thompson 1995; Taylor 2004.
2. Hietaniemi 1997, 339–341.
3. Kant 1995, 79.
4. Habermas 2004; Warner 1990; Melton 2001.
5. Held 2006.
6. Taylor 2004, 84.
7. Giddens 1991, 4–5, 23–27; Wagner 2008, 134–135.
8. Latour 1997.
9. Giddens 1991, 15; Wagner 2008, 1–17.
10. Giddens 1991, 14–16; Wagner 2008, 130–135.
11. Wagner 2008, 65; Scott 1998, 97–102.
12. Schiel 2005, 79.
13. Wagner 2008, 40–62; Leinberger & Tucker 1991; Frank 1997; Heath & Potter 2005; Wouters 2007.
14. Kantola 1999, 51–76; 2009.
15. Castells 1996, 151–200; Wagner 2008, 123–142; Beck 2000, 36–56.
16. Bradley 1992, 22–23.
17. Negrine 2008, 59–61.
18. Kantola 2003.
19. Negrine 2008, 21–26.
20. Taylor 2004, 74.
21. Beck 1994, 3.
22. Bauman 2002, 9.
23. Bauman 2002, 20.
24. Bauman 2010, 3.
25. Hallin 1992; 2006.
26. Giddens 1991, 18–20; Scott 1998.
27. Schudson 2001.
28. Hallin 2006.
29. Hallin 1992, 16.
30. Hallin 1992.
31. Stanyer 2007; Negrine 2008.
32. Corner & Pels 2003.
33. Lees-Marshment 2009; Lilleker & Lees-Marshment 2005.
34. Mazzoleni & Schulz 1999; Kepplinger 2002; Strömbäck 2008.
35. Lees-Marshment 2009; Lilleker & Lees-Marshment 2005.
36. Negrine 2008, 61–64.
37. Brants 2011, 3–15; Castells 2009, 299–416, Stanyer 2007, 120–138; Negrine 2008, 170–194.
38. Vrt. Hallin 2006.
39. Brants & Voltmer 2011.
40. Lanchester 2010.
41. Brants 2011, 7; Voltmer & Brants 2011.
42. Castells 2009; Dahlgren 2009; Coleman & Ross 2010.
43. Hallin 2006.
44. Bauman 2001, 49–51.
45. Deuze 2006; 2007, 147.
46. Deuze 2007, 43–44.
47. Deuze 2007, 143.
48. Thompson 2000, 13–14.
49. Thompson 2000, 52–53, 120.
50. Thompson 1995, 136.
51. Thompson 2000, 50–52.
52. Allern & Pollack 2009, 193, 203–204.
53. Jacobsson & Löfmarck 2008; Alexander 2006, 142–150.
54. Esser & Hartung 2004, 1065–1066; Neckel 2005, 103.
55. Markovits & Silverstein 1988, sit. Thompson 2000, 92–93.
56. Wagner 2008, 21–62.
57. Thompson 2000, 51–52.
58. Castells 2009, 240–263.
59. Hallin 2006.
60. Neckel 2005, 104.
61. Thompson 2000, 16–25.
62. Schudson 2004, 1236.
63. Neckel 2005, 107.
64. Thompson 2000, 117.
65. Kettunen 2006, 59–60.
66. Toivonen 1998, 300.
67. Dahlgren ym. 2011b, 13.
68. Melin 2009.
69. Paloheimo 2009, 40–41.
70. Akkanen 2010.
71. Nieminen 2006.
72. Kantola 2009a.
73. Pernaa 2007, 35; Koski 2010, 182–183.
74. Saari 2007, 31–32.
75. Kantola 1997.
76. Suomen Kuvalehti 11/1950.
77. Reime 2007.
78. Hallin 2006.
79. Peltonen ym. 2003.
80. Saarenmaa 2010; Railo 2011.
81. Nieminen 2001, 188–195.
82. Saarenmaa 2010.
83. Salokangas 1996; 217–246.
84. Toivonen 1998, 300–301.
85. Salokangas 1996, 249–263; Saarenmaa 2010, 226–258.
86. Valaskivi 2007, 371–373; Saarenmaa 2010, 236.
87. Saarenmaa 2010, 239.
88. Salokangas 1996, 205–215; 322–333; Salminen 1996; Tommila & Salokangas 1998, 278–281.
89. Hämäläinen 2004.
90. Saari 2007, 30–42.
91. Saari 2007, 58–59.
92. Hellman 1988; Hellman & Sauri 1994; Tommila & Salokangas 1998, 244–320; Salokangas 1996; 341–438; Herkman 2005.
93. Saari 2007, 258–260.
94. Lyytinen 2006, 47–69.
95. Lyytinen 2006, 166–169.
96. Hämäläinen 2002, 34, 55.
97. Uimonen 1992, 180; Koski 2010, 180–181.
98. Kivioja 2004; Saari 2007.
99. Kivioja 2004; Saari 2007.
100. Levikintarkastus 2011.
101. Hämäläinen 2002, 54–55.
102. Tommila & Salokangas 1998, 244–267, 304–308.

2. LUKU

1. Castells 2009, 240–264
2. Dahlgren ym. 2011a; Saari 2010; Pernaa ym. 2009; Uimonen 2009.
3. Garrard 2006, 19; Adut 2008, 35.
4. Herkman 2009a, 85–86.
5. Mukaan lasketut skandaalit on kuvailtu liitteessä 1.
6. Esser & Hartung 2004, 1048, 1065–1066; Neckel 2005.
7. Garrard 2006, 22; Wishnevsky 2006, 179–180.

8. Adut 2008, 77, 115, 119.
9. Thompson 2000, 108–109; McNair 2006.
10. Heywood 1997, 419; Newell 2010, 2.
11. Tumber & Waisbord 2004b, 1144.
12. Esser & Hartung 2004, 1065; Adut 2004, 530; Maesschalck & Van de Walle 2006, 1012.
13. Wishnevsky 2006, 179.
14. Waisbord 1994; Lawson 2002, 138–156.
15. Zirker & Redinger 2003, 41.
16. Gulyás 2004, 77
17. Manin 1997, 219–221; Thompson 2000, 111–114.
18. Hallin & Mancini 2004, 251–287.
19. Thompson 2000, 109, 113.
20. Hallin 2006; Herkman 2009a.
21. Allern & Blach-Ørsten 2011; Hallin & Mancini 2004; 29, 66–75; Herkman 2009a; Kunelius 2009.
22. Salminen 1996; Uskali 2003, 59–63.
23. Uimonen 2009, 36–39; Pernaa & Railo 2006, 22.
24. Esim. Heiskanen 2010, 24–25.
25. Hulkko 2009; Ylen Elävä arkisto 28.1.2010; Helsingin Sanomat 29.11.1952; 19.9.1953.
26. Hulkko 2009; Rantanen 2009; Ylen Elävä arkisto 28.1.2010.
27. Hämäläinen 2002, 24–28; Ylen Elävä arkisto 19.08.2007.
28. Majander 2007, 14–15; Ojala 1975.
29. Kilpi 2007, 182–184; Helsingin Sanomat 3.12.1975.
30. Majander 2007, 15.
31. Hemánus 1988, 460; Pernaa 2009, 157.
32. Pernaa 2009, 157–161; Pernaa & Railo 2006, 28; Ylen Elävä arkisto 8.9.2006; Sainio 1978; Ilta-Sanomat 29.6.1979.
33. Valtonen & Ojajärvi 2011.
34. Lauantaiseura 1981.
35. Astikainen 2008a.
36. Aula 1991, 196–198; Lehtinen 2002, 627–632.
37. Savola 1985.
38. Tikka 1985.
39. Salminen 2006, 88–89; Tikka 1985.
40. Salminen 2006, 39–47.
41. Luostarinen & Uskali 2006, 181.
42. Pernaa & Railo 2006, 29–30, 61–63
43. Pernaa & Railo 2006, 28–29; Pernaa 2009, 230.
44. Huhtala & Hakala 2007, 45–46; Ennelin 2003, 211–212; Joutsenniemi 1987, 56–57.
45. Uimonen 2009, 100–101; Pernaa & Railo 2006, 44.
46. Uimonen 2009, 110–114.
47. Uimonen 2009, 115–117.
48. Virkkunen 2006.
49. Alho 2004, 226–227.
50. Uimonen 2009, 157–158.
51. Tiihonen 2006, 17, 53.
52. Thompson 1997, 38–42; 2000, 13–14.
53. Adut 2008, 175–209.
54. Uimonen 2009, 36–39; Pernaa & Railo 2006, 22.
55. Uimonen 2009, 118–119.
56. Tennilä 1994.
57. Uimonen 2009, 21–22.
58. Pernaa & Railo 2006, 22.
59. Alho 2011, 102.
60. Uimonen 2009, 180–181, 196–197.
61. Holli 1991, 3.
62. Uimonen 2009, 167–169, 200–202.
63. Ks. esim. Niemi 2009; Karppinen ym. 2010.
64. Aitamurto 2008.
65. Pimiä 2008.
66. Juntunen & Väliverronen 2010.
67. Uimonen 2009, 216–217.
68. Jacobsson & Löfmarck 2008.
69. Vrt. Adut 2008, 197–209.
70. Ojala 2008, 196; Tainio 2006, 68–71.
71. Johnson 1990, 65.
72. Uskali 2005, 41–46; Mikkonen 1998, 308–309; Johnson 1990.
73. Kantola 2009b.
74. Mikkonen 1998, 360–386.
75. Uimonen 2009, 102–110.
76. Uimonen 2009, 119–123.
77. Uimonen 2009, 140–151, 169–174.
78. Uimonen 2009, 158–167.

79. Alkio 2006.
80. Kivioja 2008; Juntunen 2009.
81. Juntunen & Väliverronen 2009; Paasonen & Pajala 2011.
82. Juntunen & Väliverronen 2009, 276–278; Paasonen & Pajala 2011, 122–128.
83. Hokkanen 2002, 312–331; Kivioja 2007.
84. Saari 2007, 34–40.
85. Kivioja 2008, 199.
86. Pernaa ym. 2006, 275–277; Kivioja 2008, 189.
87. Juntunen & Väliverronen 2009, 281.
88. Stanyer & Wring 2004, 7.
89. Holtz-Bacha 2004, 41–52.
90. Deacon 2004, 9–23; Kuhn 2004, 24–40.
91. Hjarvard 2008; Lundby 2009; Mazzoleni & Schulz 1999.
92. Neckel 2005, 104.
93. Adut 2008.
94. Jokelainen 2011.
95. Jenssen & Fladmoe 2009.
96. Ervasti 2004.
97. Uimonen 2009, 114.
98. Castells 2009, 246; Schudson 2004, 1236.
99. Garrard 2006, 23.
100. Thompson 2000, 117.

3. LUKU

1. Yle TV1 A-studio 7.5.2008.
2. Hämäläinen 2010; Majander 2007; Jensen-Eriksen 2008.
3. Pietiläinen 1990.
4. Pietiläinen 1990.
5. Kotilainen & Pietiläinen 1994.
6. Venho 2009a.
7. Pujas & Rhodes 1999, 46.
8. Pujas & Rhodes 1999; Esser & Hartung 2004; Scarrow 2003.
9. Clemens 2005; Flynn 2005; Tumber & Waisbord 2004a, 1032.
10. Pujas & Rhodes 1999, 52–54.
11. Pujas & Rhodes 1999, 47–54; Clemens 2005, 73.
12. Aznar 2002; Pujas & Rhodes 1999, 50–52.
13. Scarrow 2003, 134.
14. Esser & Hartung 2004, 1052–1056.
15. Venho 2009, 90.
16. Venho 2008, 201.
17. Ks. LA 103/1991 vp; LA 90/1994 vp; LA 50/1998 vp.
18. Ks. Euroopan parlamentti 2002.
19. Venho 2008, 201–203.
20. HE 8/2000 vp.
21. Venho 2008, 210–213.
22. Greco 2007; Hallitusohjelma 2007.
23. Helsingin Sanomat 13.3.2007.
24. Politiikan toimittajat ry 2007.
25. Yle TV1 A-studio 7.5.2008.
26. Kasvi 2008.
27. Yle TV1 pääuutislähetys 14.5.2008.
28. Tiura 2007.
29. Ekström & Johansson 2008.
30. Thompson 2000, 13–25.
31. Vuoristo 2008a; Astikainen 2008b.
32. Vasterman 2005, 513–515.
33. Vrt. Thompson 2000, 24; Jenssen & Fladmoe 2009, 35.
34. Laitinen 2011.
35. Thompson 2000, 25; Pitkänen 2009, 94; ks. myös. McNair 2006.
36. Thompson 2000, 121–122.
37. Thompson 2000, 160.
38. Palm & Vuoristo 2008; Valtakunnansyyttäjänvirasto 31.3.2011.
39. Koikkalainen & Riepula 2009, 54–92, 113; Keskusrikospoliisi 16.8.2009; 27.8.2009.
40. Yle Areena 28.2.2011.
41. Koikkalainen & Riepula 2009, 84–90, 125.
42. Valtakunnansyyttäjänvirasto 28.1.2011.
43. Perustuslakivaliokunta 2010.
44. Yle TV2 Silminnäkijä 28.9.2009.
45. Julkisen sanan neuvosto 2009.
46. Keskusrikospoliisi 1.10.2009.
47. Lehtinen 2010.
48. Huhtala & Hakala 2007, 175–184.
49. Pohjanpalo & Mölsä 2008.
50. Vuorikoski & Kantomaa 2009.
51. Esim. Hautamäki & Mölsä 2009a.
52. Vuorikoski 2009.
53. Hautamäki & Mölsä 2009b.

54. Pietiläinen 2008.
55. Pietiläinen 2009.
56. Keskusrikospoliisi 14.10.2008; 16.7.2009; 16.8.2010.
57. Hautamäki ym. 2009.
58. Pietiläinen 2008.
59. Esim. Ginsberg & Shefter 1990.
60. Vuoristo 2008a.
61. Vuoristo 2009.
62. Pitkänen 2009, 96; Venho 2008, 76; Tarasti 2010.
63. VNT 1/2009 vp; Eduskunta 2009; esim. Uusi Suomi 24.9.2009; Vuoristo 2009.
64. Vuoristo 2009; Uusi Suomi 24.9.2009.
65. Vuoristo 2008b.
66. Pernaa 2007, 73–75, 82.
67. Newell 2010; Thompson 2000, 170–174.
68. Pujas & Rhodes 1999, 49.
69. Esser & Hartung 2004, 1056.
70. Yle TV1 A-plus 22.9.2010. Ohjelmassa Vanhanen kertoi alkaneensa hakeutua toisiin tehtäviin syksyllä 2009, kun hänen Nuorisosäätiöltä saamansa tuki tuli julkisuuteen.
71. Perustuslakivaliokunta 2010.
72. Parkkonen 2009; Parkkonen & Koskinen 2009; Kangaspuro 2009.
73. Perustuslakivaliokunta 2010.
74. Kokkonen 2008.
75. Astikainen 2008c.
76. HS.fi 25.9.2009.
77. Elonen 2010.
78. Hautamäki ym. 2009.
79. Hautamäki & Vuoristo 2009.
80. Thompson 2000, 112.
81. Karvonen 2010.
82. Hautamäki & Kerkelä 2009.
83. Keskusrikospoliisi 17.3.2010.
84. Peltoniemi 2010.
85. Venho 2008.
86. Koikkalainen & Riepula 2009.
87. Tarasti 2010.
88. Klemola 2009.
89. Oikeusministeriö 2011.
90. Weatherford 1985, 40–41.

4. LUKU

1. Alasuutari 1999; Saukkonen 2011; Wiberg 2006; Venho 2008.
2. Schiel 2005.
3. Ervasti 2011.
4. Stanyer 2007; Negrine 2008; Preston 2009; Sampson 1996; Blumler & Kavanagh 1999; Curran ym. 2005; Corner & Pels 2003; Heidar & Saglie 2002; Aarnio 2003, 449–458; Katz & Mair 1995.
5. Kantola 2003.
6. Davis 2005; Negrine 1996.
7. Lilleker & Lees-Marshment 2005; Lees-Marshment 2009.
8. Corner 2003, 67–84.
9. Davis 2010, 82–97.
10. Venho 2008; Wiberg 2006, 44–64; Saukkonen 2011; Borg 2011a. Ks. myös Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r. p. (sdp.fi), Suomen Keskusta r. p. (keskusta.fi), Kansallinen Kokoomus r. p. (kokoomus.fi).
11. Sumiala-Seppänen 2001.
12. Ylä-Anttila 2010.
13. sannaperkio.net; alexstubb.com; marjatiura.net
14. Kupiainen 2008.
15. Jensen 2009.
16. Määttänen 2009.
17. Ks. Kekki 2011.
18. Ks. esim. Hovi 2007; Pukki 2010; Kekki 2011.
19. Pietilä 2005.
20. Karpela 2005.
21. VNK 2010; Varpela 2009.
22. Hakala 2009; Sumiala 2010; Tikka ym. 2010.
23. Helsingin Sanomien kuukausiliite 1.9.2007.
24. Heidar & Saglie 2002; Karvonen 2010.

5. LUKU

1. McManus 1994; 1995; 2009.
2. Rove 2010; Preston 2009, 121–124.
3. Esim. Shirky 2008, 70–77; Carpentier 2009.
4. Lanchester 2010.
5. Wiik 2010; Witsche & Nygren 2009; Deuze 2006; 2007, 142–170; Metyková & Waschková Cisarová 2009.
6. Kantola 1998; Herkman 2009b.
7. Kunelius & Ruusunoksa 2008; Kolari 2010.
8. Hujanen 2010; Töyry 2010.
9. Hujanen 2008; Ruusunoksa 2006.
10. Hellman & Jaakkola 2009.
11. Ruusunoksa 2006.
12. Juntunen 2010; Pitkänen 2009a, 105.
13. Pitkänen 2009b.
14. Niemi 2009; Juntunen & Väliverronen 2010.
15. Deuze 2006; 2007.
16. Hallin 2006.
17. Hämäläinen 2002, 23.
18. Hämäläinen 2002, 62–67.
19. Hämäläinen 2002, 36–37.
20. Lehtinen 2002, 627–632.
21. Astikainen 2008a.
22. Hämäläinen 2002, 68–73.
23. Heino 2006.
24. Hallin 2006.
25. Ks. myös Railo 2011.
26. Kiitokset Risto Kuneliukselle tämän linjan hahmottelusta.
27. Korkki 2010.

6. LUKU

1. Coleman & Ross 2010; Dahlgren 2009; Coleman & Blumler 2009; Shane 2004; Lietsala & Sirkkunen 2008.
2. Ks. esim. Stevenson 2003; Zukin ym. 2006; Miller 2007; Sanford 2007; Mossberger 2008.
3. Ks. erit. Mouffe 2000; 2005a; 2005b.
4. Paloheimo & Borg 2009, 361.
5. Halava & Pantzar 2010.
6. Paloheimo & Borg 2009, 363–364.
7. Taylor 2004.
8. Ks. esim. Alexander 2006.
9. Habermas 2004.
10. Bennet 1990.
11. Ks. esim. Väliverronen & Kunelius 2009.
12. Ks. esim. McNair 2003, 20.
13. Ks. esim. Hallin & Mancini 2004; Alasuutari 1996; Rainio-Niemi 2008.
14. Mörä 1999; Lounasmeri 2010; Ylä-Anttila 2010; Juntunen 2004.
15. Metsämäki & Nisula 2006.
16. Ks. Suomen osalta esim. Julkunen 2001; Kuivalainen ym. 2005; Kainulainen 2006.
17. Ks. Suomen osalta Grönlund ym. 2005b, 123–126.
18. International IDEA 2011; Marshall 2009, 25.
19. Mair & van Biezen 2001, 12–13.
20. International IDEA 2011.
21. Kansanvalta.fi 2011; Vaalit.fi 2011b.
22. Kansanvalta.fi 2011.
23. Kansanvalta.fi 2011.
24. Lumme 2007, 333.
25. Stirland 2008; Dahlgren 2009, 54; Castells 2009, 389–398.
26. Karmala 2007; Tikka 2010.
27. Alasuutari 1996.
28. Sauri 2010, 11.
29. Sauri 2010, 30, 93.
30. Sanomalehtien Liitto 2010; Aikakausmedia 2010.
31. Sanomalehtien Liitto 2011.
32. Sauri 2010, 216.
33. Suhonen 2010.
34. Helle 2010.
35. Heikkilä 2001.
36. Ks. esim. Ahva 2010.
37. Castells 2009.
38. Facebook 2011.
39. Dahlgren 2009, 55.
40. Van Aelst & Walgrave 2004, 100.
41. Van Aelst & Walgrave 2004, 101; Bennett 2004, 133; Scholz 2008, 358.
42. Ks. esim. van Aelst & Walgrave 2004; 101–103; Cardoso & Pereira Neto 2004; Stanyer 2007, 173.
43. Smith 2011.
44. HS.fi 25.10.2007; Ovaskainen 2010.
45. Ovaskainen 2010; Mykkänen 2009.
46. TNS Metrix 2011.

47. Raeste 2010.
48. Ks. esim. HS.fi keskustelu 13.10.2010; Suomi24.fi 2010.
49. Iltasanomat.fi 25.1.2011; ks. myös Kaleva.fi 19.10.2010.
50. Eroakirkosta.fi 2011.
51. Häyhtiö & Rinne 2008, 311–316.
52. Nukari 2007.
53. Raittila ym. 2008, 186; Hakala 2009, 48.
54. Raittila ym. 2008, 177.
55. Raittila ym. 2009, 13–15; Hakala 2009, 96–98.
56. Mattila & Sänkiaho 2005, 77–79, 86–87; FSD 2010, 21–22, 174.
57. Grönlund ym. 2005a, 89–90.
58. Rapeli 2010, 122.
59. Ks. esim. Borg & Paloheimo 2009.
60. Paloheimo & Sundberg 2005, 198.
61. Paloheimo & Borg 2009, 362.
62. Mattila & Sänkiaho 2005, 90.
63. Vrt. Mattila & Sänkiaho 2005, 90.
64. Paloheimo & Borg 2009, 361.
65. Vrt. Paloheimo & Sundberg 2005, 198.
66. Haavisto & Kiljunen 2011, 9–15.
67. Pohjanpalo 2011.
68. Vaalit.fi 2011a; Borg 2011b.
69. Kansainvälisiä World Values -vertailuja on järjestetty vuosina 1981, 1990, 1996, 2000 ja 2005.
70. Borg 2007, 11; 20.
71. Grönlund 2007, 403.
72. Nuorista vrt. esim. KMT 2010; Finnpanel 2011.
73. Haavisto ym. 2007, 38–42.
74. Haavisto ym. 46–48.
75. Borg 2007, 11.
76. Hemánus & Tervonen 1980.
77. Pietilä 2007; Jyrkiäinen 2008, 56–57.
78. Hallin & Mancini 2004.
79. Ks. esim. Galston 2004, 39; Davis 2005; Hindman 2009, 138.
80. Kelly ym. 2009.
81. Ks. esim. Davis 2005; Kelly ym. 2009.
82. Vrt. Seeck ym. 2008, 193.
83. SatunnainenKulkija 2009.
84. Bauman 2002, 237–240.
85. Ks. esim. Davis 2005.
86. Zukin ym. 2006.
87. Couldry ym. 2007.
88. Vrt. Mouffe 1999.
89. Vrt. Mossberger 2008.
90. Bourdieu 1993.
91. Bauman 2002, 51.

7. LUKU

1. Myllyoja 2011.
2. Jakobsson & Löfmarck 2008; Alexander 2006, 142–150.
3. Jiménez 2004, 1110–1111.
4. Weatherford 1985, 40–41.
5. Hallin 1992; 2006; Bauman 2002.
6. Salminen 1996, 263–265.
7. Sumiala-Seppänen 2007.
8. Thompson 1990, 15; Hjarvard 2008, 60.
9. Castells 2009.
10. Ervasti 2004.
11. Habermas 2002; Sennett 1974; Schudson 1998.
12. Bauman 2002, 50–54.
13. Bellah ym. 1985.
14. Leinberger &Tucker 1991; McClay 1994; Florida 2005.
15. Wouters 2007.
16. Sampson 1995.
17. Whyte 1963.
18. Whyte 1963, 62–65.
19. Crossley & Roberts 2004.
20. Rantanen ym. 2010.
21. Kangaspuro 2010.
22. Hallin 2006.
23. Davis 2007, 172–177.
24. Schudson 2004, 1234.
25. Schudson 2004, 1234.
26. Tumber & Waisbord 2004, 1147.
27. Kunelius 2009, 345.
28. Hallin 2006.
29. Bauman 2002, 52.
30. Kantola 2002.
31. Kunelius ym. 2009, 436–442; Pitkänen 2009c, 159–160.
32. Muhlman 2010, 56–58.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Aarnio, Eeva (2003). Puolue. Teoksessa Matti Hyvärinen, Jussi Kurunmäki, Kari Palonen, Tuija Pulkkinen & Henrik Stenius: *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria.* Tampere: Vastapaino, 413–466.

Adut, Ari (2004). Scandal as Norm Entrepreneurship Strategy. Corruption and the French Investigating Magistrates. *Theory and Society* 33, 529–578.

— (2008). *On Scandal. Moral Disturbances in Society, Politics, and Art.* Cambridge: Cambridge University Press.

Ahva, Laura (2010). *Making News with Citizens. Public Journalism and Professional Reflexivity in Finnish Newspapers.* Tampere: Tampere University Press.

Aikakausmedia (2010). Aikakauslehtinimikkeet. www.aikakauslehdet.fi/default.asp?docId=16377 (Luettu 18.1.2011.)

Aitamurto, Tanja (2008). Seksuaalista häirintää. *Helsingin Sanomat* 27.1.2008.

Akkanen, Juha (2010). Äänestäjälle pitäisi luvata rahat takaisin. *Helsingin Sanomat* 17.12.2010.

Alasuutari, Pertti (1996). *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994.* Tampere: Vastapaino.

— (2003). Toisen tasavallan pyhät arvot ja niiden rapautuminen. Teoksessa Kirsi Saarikangas, Pasi Mäenpää & Minna Sarantola-Weiss (toim.): *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki.* Helsinki: Tammi, 258–267.

Alexander, Jeffrey (2006). *The Civil Sphere.* Oxford: Oxford University Press.

Alho, Arja (2004). *Silent Democracy, Noisy Media.* Sosiologian väitöskirja. Helsinki: Helsinki University Press.

— (2011). Tilaamatta ja yllätyksenä. Teoksessa Susanne Dahlgren, Sari Kivistö & Susanna Paasonen (toim.): *Skandaali! Suomalaisen taiteen ja politiikan mediakohut.* Helsinki: Helsinki-kirjat, 93–114.

Alkio, Jyrki (2006). Ollila: Kallasvuolla hallituksen täysi tuki. *Helsingin Sanomat* 27.1.2006.

Allern, Sigurd & Mark Blach-Ørsten (2011). The News Media as a Political Institution. *Journalism Studies* 12:1, 92–105.

Allern, Sigurd & Ester Pollack (toim.) (2009). *Skandalenes marked-splass. Politikk, moral og mediedrev.* Bergen: Fakbokforlaget.
Astikainen, Arto (2008a). Kekkonen lähtee, kuka tulee? Tutkiva.fi 13.5.2008 www.tutkiva.fi/content/kekkonen-lahtee-kuka-tulee (Luettu 10.1.2010.)
— (2008b). Niinistö Kallille: Rehtiä vilppiä ei ole olemassa. *Helsingin Sanomat* 15.5.2008.
— (2008c). Vanhanen: Järjestelmää uhkaa luottamuskriisi vaalirahasotkun takia. *Helsingin Sanomat* 21.5.2008.
Aula, Maria Kaisa (1991). *Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa? Tutkimus Yleisradion politiikan toimittajien ammatti-identiteetistä 1980-luvulla.* Tutkimusraportti 5/1991. Helsinki: Yleisradio.
Aznar, Jorge González (2002). Political Corruption Party Financing Spain. A case study of regulatory frameworks at the Expert Meeting on Political Finance Regulations, Athens 2002. www.transparency.org/global_priorities/corruption_politics/projects_political_corruption/athens_meeting_2002 (Luettu 3.1.2011.)
Bauman, Zygmunt (2002). *Notkea Moderni.* Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino. (Alkuteos: *Liquid Modernity,* 2000.)
— (2005). *Liquid Life.* Cambridge: Polity Press.
— (2007). *Liquid Times. Living in an Age of Uncertainty.* Cambridge: Polity Press.
— (2010). *44 Letters from the Liquid Modern World.* Cambridge: Polity Press.
Beck, Ulrich (1994). The Reinvention of Politics. Towards a Theory of Reflexive Modernization. Teoksessa Ulrich Beck, Anthony Giddens & Scott Lash (toim.): *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order.* Cambridge: Polity Press, 1–55.
—(2000). *The Brave New World of Work.* Käänt. Patrick Camiller. Cambridge: Cambridge Polity Press. (Alkuteos: *Schöne neue Arbetswelt. Vision Welbürgergeschellscaft,* 1999.)
— (2006). *The Cosmopolitan Vision.* Cambridge: Polity Press
Beck, Ulrich, Anthony Giddens & Scott Lash (1994). *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order.* Cambridge: Polity Press.
Bellah, Robert N., Richard Madsen, William M. Sullivan, Ann Swidler & Steven M. Tiption (1985). *Habits of Heart. Individualism and Commitment in American Life.* Berkeley: University of California Press.
Bennett, Lance W. (1990). Toward a Theory of Press-State Relations in the United States. *Journal of Communication* 40:2, 225–248.
— (2004). Communicating Global Activism. Strengths and Vulnerabilities of Networked Politics. Teoksessa Wim van de Donk, Brian Loader, Paul G. Nixon & Dieter Rucht (toim.): *Cyberprotest. New Media, Citizens and Social Movements.* London: Routledge, 123–146.
Berman, Marshall (1982). *All That Is Solid Melts into Air.* New York: Simon and Schuster.

Blumler, Jay G. & Dennis Kavanagh (1999). The Third Age of Political Communication. Influences and Features. *Political Communication* 16:3, 209–230.
Borg, Sami (2007). Suomalaisten luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin. Teoksessa Sami Borg ym.: *Uskonto, arvot ja instituutiot. Suomalaiset World Values -tutkimuksissa 1981–2005.* Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 4. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 9–25.
— (2011a). Vaalit ja puolueiden kannatus. Teoksessa Pasi Saukkonen: *Suomen poliittinen järjestelmä.* Verkkokirja. blogs.helsinki.fi/vol-spj/puolueet/vaalit-ja-puolueiden-kannatus/ (Luettu 3.2.2011.)
— (2011b). Kolumni. Vaalitilastot uusiksi. www.yle.fi 13.4.2011. yle.fi/uutiset/teemat/vaalit_2011/2011/04/vaalitilastot_uusiksi_2512502.html. (Luettu 18.4.2011.)
Borg, Sami & Heikki Paloheimo (toim.) (2009). *Vaalit yleisödemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007.* Tampere: Tampere University Press.
Bourdieu, Pierre (1993). *The Field of Cultural Production. Essays on Art and Literature.* Toim. & esipuhe Randal Johnson. New York: Columbia University Press.
Bradley, Harriet (1992). Changing Social Divisions. Class, Gender and Race. Teoksessa Robert Bocock & Kenneth Thompson (toim.): *Social and Cultural Forms of Modernity.* Cambridge: Open University Press, 11–68.
Brants, Kees (2011). Introduction. Mediatization and De-Centralization of Political Communication. Teoksessa Kees Brants & Katrin Voltmer (toim.): *Political Communication in Postmodern Democracy.* London: Palgrave Macmillan, 1–18.
Brants, Kees & Katrin Voltmer (toim.) (2011). *Political Communication in Postmodern Democracy. Challenging the Primacy of Politics.* London: Palgrave Macmillan.
Butsch, Richard (toim.) (2007). *Media and Public Spheres.* New York: Palgrave.
Cardoso, Gustavo & Pedro Pereira Neto (2004). Mass Media Driven Mobilization and Online Protest. ICTs and the Pro-East Timor Movement in Portugal. Teoksessa Wim van de Donk, Brian Loader, Paul G. Nixon & Dieter Rucht (toim.): *Cyberprotest. New Media, Citizens and Social Movements.* London: Routledge, 164–180.
Carpentier, Nico (2009). Participation Is Not Enough. The Conditions of Possibility of Mediated Participatory Practices. *European Journal of Communication* 24:4, 407–420.
Castells, Manuel (1996). *The Rise of the Network Society.* Oxford: Blackwell.
— (2009). *Communication Power.* Oxford: Oxford University Press.
Clemens, Clay (2005). A Few Bad Apples or a Spoiled Barrel? The CDU Party Finance Scandal Five Years Later. *German Politics and Society,* 23:2, 72–87.

Coleman, Stephen & Jay Blumler (2009). *The Internet and Democratic Citizenship. Theory, Practice and Policy.* Cambridge: Cambridge University Press.
Coleman, Stephen & Karen Ross (2010). *The Media and the Public. "Them" and "Us" in Media Discourse.* Malden: Wiley-Blackwell.
Corner, John & Dick Pels (toim.) (2003). *Media and the Restyling of Politics.* London: Sage.
Couldry, Nick, Sonia Livingstone & Tim Markham (2007). *Media Consumption and Public Engagement. Beyond the Presumption of Attention.* Basingstoke: Intellect.
Crossley, Nick & John Roberts (toim.) (2004). *After Habermas. New Perspectives to the Public Sphere.* Oxford: Blackwell Publishing.
Curran, James, Ivor Gaber & Julian Petley (2005). *Culture Wars. Media and the British Left.* Edinburgh: Edinburgh University Press.
Dahlgren, Peter (2009). *Media and Political Engagement. Citizens, Communication and Democracy.* Cambridge: Cambridge University Press.
Dahlgren, Susanne, Sari Kivistö & Susanna Paasonen (toim.) (2011a). *Skandaali! Suomalaisen taiteen ja politiikan mediakohut.* Helsinki: Helsinki-kirjat.
— (2011b). Johdanto. Skandaalin maisema. Teoksessa Susanne Dahlgren, Sari Kivistö & Susanna Paasonen (toim.): *Skandaali! Suomalaisen taiteen ja politiikan mediakohut.* Helsinki: Helsinki-kirjat, 7–20.
Davis, Aeron (2007). *The Mediation of Power. A Critical Introduction.* London: Routledge.
— (2010). *Political Communication and Social Theory.* London: Routledge
Davis, Richard (2005). *Politics Online. Blogs, Chatrooms, and Discussion Groups in American Democracy.* New York: Routledge.
Deacon, David (2004). Politicians, Privacy and Media Intrusion in Britain. *Parliamentary Affairs* 57:1, 9–23.
Deuze, Mark (2006). Liquid Journalism. *Political Communication Report* 16:1. frank.mtsu.edu/~pcr/1601_2005_winter/roundtable_Deuze.htm (Luettu 9.3.2011.)
— (2007). *Media Work.* Cambridge: Polity Press.
Eduskunta (2009). Vaalirahoitus puhutti eduskuntaa. Eduskunnan tiedote 30.9.2009. web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/ajankohtaista/tiedotearkisto.htx?templateId=1.htx&id=2686&titlenro=9/2009&sort=92009 (Luettu 14.4.2011.)
Ekström, Mats & Bengt Johansson (2008). Talk Scandals. *Media, Culture & Society* 30:1, 61–79.
Elonen, Piia (2010). Vanhanen kiitti avusta vaalien jälkeen. *Helsingin Sanomat* 14.4.2010.
Ennelin, Esa (2003). Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus 1986. Teoksessa Tuomas Forsberg, Christer Pursiainen, Raimo Lintonen & Pekka Visuri (toim.): *Suomi ja kriisit. Vaaran vuosista terrori-iskuihin.* Helsinki: Gaudeamus, 207–220.
Eroakirkosta.fi (2011). Eroakirkosta.fi-tilastot. eroakirkosta.fi/static/ek-tilastot/ (Luettu 27.1.2011.)

Ervasti, Pekka (2004). *Irakgate. Pääministerin nousu ja ero.* Helsinki: Gummerus.
— (2011). Puolueensa näköinen. Uskolliset kannattajat ovat puolueiden turva. Tällaisia he ovat. *Suomen Kuvalehti* 3/2011.
Esser, Frank & Uwe Hartung (2004). Nazis, Pollution, and No Sex. Political Scandals as a Reflection of Political Culture in Germany. *The American Behavioral Scientist* 47:8, 1040–1071.
Ettema, James & Theodore Glasser (1998). *Custodians of Conscience. Investigative Journalism and Public Virtue.* New York: Columbia University Press.
Euro RSCG (2010). Sosiaalinen media paljastaa sukupolvet erottaneen kuilun. Lehdistötiedote 17.11.2010. www.eurorscg.fi/sosiaalinen-media-paljastaa-sukupolvet-erottaneen-kuilun/ (Luettu 31.1.2010.)
Euroopan parlamentti (2002). Päätöslauselmaesitys. Istuntoasiakirja 3.12.2002. B5 0620/2002, B5 0621/2002, B5 0622/2002.
Facebook (2011). Timeline. www.facebook.com/press/info.php?timeline (Luettu 17.1.2011.)
Finnpanel (2011). TV-mittaritutkimus. www.finnpanel.fi/tulokset/tv/kk/share/viimeisin/ (Luettu 31.1.2011.)
Florida, Richard (2005). *Luovan luokan esiinmarssi.* Suom. Maria Mikkonen, Jarmo Nousiainen & Seppo Raudaskoski. Helsinki: Talentum. (Alkuteos: *The Flight of the Creative Class. The New Global Competition for Talent,* 2002.)
Flynn, Peter (2005). Brazil and Lula, 2005. Crisis, Corruption and Change in Political Perspective. *Third World Quarterly* 26:8, 1221–1267.
Frank, Thomas (1997). *The Conquest of Cool. Business Culture, Counterculture and the Rise of Hip Consumerism.* Chicago: The University of Chicago Press.
FSD (2010). Eduskuntavaalitutkimus 2007 (koodikirja). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (tuottaja ja jakaja). www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2269/cbF2269.pdf (Luettu 21.3.2011.)
Galston, William A. (2004). If Political Fragmentation Is the Problem, Is the Internet the Solution? Teoksessa David M. Anderson & Michael Cornfield (toim.): *The Civic Web. Online Politics and Democratic Values.* Lanham: Rowman & Littlefield, 35–44.
Garrard, John (2006). Scandals. An Overview. Teoksessa John Garrard & James L. Newell (toim.): *Scandals in Past and Contemporary Politics.* Manchester: Manchester University Press, 13–29.
Garrard, John & James L. Newell (toim.) (2006). *Scandals in Past and Contemporary Politics.* Manchester: Manchester University Press.
Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in Late Modern Age.* Stanford: Stanford University Press.
Ginsberg, Benjamin & Martin Shefter (1990). *Politics by Other Means. The Declining Importance of Elections in America.* New York: Basic Books.
Greco (2007). Suomen puoluerahoituksen läpinäkyvyyttä koskeva arviointiraportti (Teema II). www.om.fi/1196863305033 (Luettu 17.2.2011.)

Grönlund, Kimmo (2007). Knowing and Not Knowing. The Internet and Political Information. *Scandinavian Political Studies* 30:3, 397–418.

Grönlund, Kimmo, Heikki Paloheimo & Jan Sundberg (2005a). Kiinnittyminen politiikkaan. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY, 88–118.

Grönlund, Kimmo, Heikki Paloheimo & Hanna Wass (2005b). Äänestysosallistuminen. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY, 119–146.

Gulyás, Ágnes (2004). Public Images and Private Lives. The Case of Hungary. *Parliamentary Affairs* 57:1, 67–79.

Haavisto, Ilkka & Pentti Kiljunen (2011). *Maailman paras maa. EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2011*. Helsinki: Taloustieto. www.eva.fi/wp-content/uploads/2011/03/Maailman-paras-maa.pdf. (Luettu 13.4.2011.)

Haavisto, Ilkka, Pentti Kiljunen & Martti Nyberg (2007). *Satavuotias kuntotestissä. EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2007*. www.eva.fi/wp-content/uploads/2010/06/satavuotias_kuntotestissa.pdf (Luettu 18.1.2011.)

Habermas, Jürgen (2004). *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suom. Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino. (Alkuteos: *Strukturwandel der Öffentlichkeit*, 1962).

Hakala, Salli (2009). *Koulusurmat verkostoyhteiskunnassa. Analyysi Jokelan ja Kauhajoen kriisien viestinnästä*. Helsinki: Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Helsingin yliopisto. www.valt.helsinki.fi/blogs/crc/koulusurmat_verkostoyhteiskunnassa.pdf (Luettu 11.3.2011.)

Halava, Ilkka & Mika Pantzar (2010). *Kuluttajakansalaiset tulevat! Miksi työn johtaminen muuttuu?* Helsinki: EVA. www.eva.fi/wp-content/uploads/2010/06/Kuluttajakansalaiset.pdf (Luettu 9.3.2011.)

Hallin, Daniel C. (1992). The Passing of the "High Modernism" of American Journalism. *Journal of Communication* 42:3, 14–25.

— (2006). The Passing of the "High Modernism" of American Journalism Revisited. *Political Communication Report* 16:1. www.jour.unr.edu/pcr/1601_2005_winter/commentary_hallin.htm (Luettu 31.1.2011.)

Hallin, Daniel C. & Paolo Mancini (2004). *Comparing Media Systems. Three Models of Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hallitusohjelma (2007). Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007.

Hautamäki, Jaakko & Lasse Kerkelä (2009). RAY:n puheenjohtaja Vihriälä erosi saatuaan vaalitukea avustettavalta. *Helsingin Sanomat* 23.9.2009.

Hautamäki, Jaakko & Jouni Mölsä (2009a). Jarmo Korhonen: Vanhanen tiesi suurin piirtein tuen tason. *Helsingin Sanomat* 13.6.2009.

— (2009b). Puheenjohtaja Vanhanen tiesi Novan rahoituksesta jo tammikuussa 2007. *Helsingin Sanomat* 16.6.2009.

Hautamäki, Jaakko, Jouni Mölsä & Tuomo Pietiläinen (2009). Kuntien eläkerahaa päätyi Novan projektiin. *Helsingin Sanomat* 18.6.2009.

Hautamäki, Jaakko & Pekka Vuoristo (2009). Matti Vanhanen taisteli asemastaan. *Helsingin Sanomat* 1.10.2009.

Hay, Colin (2007). *Why We Hate Politics*. Cambridge: Polity Press.

HE (8/2000 vp). Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta. 25.2.2000.

Heath, Joseph & Andrew Potter (2005). *The Rebel Sell. How the Counterculture Became a Consumer Culture*. Chichester: Capstone Publishing.

Heidar, Knut & Jo Saglie (2002). *Hva skjer med partiene?* Oslo: Gyldendal.

Heino, Laura (2006). Iltapäivälehdistön uusi ja vanha eduskuntakritiikki. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Helsinki: Ajatus Kirjat, 55–87.

Heikkilä, Heikki (2001). *Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla*. Tampere: Tampere University Press.

Heiskanen, Kalle (2010). Oliko (poliittinen) journalismi parempaa vain huonompaa ennen? Teoksessa *Laatua journalismiin! Uutisjournalismi laatukokeessa. Mediafoorumi*. Commentator, TAT-ryhmän julkaisusarja. Helsinki: TAT-ryhmä, 24–26.

Held, David (2006). *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press. (Ilm. alun perin 1987.)

Helle, Merja (2010). *Toimitustyö muutoksessa. Toiminnan teoria ja mediakonseptin käsite tutkimuksen ja kehittämisen kehyksenä*. Tampere: Tampere University Press.

Hellman, Heikki & Maarit Jaakkola (2009). Kulttuuritoimitus uutisopissa. Kulttuurijournalismin muutos Helsingin Sanomissa 1978–2008. *Media & viestintä* 4–5, 24–42.

Hellman, Heikki & Tuomo Sauri (1994). Public Service Television and the Tendency Towards Convergence. Trends in Prime-Time Programme Structure in Finland, 1970–92. *Media, Culture & Society* 16:1, 47–71.

Helsingin Sanomat (29.11.1952). Ministerit Lepistö ja Peltonen pyytäneet eroa.

— (19.9.1953). Raatikainen ja Lepistö tuomittiin päiväsakkoihin ja korvauksiin.

— (3.12.1975). Klemola nojautui "uskottuihin miehiin".

— (13.3.2007). Brax: Toimittajat selvittämään vaalirahoitusta.

Helsingin Sanomien kuukausiliite (1.9.2007). Pukumiehiä. Sauli Niinistö.

Hemánus, Pertti (1988). Suomen sanomalehdistö tänään ja huomenna. Teoksessa Päiviö Tommila (toim.): *Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle. Sanomalehdistön historia 3*. Kuopio: Kustannuskiila Oy, 433–482.

Hemánus, Pertti & Ilkka Tervonen (1980). *Objektiivinen joukkotiedotus*. Helsinki: Otava.

Herkman, Juha (2005). *Kaupallisen television ja iltapäivälehtien avoliitto*. Tampere: Vastapaino.

— (2008). Viihdemedian rooli vaaleissa. Analyysi vuoden 2006 presidentinvaaleista. *Tiedotustutkimus* 31:4, 4–23.
— (2009a). The Structural Transformation of the Democratic Corporatist Model. The Case of Finland. *Javnost – The Public* 16:4, 73–90.
— (2009b). Journalismi markkinoilla. Konserni- ja mediajournalismia. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 32–49.
— (2010a). Re-Evaluating the Relationship Between Politics and Popular Media. *Media, Culture & Society* 32:4, 701–710.
— (2010b). Politiikka viestinten välissä. Intermediaalisuus ja vaalit. *Media & viestintä* 33:2, 5–22.
— (2011). *Politiikka ja mediajulkisuus*. Tampere: Vastapaino.
Heywood, Paul (1997). Political Corruption. Problems and Perspectives. *Political Studies* XLV, 417–435.
Hietaniemi, Tapani (1997). Maailmanhistoria. Jäähyväiset feodalismille? Teoksessa Tapani Hietaniemi ym.: *Feodalismi. Uuden ajan käsite, keskiajan ilmiö*. Tampere: Vastapaino, 337–345.
Hindman, Matthew (2009). *The Myth of Digital Democracy*. Princeton: Princeton University Press.
Hjarvard, Stig (2008). The Mediatization of Society. A Theory of the Media as Agents of Social and Cultural Change. *Nordicom Review* 29:2, 105–134.
Hokkanen, Kari (2002). *Kekkosen maalaisliitto 1950–1962. Maalaisliitto-keskustan historia 4*. Helsinki: Otava.
Holli, Anne Maria (1991). Tapahtumien kulku. Teoksessa Anne Maria Holli & Katariina Wartiovaara (toim.): *Selvityksiä Tupolev-keskustelusta lehdistössä*. Tasa-arvojulkaisuja. Sarja A. Tutkimuksia 1. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2–17.
Holtz-Bacha, Christina (2004). Germany. How the Private Life of Politicians Got into the Media. *Parliamentary Affairs* 57:1, 41–52.
Hovi, Sanna (2007). Satu Taiveahon lapsettomuuskriisi. Olen itkenyt joka kuukausi. *Ilta-Sanomat* 10.11.2007.
HS.fi (25.10.2007). Microsoft osti palan Facebookia. www.hs.fi/talous/artikkeli/Microsoft+osti+palan+Facebookia/1135231288136 (Luettu 11.3.2011.)
— (26.9.2009). HS listasi vaalirahakohun avoimet kysymykset Vanhaselle. www.hs.fi/politiikka/artikkeli/HS+listasi+vaalirahakohun+avoimet+kysymykset+Vanhaselle/1135249592370 (Luettu 14.4.2011.)
HS.fi keskustelu (13.10.2010). Ylen Homoilta nosti kirkosta eronneiden määrää. www.hs.fi/keskustelu/aihealue/Kotimaa/ketju/5531914/ (Luettu 11.3.2011.)
Huhtala, Hannele & Salli Hakala (2007). *Kriisi ja viestintä. Yhteiskunnallisten kriisien johtaminen julkisuudessa*. Helsinki: Gaudeamus.
Hujanen, Jaana (2008). RISC Monitor Audience Rating and Its Implications for Journalistic Practice. *Journalism* 9:2, 182–199.
— (2010). Kiinnostavaa vai tärkeää? Ihmisläheisen journalismin kaksi

polkua. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 112–128.
Hulkko, Kustaa (2009). Korruptio. Suomi oli hämärän rahan maa. Suomenkuvalehti.fi 30.10.2009. suomenkuvalehti.fi/jutut/talous/korruptio-suomi-oli-hamaran-rahan-maa (Luettu 5.4.2011.)
Hämäläinen, Jyrki (2004). *Lehtikeisari*. Helsinki: Otava.
Hämäläinen, Unto (2002). *Onko tämä skuuppi? Politiikan toimittajan työtä 1950-luvulta nykypäivään*. Helsinki: Politiikan toimittajat ry.
— (2010). Maan tapa. *Helsingin Sanomien Kuukausiliite* 11/2010, 32–38.
Häyhtiö, Tapio & Jarmo Rinne (2008). Temporal Dimensions of Reflexive Net-Politics. Politicking on the Internet with Monsters. Teoksessa Tapio Häyhtiö & Jarmo Rinne (toim.): *Net Working / Networking. Citizen Initiated Internet Politics*. Tampere: Tampere University Press, 310–334.
Ilta-Sanomat (29.6.1979). Laaksonen ja Mesimäki tuomittiin. Verojohtajien olisi pitänyt ymmärtää lahjojen tarkoitus.
Iltasanomat.fi (25.1.2011). Päivi Räsänen palkittiin homolausunnoista. www.iltasanomat.fi/kotimaa/P%C3%A4ivi%20R%C3%A4s%C3%A4nen%20palkittiin%20homolausunnoista/art-1288364643749.html (Luettu 27.1.2011.)
International IDEA (2011). Voter Turnout. www.idea.int/vt/ (Luettu 18.1.2011.)
Jacobsson, Kerstin & Erik Löfmarck (2008). A Sociology of Scandal and Moral Transgression. The Swedish "Nannygate" Scandal. *Acta Sociologica* 51:3, 203–216.
Jensen, Hanna (2009). Paskaduuni. *Image* 5/2009.
Jensen-Eriksen, Niklas (2008). Metsäteollisuus, markkinat ja valtio 1973–1995. Teoksessa Markku Kuisma (toim.): *Kriisi ja kumous. Metsäteollisuus ja maailmantalouden murros 1973–2008*. Helsinki: SKS, 129–189.
Jenssen, Anders Todal & Audun Fladmoe (2009). Ti bud for den som vil skandalisere. Teoksessa Sigurd Allern & Ester Pollack (toim.): *Skandalenes markedsplass. Politikk, moral og mediedrev*. Bergen: Fakbokforlaget, 27–48.
Jiménez, Fernando (2004). The Politics of Scandal in Spain. Morality Plays, Social Trust, and the Battle for Public Opinion. *American Behavioral Scientist* 47:8, 1099–1121.
Johnson, Risto (1990). Talousjournalismi ja talouden ympäristön muutos. Teoksessa Taisto Hujanen & Heikki Luostarinen (toim.): *Avauksia journalismikritiikkiin*. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja C 12. Tampere: Tampereen yliopisto.
Jokelainen, Jarkko (2011). Keskon Halmesmäki pahoitteli puheitaan. *Helsingin Sanomat* 1.2.2011.
Joutsenniemi, Anna (1987). *Valtion keskushallinnon Tšernobyl-tiedottaminen*. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja 1A:10. Helsinki: Helsingin yliopisto.
Julkisen sanan neuvosto (2009). Julkisen sanan neuvoston päätös 4193,

4199/YLE/09. Vastaaja: Yle TV2, Silminnäkijä. 10.12.2009. www.jsn.fi/fi/paatokset/?id=6418&ctid=18&year=2009 (Luettu 15.3.2011.)

Julkunen, Raija (2001). *Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa.* Tampere: Vastapaino.

Juntunen, Laura (2004). *Kivenheiton päässä pääuutisesta. Globalisaatiokriittisten mielenosoitusten kehystäminen ja toimijoiden yhteiskunnallinen asemointi sanomalehtiuutisissa.* Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.

— (2009). Journalistinen etiikka kriisissä. Kiireen ja kilpailun haasteet toimittajien ammatilliselle itsekurille. *Media & viestintä* 32:2, 31–47.

— (2010). Explaining the Need for Speed. Teoksessa Justin Lewis & Stephen Cushion (toim.): *Has 24-Hour News Changed the World? The Global Impact of Rolling News.* Oxford: Peter Lang Publishers.

Juntunen, Laura & Esa Väliverronen (2009). Intiimin politiikka ja skandaalin yhteiskunnallinen merkitys. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa.* Helsinki: Gaudeamus, 262–284.

— (2010). Politics of Sexting. Re-Negotiating the Boundaries of Private and Public in Political Journalism. *Journalism Studies* 11:6, 817–831.

Jutila, Karina (2003). *Yksillä säännöillä, kaksilla korteilla? Empiirinen tutkimus Suomen Keskustan sisäisestä päätöksenteosta.* Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos.

Jyrkiäinen, Jyrki (2008). *Journalistit muuttuvassa mediassa.* Tiedotusopin laitoksen julkaisuja B 50. Tampere: Tampereen yliopisto.

Jääskeläinen, Arto (2008). Selvitys valtioneuvoston oikeuskanslerille 14.8.2008. Helsinki: Oikeusministeriö.

Kainulainen, Sakari (2006). Huono-osaisuuden kasautuminen ja pitkittyminen Suomessa 1970–2000. *Yhteiskuntapolitiikka* 71:4, 373–386.

Kaleva.fi (19.10.2010). Kristillisdemokraatit tukevat Päivi Räsästä homoasiassa. www.kaleva.fi/uutiset/kristillisdemokraatit-tukevat-paivi-rasasta-homoasiassa/874486 (Luettu 27.1.2011.)

Kangaspuro, Aino (2009). Vanhanen ja Kaikkonen rikkoivat lakeja. *Iltalehti* 23.9.2009.

— (2010). Puolen miljoonan farssi. *Iltalehti* 26.11.2010.

Kansanvalta.fi (2011). Demokratian indikaattorit. www.kansanvalta.fi/Etusivu/Tutkimusjakehitys/Demokratiaindikaattorit (Luettu 18.1.2011.)

Kant, Immanuel (1995). Vastaus kysymykseen: Mitä on valistus? Suom. Tapani Kaakkurinniemi. Teoksessa Juha Koivisto, Markku Mäki & Timo Uusitupa (toim.): *Mitä on valistus?* Tampere: Vastapaino, 75–84. (Alkuteos: *Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?*, 1784).

Kantola, Anu (1997). Tarina toisinajattelun turhuudesta. Kansallinen juhladokumentti hallinnan tekstinä. *Tiedotustutkimus* 2, 4–18.

— (1998). Barrikadeilta brändiksi. Teoksessa Anu Kantola & Tuomo Mörä (toim.): *Journalismia! Journalismia?* Helsinki: WSOY, 21–40.

— (1999). Maailmantalouden monet kasvot. Teoksessa Anu Kantola, Juha Auvinen, Riikka Härkönen, Vesa-Matti Lahti, Anna-Elina Pohjolainen & Simo Sipola: *Maailman tila ja Suomi.* Helsinki: Gaudeamus, 35–110.

— (2002). Se keskustelu jäi käymättä. Poliittinen eliitti ja talouskriisin julkisuus. Teoksessa Ullamaija Kivikuru (toim.): *Laman julkisivut. Media, kansa ja eliitit 1990-luvun talouskriisissä.* Helsinki: Palmenia, 263–300.

— (2003). Loyalties in Flux. The Changing Politics of Citizenship. *European Journal of Cultural Studies* 6:2, 203–217.

— (2009a). Kollektiivisen trauman julkinen työstäminen. Tampere 1918. *Media & viestintä* 2, 67–81.

— (2009b). The Rise of Charismatic Authority Styles in Corporate Capitalism. *Journal of Power* 2:3, 423–440.

Karmala, Jussi (2007). Poliitikot rynnivät Facebookiin. www.vihrealanka.fi 9.7.2007. www.vihrealanka.fi/node/661. (Luettu 11.3.2011.)

Karpela, Tanja (2005). Väärät väitteet. www.tanjakarpela.fi/2005_juor/is_210505_b.html (Luettu 18.2.2011.)

Karppinen, Kari, Johanna Jääsaari & Ullamaija Kivikuru (2010). *Media ja valta kansalaisten silmin.* 2/2010 SSKH notat – SSKH Reports and Discussion Papers. Helsinki: Svenska social- och kommunalhögskolan.

Karvonen, Lauri (2010). *The Personalisation of Politics. A Study of Parliamentary Democracies.* Colchester: ECPR Press.

Kasvi, Jyrki (2008). Julkisuus luo luottamusta. www.kasvi.org/index.php?id=4868 (Luettu 15.3.2011.)

Katz, Richard S. & Peter Mair (1995). Changing Models of Party Organization and Party Democracy. The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics* 1:1, 5–28.

Kekki, Sanna (2011). Satu Taiveaho: Meinasin ajautua huonoon seuraan. *Iltalehti/Ilona* 26.1.2011.

Kelly, John, Danyel Fisher & Marc Smith (2009). Friends, Foes, and Fringe. Norms and Structure in Political Discussion Networks. Teoksessa Todd Davies & Seeta Peña Gangadharan (toim.): *Online Deliberation. Design, Research, and Practice.* CSLI Lecture Notes 182. Stanford: CSLI Publications.

Kepplinger, Hans (2002). Mediatization of Politics. Theory and Data. *Journal of Communication* 52, 972–86.

Keskusrikospoliisi (14.10.2008). Rovaniemen kaupungin ja Nova Group Oy:n välisessä tonttikaupassa ei aloiteta esitutkintaa. Keskusrikospoliisin tiedote.

— (16.7.2009). Kevan tositteesta käynnistetään esitutkinta. Keskusrikospoliisin tiedote.

— (16.8.2009). Rovaniemen kelkkatehdashankkeen esitutkinta. Keskusrikospoliisin tiedote.

— (27.8.2009). Kansanedustaja Sampsa Katajaa koskeva esitutkinta jatkuu. Keskusrikospoliisin tiedote.

— (1.10.2009). KRP ei käynnistä esitutkintaa Vanhasen rakennusasiassa. Keskusrikospoliisin tiedote.

— (8.10.2009). Vihriälän toiminnasta käynnistetään esitutkinta. Keskusrikospoliisin tiedote.

— (2.11.2009). KRP laajentaa Vihriälän vaalitukien tutkintaa. Keskusrikospoliisin tiedote.
— (17.3.2010). Korruption tilannekuva 2010. Raportin julkistaminen. Keskusrikospoliisin tiedote.
— (16.8.2010). Rovaniemen kelkkatehdashankkeen esitutkinta. Keskusrikospoliisin tiedote.
— (17.8.2010). Nuorisosäätiön esitutkinta laajentunut. Keskusrikospoliisin tiedote.
Kettunen, Pauli (2006). The Power of International Comparison. A Perspective on the Making and the Challenging of the Nordic Welfare State. Teoksessa Nils Finn Christiansen, Klaus Petersen, Nils Edling & Per Haave (toim.): *The Nordic Model of Welfare. A Historical Reappraisal.* Copenhagen: Museum Tuscalanum Press.
Kilpi, Timo (2007). *Uutisia, historiaa ja puheenaiheita. Ilta-Sanomat 75 v.* Helsinki: WSOY.
Kivioja, Pasi (2004). *Alaston lööppi. Millaiset uutiset myyvät tabloid-lehtiä – ja miksi?* Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
— (2007). 50-luvun "Seiska" suomi Kekkosta. skandaali.wordpress.com/2007/12/11/50-luvun-seiska-suomi-kekkosta/ (Luettu 8.3.2011.)
— (2008). *Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa.* Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 106. Tampere: Tampereen yliopisto.
Klemola, Jenni (2009). Korruptiotilannekuva 2009. Keskusrikospoliisi. www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/Korruptiotilannekuva%20 2009/$file/Korruptiotilannekuva%202009.pdf (Luettu 22.3.2011.)
KMT (2010). KMT Lukija syksy 2009/kevät 2010. Lukijamäärät pääkohderyhmissä. www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_Lukija_S09-K10_perustaustat.pdf (Luettu 31.1.2011.)
Koikkalainen, Petri & Esko Riepula (2009). *Näin valta ostetaan. Lyhyt oppimäärä poliittisesta korruptiosta Suomessa 2006–2009.* Helsinki: WSOY.
Koivunen, Anu, Susanna Paasonen & Mari Pajala (toim.) (2001). *Populaarin lumo. Mediat ja arki.* Turku: Turun yliopisto.
Kokkonen, Antti (2008). Näkökulma. Vanhasen uran vaikein paikka. *Helsingin Sanomat* 21.5.2008.
Kolari, Erja (2010). Toimittajasta tuottajaksi. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa.* Helsinki: Gaudeamus, 150–170.
Korkki, Jari (2010). Politiikan toimittajien ex-puheenjohtajan Jari Korkin mielipide Mediaviikon selvityksestä 23.10.2010. mediaviikko.fi/kaikki/uutinen/politiikan-toimittajien-ex-puheenjohtajan-jari-korkin-mielipide-mediaviikon-selvityksesta.html (Luettu 30.1.2011.)
Koski, Markku (2010). *Hohto on mennyt herrana olemisesta. Televisio ja politiikko.* Tampere: Vastapaino.
Kotilainen, Heikki & Tuomo Pietiläinen (1994). Täydellinen kampanja joka melkein onnistui. *Helsingin Sanomien kuukausiliite* 5.2.1994.

Kuhn, Raymond (2004). "Vive La Difference?" The Mediation of Politicians' Public Images and Private Lives in France. *Parliamentary Affairs* 57:1, 24–40.
Kuivalainen, Susan, Ilpo Airio, Heikki Hiilamo & Mikko Niemelä (2005). Suomalainen köyhyyspolitiikka. Teoksessa Juho Saari (toim.): *Köyhyyspolitiikka. Johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen.* Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan keskusliitto, 63–120.
Kunelius, Risto (2009). Journalism as Robust Secular Drama. *Journalism* 10:3, 343–346.
Kunelius, Risto, Elina Noppari & Esa Reunanen (2009). *Media vallan verkoissa.* Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 112. Tampere: Tampereen yliopisto.
Kunelius, Risto & Laura Ruusunoksa (2008). Mapping Professional Imagination. *Journalism Studies* 9:5, 662–678.
Kupiainen, Jari (2008). Näin Jutasta tuli glamourkissa. *Iltalehti* 31.12.2008.
La (103/1991 vp). Ensio Laine (vas.): Ehdotus laiksi ehdokkaiden vaalirahoituksen julkisuudesta eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa. 26.11.1991.
— (90/1994 vp). Satu Hassi (vihr.) ym.: Ehdotus laiksi kansanedustajain vaaleista annetun lain 29 ja 31 d §:n muuttamisesta. 30.11.1994.
— (50/1998 vp). Irina Krohn (vihr.) ym.: Lakialoite vaalilaiksi. 12.5.1998.
Laitinen, Joonas (2011). *Vaalirahoituskohu Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen pääkirjoituksissa.* Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.
Lanchester, John (2010). The Future of Newspapers. *London Review of Books* 32:24, 5–8.
Latour, Bruno (2006). *Emme ole koskaan olleet moderneja.* Suom. Risto Suikkanen. Tampere: Vastapaino. (Alkuteos: *Nous n'avons jamais été modernes. Essais d'anthropologie symétrique*, 1991.)
Lauantaiseura (1981). *Tamminiemen pesänjakajat. Kekkonen lähtee – kuka tulee?* Tampere: Kustannusvaihe.
Lawson, Chapelle (2002). *Building the Fourth Estate. Democratization and the Rise of a Free Press in Mexico.* Berkeley: University of California Press.
Lees-Marshment, Jennifer (2009). *Political Marketing. Principles and Applications.* London: Routledge.
Lehtinen, Lasse (2002). *Aatosta jaloa ja alhaista mieltä. Urho Kekkosen ja SDP:n suhteet 1944–1981.* Helsinki: WSOY.
Lehtinen, Pekka (2010). Ylen selvitys johti Ainolan eroon. Nelonen.fi 24.10.2010. www.nelonen.fi/uutiset/kotimaa/ylen-selvitys-johti-ainolan-eroon?fresh= (Luettu 14.4.2011.)
Leinberger, Paul & Bruce Tucker (1991). *The New Individualists. The Generation After the Organization Man.* New York: Harper Collins.
Levikintarkastus (2011). LT-Levikit 1997–2010. www.levikintarkastus.fi/levikintarkastus/tilastot/Trenditilasto.pdf (Luettu 23.3.2011.)

Lietsala, Katri & Esa Sirkkunen (2008). *Social Media. Introduction to the Tools and Processes of Partipatory Economy.* Hypermedia Laboratory Net Series 17. Tampere: Tampere University Press.

Lilleker, Darren G. & Jennifer Lees-Marshment (toim.) (2005). *Political Marketing. A Comparative Perspective.* Manchester: Manchester University Press.

Lounasmeri, Lotta (2010). *Kansallisen konsensuskulttuurin jäljillä. Globalisaatioajan Suomi Helsingin Sanomissa.* Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 6. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Lull, James & Stephen Hinerman (1997). *Media Scandals. Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace.* Cambridge: Polity Press.

Lumme, Pentti I. (2007). Eduskuntajournalismin vuosisata. Teoksessa Ville Pernaa, Tuula H. Laaksovirta & Pentti I. Lumme: *Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 10.* Helsinki: Edita, 220–333.

Lundby, Knut (toim.) (2008). *Digital Storytelling, Mediated Stories. Self-Representations in New Media.* New York: Peter Lang.

— (toim.) (2009). *Mediatization. Concept, Changes, Consequences.* New York: Peter Lang.

Luostarinen, Heikki & Turo Uskali (2006). Suomalainen journalismi ja yhteiskunnan muutos. Teoksessa Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.): *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Helsinki: Gaudeamus, 179–201.

Lyytinen, Jaakko (2007). *Kun pöllö sai siivet. MTV:n uutisten historiaa.* Porvoo: Tammi.

Maesschalck, Jeroen & Steven van de Walle (2006). Policy Failure and Corruption in Belgium. Is Federalism to Blame? *West European Politics* 29:5, 999–1017.

Mair, Peter & Ingrid van Biezen (2001). Party Membership in Twenty European Democracies, 1980–2000. *Party Politics* 7:1, 5–21.

Majander, Mikko (2007). *Demokratiaa dollareilla. SDP ja puoluerahoitus pulataloudessa.* Helsinki: Otava.

Manin, Bernard (1997). *The Principles of Representative Government.* Cambridge: Cambridge University Press

Markovits, Andrei S. & Silversten, Mark (1988). Introduction. Power and Process in Liberal Democracies. Teoksessa Andrei S. Markovits & Mark Silverstein (toim.): *The Politics of Scandal. Power and Process in Liberal Democracies.* New York: Holmes and Meier, 1–14.

Marshall, John (2009). *Membership of UK political parties.* www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/briefings/snsg-05125.pdf (Luettu 18.1.2011.)

Mattila, Mikko & Risto Sänkiaho (2005). Luottamus poliittiseen järjestelmään. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa.* Helsinki: WSOY, 73–87.

Mazzoleni, Gianpetro & Winfried Schulz (1999). "Mediatization" of Politics. A Challenge for Democracy? *Political Communication* 16:3, 247–261.

McClay, Wilfred (1994). *Masterless. Self & Society in Modern America.* Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

McKee, Alan (2005). *The Public Sphere. Introduction.* Cambridge: Cambridge University Press.

McManus, John H. (1994). *Market-Driven Journalism. Let the Citizen Beware?* Thousand Oaks: Sage.

— (1995). A Market-Based Model of New Production. *Communication Theory* 5:4, 301–338.

— (2009). The Commercialization of News. Teoksessa Karin Wahl-Jorgensen & Thomas Hanitzsch (toim.): *The Handbook of Journalism Studies.* New York: Routledge

McNair, Brian (2003). *An Introduction to Political Communication.* London: Routledge. (Ilm. alun perin 1995.)

— (2006). *Cultural Chaos. Journalism, News and Power in a Globalised World.* London: Routledge.

Meinander, Henrik (2010). *Kekkografia. Historiaesseita.* Suom. Matti Kinnunen. Helsinki: Siltala.

Melin, Harri (2009). Luokat ja yhteiskunnalliset jaot. *Sosiologia* 46:2, 136–142.

Melton, James Van Horn (2001). *The Rise of the Public in Enlightenment Europe.* Cambridge: Cambridge University Press.

Metsämäki, Mikko & Petteri Nisula (2006). *Aktivistit. Suomalaisten kansalaisliikkeiden tarina.* Helsinki: Edita.

Metyková, Monika & Lenka Waschková Cisarová (2009). Changing Journalistic Practices in Eastern Europe. The Cases of the Czech Republic, Hungary, and Slovakia. *Journalism* 10:5, 719–736.

Mikkonen, Antti (1998). *Rahavallan rakkikoirat. Tositarinoita talousjournalismista.* Helsinki: WSOY.

Miller, Toby (2007). *Cultural Citizenship. Cosmopolitanism, Consumerism, and Television in a Neoliberal Age.* Philadelphia: Temple University Press.

Mossberger, Karen (2008). *Digital Citizenship. The Internet, Society, and Participation.* Cambridge: MIT Press.

Mouffe, Chantal (1999). Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism? *Social Research* 66:3, 745–758.

— (2000). *The Democratic Paradox.* London: Verso.

— (2005a). *On the Political.* Abingdon: Routledge.

— (2005b). *The Return of the Political.* London: Verso.

Muhlman, Géraldine (2010). *Journalism for Democracy.* Käänt. Jean Birrell. Cambridge: Polity Press. (Alkuteos: *Du journalism en démocratie,* 2004.)

Mykkänen, Juhani (2009). Facebook ilmoittaa mainostajilleen ylisuuria käyttäjämääriä. HS.fi 12.5.2009. www.hs.fi/talous/artikkeli/Facebook+ilmoittaa+mainostajilleen+ylisuuria+k%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4m%C3%A4%C3%A4ri%C3%A4/1135245889662 (Luettu 17.1.2011.)

Myllyoja, Essi (2011). Mari Kiviniemi: Olen voittanut ja saanut turpiini. *Me Naiset* 4/2011, 34–36.

Määttänen, Merja (2009). Maria Guzenina-Richardson: Ihmisen pitää aina pyrkiä täydellisyyteen. *Sara*, helmikuu 2009.
Mörä, Tuomo (1999). *EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994*. Helsinki: Yliopistopaino.
Neckel, Sighard (2005). Political Scandals. An Analytical Framework. *Comparative Sociology* 4:1–2, 101–111.
Negrine, Ralph (2008). *The Transformation of Political Communication. Continuities and Changes in Media and Politics*. MacMillan: Palgrave.
Newell, James L. (2010). *Sex, Lies and Public Money. Recent Scandals in Britain and Italy*. Paper prepared for presentation to the panel "Morality, Political Scandals and the Detachment of Citizens from the Political Process I" at the 60th Annual Conference of the UK Political Studies Association, Edinburgh, 2 March – 1 April 2010.
Niemi, Mari K. (2009). Kohu- ja skandaalijournalismi moraalin ja moralismin keväässä. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Turun yliopisto: Kirja-Aurora, 145–178.
Nieminen, Hannu (2001). Julkisuuden kohtalo myöhäismodernissa. Globalisaatio vai pirstoutuminen? Teoksessa Anu Koivunen, Susanna Paasonen & Mari Pajala (toim.): *Populaarin lumo. Mediat ja arki*. Turku: Turun yliopisto.
— (2006). *Kansa seisoi loitompana. Kansallisen julkisuuden rakentuminen Suomessa 1809–1917*. Tampere: Vastapaino.
Nukari, Jussi (2007). Jokelalaisten adressi luovutettiin keskiviikkona pääministerille. HS.fi 21.11.2007. www.hs.fi/videot/1135232000798 (Katsottu 11.3.2011.)
Oikeusministeriö (2011). ETYJ saapuu arvioimaan Suomen eduskuntavaaleja. Oikeusministeriön tiedote 17.2.2011. www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Uutiset/1290610067471. (Luettu 18.3.2011.)
Ojala, Jari (2008). Pankkileireistä kansainvälisiin jättiyhtiöihin. Teoksessa Markku Kuisma (toim.): *Kriisi ja kumous. Metsäteollisuus ja maailmantalouden murros 1973–2008*. Helsinki: SKS, 193–229.
Ojala, Maija (1975). En tiedä mitään ja kiistän kaiken. *Ilta-Sanomat* 23.10.1975.
Ovaskainen, Teppo (2010). Hurja Facebook-tilasto Suomesta. Tämä luku ei voi olla totta. *Uusi Suomi* 31.8.2010. www.uusisuomi.fi/viihde/100427-hurja-facebook-tilasto-suomesta-%E2%80%93-tama-luku-ei-voi-olla-totta (Luettu 17.1.2011.)
Paasonen, Susanna & Mari Pajala (2011). Pääministerin morsian iltapäivälehtien kierrätyksessä. Teoksessa Susanne Dahlgren, Sari Kivistö & Susanna Paasonen (toim.): *Skandaali! Suomalaisen taiteen ja politiikan mediakohut*. Helsinki: Helsinki-kirjat, 115–142.
Palm, Eeva & Pekka Vuoristo (2008). KMS julkaisi tuensaajien listan. Ilmoituksia näyttäisi vielä puuttuvan. *Helsingin Sanomat* 31.5.2008.
Paloheimo, Heikki (2009). Puoluejärjestelmän lohkeamat ja ristiriitaulottuvuudet. Teoksessa Rauli Michelsson (toim.): *Puolueiden tulevaisuus*. Oikeusministeriön julkaisuja 6, 15–64.
Paloheimo, Heikki & Sami Borg (2009). Eduskuntavaalit yleisödemokratian aikakaudella. Teoksessa Sami Borg & Heikki Paloheimo (toim.): *Vaalit yleisödemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007*. Tampere: Tampere University Press, 357–376.
Paloheimo, Heikki & Jan Sundberg (2005). Puoluevalinnan perusteet. Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY, 169–201.
Parkkonen, Tommi (2009). Kaikkonen junaili suurpotin Vanhaselle. *Iltalehti* 19.9.2009.
Parkkonen, Tommi & Teppo Koskinen (2009). Hallitus päätti Nuorisosäätiön RAY-rahoista. *Iltalehti* 23.9.2009.
Peltonen, Matti, Vesa Kurkela & Visa Heinonen (toim.) (2003). *Arkinen kumous. Suomalaisen 60-luvun toinen kuva*. Helsinki: SKS.
Peltoniemi, Seppo (2010). Mari Kiviniemi on suurimman vaalirahoittajansa rahastonhoitaja. Demari.fi 27.9.2010. www.demari.fi/content/view/12381# (Luettu 3.2.2011.)
Pernaa, Ville (2007). Neljäs valtiomahti haastaa ensimmäisen. Teoksessa Ville Pernaa, Tuula H. Laaksovirta & Pentti I. Lumme: *Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti. Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 10*. Helsinki: Edita, 12–114.
— (2009). *Uutisista, hyvää iltaa. Ylen tv-uutiset ja yhteiskunta 1959–2009*. Helsinki: Karttakeskus & Yle Uutiset.
Pernaa, Ville, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.) (2009). *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Turku: Kirja-Aurora.
Pernaa, Ville, Ville Pitkänen & Erkka Railo (2006). Politiikan peleistä mediapeleihin. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Helsinki: Ajatus Kirjat, 272–281.
Pernaa, Ville & Ville Pitkänen (toim.) (2006). *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Helsinki: Ajatus Kirjat.
Pernaa, Ville & Erkka Railo (2006). Valtapolitiikasta tunnepolitiikkaan. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006*. Helsinki: Ajatus Kirjat, 17–54.
Perustuslakivaliokunta (2010). Perustuslain 115 §:n mukainen valtioneuvoston oikeuskanslerin ilmoitus entisen pääministerin Matti Vanhasen virkatoimen lainmukaisuuden tutkimiseksi. Perustuslakivaliokunnan mietintö 10. 16.2.2011.
Pietilä, Antti-Pekka (2005). Tanja Karpela vaikenee virheistä. *Ilta-Sanomat* 23.5.2005.
— (2007). *Uutisista viihdettä, viihteestä uutisia. Median muodonmuutos*. Helsinki: Art House.
Pietiläinen, Tuomo (1990). Vaalipelin maksaja saa paikan. *Helsingin Sanomat* 21.10.1990.

— (2008). Vaalirahoittajan tehdaskiinteistöön 20 miljoonaa kuntien eläkerahaa. *Helsingin Sanomat* 12.6.2008.
— (2009). Kesärannassa neuvotellut eläkejohtaja esitti Novan ja Kevan kauppojen tekoa. *Helsingin Sanomat* 18.6.2009.
Pimiä, Katariina (2008). Mihin saa katsoa? *Ilta-Sanomat* 7.2.2008.
Pitkänen, Ville (2009a). Politiikan journalismin yhteiskunnallinen tehtävä. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa.* Turun yliopisto: Kirja-Aurora, 79–108.
— (2009b). Mullistaako internet politiikan journalismin? Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa.* Turku: Kirja-Aurora, 109–144.
— (2009c). Puolueiden tulevaisuus mediamarkkinoilla. Teoksessa Rauli Michelsson (toim.): *Puolueiden tulevaisuus.* Oikeusministeriön julkaisuja 6, 132–164.
Pitkänen, Ville, Ville Pernaa & Mari K. Niemi (2009). Politiikan journalismin tulevaisuus. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa.* Turku: Kirja-Aurora, 229–224.
Pohjanpalo, Olli (2011). Evan tutkimus: Protestimieliala kasvaa, samoin kiinnostus politiikkaan. HS.fi 23.3.2011. www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Evan+tutkimus:+Protestimieliala+kasvaa,+samoin+kiinnostus+politiikkaan/1135264845658?cmp=nl-230311 (Luettu 23.3.2011.)
Pohjanpalo, Olli & Jouni Mölsä (2008). Jarmo Korhonen jatkaa keskustan puoluesihteerinä. *Helsingin Sanomat* 15.6.2008.
Politiikan toimittajat ry (2007). Yhdistyksen kannanotto puoluerahoituksesta. Avoin kirje oikeusministeri Tuija Braxille 7.11.2007. www.politiikantoimittajat.fi/fi/ajankohtaista/39/ (Luettu 14.4.2011.)
Preston, Paschal (2009). The Cultural Air. Ideology, Discourse and Power. Teoksessa Paschal Preston (toim.): *Making the News.* London & New York: Routledge, 110–128.
Pujas, Véronique & Martin Rhodes (1999). Party Finance and Political Scandal in Italy, Spain and France. *West European Politics*, 22:3, 41–63.
Pukki, Kati (2010). Ulkonäön arvostelu kauhistutti. *Ilta-Sanomat* 18.12.2010.
Putnam, Robert D. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community.* New York: Simon & Schuster.
Raeste, Juha-Pekka (2010). Vara-ahtaajia satamiin Facebookin kautta. HS.fi 17.3.2010. www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Vara-ahtaajia+satamiin+Facebookin+kautta/1135254763143 (Luettu 11.3.2011.)
Railo, Erkka (2011). *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa vuosina 1975–2005.* Turun yliopiston julkaisuja C 310. Turku: Turun yliopisto.
Rainio-Niemi, Johanna (2008). *Small State Cultures of Consensus. State Traditions and Consensus-Seeking in the Neo-Corporatist and Neutrality Policies in Post-1945 Austria and Finland.* Helsinki: Helsingin yliopisto.

Raittila, Pentti, Paula Haara, Laura Kangasluoma, Kari Koljonen, Ville Kumpu & Jari Väliverronen (2009). *Kauhajoen koulusurmat mediassa.* Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 111. Tampere: Tampereen yliopisto.
Raittila, Pentti, Katja Johansson, Laura Juntunen, Laura Kangasluoma, Kari Koljonen, Ville Kumpu, Ilkka Pernu & Jari Väliverronen (2008). *Jokelan koulusurmat mediassa.* Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 105. Tampere: Tampereen yliopisto.
Rantanen, Miska (2009). Suomi-korruption lyhyt historia. *Helsingin Sanomat* 15.8.2009.
— (2011). Enää runsas puolet aikoo äänestää varmasti. HS.fi 13.1.2011. www.hs.fi/politiikka/artikkeli/En%C3%A4%C3%A4+runsas+puolet+aikoo+%C3%A4%C3%A4nest%C3%A4%C3%A4+varmasti/1135263004462 (Luettu 29.1.2011.)
Rantanen, Miska, Marko Junkkari & Jukka-Pekka Raeste (2010). Maabrändityöryhmän raportti. Useita artikkeleita. *Helsingin Sanomat* 26.11.2010.
Rapeli, Lauri (2010). *Tietääkö kansa? Kansalaisten politiikkatietämys teoreettisessa ja empiirisessä tarkastelussa.* Annales Universitatis Turkuensis C 296. Turku: Turun yliopisto.
Reime, Hannu (2007). Journalismista ja valistuksesta. Puhe Kansanvalistusseuran palkinnon vastaanottotilaisuudessa 29.11.2007. www.lausti.com/articles/media/valistus.html (Luettu 30.1.2010.)
Rove, David (2010). Tabloidization. Form, Style and Sociocultural Change. Teoksessa Verica Rupar (toim.): *Journalism and Meaning-Making.* Cresskill: Hampton Press, 121–138
Ruusunoksa, Laura (2006). Public Journalism and Professional Culture. *Javnost – The Public* 13:4, 81–98.
Rönni, Tero (2010). Kansalaispalautetta. *Pirkanmaan Sanomat* 46/2010, 28. www.pirkanmaansanomat.fi/nakoislehdet/2010/ps-46/primapaper (Luettu 1.2.2011.)
Saarenmaa, Laura (2010). *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelehdissä 1961–1975.* Tampere: Tampere University Press.
Saari, Heikki (2007). *Isku tajuntaan! Suomen iltapäivälehdistön lyhyt historia.* Helsinki: Johnny Kniga.
— (2010). *Median jahtaamat.* Helsinki: Moreeni
Saarikoski, Petri, Jaakko Suominen, Riikka Turtiainen & Sari Östman (2009). *Funetista Facebookiin. Internetin kulttuurihistoria.* Helsinki: Gaudeamus.
Sainio, Pentti (1978). Kun lahja on lahjus. *Helsingin Sanomat* 4.11.1978.
Salminen, Esko (1996). *Vaikeneva valtiomahti? Neuvostoliitto/Venäjä Suomen lehdistössä 1968–1991.* Helsinki: Edita.
— (2006). *Mediavallan aika. Politiikka tiedotusvälineissä Mauno Koivistosta Tarja Haloseen.* Helsinki: Edita.
Salokangas, Raimo (1996). *Aikansa oloinen. Yleisradion historia 1926–1996.* 2. osa. Helsinki: Yleisradio.

SAMPSON, ANTHONY (1995). *Company Man. The Rise and Fall of Corporate Life.* New York: Random House.
— (1996). The Crisis at the Heart of Our Media. *British Journalism Review* 7:3, 42–51.
SANFORD, STEPHANIE (2007). *Civic Life in the Information Age.* Basingstoke: Palgrave Macmillan.
SANOMALEHTIEN LIITTO (2010). Sanomalehtien lukumäärän kehitys 1810–2009. www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=118 (Luettu 18.1.2011.)
— (2011). Näköislehdet. www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=104 (Luettu 18.1.2011.)
SATUNNAINENKULKIJA (2009). Kimmo Kiljusen puhe mielenosoituksessa 15.10.2009. www.youtube.com/user/SatunnainenKulkija#p/u/52/lDFRgP23heQ (Katsottu 5.2.2011.)
SAUKKONEN, PASI (2011). *Suomen poliittinen järjestelmä.* Verkkokirja. blogs.helsinki.fi/vol-spj/ (Luettu 3.2.2011.)
SAURI, TUOMO (toim.) (2010). *Joukkoviestimet 2009.* Helsinki: Tilastokeskus.
SAVOLA, HANNU (1985). Pois turha valitus, poliitikot! *Suomen Kuvalehti* 8/1985.
SCARROW, SUSAN E. (2003). Party Finance Scandals and their Consequences in the 2002 Election. Paying for Mistakes? *German Politics and Society* 21:1, 119–137.
SCHIEL, TILMAN (2005). Modernity, Ambivalence and the Gardening State. *Thesis Eleven* 83, 78–89.
SCHUDSON, MICHAEL (1998). *The Good Citizen. A History of American Civic Life.* New York: Martin Kessler Books.
— (2001). The Objectivity Norm in American Journalism. *Journalism* 2:2, 149–170.
— (2004). Notes on Scandal and the Watergate Legacy. *American Behavioral Scientist* 47:9, 1231–1238.
— (2009). A Family of Public Spheres. ICA 2009 Mini-Plenary. publicsphere.ssrc.org/schudson-a-family-of-public-spheres (Luettu 30.1.2010.)
SCOTT, JAMES, C. (1998). *Seeing Like a State. How Certain Schemes to Improve Human Life Have Failed.* New Haven: Yale University Press.
SEECK, HANNELE, HEIDI LAVENTO & SALLI HAKALA (2008). *Kriisijohtaminen ja viestintä. Tapaus Nokian vesikriisi.* ACTA nro 206. Helsinki: Kuntaliitto.
SENNETT, RICHARD (1974). *The Fall of Public Man.* New York: Alfred A. Knopf Inc.
SHANE, PETER M. (toim.) (2004). *Democracy Online. The Prospects for Political Renewal Through the Internet.* New York & London: Routledge.
SHIRKY, CLAY (2008). *Here Comes Everybody.* New York: Penguin Books.
SMITH, CATHARINE (2011). Egypt's Facebook Revolution. Wael Ghonim Thanks The Social Network. *The Huffington Post* 11.2.2011. www.huffingtonpost.com/2011/02/11/egypt-facebook-revolution-wael-ghonim_n_822078.html (Luettu 10.3.2011.)

SPARKS, COLIN & JOHN TULLOCH (toim.) (2000). *Tabloid Tales. Global Debates over Media Standards.* Lanham: Rowham & Littlefield.
STANYER, JAMES (2007). *Modern Political Communication.* Cambridge: Polity Press
STANYER, JAMES & DOMINIC WRING (2004). Public Images, Private Lives. An Introduction. *Parliamentary Affairs* 57:1, 1–8.
STEVENSON, NICK (2003). *Cultural Citizenship. Cosmopolitan Questions.* Maidenhead: Open University Press.
STIRLAND, SARAH LAI (2008). The Obama Campaign. A Great Campaign, Or The Greatest? *Wired* 30.11.2008. www.wired.com/threatlevel/2008/11/the-obama-campa/ (Luettu 27.1.2011.)
STRÖMBÄCK, JESPER (2008). Four Phases of Mediatization. An Analysis of the Mediatization of Politics. *Press/Politics* 13:3, 228–246.
SUHONEN, PERTTI (2010). *RISC Monitor -tutkimuksen menetelmistä ja niiden ongelmista.* Tiedotusopin laitoksen julkaisuja C 44. Tampere: Tampereen yliopisto.
SUMIALA-SEPPÄNEN, JOHANNA (2001). *Nomadit rippituolissa. Medioidun uskonnon moraalisen järjestyksen dynamiikka (post)modernin television ja kulttuurin kontekstissa.* Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
— (2007). Tunnustan, olen siis olemassa. Myöhäismodernin mediakulttuurin terapeuttista eetosta etsimässä. Teoksessa Heikki Kujansuu & Laura Saarenmaa (toim.): *Tunnustus ja todistus.* Helsinki: Gaudemus, 163–183.
SUOMEN KUVALEHTI (11/1950). On maamme pieni. Kivimies.
SUOMI24.FI (2010). Homoilta TV:ssä. Verkkokeskustelu. keskustelu.suomi24.fi/node/9392133 (Luettu 11.3.2011.)
— (2011). Suomi24 Oy. www.suomi24.fi/yritys (Luettu 24.1.2011.)
TAINIO, RISTO (2006). Suomalaisen liiketoimintajärjestelmän rakenteellinen ja kulttuurinen muutos. Teoksessa Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.): *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Helsinki: Gaudeamus, 65–81.
TALOUSSANOMAT.FI (12.6.2008). HS: Eläkerahoja vaalirahafirman kiinteistöön. www.taloussanomat.fi/politiikka/2008/06/12/hs-elakerahoja-vaalirahafirman-kiinteistoon/200815891/12?ref=lk_hs_ta_2 (Luettu 15.3.2011.)
TAYLOR, CHARLES (2004). *Modern Social Imaginaries.* Durham: Duke University Press.
TENNILÄ, JUKKA (1994). Laastaroituja. *Ilta-Sanomat* 2.12.1994.
THOMPSON, JOHN B. (1995). *The Media and Modernity. A Social Theory of the Media.* Stanford: Stanford University Press
— (1997). Scandal and Social Theory. Teoksessa James Lull & Stephen Hinerman (toim): *Media Scandals. Morality and Desire in the Popular Culture Marketplace.* Cambridge: Polity, 34–64.
— (2000). *Political Scandal. Power and Visibility in the Media Age.* Cambridge: Polity Press.
TIIHONEN, SEPPO (2006). *Ministeriön johtaminen. Poliittisen ja ammatillisen osaamisen liitto.* Tampere: Tampere University Press.

Tikka, Juha-Pekka (2010). He ovat poliitikkojen Facebook-ykköset! *Verkkouutiset* 10.2.2010. www.verkkouutiset.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=24983:he-ovat-poliitikkojen-facebook-ykkoeset&catid=2:kotimaa&Itemid=4 (Luettu 10.3.2011.)

Tikka, Minttu, Salli Hakala & Maarit Pedak (2010). *Kriisi, SPR ja mediayhteiskunta. Suomen Punaisen Ristin organisoituminen kotimaisissa kriiseissä.* Viestinnän tutkimuskeskus CRC. Viestinnän tutkimusraportteja 1. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Tikka, Seppo (1985). Epäluottamuslause eduskuntatoimittajille. *Suomen Kuvalehti* 8/1985.

Tilastokeskus (2010). Kotitalouksien tulojen alueindikaattorit 1995–2007. tilastokeskus.fi/til/altp/2007/altp_2007_2009-10-07_tau_002.xls (Luettu 31.1.2011.)

— (2011). Mediatalous. Joukkoviestinten kulutusosuudet 2009. www.stat.fi/til/jvie/2009/jvie_2009_2011-01-18_tau_019.xls (Luettu 18.1.2011.)

Tiura, Marja (2007). Ilmoitus ehdokkaan vaalirahoituksesta. www.vaalit.fi/uploads/ghpxta.pdf (Luettu 15.3.2011.)

TNS Metrix (2011). Suomen web-sivustojen verkkoluvut. tnsmetrix.tns-gallup.fi/public/ (Luettu 24.1.2011.)

Toivonen, Janne (2011). Kurjistuminen uhkaa kirkkoa. *Helsingin Sanomat* 22.1.2011.

Toivonen, Timo (1998). Increasing Differences? Social Background and the Breakthrough of Affluence in Finland 1955–1966. Teoksessa Markku Kivinen (toim.): *The Kalamari Union. Middle Class in East and West.* Aldershot: Ashgate, 299–313.

Tommila, Päiviö & Raimo Salokangas (1998). *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia.* Helsinki: Edita.

Tremayne, Mark (toim.) (2007). *Blogging, Citizenship, and the Future of Media.* New York: Routledge.

Tumber, Howard (2004). Scandal and Media in the United Kingdom. *The American Behavioral Scientist* 47:8, 1122–1137.

Tumber, Howard & Silvio Waisbord (2004a). Introduction. Political Scandals and Media Across Democracies, Volume I. *The American Behavioral Scientist* 47:8, 1031–1039.

— (2004b). Introduction. Political Scandals and Media across Democracies, Volume II. *The American Behavioral Scientist* 47:9, 1143–1152.

Turner, Bryan S. (toim.) (1990). *Theories of Modernity and Postmodernity.* London: Sage.

Töyry, Maija (2010). Lukijalähtöisyys aikakauslehtijournalismissa. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa.* Helsinki: Gaudeamus 129–149.

Uimonen, Risto (1992). *Julkisuuspeli. Imagonrakennus politiikassa.* Porvoo: WSOY.

— (2009). *Median mahti. Kuinka journalistit käyttävät valtaa ja pakottavat maan mahtavia eroamaan.* Helsinki: WSOY.

Uskali, Turo (2003). *”Älä kirjoita itseäsi ulos”. Suomalaisen Moskovan-kirjeenvaihtajuuden alkutaival 1957–1975.* Jyväskylä Studies in Humanities 61. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

— (2005). Talousjournalismin historia, rajat ja tulevaisuus. Teoksessa Jari Ojala & Turo Uskali (toim.): *Mediajättien aika. Uusia heikkoja signaaleja etsimässä.* Helsinki: Infor, 27–54.

Uusi Suomi (24.9.2009). Matti Vanhanen: En eroa. www.uusisuomi.fi/kotimaa/72326-vanhanen-en-eroa (Luettu 19.4.2011.)

Vaalit.fi (2011a). Tulos puolueittain. 192.49.229.35/E2011/s/tulos/tulos_kokomaa.html (Luettu 18.4.2011.)

— (2011b). Äänestysaktiivisuus. 192.49.229.35/E2011/s/aanaktiivisuus/aan-estys1.htm. (Luettu 18.4.2011.)

Valaskivi, Katja (2007). Sukupuoli asian ja viihteen leikkauspisteessä. Teoksessa Juhani Wiio (toim.): *Television viisi vuosikymmentä. Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan.* Helsinki: SKS, 369–383.

Valtakunnansyyttäjänvirasto (28.1.2011). Ilkka Kanervaan liittyvässä vaalitukiasiassa nostetaan syytteitä. Valtakunnansyyttäjänviraston tiedote.

— (31.3.2011.) Apulaisvaltakunnansyyttäjä ei nostanut syytteitä kunnallisen eläkelaitoksen (Keva) hallituksen jäseniä vastaan vaaliraha-asiassa. Valtakunnansyyttäjänviraston tiedote.

Valtonen, Sanna & Sanna Ojajärvi (2011). *Mikä on muuttunut? Miksi UKK-instituutin perustamisesta ei tullut mediaskandaalia?* Mediatutkimuksen päivät 2011. Turku: Turun yliopisto.

Van Aelst, Peter & Stefaan Walgrave (2004). New Media, New Movements? The Role of the Internet in Shaping the ”Anti-Globalization” Movement. Teoksessa Wim van de Donk, Brian Loader, Paul G. Nixon & Dieter Rucht: *Cyberprotest. New Media, Citizens and Social Movements.* London: Routledge, 97–122.

Varpela, Valtteri (2009). Näin riippuvainen on puolueesi. *Uusi Suomi* 17.8.2009. www.uusisuomi.fi/kotimaa/69007-nain-riippuvainen-on-puolueesi (Luettu 24.3.2011.)

Vasterman, Peter (2005). Media-Hype. Self-Reinforcing News Waves, Journalistic Standards and the Construction of Social Problems. *European Journal of Communication* 20:4, 508–530.

Venho, Tomi (2008). *Piilotettua julkisuutta. Suomalaisen puolue- ja vaalirahoituksen avoimuusintressi normeissa ja käytännössä.* Turku: University of Turku. https://www.doria.fi/handle/10024/39690 (Luettu 2.2.2011.)

— (2009). Puolue- ja vaalirahoitussääntelyn kansainvälinen vertailu. Ehdotus laiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta. Komiteanmietintö KM 1/2009. Helsinki: Valtioneuvosto, 76–139.

Virkkunen, Henna (2006). Ja ministeri erosi hymyillen. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): *Poliitikot taistelivat, media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006.* Helsinki: Ajatus Kirjat, 127–158.

VNK (2010). Puolueiden julkisia tukia ja niiden valvontaa uudistavan työryhmän muistio. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 9/2010. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
VNT (1/2009 vp). Valtioneuvoston tiedonanto vaalirahoitukseen liittyvistä kysymyksistä.
Voltmer, Katrin & Kees Brants (2011). A Question of Control. Journalists and Politicians in Political Broacast Interviews. Teoksessa Kees Brants & Katrin Voltmer (toim.): *Political Communication in Postmodern Democracy.* London: Palgrave Macmillan, 126–145.
Vuorikoski, Salla (2009). Nova Groupilta iso pesukonelahjoitus poliitikkojen luotsaamalle koululle. MTV3 23.7.2009. www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2009/07/919750/nova-groupilta-iso-pesukonelahjoitus-poliitikkojen-luotsaamalle-koululle (Luettu 14.4.2011)
Vuorikoski, Salla & Raija Kantomaa (2009). Nova Groupin tuki poliitikoille rajusti luultua suurempaa. Salla Vuorikoski & Raija Kantomaa. MTV3 11.6.2009. www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2009/06/897578/nova-groupin-tuki-poliitikoille-rajusti-luultua-suurempaa (Luettu 14.4.2011.)
Vuoristo, Pekka (2008a). Vihreät moittivat Timo Kallia vaalirahoitusrikkeestä. *Helsingin Sanomat* 13.5.2008.
— (2008b). Timo Soini vaalirahoituksesta: Antaa mädän pursuta! *Helsingin Sanomat* 8.6.2008.
— (2009). Vihreät tekivät irtiottoa hallituksessa. Oppositio vaati pääministerin eroa. *Helsingin Sanomat* 25.9.2009.
Väliverronen, Jari & Risto Kunelius (2009). Politiikan journalismi medioitumisen aikakaudella. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa.* Helsinki: Gaudeamus, 225–247.
Wagner, Peter (2008). *Modernity as Experience and Interpretation. A New Sociology of Modernity.* Cambridge: Polity Press.
Waisbord, Silvio R. (1994). Knocking on Newsroom Doors. The Press and Political Scandals in Argentina. *Political Communication* 11:1, 19–33.
Warner, Michael (1990). *The Letters of the Republic. Publication and the Public Sphere in Eighteenth-Century America.* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
— (2002). *Publics and Counterpublics.* New York: Zone Books.
Weatherford, J. McIver (1985). *Tribes on the Hill.* New York: Rawson, Wade Publishers.
Whyte, William (1963). *The Organization Man.* Harmondsworth: Penguin Books. (Ilm. alun perin 1956.)
Wiberg, Matti (2006). *Politiikka Suomessa.* Helsinki: WSOY.
Wiik, Jenny (2010). *Journalism in Transition.* Doctoral Thesis. Department of Journalism, Media and Communication. Gothenburg: University of Gothenburg.
Wishnevsky, Julia (2006). The Role of Scandals in Post-Communist Russia. Teoksessa Johan Garrard & James L. Newell (toim.): *Scandals in Past and Contemporary Politics.* Manchester: Manchester University Press, 179–193.
Witsche, Tamara & Gunnar Nygren (2009). Journalism. A Profession under Pressure? *Journal of Media Business Studies* 6:1, 37–59.
Wouters, Cas (2007). *Informalization. Manners and Emotions Since 1890.* London: Sage Publicatios.
Ylen Elävä arkisto (8.9.2006). Salora-oikeudenkäynti. www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=1&ag=4&t=129&a=1197 (Katsottu 22.3.2011.)
— (19.08.2007). Zavidovo-vuoto. www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=1&ag=4&t=130&a=4217 (Katsottu 2.2.2011.)
— (28.1.2010). Valtakunnanoikeuden tuomioita. www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=1&ag=4&t=&a=8438 (Katsottu 2.2.2011.)
Yle Areena (28.2.2011). Uutisjuttuja: Tiura ei saa syytettä. areena.yle.fi/video/1298918993563 (Katsottu 18.3.2011.)
Yle TV1 *A-plus* (22.9.2010). Matti Vanhasen haastattelu.
Yle TV1 *A-studio* (7.5.2008). Timo Kallin haastattelu. www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=1&ag=4&t=650&a=5490 (Katsottu 15.3.2011.)
Yle TV1 pääuutislähetys (14.5.2008). Kalli paljastaa tukijansa. www.yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=1&ag=4&t=650&a=5490 (Katsottu 15.3.2011.)
Yle TV2 *Silminnäkijä* (28.9.2009). Matin talot.
Ylä-Anttila, Tuomas (2010). *Politiikan paluu. Globalisaatioliike ja julkisuus.* Helsinki: Vastapaino.
Zirker, Daniel & Matthew Redinger (2003). The Military, Intelligence Agencies, Political Scandals, and Democracy in Brazil 1998–2000. *Journal of Political and Military Sociology* 31:1, 39–55.
Zukin, Cliff, Scott Keeter, Molly Andolina, Krista Jenkins & Michael X. Delli Carpini (2006). *A New Engagement? Political Participation, Civic Life, and the Changing American Citizen.* Oxford: Oxford University Press.

LIITE 1. ELIITTEJÄ KOSKEVAT SKANDAALIT SUOMESSA (1950–2011)

Taulukon skandaalit ovat tapauksia, joissa yhteiskunnan eliittiin kuuluvien henkilöiden havaituista tai epäillyistä normirikkomuksista on kohistu eri medioissa useiden päivien ajan. Havainnot mediakohusta perustuvat lähdekirjallisuuteen sekä Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien arkiston juttuaineistoon.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
1952–1953	Jussi Raatikainen, Matti Lepistö, Aleksi Aaltonen ja Onni Peltonen (ministereitä)	Ministerit Raatikainen, Lepistö, Aaltonen ja Peltonen myönsivät lainvastaisesti valtionapua konkurssikypsälle Salaputki Oy:lle. Raatikainen oli yrityksen osakas.	Lepistö ja Peltonen joutuivat eroamaan hallituksesta. Kaikki neljä asetettiin syytteeseen valtakunnanoikeudessa. Raatikainen sai hyötymisyrityksestä sakkoja, ja Lepistö tuomittiin varomattomuudesta korvauksiin valtiolle. Aaltonen ja Peltonen vapautettiin syytteistä.
1956–1960	Aarre Simonen, Vilho Väyrynen ja Urho Kiukas (ministereitä)	Kumpulan Kätilöopiston sairaalan rakennustoimikunta valitsi urakoitsijaksi vararikon partaalla olleen rakennusliike Teoran. Toimikunta pelasti Teoran maksamalla sille jättiennakot. Samaan aikaan Teora rakensi edullisesti asuntoja toimikunnan jäsenille, kuten Simoselle, Väyryselle ja Kiukkaalle.	Valtakunnanoikeus tuomitsi Simosen ja Väyrysen sakkoihin. Myöhemmin Simonen toimi oikeusministerinä ja Suomen Pankin varapääjohtajana.
1972–1973	Urho Kekkonen (tasavallan presidentti), Jussi Linnamo (ulkomaankauppaministeri) Seppo Lindblom (ylijohtaja) ja Antero Jyränki (presidentin kansliapäällikkö)	Toimittaja Tor Högnäsille oli vuodatettu muistio Kekkosen ja neuvostojohdon Zavidovossa käymistä luottamuksellisista keskusteluista. Muistiosta ilmeni Neuvostoliiton kriittinen kanta Suomen vapaakauppasopimukseen EEC:n kanssa. Högnäsin juttu julkaistiin yhtä aikaa Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa.	Lindblom ja Jyränki saivat sakkorangaistuksen. Kolmas vuodosta epäilty, Linnamo, erosi tehtävästään mutta ei saanut syytettä. Tapaus vahvisti Kekkosen asemaa vauhdittamalla aloitetta presidenttikauden jatkamisesta vuosiksi 1973–1978.
1975	Pentti Ketola (SDP:n taloudenhoitaja), Pentti Klemola (Ylen toimittaja), Kalevi Sorsa (SDP:n puheenjohtaja) ja Ulf Sundqvist (SDP:n puoluesihteeri)	Ketola jäi kiinni Arlandan lentokentän tullissa. Hän yritti salakuljettaa noin 250 000 kruunua sosiaalidemokraattien tueksi Metalliliiton vaaleihin. Sorsalta ja Sundqvistilta vaadittiin selitystä, ja lehdistössä epäiltiin, että rahat olisivat peräisin CIA:lta. Samoihin aikoihin Klemola väitti kirjassaan *Kenen asialla SAK?*, että sosiaalidemokraatit olivat saaneet työnantajilta rahoitusta Metalliliiton vaaleissa vuonna 1971.	Kohu sai SDP:n avaamaan taloustietojaan. Vuodesta 1978 lähtien sen talousarvioesitykset, tilikertomukset, tuloslaskelmat ja taseet ovat olleet julkisia.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
1977–1979	Mm. Kalevi Sorsa (SDP:n puheenjohtaja), Johannes Virolainen (keskustan puheenjohtaja) ja Bror Wahlroos (kauppa- ja teollisuusministeriön kansliapäällikkö)	Salora-yhtiön lahjus- ja petosoikeudenkäynnin yhteydessä tuli ilmi, että toimitusjohtaja Jouko Nordell oli lahjoittanut stereolaitteita valtionyhtiöiden ministerivaliokunnan jäsenille ja Wahlroosille. Oikeudessa katsottiin, että Nordell oli koettanut lahjusten avulla edistää valtiojohtoisen kuvaputkitehtaan Valcon perustamista.	Poliitikot eivät joutuneet syytteeseen, mutta stereoita vastaanottanut Wahlroos tuomittiin sakkoihin.
1978–1979	Mikko Laaksonen (Verohallituksen pääjohtaja) ja Aake Mesimäki (Verohallituksen ylijohtaja)	Salora-oikeudenkäynnin yhteydessä toimitusjohtaja Nordellia syytettiin Laaksosen ja Mesimäen lahjomisesta, jotta nämä olisivat estäneet Saloran verotukseen liittyvien epäselvyyksien tutkimisen.	Laaksonen ja Mesimäki tuomittiin lahjusten ottamisesta ja tahallisista virkarikoksista sakkoihin ja heidät erotettiin viroistaan.
1981	Urho Kekkonen (tasavallan presidentti)	Kekkosella oli aivojen verenkiertoongelmista johtuneita muistihäiriöitä ja sydämen vajaatoimintaa vuodesta 1972 lähtien. Tieto Kekkosen huonosta terveydentilasta tuli julkisuuteen vasta, kun joukko Helsingin Sanomien toimittajia julkaisi vuonna 1981 nimettömänä kirjan *Tamminiemen pesänjakajat*. Kirja aiheutti laajan kohun.	Helsingin Sanomat irtisanoi politiikan toimituksen esimiehen Aarno Laitisen, joka oli yksi kirjan kirjoittajista.
1981–1983	Teuvo Aura (Helsingin ylipormestari)	Helsingin metron korruptiooikeudenkäynnin yhteydessä Auran syytettiin allekirjoittaneen junanhankintasopimuksia ilman valtuuksia.	Raastuvanoikeus vapautti Auran syytteistä. Korkein oikeus katsoi Auran menetelleen varomattomuuttaan virheellisesti mutta totesi syyteoikeuden vanhentuneen.
1982	Paavo Väyrynen (keskustan kansanedustaja)	Kansanedustajien väitettiin nostaneen päivärahoja väärin perustein. Väyrynen oli ilmoittanut kotipaikakseen Keminmaan, minkä vuoksi hän sai vieraspaikkakuntalaisille kansanedustajille tarkoitettua päivärahaa. Tosiasiassa hän asui Helsingissä, ja hänellä oli Keminmaalla vain siirrettävä jalasmökki.	Oikeuskansleri Kai Korte määräsi Väyrysen maksamaan takaisin perusteettomasti nostettuja päivärahoja.
1982–1983	Ahti Karjalainen (Suomen Pankin pääjohtaja)	Karjalainen hoiti virkatehtäviään alkoholin vaikutuksen alaisena. Hän oli muun muassa esiintynyt juopuneena devalvaatiopäätöksiä tehtäessä.	Karjalainen irtisanottiin pääjohtajan tehtävästä.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
1982–1983	Mats Dumell (tv-toimittaja)	Dumell oli tavannut neuvostoliittolaisia diplomaatteja, joita epäiltiin vakoilusta. Dumellia syytettiin maanpetoksellisesta toiminnasta, ja poliisikuulustelut nousivat otsikoihin.	Hovioikeus tuomitsi Dumellin maanpetoksellisesta toiminnasta kahdeksan kuukauden ehdolliseen vankeuteen, jonka korkein oikeus muutti ehdottomaksi.
1983	Ingvar S. Melin (RKP:n kansanedustaja ja entinen ministeri)	Helsingin metrotoimikunnan varapuheenjohtajana ollutta Meliniä syytettiin lahjusten vastaanottamisesta metroa urakoineelta Palmberg Oy:ltä. Hufvudstadsbladet kertoi poliisitutkintojen aloittamisesta eduskuntavaalipäivänä.	Meliniä ei valittu eduskuntaan vuonna 1983. Melinin syytteet hylättiin myöhemmin kaikissa oikeusasteissa.
1983–1985	Johannes Virolainen (keskustan puheenjohtaja 1964–1980)	Rakennusliike Nopan syytettiin lahjoneen 1970-luvulla asuntohallituksen rahoitusjohtajaa, joka olisi kanavoinut keskustalle puoluerahoitusta 1,2 miljoonaa markkaa. Virolaista ja keskustapuolueen entisiä talouspäälliköitä syytettiin yllytyksestä lahjomiseen.	Virolainen vapautettiin syytteistä. Keskustapuolue määrättiin menettämään valtiolle rakennusliike Nopalta rikollisesti saatua rahaa.
1984–1987	Pekka Paavola (Tampereen kaupunginjohtaja)	Noppa-oikeudenkäynnissä entistä Tampereen kaupunginjohtajaa Paavolaa syytettiin 15 vuotta jatkuneesta lahjusten otosta.	Paavola erosi kaupunginjohtajan tehtävästä. Hänet tuomittiin sakkoihin virkarikoksesta ja -virheistä.
1986	Kaisa Raatikainen (sisäministeri)	Raatikaista syytettiin julkisuudessa puutteista Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuudesta tiedottamisessa sekä poliisin liiallisesta voimankäytöstä panttivankitilanteessa Mikkelissä.	Kohu laantui, kun presidentti Mauno Koivisto antoi tukensa Raatikaiselle. Raatikaista ei valittu eduskuntaan vuonna 1987.
1988	Matti Ahde (eduskunnan puhemies)	Ahde valehteli kuukausitulonsa poliisille, kun hänelle kirjoitettiin sakot ylinopeudesta.	Kohu ei vaikuttanut Ahteen asemaan.
1990	Jorma Reini (valtakunnansovittelija)	Reini ja viisi työmarkkinajohtajaa lähettivät pornografisen "kikkelikortin" tasa-arvovaltuutetun toimiston erikoistutkijalle.	Reini pyysi julkisesti anteeksi kortin lähettämistä.
1991	Heikki Haavisto (Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton puheenjohtaja)	Haavisto ajoi henkilöautolla jalankulkijan päälle ja jatkoi matkaansa pysähtymättä. Hän ilmoittautui poliisille myöhemmin samana päivänä.	Haavisto tuomittiin sakkoihin.
1991	Jaakko Lassila (KOP:n eli Kansallis-Osake-Pankin pääjohtaja)	KOP rahoitti sijoittaja Pentti Kourin suuriin tappioihin johtaneita kauppoja vuosina 1988–1989. Kourin ja Lassilan riidat päätyivät julkisuuteen vuonna 1991.	Lassila erosi tehtävästään.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
1992–1993	Kauko Juhantalo (kauppa- ja teollisuusministeri)	Juhantalon yritysten taloudellisten ongelmien katsottiin häiritsevän hänen riippumattomuuttaan ministerinä. Hänen väitettiin saaneen asemansa vuoksi velkojaan anteeksi. Juhantalon yritykset eivät myöskään olleet ilmoittaneet tilinpäätös- ja tilitietojaan kaupparekisteriin. Myöhemmin kävi ilmi, että Juhantalo oli vuonna 1991 pyytänyt pankinjohtaja Christoffer Wegeliukselta valtion tuen vastikkeeksi lainaa yritystensä velkojen hoitoon.	Juhantalo erosi ministerin virasta kahden kuukauden mediakohun jälkeen. Vuonna 1993 hänet tuomittiin valtakunnanoikeudessa vuoden ehdolliseen vankeuteen lahjuksen vaatimisesta ja virkavelvollisuuden rikkomisesta ja hänet erotettiin myös eduskunnasta. Juhantalo valittiin takaisin eduskuntaan vuonna 1995.
1992–1993	Ulf Sundqvist (SDP:n puheenjohtaja)	Siirryttyään STS-Pankin pääjohtajan paikalta SDP:n puheenjohtajaksi Sundqvist oli jäänyt pankin johtokuntaan ja saanut 200 000–300 000 markan erorahan. STS-Pankin tilintarkastajat eivät myöntäneet hänelle vastuuvapautta, koska pankki oli antanut suuren luoton yhtiölle, jonka toinen pääomistaja oli Sundqvistin veli. Sundqvistin katsottiin myös itse hyötyneen luotosta.	Sundqvist erosi puoluejohtajan tehtävästä helmikuussa 1993.
1994	Martti Ahtisaari (presidentti)	Ahtisaari palasi ensimmäiseltä valtiovierailultaan Ruotsista laastari otsassa. Lisäksi hänen väitettiin olleen vahvasti juovuksissa rapuillallisilla.	Kohu laantui, kun Ahtisaari antoi haastattelun Hyvät, pahat ja rumat -televisio-ohjelmassa.
1994–1995	Pekka Kivelä (kokoomuksen puoluesihteeri)	Kivelä pahoinpideltiin Tallinnan lentokentällä. Väitettiin, että hän oli humalapäissään etuillut jonossa ja häirinnyt muita matkustajia. Kivelä sanoi nauttineensa vain "normaalit ruokajuomat".	Kivelä ei asettunut ehdolle vuoden 1995 eduskuntavaaleissa. Hän luopui puoluesihteerin paikastaan.
1995	Juhani Leppä (Turun kaupunginjohtaja)	Leppä ja toimitusjohtaja Heikki Elia olivat osakkaana turkulaisessa kiinteistöyhtiö Matintalossa, joka myytiin SKOP:lle vuonna 1990. Leppä ja Elia kanavoivat 5 miljoonaa markkaa kauppahintaa toisen yrityksen kautta pienentääkseen verokuluja. Leppä tuomittiin vuonna 1995 vuoden ehdolliseen vankeuteen avunannosta törkeään veropetokseen.	Leppä erosi kaupunginjohtajan tehtävästä.
1995	Seppo Lindblom (Postipankin pääjohtaja)	Postipankin New Yorkin sivukonttori oli tehnyt "kasinopelissä" 460 miljoonan markan tappiot.	Lindblom erotettiin pääjohtajan tehtävästä.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
1995	Timo Karake (Keskon varatoimitusjohtaja)	Karake sanoi, että naisilla perheasiat ovat "handicap" uralla etenemisen kannalta. Kesko oli uudistanut organisaatiotaan ja nimittänyt 43 johtajaa, jotka kaikki olivat miehiä.	Karake jäi eläkkeelle 57-vuotiaana.
1996–1997	Jorma Reini (valtakunnansovittelija)	Reiniä syytettiin perheenjäsentensä pahoinpitelemisestä kotonaan, tilannetta rauhoittelemaan tulleiden poliisien väkivaltaisesta vastustamisesta sekä vahingonteosta.	Valtioneuvosto erotti Reinin virastaan. Käräjäoikeus tuomitsi Reinin neljän kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen vahingonteosta ja virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta.
1996–1997	Eeva Vuori (korkeimman oikeuden jäsen)	Vuori ja hänen puolisonsa olivat myyneet omistamansa huvilan Turun entiselle kaupunginjohtajalle Juhani Lepälle, ja heidän epäiltiin ottaneet osan kauppahinnasta pimeästi. Korkein oikeus hylkäsi Lepän (ja kahden muun) valituslupahakemuksen Turun keskustassa sijainneen Matintalon kiinteistökauppoja koskevassa asiassa, jossa Leppä oli tuomittu vankeusrangaistukseen. Vuori oli mukana päättämässä valituslupahakemuksen hylkäämisestä.	Huvilakauppajutussa ei nostettu veropetossyytteitä. Korkeimman oikeuden mukaan Vuori oli jäävi päättäessään Lepän valituslupahakemuksesta, ja hakemus käsiteltiin uudelleen eri kokoonpanolla.
1996–1999	Jukka Tammi (Verohallituksen pääjohtaja)	Tammi omisti viidenneksen Nostokonepalvelu Oy:stä, jota epäiltiin liikevaihtoveropetoksesta.	Tammi pidätettiin virastaan epäilyjen alkaessa. Hän luopui osakkuudestaan. Syytettä ei nostettu.
1997	Arja Alho (toinen valtiovarainministeri)	Alho hyväksyi sopimuksen, jolla kohtuullistettiin Ulf Sundqvistille tämän STS-Pankin aikaisista toimista määrätty vahingonkorvaus. Alho sopi Sundqvistin kanssa 1,2 miljoonan markan kertakorvauksesta, kun korkeimman oikeuden päätöksen mukainen korvaussumma olisi ollut 9 miljoonaa markkaa. Sundqvist ilmaisi televisiohaastattelussa tyytyväisyytensä ratkaisuun. Perustuslakivaliokunta käynnisti selvityksen siitä, olisiko Alho asetettava syytteeseen valtakunnanoikeudessa.	Alho erosi hallituksesta parin viikon kohun jälkeen. Häntä ei asetettu syytteeseen valtakunnanoikeudessa. Alho ei päässyt eduskuntaan vuonna 1999.
1997–1999	Iiro Viinanen (Pohjolan pääjohtaja)	Vastikään pääjohtajaksi valittu Viinanen aikoi järjestellä uudelleen Pohjola-ryhmän toiminnan. Suunnitelmaa kritisoitiin julkisuudessa voimakkaasti.	Viinanen erosi tehtävästään.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
1997–1998	Ilpo Saarinen (Sato Yhtymän toimitusjohtaja)	Sato oli tehnyt tuhansia asuntokauppoja, joissa se käytti niin sanottuja väliyhtiöitä. Epäiltiin, että kaupoissa oli kierretty aravavuokratalojen hintarajoituksia.	Saarinen erotettiin toimitusjohtajan tehtävästä. Vuonna 2003 korkeimmassa hallinto-oikeudessa selvisi, että Saton menettely oli ollut luvallinen.
1998	Liisa Jaakonsaari (työministeri)	Jaakonsaari tilasi konsulttiyhtiöltä selvityksen työmarkkinauutisoinnista. Kohu syntyi, kun epäiltiin, että selvitykseen sisältyi "musta lista" eri medioiden ja toimittajien uutisoinnin sävystä.	Skandaali laantui, kun professori Osmo Wiio antoi MTV3:lle lausunnon, jonka mukaan selvityksessä käytettiin yleistä media-analyysimetodia.
1998	Suomen Hiihtoliitto (mm. puheenjohtaja Esko Aho) ja Jari Räsänen (maajoukkuehiihtäjä)	Toimittaja Johanna Aatsalo-Sallinen kirjoitti jutun Räsäsen ja Hiihtoliiton johdon dopingepäilyistä.	Aatsalo-Sallinen ja hänen silloinen työnantajansa STT tuomittiin jutun vuoksi ehdollisiin vankeustuomioihin sekä tuntuviin korvauksiin. Aatsalo-Sallisen artikkelista on tulossa taas ajankohtainen, kun entisen päävalmentajan Kari-Pekka Kyrön väitteet ovat elvyttäneet hiihdon doping-skandaalin.
1998–1999	Pekka Vennamo (Soneran toimitusjohtaja) ja Matti Aura (liikenneministeri)	Liikenneministeriö antoi Soneran johtajille oikeuden ostaa yhtiön osakkeita ilman yleisöannille asetettuja rajoja. Vennamo osti itselleen ja sijoitusyhtiölleen vajaat 47 000 osaketta. Liikenneministeriö tiedotti aluksi vain Vennamon itselleen ostamista osakkeista ja jätti sijoitusyhtiölle ostetut osakkeet mainitsematta. Aura väitti, että tieto Vennamon sijoitusyhtiöstä ei ollut tullut hänelle asti.	Soneran hallitus erotti Vennamon toimitusjohtajan tehtävästä Auran määräyksestä. Aura erosi ministerin virasta, koska katsoi tehneensä väärän arvion Vennamosta. Hän ei asettunut ehdolle vuoden 1999 eduskuntavaaleissa.
1999	Pirjo Häggman (Kansainvälisen Olympiakomitean jäsen)	Väitettiin, että olympialaisia hakenut Salt Lake City olisi yrittänyt lahjoa Häggmanin antamalla hänen entiselle miehelleen Bjarne Häggmanille töitä. Väitettiin myös, että Toronton olympiahakukomitea olisi rahoittanut pariskunnan asumista Torontossa ja järjestänyt Bjarne Häggmanille töitä.	Häggman erosi Kansainvälisestä Olympiakomiteasta.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
1999–2000	Rainer Erlund (RKP:n kansanedustaja)	Erlund oli ahdistellut 15-vuotiasta tyttöä. Paljastui, että hänet oli vuonna 1983 tuomittu lapsenryöstön yrityksestä. Hovioikeus tuomitsi Erlundin lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yrityksestä. RKP jätti eduskunnalle selvityspyynnön siitä, voiko Erlund jatkaa kansanedustajana.	Erlund kuoli kalastusreissulla huhtikuussa 2000.
2000	Antero Siljola (WSOY:n pääjohtaja ja SanomaWSOY:n toimitusjohtajan sijainen)	Siljola tuomittiin tahallisesta sisäpiiririkoksesta.	Siljola erosi tehtävistään.
2000	Jouko K. Leskinen (Sammon pääjohtaja)	Leskistä epäiltiin kahdesta sisäpiiririkoksesta.	Leskinen erosi tehtävästään.
2001	Matti Ahde (Veikkauksen toimitusjohtaja)	Ahde häiritsi seksuaalisesti useita naisia työpaikallaan.	Ahde erotettiin tehtävästään.
2001–2002	Jari Vilén (ulkomaankauppaministeri 2002–2003)	Juuri ministeriksi valitun Vilénin pro gradu -tutkielma päätettiin tutkia Oulun yliopistossa, koska yliopistolle oli kerrottu, että se on osin kopio toisesta teoksesta. Tutkielmasta löydettiin myös muita puutteita.	Oulun yliopiston selvitys ei johtanut jatkotoimiin. Vilén ei asettunut kahden kauden jälkeen enää kansanedustajaehdokkaaksi vaan siirtyi suurlähettilääksi Budapestiin.
2001–2002	Antti Piippo (Elcoteqin pääomistaja ja hallituksen puheenjohtaja)	Piippo oli pahoinpidellyt kahta naista kesähuvilallaan.	Piippo jäi pois Elcoteqin hallituksesta. Hänet tuomittiin sakkoihin kahdesta pahoinpitelystä.
2001	Kaj-Erik Relander (Soneran toimitusjohtaja)	Vastavalitun toimitusjohtajan tapaa johtaa yhtiötään kritisoitiin.	Relander irtisanoutui tehtävästään. Hänen eronsa jälkeen paljastui myös Soneran johdon tekemiä laittomuuksia.
2002	Suvi Lindén (kulttuuriministeri)	Lindén myönsi 170 000 euroa valtion investointitukea golfkentälle, jonka osakas hän perheineen oli. Mediakohu lähti liikkeelle Ilta-Sanomien uutisesta.	Lindén erosi ministerin virasta neljän päivän kohun jälkeen. Myöhemmin oikeuskansleri totesi, että Lindénin olisi pitänyt katsoa itsensä esteelliseksi, mutta ei vaatinut tukipäätöksen purkamista. Lindén valittiin eduskuntaan vuosina 2003 ja 2007, jolloin hän nousi viestintäministeriksi.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
2002–2003	Alpo Rusi (Lapin yliopiston kansainvälisten suhteiden professori ja presidentti Martti Ahtisaaren entinen neuvonantaja)	Suojelupoliisi kuulusteli Rusia, jota epäiltiin törkeästä vakoilusta DDR:n turvallisuuspalvelun Stasin hyväksi vuosina 1969–1977.	Valtionsyyttäjä päätti vuonna 2003, ettei Rusia vastaan nosteta syytteitä.
2003	Sirpa Pietikäinen (kokoomuksen kansanedustaja)	Pietikäisellä oli alkoholia veressään, kun hän törmäsi autollaan lumipenkkaan parkkipaikalla eduskuntavaalien alla tammikuussa 2003.	Pietikäinen ilmoitti samana päivänä luopuvansa ehdokkuudesta eduskuntavaaleissa.
2003	Johannes Koroma (TT:n eli Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton toimitusjohtaja)	Koroma oli vuonna 1999 ostanut Talentumin osakkeita juuri kun yhtiö neuvotteli yhteisyrityksen perustamisesta Soneran kanssa. Koroma sai syytteen sisäpiiritiedon laittomasta hyväksikäytöstä.	Koroma siirrettiin TT:ssä taustatehtäviin, ja hän jäi eläkkeelle vuoden 2004 alusta. Käräjäoikeus ja hovioikeus vapauttivat Koroman syytteistä.
2003	Heikki Pentti (TT:n hallituksen puheenjohtaja)	Pentin suvun omistamaan Lemminkäiseen kohdistui kartelliepäilyjä.	Pentti erosi TT:n hallituksesta, kun kartelliepäilyt menivät syyteharkintaan.
2003	Kari Häkämies (sisäministeriön kansliapäällikkö)	Häkämies oli lyönyt naisystäväänsä kasvoihin ja vatsaan. Lisäksi hän oli tiedustellut Soneralta, kuka oli häiriköinyt hänen tai hänen naisystävänsä puhelinta. Häkämiestä syytettiin naisystävänsä pahoinpitelystä sekä yllyttämisestä teletunnistetietojen laittomaan luovutukseen.	Häkämies pidätettiin virasta rikosepäilyjen tultua julki, ja hän erosi esitutkinnan valmistuttua. Käräjäoikeus tuomitsi Häkämiehen sakkoihin kolmesta pahoinpitelystä.
2003	Anneli Jäätteenmäki (pääministeri)	Jäätteenmäki käytti vaaliaseena ulkoministeriön salaisia muistioita, joissa oli tietoja pääministeri Paavo Lipposen ja Yhdysvaltain presidentti George W. Bushin keskusteluista sekä Washingtonissa diplomaateille pidetystä Irakin sotaa koskevasta tiedotustilaisuudesta. Jäätteenmäki oli saanut muistiot tasavallan presidentin neuvonantajalta Martti Manniselta. Jäätteenmäkeä syytettiin yllytyksestä virkasalaisuuden rikkomiseen.	Jäätteenmäki erosi pääministerin tehtävästä, ja Manninen erotettiin tehtävästään. Käräjäoikeus vapautti Jäätteenmäen syytteistä, mutta Manninen tuomittiin sakkoihin.
2003	Tony Halme (perussuomalaisten kansanedustaja)	Halme ampui käsiaseella laukauksen kotonaan.	Halme tuomittiin salakuljetuksesta, laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä, ampuma-aserikoksesta, aseen varomattomasta käsittelystä ja huumausaineen käyttörikoksesta.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
2004–2007	Eeva Kuuskoski (Mannerheimin lastensuojeluliiton pääsihteeri, entinen sosiaali- ja terveysministeri)	Kuuskoski pahoinpiteli alaistaan työpaikalla käydyn riidan yhteydessä.	Hovioikeus tuomitsi Kuuskosken sakkoihin pahoinpitelystä, minkä jälkeen hänet irtisanottiin pääsihteerin tehtävästä.
2004	Antero Kekkonen (SDP:n kansanedustaja)	Kekkonen jäi kiinni rattijuopumuksesta ajettuaan toisen auton perään Helsingin keskustassa.	Kekkonen erosi Suomen Koripalloliiton puheenjohtajan paikalta mutta jatkoi eduskunnassa vaalikauden loppuun, jolloin hän jäi eläkkeelle. Kekkoselle tuomittiin 60 päiväsakkoa.
2005	Ilkka Kantola (Turun arkkihiippakunnan piispa)	Iltalehti paljasti, että Kantola oli ollut vuosia avioliiton ulkopuolisessa suhteessa naispapin kanssa.	Kantola erosi virastaan.
2005	Ilkka Kanerva (kokoomuksen kansanedustaja)	Kanerva oli lähetellyt vihjailevia tekstiviestejä useille tunnetuille naisille.	Kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen nuhteli Kanervaa julkisesti.
2006	Olli-Pekka Kallasvuo (Nokian toimitusjohtaja)	Kallasvuo jäi syksyllä 2004 kiinni verorikoksesta, jossa hän oli tuonut Sveitsistä tuomisia tullin ohi yli 11 000 euron arvosta. Asia hoidettiin sakkoina, joista Kallasvuo ei valittanut, minkä vuoksi tapaus pysyi poissa julkisuudesta, kunnes Helsingin Sanomat uutisoi siitä tammikuussa 2006.	Kallasvuo pyysi julkisesti anteeksi rikostaan, ja Jorma Ollila puolusti Kallasvuota julkisuudessa.
2006	Harri Jaskari (kokoomuksen puoluesihteeri)	Poliisi epäili, että Jaskarin naisystävä olisi myynyt seksiä Jaskarin omistamassa asunnossa ja että Jaskari olisi pahoinpidellyt ja uhannut vahingoittaa naisystäväänsä.	Jaskari erosi puoluesihteerin tehtävästä poliisitutkinnan ajaksi. Kun tutkinta päättyi, puoluejohtaja Jyrki Katainen ilmoitti, että Jaskari ei voi palata puoluesihteeriksi. Jaskaria syytettiin ja hänet tuomittiin vain laittomasta uhkailusta. Hänet valittiin eduskuntaan vuonna 2007.
2006–2010	Matti Vanhanen (pääministeri)	Vanhanen seurusteli Susan Ruususen (ent. Kuronen) kanssa ja erosi tästä, kun sai tietää Ruususen paljastaneen suhteen yksityiskohtia toimittajille. Ruusunen julkaisi paljastuskirjan heidän suhteestaan, ja Vanhanen haastoi Ruususen ja kustantajan oikeuteen.	Ruusunen ja kirjan kustantaja Kari Ojala saivat korkeimmassa oikeudessa tuomion yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
2007	Leena Luhtanen (oikeusministeri)	Luhtasen aviomies oli maksanut käteisellä 980 euron palkkion Luhtasen kunnallisvaalikampanjamainoksen suunnittelijalle vuonna 2004. Luhtanen ei maininnut summaa vaalirahoitusselvityksessään.	Luhtasta ei valittu eduskuntaan vuonna 2007.
2008	Jorma Wiitakorpi (Patria Oyj:n toimitusjohtaja)	Patria oli voittanut Slovenian valtion järjestämän tarjouskilpailun, ja Slovenia oli ostanut yritykseltä 135 ajoneuvoa ja kranaatinheitinjärjestelmiä. Poliisi tutkii, oliko Patria lahjonut Slovenian puolustusministeriön virkamiehiä ja pääministeriä. Wiitakorpea epäillään lahjonnasta ja yritysvakoilusta.	Wiitakorpi erosi tehtävästään.
2008	Esa Lahtela, Mika Lintilä, Tapani Mäkinen, Lauri Oinonen, Lyly Rajala, Tero Rönni ja Pekka Vilkuna (kansanedustajia)	Eduskunnan seksuaalisesta häirinnästä julkaistiin selvitys. Helsingin Sanomien toimittaja Tanja Aitamurto kirjoitti aiheesta jutun ja nosti siinä esiin seitsemän kansanedustajaa, joiden väitettiin häirinneen seksuaalisesti eduskunnassa työskenteleviä naisia.	Lintilä, Vilkuna, Mäkinen, Lahtela ja Rönni kantelivat jutusta JSN:lle, joka antoi Vilkunan kantelusta HS:lle vapauttavan päätöksen ja muiden kanteluista langettavat päätökset. Rajala teki jutusta tutkintapyynnön, ja lokakuussa 2010 Aitamurto ja kolme HS:n päällikkötoimittajaa saivat syytteen törkeästä kunnianloukkauksesta. Vilkunaa haastatellut Ylen Juha Ristamäki sai syytteen kunnianloukkauksesta, mutta syytteet kaatuivat hovioikeudessa vuonna 2011.
2008	Ilkka Kanerva (ulkoministeri)	Kanerva oli lähettänyt virkakännykästään tanssijatar Johanna Tukiaiselle noin 200 tekstiviestiä. Hymy-lehti julkaisi osan viesteistä.	Kanerva joutui eroamaan hallituksesta.
2008	Markku Salminen (poliisiylijohtaja)	Salminen oli ajanut virka-autollaan luvattomasti yksityisiä kotimatkoja.	Salminen jäi sairauseläkkeelle. Salmista syytettiin veropetoksesta ja virkavelvollisuuden rikkomisesta. Hän menehtyi vuonna 2009.
2008	Stefan Johansson (kulttuuriministeri Stefan Wallinin poliittinen valtiosihteeri)	Johanssonin väitettiin ahdistelleen naisia Ruotsin suurlähetystön vastaanotolla, muun muassa kourineen naisten rintoja.	Johansson erosi valtiosihteerin tehtävästään.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
2008	Raimo Väyrynen (Ulkopoliittisen instituutin johtaja)	Väyrynen sai huomautuksen alkoholinkäytöstä, kun instituutin työntekijät valittivat hänen käytöksestään. Kaksi instituutin työntekijää väitti Väyrysen yrittäneen halata naisia työpaikalla.	Väyrynen ilmoitti keväällä 2009, että hän luopuu tehtävästään.
2008–2010	Jarmo Korhonen (keskustan puoluesihteeri)	Korhonen joutui vaalirahaskandaalin keskelle. Hän oli ollut puolueensa tärkein yhdysmies KMS-yhdistykseen, joka tuki useita keskustan ehdokkaita vuoden 2007 eduskuntavaaleissa.	Korhosen toiminta sai kritiikkiä keskustalaisilta. Häntä ei valittu puoluesihteeriksi vuonna 2010 eikä eduskuntaan vuonna 2011.
2009	Mikael Lilius (Fortumin toimitusjohtaja)	Fortumin johtajien saamia suuria tulospalkkioita kritisoitiin mediassa. Lilius järjesti huhtikuussa tiedotustilaisuuden, jossa hän ilmoitti jäävänsä eläkkeelle joulukuussa 2009. Samalla hän kritisoi Fortumin pääomistajaa valtiota siitä, että se oli suunnitellut yhtiön johtajien palkkioiden leikkaamista.	Fortumin hallitus siirsi Liliuksen tiedotustilaisuutensa jälkeen erityistehtäviin, kunnes hän jäi eläkkeelle.
2009	Jukka Laaksovirta (Destia Oy:n toimitusjohtaja)	Television ajankohtaisohjelmassa kerrottiin Laaksovirran epämääräisistä liikesuhteista ja Destian tekemistä konsultti- ja rahtisopimuksista toimitusjohtajan lähipiirin kanssa. Poliisi aloitti ohjelman perusteella tutkinnan, ja lopulta Laaksovirta vangittiin epäiltynä törkeästä petoksesta ja väärennyksestä.	Laaksovirta erosi tehtävästään.
2009	Markku Kauppinen (Kevan eli Kuntien eläkevakuutuksen toimitusjohtaja) ja Sampsa Kataja (kokoomuksen kansanedustaja, Kevan hallituksen puheenjohtaja)	Kauppinen oli läsnä tapaamisissa, joissa sovittiin Novan Groupin roolista vaalirahoituksessa. Lisäksi paljastui, että Kauppinen oli esitellyt Kevan hallitukselle Rovaniemen kelkkatehtaan oston Nova Kiinteistökehitykseltä. Kauppinen oli myös jälkikäteen korjaillut Kevan kestitysten osanottajalistoja. Kataja oli saanut Novalta vaalirahoitusta ja oli Kevan hallituksessa päättämässä Kevan rahojen sijoittamisesta Novan Rovaniemelle rakennuttamaan kelkkatehtaaseen.	Kauppinen erosi toimitusjohtajan tehtävästä. Poliisi epäilee Kauppista väärennöksestä, virkavelvollisuuden rikkomisesta ja osallisuudesta lahjuksen antamiseen. Katajaa epäiltiin lahjusrikkomuksesta, mutta syytettä ei nostettu.
2009	Jukka Vihriälä (RAY:n eli Raha-automaattiyhdistyksen hallituksen puheenjohtaja, keskustan entinen kansanedustaja)	Vihriälä sai vaalitukea keskustataustaiselta Nuorisosäätiöltä, jonka toimintaa RAY tuki.	Poliisi epäilee Vihriälää törkeästä lahjuksen ottamisesta ja törkeästä virka-aseman väärinkäyttämisestä. Vihriälä erosi RAY:n hallituksesta.

Aika	Skandaalin kohde	Kuvaus	Myöhemmät tapahtumat
2009	Marja Tiura (kansanedustaja, kokoomuksen eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja)	Poliisi epäili Tiuran saaneen Novakonsernilta lahjuksina vaalitukea ja muita etuja. Tiura istui Anna Tapion koulun hallituksessa, jonka peruskorjaushankkeeseen Novan epäiltiin halunneen mukaan.	Tiuraa epäiltiin lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa, mutta syytettä ei nostettu. Tiuran puoliso Olli Ainola irtisanoutui Yle Uutisten taloustoimituksesta. Tiuraa ei valittu eduskuntaan vuonna 2011.
2009	Matti Vanhanen (pääministeri)	Keskustataustainen Nuorisosäätiö ja siihen kuuluva Nuorisoasuntojen Isännöinti Oy jakoivat vaalitukea Vanhaselle. Hän oli päättänyt valtioneuvostossa RAY:n tuesta Nuorisosäätiölle.	Vanhanen ilmoitti joulukuussa 2009 luopuvansa keskustan puheenjohtajuudesta. Hän erosi pääministerin tehtävästä ja eduskunnasta. Vanhasta ei kuitenkaan asetettu syytteeseen valtakunnanoikeudessa.
2009	Antti Kaikkonen (keskustan kansanedustaja, Nuorisosäätiön hallituksen puheenjohtaja)	Keskustataustainen Nuorisosäätiö ja siihen kuuluva Nuorisoasuntojen Isännöinti Oy jakoivat vaalitukea ja henkilökohtaista lainaa Kaikkoselle.	Kaikkonen jätti tehtävänsä Nuorisosäätiössä. Keskusrikospoliisi epäilee häntä lahjuksen antamisesta ja luottamusaseman väärinkäyttämisestä. Hän uusi eduskuntapaikkansa vuonna 2011.
2009	Ilkka Kanerva (kokoomuksen kansanedustaja)	Kanervan epäillään saaneen yhteensä yli 50 000 euron arvosta etuja suuria kauppakeskuksia Varsinais-Suomeen suunnitelleilta yhtiöiltä. Kanerva toimii Varsinais-Suomen liiton hallituksen puheenjohtajana.	Kanerva sai tammikuussa 2011 syytteen törkeästä lahjuksen ottamisesta.
2010	Paula Lehtomäki (ympäristöministeri)	Lehtomäki ilmoitti, että hänen perheenjäsenensä omistavat kainuulaisen Talvivaaran kaivoksen osakkeita. Finanssivalvonta selvitti, oliko Lehtomäellä puolisoineen ollut sisäpiiritietoa kaivosyhtiön uraanin talteenottohankkeesta.	Kohu laantui, kun Finanssivalvonnan selvityksestä kävi ilmi, ettei Lehtomäellä ja hänen miehellään ollut sisäpiiritietoa.
2010	Päivi Räsänen (kristillisdemokraattisen puolueen puheenjohtaja)	Räsänen antoi Ajankohtaisen kakkosen Homoillassa homoavioliittojen vastaisia lausuntoja.	Kymmenettuhannet suomalaiset erosivat kirkosta. Räsänen palkittiin vuoden kristillisestä mediateosta ja Ajankohtainen kakkonen sai Homoillasta Vuoden journalisti -palkinnon.
2010–2011	Jouko Ahonen (Paperiliiton puheenjohtaja)	Ahonen puolusti A-studion haastattelussa eläkeyhtiöiden johtajien korkeita palkkoja.	Ahonen hyllytettiin puheenjohtajan tehtävästä.

LIITE 2. VAALIRAHASKANDAALIN KESKEISIÄ TAPAHTUMIA

Säie	1. juttu mediassa	Poliitikot	Kuvaus	Tutkinnat, epäilyt ja syytteet
Kallin lausunto	05/2008	Timo Kalli (kesk.)	Kalli kertoi A-studiossa rikkovansa lakia vaalirahoituksen julkisuudesta, koska siitä ei rangaista.	
KMS:n vaalituet	05/2008	Keskusta: yht. 34 poliitikkoa, esim. Timo Kalli, Paula Lehtomäki, Mauri Pekkarinen, Matti Vanhanen ja Paavo Väyrynen Kokoomus: yht. 14 poliitikkoa, esim. Ilkka Kanerva, Jyrki Katainen, Sauli Niinistö, Pekka Ravi ja Henna Virkkunen RKP: Stefan Wallin SDP: Matti Ahde, Eero Heinäluoma, Lauri Kähkönen ja Päivi Lipponen	Kehittyvien maakuntien Suomi (KMS) ilmoitti jakaneensa 53 ehdokkaalle yhteensä 375 200 euroa vaalitukea. Paljastui, että KMS oli perustettu keskustan vaalitoimistossa.	Poliisi epäilee, että KMS-yhdistyksessä todellista päätösvaltaa käyttivät sen varsinaisen hallituksen ulkopuoliset henkilöt. Kuutta henkilöä epäillään rekisterimerkintärikoksesta. Heidän joukossaan ovat tiettävästi yhdistyksen kolmijäseninen hallitus, rahoituksen järjestäneet liikemiehet Tapani Yli-Saunamäki ja Arto Merisalo sekä rahaliikennettä hoitanut keskustan yhteyspäällikkö Lasse Kontiola. Tapaus on syyteharkinnassa.
RKP:n säätiöt	05/2008		Stiftelsen för det tvåspråkiga Finland antoi RKP:lle vuonna 2007 noin 1,1 miljoonaa euroa, josta puolue käytti valtaosan vaalityöhön.	
Rovaniemen kelkkatehdas	06/2008	Ari Ruotsalainen (kesk.), Lasse Kontiola (kesk.) ja Mauri Gardin (kesk.)	Rovaniemen kaupunki myi Nova Groupille Rovaniemen kelkkatehtaan tontit. Kaupunginhallituksen puheenjohtaja Ruotsalainen oli saanut Nova Groupilta KMS:n kautta vaalitukea 10 000 euroa. Keskustan kehittämispäällikkö Kontiola oli mukana Rovaniemen kaupunginvaltuustossa päättämässä asemakaavamuutoksesta, joka mahdollisti tontin myynnin.	Poliisi epäilee Ruotsalaista virka-aseman väärinkäyttämisestä ja lahjuksen ottamisesta. Nova Kiinteistökehityksen toimitusjohtaja Arto Merisaloa ja Nova Groupin toimitusjohtajaa Tapani Yli-Saunamäkeä epäillään lahjuksen antamisesta. Rovaniemen kaupunginjohtajaa Gardinia epäillään lahjuksen ottamisesta.
Keva ja Rovaniemen kelkkatehdas	06/2008	Sampsa Kataja (kok.) ja Varpu-Leena Malmgren (kesk.)	Kataja ja Malmgren osallistuivat päätöksentekoon Rovaniemen kelkkatehdashankkeen rahoituksesta Kevan hallituksessa. He saivat myöhemmin vaalitukea KMS:lta, jossa oli mukana kelkkatehtaan rakennuttanut Nova Group.	Poliisi epäili Katajaa ja Malmgrenia lahjusrikkomuksesta ja tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta. Heitä vastaan ei nostettu syytteitä.
Kanervan edut	11/2008	Ilkka Kanerva (kok.)	Kanervan epäillään saaneen yhteensä yli 50 000 euron arvosta etuja (mm. vaalitukea ja tukea syntymäpäivien järjestämiseen) Kyösti Kakkoselta, Arto Merisalolta, Toivo Sukarilta ja Tapani Yli-Saunamäeltä, jotka suunnittelivat kauppakeskuksia Varsinais-Suomeen. Kanerva toimii Varsinais-Suomen maakuntakaavoja käsittelevän Varsinais-Suomen liiton hallituksen puheenjohtajana.	Kanerva asetettiin tammikuussa 2011 syytteeseen törkeästä lahjuksen ottamisesta, ja liikemiehet saivat syytteen törkeästä lahjuksen antamisesta.
Keva ja Rovaniemen kelkkatehdas	06/2009	Markku Kauppinen (kesk.)	Kevan toimitusjohtaja Kauppinen oli läsnä tapaamisissa, joissa sovittiin Novan roolista vaalirahoituksessa. Kauppinen oli suositellut Kevan hallituksen jäsenen Sampsa Katajan tukemista vaaleissa. Kauppinen esitteli Kevan hallitukselle Rovaniemen kelkkatehtaan oston Nova Kiinteistökehitykseltä. Kauppinen korjaili Kevan kestitysten osanottajalistoja.	Kauppista epäillään osallisuudesta lahjuksen antamiseen. Keskusrikospoliisi tutkii myös, onko tapahtunut väärennysrikos, kun eläkeyhtiön vuoden 2007 tilinpäätökseen liittynyttä tositetta on jälkikäteen muutettu. Kevan tilaisuuden kuitista oli vedetty yli keskustan kehittämispäällikön Lasse Kontiolan ja Novan Arto Merisalon nimet. Asia on syyteharkinnassa.
Novan tuki Tiuralle	07/2009	Marja Tiura (kok.)	Tiuran epäiltiin saaneen Nova-konsernilta lahjuksina vaalitukea ja muita etuja. Tiura istui Anna Tapion koulun hallituksessa, jonka peruskorjaushankkeeseen Nova Kiinteistökehitys halusi mukaan. Erillinen kohu syntyi, kun Merisalon väitettiin junailleen Tiuran loikkausaikeita keskustaan.	Poliisi epäili Tiuraa lahjuksen ottamisesta, mutta Tiura ei saanut syytettä.

Säie	1. juttu mediassa	Poliitikot	Kuvaus	Tutkinnat, epäilyt ja syytteet
Sammon tuki kokoomukselle	08/2009		STT:n toimittajat tekivät yrityksille sähköpostikyselyn, josta selviää, että Sampo on tukenut kokoomusta 75 000 eurolla.	
Ammattiyhdistysliikkeen tuki	08/2009		Ay-liikkeen tuki varsinkin SDP:lle ja vasemmistoliitolle nousi otsikoihin erityisesti elokuussa 2009.	
Nuorisosäätiö	09/2009	Antti Kaikkonen, Matti Vanhanen, Jukka Vihriälä ja monet muut keskustapoliitikot ja -vaikuttajat.	Nuorisosäätiö ja siihen kuuluva Nuorisoasuntojen Isännöinti Oy jakoivat vaalitukea Matti Vanhaselle ja Antti Kaikkoselle. Vanhanen päätti valtioneuvostossa RAY:n tuesta Nuorisosäätiölle, ja Kaikkonen toimi Nuorisosäätiön hallituksen puheenjohtajana. Säätiö jakoi vuosina 2002–2007 vaalitukea ja tarjosi ulkomaanmatkoja Vihriälälle, joka toimi RAY:n hallituksen puheenjohtajana.	Keskusrikospoliisi epäilee Nuorisosäätiön jakaneen vaalirahaa sääntöjen vastaisesti. Kaksi kansalaista teki kantelun Vanhasesta oikeuskanslerille, joka vei jääviysasian perustuslakivaliokuntaan. Vanhasta ei asetettu syytteeseen valtakunnanoikeudessa. KRP epäilee Kaikkosta lahjuksen antamisesta ja luottamusaseman väärinkäytöstä ja Vihriälää lahjuksen ottamisesta ja virka-aseman väärinkäytöstä.
Lautakasa	09/2009	Matti Vanhanen (kesk.)	Silminnäkijä-ohjelmassa väitettiin Vanhasen saaneen Nurmijärvelle rakentamaansa taloon rakennustarvikkeita, jotka nimeltä mainitsematon rakennusliike on maksanut. Ohjelman nimettömän lähteen mukaan sama rakennusliike on urakoinut Nuorisosäätiölle kerrostaloja. Vanhanen toimi tuolloin säätiön johdossa.	
Lemminkäinen	05/2010		Rakennusliike Lemminkäisen konserniin kuuluvat yritykset Palmberg ja Oka maksoivat KMS:n kassaan vaalitukea Novan kautta.	Poliisi tutki mahdollista kirjanpitorikosta mutta lopetti tutkinnan riittävän näytön puuttuessa.
Urheiluopistosäätiön vaalituet	09/2010		Demaritaustainen Urheiluopistosäätiö on antanut vaalitukea SDP:n ehdokkaille, muun muassa Tarja Haloselle presidentinvaalikampanjaan.	Epäillään, että urheiluopistosäätiön varoja on käytetty sen sääntöjen vastaiseen tarkoitukseen. Esitutkinta aloitettiin marraskuussa 2010.

LIITE 3. LUVUN 6 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTONVALINNAN PERIAATTEET

Kyselytutkimuksissa selvitettiin kansalaisten suhdetta ja suhtautumista politiikkaan sekä journalismiin vaalirahakohun aikana. Tutkimukset toteutti Taloustutkimus maaliskuussa 2010 ja tammikuussa 2011. Tutkimusaineisto kerättiin internet-paneelin avulla, ja otokset (N_1=1 057, N_2=1 164) ovat koko Suomen aikuisväestöä edustavia ahvenanmaalaisia lukuun ottamatta. Tutkimusten virhemarginaali on 3 prosenttiyksikköä suuntaansa 95 prosentin luottamustasolla.

Kyselylomakkeissa oli taustakysymysten (ikä, sukupuoli, tulotaso jne.) lisäksi 11 varsinaista kysymystä, joista kussakin vastaajat valitsivat itselleen sopivimman vaihtoehdon (esim. "Missä määrin tiedotusvälineet ovat mielestänne uutisoineet vaali- ja puoluerahoitukseen liittyvistä tapahtumista keväästä 2008 alkaen?" 1=liikaa, 2=sopivasti, 3=liian vähän, 4=en osaa sanoa). Lisäksi vastaajille oli annettu mahdollisuus täydentää vastauksiaan omin sanoin avoimissa kysymyksissä. Toiseen lomakkeeseen lisättiin yksi kysymys: "Kuinka monen eri puolueen ehdokkaita olette 2000-luvulla äänestänyt eri vaaleissa (kuntavaalit, eduskuntavaalit ja europarlamenttivaalit)?" Muilta osin kyselyt ovat yhteneväiset.

Kyselytutkimusaineistoa analysoitiin määrällisesti, ja saadut tulokset muodostavat kansalaismielipiteen arvioinnin kvantitatiivisen pohjan. Kuvaa täydennettiin tutkimalla kansalaisten vapaata mielipiteenilmaisua erilaisissa ympäristöissä sekä määrällisesti että laadullisesti.

Kansalaisten mielipiteitä seurattiin kahdella internetin keskustelupalstalla. Palstat olivat suosituimpia lajeissaan: valtamediasta valittiin Iltalehden keskustelupalsta ja verkon yhteisöpalveluista Suomi24.fi-sivuston keskustelufoorumi. Aineisto kerättiin kahdessa erässä pääministeri Matti Vanhasta koskeneiden lautakasajupakan ja Nuorisosäätiön rahanjakojen selvittelyn ajalta. Aineistonkeruu aloitettiin TV2:n lautakasajupakkaa käsitelleen Silminnäkijä-ohjelman lähetyspäivästä 28. syyskuuta 2009. Se päätettiin 16. joulukuuta 2009, viikkoa sen jälkeen, kun Julkisen sanan neuvosto oli antanut päätöksensä Silminnäkijää koskeneesta kantelusta. Toinen erä kerättiin 16.–18. syyskuuta 2010 eli niinä kolmena päivänä, jotka seurasivat oikeuskansleri Jaakko Jonkan päätöstä tutkia Vanhasen Nuorisosäätiön rahanjakoon liittyvät virkatoimet.

Hakusanoina käytettiin sanoja "vaaliraha" ja "vaalirahakohu", ja mukaan kelpuutettiin kaikki keskusteluketjut, joissa vähintään jompikumpi sanoista esiintyi. Lisärajauksena Iltalehdestä otettiin mukaan vain toimituksen käynnistämät keskustelut. Hakuehdot täyttäviä ketjuja löytyi kaikkiaan 438: Suomi24.fi-sivuilta 429 ja Iltalehdestä 9. Näissä ketjuissa viestejä oli kaikkiaan 8 638, joista noin kolme neljännestä oli Suomi24.fi-sivuilta ja loput Iltalehdestä. Viesteistä etsittiin kansalaisten esittämää arvostelua politiikalle ja journalismille, muille tahoille suunnattu kritiikki tai kritiikkiä sisältämättömät viestit jätettiin huomiotta. Näillä rajauksilla analysoitaviksi saatiin

6938 viestiä eli noin 80 prosenttia koko aineistosta. Viestit luokiteltiin niiden sisältämän ensisijaisen kritiikin perusteella 12 kategoriaan, minkä jälkeen niitä analysoitiin kvantitatiivisesti.

Lisäksi tutkimusta varten kerättiin päiväkirjamerkintöjä kahdelta eri puolilla Suomea asuvalta ryhmältä. Toinen ryhmistä tuli Pirkanmaalta, toinen Keski-Suomesta. Ryhmissä oli mukana kaikkiaan 23 eri-ikäistä ja eri asemassa olevaa ihmistä. Ryhmien jäsenet kirjoittivat kukin huomioitaan ja mielipiteitään vaalirahakohusta. He saivat halutessaan käyttää tekstin jäsentelyn tukena heille annettua kysymyslomaketta. Tekstien pituus vaihteli noin puolesta A4-sivusta muutamiin liuskoihin. Tekstejä lähiluettiin ja niitä käytettiin keskustelupalsta-aineiston havaintojen tukena.

KIRJOITTAJAT

Anu Kantola (VTT) on viestinnän yliopistonlehtori Helsingin yliopistossa. Hän on tutkinut politiikkaa, valtaa, mediaa, journalismia ja globalisaatiota.

Salli Hakala (VTM) on viestinnän yliopistonlehtori Helsingin yliopiston Avoimessa yliopistossa. Hän on tutkinut julkishallinnon viestintää, poliittista viestintää ja yhteiskunnallisia kriisejä.

Juho Vesa (VTM) on viestinnän jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa ja tutkii julkisen keskustelun merkitystä poliittisessa päätöksenteossa ja vallankäytössä.

Jari Väliverronen (YTM) on tutkija Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikössä. Hän on tutkinut journalismia ja journalistien ammattietiikan muutoksia.

Julkisesta elämästä on
2000-luvulla tullut entistä vaarallisempaa.
Julkisuus ryöstäytyy käsistä,
ryntää hetkestä toiseen arvaamattomasti ja
voi syöstä vallasta korkeimmankin päättäjän.

Yhteiskuntien yhteinen elämä on notkistunut:
monet instituutiot ja rakenteet natisevat liitoksissaan ja
vallanpitäjien asema on heikentynyt. Politiikan ja talouden
johtajat yrittävät hallita aikaansa julkisuudessa, mutta
samalla heidän valtansa on entistä hetkellisempää.

HETKEN HALLITSIJAT

kuvaa suomalaisen julkisen elämän muutoksia tarkastelemalla
yhteiskunnan eliitteihin kohdistuneita kohuja ja niiden
seurauksia. Teos näyttää, miten julkisen elämän tärkeimmät
tekijät, kansalaiset, poliitikot ja journalistit, ovat muuttuneet
ja mitä he ajattelevat muutoksesta. Samalla teos pohtii
suomalaisen yhteiskunnan yhteisen elämän mahdollisuuksia.

Olemmeko menettämässä
kykymme keskustella yhteisistä asioista
vai elämmekö julkisen elämän
uuden nousun aikaa?

